

Våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet

Statens medieråd

Förord

Den gängse mediebilden av våldsamt extremism kan tyckas ligga långt från Statens medieråds ordinarie verksamhet. Medan extremismen ofta beskrivs i dramatiska termer av terrorism, attentat och kravaller handlar myndighetens verksamhet om mer vardagliga saker som åldersgränser på biofilmer och mediekunnighetsundervisning i förskolan. Men ingen människa föds till våldsverkare för politiska eller religiösa syften. Att rekryteras till och radikaliseras inom ramen för våldsbejakande och antidemokratiska extremistgrupper är en fråga om att mer eller mindre okritiskt tillgodogöra sig en världsbild där hat är drivkraften och våld det legitima medlet. I det samtida informationssamhället har internet i allt större utsträckning kommit att bli verktyget för att sprida antidemokratiska budskap med syfte att rekrytera nya medlemmar. Detta faktum ställer stora krav på oss människor, gammal som ung, att kritiskt förhålla oss till information och ibland hårt vinklade budskap som vi möter inom såväl traditionella som digitala medier.

I oktober 2011 gav regeringen Statens medieråd i uppdrag att beskriva förekomsten av antidemokratiska budskap på internet och i sociala medier. Fokus är budskap riktade till ungdomar och som uppmanar till våld för en politisk eller ideologisk sak. Målet att skapa ett bredare kunskapsunderlag kring extremistiska internetmiljöer, dess innehåll och hur rekryteringsstrategier formuleras och kommuniceras. Allt i syfte att stärka unga i deras möte med sådana budskap.

Statens medieråd har för genomförandet anlitat tre forskare som bidragit med varsin delstudie om tre olika extremistiska internetmiljöer. Den redaktionella inramningen är sedan skriven av Statens medieråd i samråd med de tre forskarna. Till arbetet har även en referensgrupp knutits med representanter från Brottsförebyggande rådet, Exit, Forum för levande historia, Rikspolisstyrelsen, Säkerhetspolisen och Ungdomsstyrelsen. Under kartläggningsarbetet har också löpande diskussioner förts med de två samtidigt verk samma utredningarna inom ramen för regeringens handlingsplan, *Utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet* samt *Utredningen för ett förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism*.

Denna kartläggning är på flera sätt unik ur ett internationellt perspektiv. Detta gäller också de förslag till åtgärder som vi ger i rapporten. De iakttagelser som görs i de tre delstudierna är pionjärarbeten avseende användningen av internet som spridningskanal för våldsbejakande och antidemokratiska budskap. Jag vill inför stundande läsning framhålla vikten av att läsa de tre delstudierna i sin helhet för att förstå de särdrag som utmärker respektive miljö och hur deras budskap utformas.

Stockholm, maj 2013

Ewa Thorslund, direktör Statens medieråd

Föreliggande version är korrigerad avseende korrekturfel och layout, varför sidnumreringen avviker från den ursprungliga rapporten som lanserades 18 juni 2013.

Innehåll

Sammanfattning	9
Uppdrag och avgränsningar	9
Resultat	10
Internetmiljöernas gemensamma drag	11
Internetmiljöernas unika budskap.....	13
Mekanismer för rekrytering och radikaliserings	15
Föreslagna åtgärder	19
1 Uppdrag och avgränsningar	25
1.1 Studiernas praktiska genomförande.....	30
2 Inledande definitioner	33
2.1 Vad är våld och våldsbejakande?	33
2.2 Vad är extremism?	35
2.3 Vad är antidemokratiska budskap?.....	38
3 Mekanismer för radikaliserings	43
4 Våldsbejakande och antidemokratiska högerextrema budskap på internet	47
4.1 Inledning.....	47
4.2 Tidigare forskning.....	48
4.2.1 Vetenskapliga bidrag	49
4.2.2 Utomvetenskaplig granskning av de högerextrema miljöerna	51
4.2.3 Forskning om internet, nya medier och högerextremism.....	52
4.3 Vilka är de högerextrema?	53
4.3.1 Den högerextrema miljön på internet.....	58
4.4 Disposition och metodologiska avgränsningar	59
4.5 En översikt av de högerextrema aktörernas webbaserade kommunikation.....	62
4.5.1 Svenska Motståndsrörelsen	63
4.5.2 Nordfront.se	64
4.5.3 Nordiska nationalsocialister	65
4.5.4 Svenskarnas Parti.....	66
4.5.5 Förbundet Nationell Ungdom.....	68
4.5.6 Nordisk Ungdom	69
4.5.7 Övriga internetmiljöer	71
4.6 Den högerextrema kommunikationen på internet – kvalitativa analyser	75
4.6.1 Nyhetsförmedling som ideologiskt propagandaverktyg	75
4.7 Kommunikativa former och strategier i sociala medier.....	84
4.7.1 Twitter	84
4.7.2 Högerextremt material på YouTube	86
4.7.3 YouTube och de högerextrema rörelsernas visuella frontlinje	90
4.7.4 Användarinteraktionen och YouTube-kommentarernas betydelse.....	101
4.7.5 Vikten av att synas – videoaktivism och YouTube-filmernas rörelsekognitiva dimension.	103
4.7.6 Facebook som rekryteringsplattform	106
4.8 Avslutande kommentarer och slutsatser	110
4.8.1 Den högerextrema kommunikationens egenskaper och dess rekryteringspotential	112
4.8.2 Maskulin gemenskap	114
4.8.3 Radikaliseringstendenser.....	115
Förkortningar	118
5 Våldsbejakande och antidemokratiska vänsterautonoma budskap på internet	119
5.1 Inledning, syfte och utgångspunkter.....	119

5.2 Disposition och metodologiska avgränsningar	121
5.3 Vilka är de autonoma?	122
5.3.1 Vad vill de autonoma?	123
5.4 Tidigare forskning.....	126
5.4.1 Våld och maskulinitet	128
5.4.2 Scenen	128
5.4.3 Forskning om internet, nya medier och autonoma rörelser	130
5.5 En autonom scen på internet?.....	132
5.6 Exempel på våldsbejakande kommunikation på internet	135
5.7 Webbnärvaron hos aktiva nätverk och aktionsnamn i Sverige.....	138
5.7.1 Antifascistisk Aktion.....	139
5.7.2 Revolutionära Fronten.....	140
5.7.3 Djurens Befrielsefront	142
5.8 Social rörelse eller subkultur?.....	143
5.9 Den autonoma miljön på YouTube	144
5.9.1 Genrer och budskap i videomaterialet	146
5.9.2 Videornas popularitet.....	147
5.9.3 Repression och utsatthet.....	148
5.9.4 Politisk handlingskraft	150
5.9.5 Fiendebilder.....	154
5.9.6 "Vi" och "dom"	157
5.9.7 Martyrskap och belöningar.....	159
5.9.8 Självreflexivitet och humor.....	159
5.10 Kategorier av budskap i videomaterialet	161
5.10.1 Det pragmatiska våldet.....	162
5.10.2 Det affektiva våldet	162
5.10.3 Vikten av att inte synas.....	163
5.10.4 Polisen som fiende.....	164
5.10.5 Identitet och maskulinitet	164
5.11 Slutsatser och sammanfattande diskussion.....	165
5.11.1 Slutsatser	165
5.11.2 Internet som rekryterings- och radikaliseringsverktyg.....	168
Förkortningar	171
6 Våldsbejakande och antidemokratiska islamistiska budskap på internet	173
6.1 Inledning.....	173
6.2 Jihad och jihadism	173
6.2.1 Den jihadistiska ramberättelsen.....	175
6.2.2 Centrala begrepp för jihadismen.....	179
6.3 Salafism och dess variationer.....	180
6.4 Våldsdefinitioner.....	183
6.5 Studiens svenska sammanhang	184
6.6 Kategorier av webbmaterial.....	185
6.7 Att avläsa tendenser i webbmaterial	186
6.8 Film, estetiska dimensioner och tilltalsformer.....	188
6.9 Svenska nätpredikanter da'wa	191
6.9.1 Världslig framgång gentemot verklig framgång	192
6.9.2 Propaganda och (kultur-)krig mot islam.....	193
6.9.3 Budskapens tolkning: lyssnarens förförståelse	194
6.9.4 Sammanfattande diskussion.....	194
6.10 Exempel på uttryck för kulturellt våld.....	196

6.10.1 Anti-shiism	196
6.10.2 Anti-sufism.....	199
6.10.3 Antisemitism.....	201
6.10.4 Sammanfattande kommentarer	203
6.11 Exempel på våldsbejakande budskap	204
6.11.1 Referenser till jihadistiska ideologer	204
6.11.2 "Victory": en föreläsning av Anwar al-Awlaki.....	207
6.11.3 Islam-tawhid.se.....	211
6.11.4 En film av "al-Qaida i det islamiska Maghreb" (AQIM).....	215
6.11.5 En film av Jabhat al-Nusra	217
6.11.6 Svenska Mujahedeen Fi Ash-Sham	219
6.11.7 Facebook.....	222
6.12 Avslutande kommentarer	226
6.12.1 Budskapens form och tilltal	229
6.12.2 Maskulinitet.....	232
6.12.3 Solidaritet och identifikation	233
Ordlista.....	234
7 Sammanfattande slutsatser	237
7.1 Webbmiljöernas storlek och utformning	237
7.2 Miljöernas gemensamma drag	239
7.2.1 Skarpa dikotomier	239
7.2.2 Självförsvarsretorik.....	240
7.2.3 Konspiratoriska ramberättelser.....	240
7.2.4 Handlingsfixering och förakt för diskussion	241
7.3 Miljöernas unika budskap	241
7.3.1 Synen på kön och genus	242
7.3.2 Guldåldrar	242
7.3.3 Synen på demokrati.....	243
7.3.4 Anonymitet	244
7.3.5 Synen på medier	245
7.3.6 Relationer till andra extremistmiljöer	245
7.3.7 Synen på polisen.....	245
7.3.8 Synen på ledarskap.....	246
7.3.9 "Vi" och "dem"	246
7.4 Mekanismer för rekrytering och radikaliserings.....	247
7.4.1 Personlig och kollektiv viktisering	247
7.4.2 Politiskt missnöje.....	248
7.4.3 Normalisering	249
7.4.4 Gruppradikaliserings	250
7.4.5 Martyrskap.....	250
7.4.6 Belöningar	251
7.4.7 Att nå identitetssökare	251
7.4.8 Att nå grubblare.....	252
7.4.9 Att nå utagerare.....	253
8 Åtgärder mot våldsbejakande budskap på internet.....	255
8.1 Att begränsa våldsamt extremism.....	255
8.1.1 Närliggande uppdrag	256
8.1.2 Att utvärdera åtgärder.....	259
8.2 Att hindra mediepåverkan	259

8.2.1 Att begränsa förekomsten av budskap.....	259
8.2.2 Att förhindra åtkomst till budskap	261
8.2.3 Att stärka användarnas motståndskraft	262
8.3 Vad är medie- och informationskunnighet?	264
8.4 Åtgärdsförslag	268
Referenser	273
Bilaga 1. Ju2011/6776/D.....	287

Sammanfattning

Uppdrag och avgränsningar

Denna sammanfattning är ett koncentrerat sammandrag av kartläggningen i sin helhet. Den gör inte de tre delstudierna rättvisa avseende de extrema miljöernas komplexitet varför den intresserade läsaren rekommenderas att läsa dem i sin helhet.

Regeringen uppdrog den 22 september 2011 till Statens medieråd att genomföra en studie av antidemokratiska budskap på internet och sociala medier som riktar till unga och som uppmanar till våld för en politisk eller ideologisk sak, och hur unga kan stärkas mot sådana budskap. Studien är en av totalt 15 åtgärder i regeringens Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (Regeringskansliet 2011).

I tidigare studier (se t.ex. Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009, Säkerhetspolisen 2010) har man konstaterat att internet utvecklats till en allt viktigare arena för rörelser med antidemokratiska strävanden. I dessa studier definierades tre miljöer som hemvist för våldsamma antidemokratiska aktiviteter i Sverige: den extrema högern, den extrema vänstern (även kallade de autonoma) samt den militanta jihadismen. Även föreliggande kartläggning behandlar dessa tre miljöer och är avgränsad till att endast gälla budskap producerade inom en svensk kontext för svenska målgrupper.

Syftet är att enligt regeringens uppdrag kartlägga och analysera extremistiska internetmiljöer, med fokus på utformningen och innehållet i politisk och religiös propaganda, samt hur rekryteringsstrategier kan identifieras och förstås i olika kommunikativa sammanhang. De extrema våldsbejakande miljöerna är tämligen omfattande och mångfacetterade, vilket kräver väl definierade avgränsningar i urvalet av material. En första utgångspunkt har varit att inkludera material från rörelser samt webbmiljöer som:

1. Uppmanar till, försvarar, ursäktar eller på annat sätt manifesterar politiskt eller religiöst motiverade våldshandlingar. Här åsyftas inte enbart uttryckliga uppmaningar till våld mot konkreta individer eller grupper i samhället, utan även formuleringar som implicit förespråkar våld.
2. Tydligt tar avstånd från grundläggande demokratiska värderingar. Här åsyftas både demokratins konstitutionella sida, (dvs. det demokratiska representativa styrelseskicket) och grundläggande medborgerliga rättigheter som rör respekt och tolerans för andra människor (dvs. det som rör demokratins sociala och kulturella dimensioner). En sådan avgränsning möjliggör således identifieringen av grupper, nätverk, webbplatser, etc. som kan klassas som antidemokratiska och uppmanar till våld.

Till skillnad mot de tidigare nämnda studierna som undersökt vilka de våldsamma extremisterna är och vad de gör, fokuserar denna på hur de presenterar sig och sin världsbild: vad de säger. Syftet här är inte att beskriva hur de tre extremistmiljöerna ser ut eller vad som ingår i deras respektive ideologier. Studien behandlar de utåtriktade budskap som är tillgängliga för allmänheten och som kan betraktas som verktyg för rekrytering och radikaliserings. Därför har uteslutande öppna kommunikationsmiljöer kartlagts – webbplatser och diskussionsforum som är öppna för allmänheten och sociala medier som inte kräver särskild inbjudan. Den interna kommunikation som sker i slutna miljöer (lösenordskyddade eller endast för inbjudna medlemmar) ingår inte i kartläggningen.

Fältarbetet har bedrivits mellan september 2012 och april 2013 med framför allt kvalitativa ansatser. Den huvudsakliga målsättningen har varit att studera hur budskapen ser ut och på vilket sätt de kan tänkas attrahera en publik, inte hur spridda de är. Studien är heller inte en heltäckande kartläggning av svenska extremistiska webbmiljöer. De webbplatser och det innehåll i sociala medier som studerats har bedömts vara representativa för miljöerna i stort, men utgör inte samtliga budskap under den studerade perioden.

Föreliggande studie använder begrepp som kräver särskild förklaring, vidare används dessa begrepp uteslutande för att beskriva det för kartläggningen relevanta trots att de kan ha en annan innebörd i andra sammanhang. För att texten ska bli hanterlig har de fullständiga benämningarna förkortats. Nedan följer beskrivningar av dessa begrepp.

De tre för studien relevanta miljöerna kan sägas vara extremformer av höger-, vänster- respektive islamistiska ideologier.

I texten används *extremhöger* och avledningar av detta som synonymt med de som sprider ”antidemokratiska våldsbejakande högerextrema budskap”; *autonoma* respektive *extremvänster* och avledningar av detta synonymt med de som sprider ”antidemokratiska våldsbejakande vänsterextrema budskap”; *jihadister* och avledningar av detta som synonymt med de som sprider ”antidemokratiska våldsbejakande islamistiska budskap”. Begreppet *islamism* inbegriper i denna kartläggning såväl den militanta jihadismen som den puritanska salafismen, där den senare tar avstånd från bruket av fysiskt våld.

Resultat

Den mest påtagliga skillnaden mellan de tre webbmiljöerna är hur olika stora de är. När fältarbetet påbörjades under hösten 2012 fanns endast en svensk webbplats, revfront.org, som kunde betraktas som våldsbejakande vänsterautonom. Denna uppdaterades endast sporadiskt. Sedan dess har aktiviteten ökat och Antifascistisk aktions (AFA) inaktiva webbplats har återuppväckts. Även den militant jihadistiska webbmiljön är liten i Sverige. Strängt taget finns det en webbplats, islam-tawhid.se, och en handfull

personliga bloggar. För att kontextualisera de ideologier som ligger till grund för de våldsbejakande och antidemokratiska budskapen inom de autonoma och islamistiska internetmiljöerna har vi därför även hämtat material från ett antal andra webbplatser som ligger ideologiskt nära, men som inte uppmanar till bruket av våld i politiska eller religiösa syften. När det gäller den autonoma miljön rör det sig om webbplatser som t.ex. yelah.net och socialism.nu, avseende de islamistiska en handfull puritanskt salafitiska webbplatser (se vidare delstudien Våldsbejakande och antidemokratiska islamistiska budskap på internet). Den svenska högerextrema webbmiljön är i jämförelse mycket omfattande, varför endast en del av utbudet analyserats närmare. En jämförelse av antal besök/dag understryker ytterligare skillnaderna mellan de tre miljöerna.

	Antal svenska webbplatser	Antal besök/dag
Högerextrema	7	144 868
Vänsterextrema	2	3 620
Jihadistiska (salafitiska)	2 (4)	90 (404) ¹

Tabell 1. Antal svenska webbplatser i kartläggningen med besöksstatistik. Sociala medier ej inkluderade. Besöksstatistiken är hämtad från www.freewebsitereport.org feb–april 2013.

Reliabiliteten i dessa siffror går inte att bedöma varför de endast ska betrakas som en grov jämförelse av miljöernas storlek. Med utgångspunkt i detta kan man konstatera att den undersökta högerextrema våldsbejakande webbmiljön har ungefär 40 gånger fler dagliga besök än den vänsterautonoma och drygt 1 600 gånger fler än den jihadistiska. Den jihadistiska webbmiljön förefaller dock vara koncentrerad till webbplatser utanför Sverige, varför dessa siffror inte utgör något mått på hur många svenska medborgare som tar del av jihadistiska budskap. En annan central skillnad är att de två autonoma webbplatserna och alla högerextrema utom en (den oberoende nyhetssidan nationell.nu) tillhör organisationer eller nätverk. I det jihadistiska materialet syns inga tydliga kopplingar till sådana formella kollektiv.

Internetmiljöernas gemensamma drag

De tre extremistiska webbmiljöerna skiljer sig åt i många avseenden, men uppvisar också stora likheter på åtminstone fyra tematiska områden: de innehåller *skarpa dikotomier*, en tydlig *självförsvarsretorik*, världen förklaras genom *konspiratoriska ramberättelser* och det finns en *idealisering av direkt handling* parat med ett förakt för diskussion och konsensuslösningar.

Centralt i alla de tre extremistmiljöerna är en skarp uppdelning mellan vilka som utgör ”vi” och ”dem”. I fallet med den extrema högern är det en rasideologiskt betingad dikotomi mellan å ena sidan svenskar –

¹ Besöksstatistik saknas för en salafitisk webbplats, en salafitisk blogg och en jihadistisk blogg.

eller vad man kallar den nordiska rasen – och å andra sidan icke-nordiska invandrare i allmänhet och judar i synnerhet. Jihadisternas dikotomisering skiljer mellan rätttrogna muslimer och *kuffar*, vantrogna. En jihadist identifierar sig uteslutande med *umman*, den föreställda globala gemenskapen av rätttrogna muslimer. Till de vantrogna räknas inte bara individer med andra trosbekännelser än den muslimska. Även andra muslimska grupper som shiamuslimer och sufier förkastas. I de mest extrema tolkningarna tar man avstånd från alla muslimer som inte stöder jihad i bemärkelsen väpnad kamp. Den autonoma vänstern bygger sin grundläggande dikotomi på en enkel maktanalys: ”vi” utgörs av de förtryckta som kämpar mot förtryckarna. I det samtida samhället avses framförallt arbetare mot kapitalister (inte sällan refererade till som ”överklassen”). Även andra grupper man menar är underordnade inkluderas i det egna kollektivet: invandrare, papperslösa, hbtq-personer, kvinnor och ”förortsungdomar”. Till förtryckarna räknar man polisen som upprätthåller det förment orättvisa ekonomiska systemet samt nazister och fascister, vilkas existens man menar är en logisk följd av den kapitalistiska ekonomin.

Det är tydligt att en politiskt eller religiöst extrem miljö måste skapa och upprätthålla en tydlig dikotomi mellan vilka som är goda och onda, vilka som är vi och dem, för att kunna torgföra sina budskap.

Kopplad till den skarpa distinktionen mellan vänner och fiender är föreställningen att man står under attack av en övermäktig fiende som vill krossa den egna gruppen. Det våld som utövas av de olika extremistgrupperna beskrivs av dem själva i princip aldrig i termer av aggression utan som självförsvar. Hos de högerextrema motiveras våldsanvändningen antingen som ett svar på aggression från den autonoma vänstern, eller för att skydda det svenska folket och den nordiska rasen mot judiska konspirationer eller rasblandning med ödesdigra konsekvenser.

De autonoma menar att kapitalisterna och överklassen angriper arbetare och andra förtryckta grupper och att man därför måste försvara sig och dessa utsatta minoriteter. Mer konkret åsyftas självförsvar mot det man beskriver som polisens och fascisternas övervåld. Slutligen finns det bland de jihadistiska extrema en föreställning om att det förs ett krig mot islam. Vilka som för detta krig och varför är inte alltid helt tydligt, men stater som t.ex. USA, Storbritannien och Israel, vantrogna regimer i muslimska länder, andra muslimska grupperingar (t.ex. shiiter) samt judar nämns i argumentationen om kriget mot islam.

I alla de tre miljöerna finns också konspiratoriska ramberättelser som används som heltäckande förklaringar till de orättvisor och problem man menar kännetecknar samtiden. Såväl bland högerextrema som hos jihadisterna återfinns tanken att världens utveckling i hemlighet styrs av en judisk konspiration med världsherravälde som mål. De autonomas ramberättelse reducerar skeenden till tolkningar utifrån en strikt ekonomisk-politisk analys där den kapitalistiska strukturen och kapitalets agerande fungerar som förklaringsmodell för alla skeenden. Tydliga exempel är bl.a. hur polisen först och främst är kapitalismens beskyddare och hur nazisternas existens är en logisk konsekvens av kapitalismen.

I delar av samtliga miljöer finns ett förakt för diskussion och teoretiserande. Att bara prata om något leder inte till någon förändring, utan handling är det som förändrar världen. Hos både höger- och vänsterextrema finns samma avståndstagande från teoretisk och intellektuell diskussion, även om det på sina håll förs avancerade teoretiska diskussioner. Den direkta aktionen romantiseras, medan diskussion och strävan efter konsensus ses som förkastligt. Att verka politiskt inom ramen för den parlamentariska demokratin ses som meningslöst. Även bland jihadisterna värderas en krigare högre än en skriftlärdd. Bland de intellektuella jihadisterna är dock idealet den ”Den stridande shaykhen”, dvs. en person som både strider och är skriftlärdd.

Internetmiljöernas unika budskap

En av ambitionerna med denna kartläggning har varit att så långt som möjligt jämföra de tre extremmiljöerna. I flera avseenden går det att dra paralleller mellan ideologiska element eller strategier i deras användning av internet, även om skillnaderna ofta är större än likheterna. Det finns dock särdrag i varje enskild miljö som saknar motsvarighet i de övriga två.

Extremhögerns föreställningar om rasens, folkets och nationens centrala betydelse finns inte i de andra miljöerna. Man menar att folket är en gemenskap som till varje pris måste skyddas och bevaras från påverkan utifrån. Det största hotet är varken ideologiskt eller religiöst, utan består av andra (icke önskvärda) folkgrupper.

Den autonoma vänstern skiljer sig i detta sammanhang från de båda andra miljöerna i två avseenden. För det första tar man varken avstånd från demokrati som politisk idé eller från demokratiska medborgerliga rättigheter för alla. Tvärtom menar man att en kapitalistisk marknadsekonomi måste bekämpas för att den leder till ett odemokratiskt samhälle. För det andra solidariserar man sig inte med en given folkgrupp. Medan de högerextrema endast intresserar sig för den egna rasen och jihadisterna uteslutande solidariserar sig med rättrogna muslimer, tar de autonoma parti för flera fragmenterade sociala grupper t.ex. arbetare, invandrare, kvinnor, hbtq-personer, ”förortsungdomar” och interner. Det gemensamma för dessa grupper är, menar man, att de intar en underordnad position i samhället och utnyttjas av kapitalister och överklass.

De jihadistiska extremisterna uppvisar tre särdrag som saknar motsvarigheter i de båda övriga miljöerna. För det första har man religiösa urkunder som uppfattas som en absolut sanning och ett ideologiskt-religiöst facit i alla frågor. För det andra finns religiöst betingade belöningar som saknas i de båda andra miljöerna. En jihadist får syndernas förlåtelse och Guds belöning i Paradiset efter sin död. För det tredje är jihadismen en global och transnationell miljö. De svenska höger- och vänsterextremisterna är främst verksamma i Sverige och inriktade på att förändra svenska förhållanden. De jihadistiska budskapen rör i liten utsträckning svenska förhållanden utan gäller främst konfliktzoner som t.ex. Syrien Afghanistan, Irak och Somalia. Det slutliga målet är upprättandet av en muslimsk världsstat.

Synen på demokrati

Ingen av miljöerna anser att den parlamentariska demokratin i sin nuvarande form är acceptabel. Motiveringarna till detta skiljer sig dock kraftigt åt. Extremvänstern kritiserar systemet utifrån att det inte är tillräckligt demokratiskt. Det kapitalistiska systemet är roten till samhällets onda, och ett politiskt system som tolererar detta är, menar man, odemokratiskt. Parlamentarismen döms ut och deras idealsamhälle skulle genom direktdemokrati bli betydligt mer jämlikt än det system vi har idag.

Extremhögern är mer splittrad, men klart är att samtliga aktörer vill inskränka de medborgerliga rättigheterna för vissa grupper (t.ex. invandrare, judar, homosexuella). Medan några, t.ex. Svenska motståndsrörelsen, har en rasren nation under en stark ledare som mål är andra åtminstone formellt sett traditionella partiorganisationer, t.ex. Svenskarnas parti, och tar inte uttryckligen avstånd från den parlamentariska demokratin. Samtliga högerorganisationer i denna kartläggning anser dock att demokratiska principer och rättigheter kan bortses ifrån så fort de gäller någon annan än dem själva och "riktiga svenskar". Folkvalda beskrivs som "folkförrädare" eller i termer av att de går den judiska världskonspirationens ärenden.

Jihadisterna tar helt avstånd från den demokratiska processen. Demokrati är ett mänskligt påfund och att försöka styra ett samhälle på annat sätt än efter Guds ord är förkastligt. En god muslim tar därför, menar jihadisterna, helt avstånd från politiskt engagemang.

Anonymitet

Både de autonoma och jihadisterna skyddar aktivisternas anonymitet i högre utsträckning än de högerextrema. På de autonomas webbplatser namnges inga individer inom de egna miljöerna. Samtliga som förekommer på bild är maskerade eller har gjorts icke identifierbara. I de jihadistiska filmer som sprids över nätet är det relativt ovanligt att man får se några igenkännliga ansikten utom när det gäller de ledande ideologerna. De högerextrema utmärker sig i detta sammanhang: ledande personer framträder med namn och ibland även med bildbyline. På filmer som dokumenterar sociala aktiviteter är deltagarna i regel fullt igenkännliga. De högerextrema är heller inte likt de autonoma och jihadisterna maskerade i konfrontations- och aktionsvideor. Anonymitet är dock mer regel än undantag i högerextremisternas forum och kommentarfält.

Synen på medier

I synen på mainstreammedier är de tre extremmiljöerna i princip eniga: de går fiendens ärenden. De högerextrema ser medierna som svenskfientliga propagandainstrument som uteslutande går judarnas och marxisternas ärenden. De autonoma menar att merparten av medieutbudet är borgerlig propaganda i kapitalets tjänst. Även jihadisterna beskriver mainstreammedierna som lögnaktiga och kontrollerade av islams fiender. Den kritiska inställningen hindrar inte att alla de tre miljöerna använder material hämtat

från mainstreammedierna som förses med en egen kontextualisering för att bekräfta den egna världsbilden.

Relationer till andra extremistmiljöer

De extrema höger- och vänstermiljöerna har ett i många avseenden symbiotiskt förhållande som varandras ärkefiender. En stor del av deras propaganda gäller motståndarsidans förkastlighet. Bevakningen av varandras webbplatser förefaller vara kontinuerlig varför planerade aktioner och manifestationer från ena sidan möts av motaktioner från den andra. Det finns iakttagelser som tyder på att när högerextrema grupperingar etablerar sig lokalt, så växer sig snart vänsterautonoma motståndare starka och vice versa (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009:15).

Jihadisterna står isolerade från de andra svenska extremistmiljöerna. Detta har flera anledningar. Vare sig de autonoma eller extremhögern betraktar jihadisterna som fiender. Vidare agerar inte jihadisterna i samma fysiska rum – på gatan – som de båda andra miljöerna. Slutligen kämpar de höger- och vänsterextrema främst om svenska förhållanden och en svensk politisk inriktning. Även om internationella samarbeten finns i båda rörelserna, är aktionerna påfallande ofta lokalt eller nationellt inriktade. Jihadisterna utgör istället en transnationell miljö där man sällan uppmanar till aktioner på svenskt territorium eftersom kampen främst bedrivs utomlands.

”Vi” och ”dem”

Den svenska extremhögern är starkt rasistisk i ordets grundläggande mening. Judarna är i allmänhet den mest avskydda gruppen men icke nordiska invandrare i allmänhet är också mycket illa omtyckta, vilket ofta tar sig uttryck i avhumaniserande och grovt kränkande språkbruk. Bland de s.k. etnopluralisterna hävdas att inga folk- eller etniska grupper är underlägsna andra, men att de måste hållas åtskilda för att undvika påstått negativa konsekvenser.

I de islamistiska webbmiljöerna förekommer kraftfulla fördömanden av muslimska grupper som man menar inte lever rättroget. Det finns även antisemitiska uttryck som dock inte är lika framträdande som hos extremhögern i det material som legat till grund för denna rapport.

De autonoma ger inte uttryck för missaktning av några minoritetsgrupper (utom extremhögern). Tvärtom framhåller man att man kämpar mot sexism, homofobi och rasism/fascism i alla former.

Mekanismer för rekrytering och radikaliserings

Av stor betydelse för hur ett budskap tolkas är hur mottagaren tilltalas och hur budskapen och de kommunikativa strukturerna är utformade för att attrahera sympatisörer. I det följande beskrivs bl.a. strategier för internetkommunikation, sociala processer i denna kommunikation, särskilt mottagliga målgrupper och hur budskap utformas för att nå dessa.

Nyhetsrapportering

I alla de tre miljöerna förekommer nyhetsrapportering, både i form av egenproducerade reportage och som nyhetsinslag från etablerade medier som rekontextualiseras utifrån den egna ideologin. Hos de autonoma och jihadisterna sker sådan nyhetsförmedling sporadiskt, medan de högerextrema har flera webbplatser som uppdateras kontinuerligt, på en daglig basis. Att ta nyheter från mainstreammedierna och skriva om dem utifrån ett högerextremt ideologiskt ramverk framstår som en propagandistisk strategi. Högerextremisterna ägnar sig åt en alternativ nyhetsförmedling där händelser får passera ett rasistiskt/nationalistiskt/nationalsocialistiskt filter innan de presenteras för publiken. Själva beskriver de sig som de enda sanningssägarna i ett korrupt samhälle där de etablerade medierna för folket bakom ljuset.

Webbplatsernas utformning

Det finns också skillnader när det gäller de olika webbplatsernas utformning: De högerextremas webbplatser har både en mer avancerad webbdesign och mer avancerade funktioner än de autonomas och framför allt jihadisternas. Både extremhögern och de autonoma har logotyper för sina organisationer och enhetliga grafiska profiler och layout. Även om de autonomas webbplatser har ett mindre professionellt utseende än de högerextremas, så arbetar man med att paketera sina budskap i en attraktiv form. De svenska jihadistiska webbplatserna framstår vid en jämförelse som amatörmässiga. Dock kan den brist på funktionalitet och avancerad design som återfinns i denna miljö lika väl vara uttryck för en medveten anti-estetik. Det material som producerats av internationella jihadistiska rörelers medieorgan och som återpubliceras på svenskspråkiga webbplatser ger dock ofta ett professionellt intryck. Det är också stora skillnader på möjligheterna gällande interaktion i de olika webbmiljöerna. Medan möjligheterna för besökare på webbplatserna att kommentera eller på annat sätt lämna feedback är begränsade eller obefintliga i de autonoma och jihadistiska miljöerna prioriteras användarinteraktiviteten högt i extremhögens internetmiljöer. Det finns öppna kommentarfält på de flesta högerextrema webbplatserna och de används också mycket flitigt. Extremhögern har uppenbart valt att öppna upp för stor användarinteraktivitet som ett led i sin rekryteringsverksamhet, medan de båda andra miljöerna förlitar sig mer på traditionell envägskommunikation eller rekryteringsvägar utanför internet. Hos fyra av de fem högerextrema organisationerna och hos en av de autonoma kan man ansöka om medlemskap över nätet. Bland jihadisterna inskränker sig rekryteringsinformationen, sannolikt av säkerhetsskäl, till mejladresser där mer information möjligen kan erbjudas.

Personlig och kollektiv viktisering

Alla de tre miljöerna innehåller referenser till viktisering, där man vädjar till mottagarens medkänsla antingen med den utsatta egna rörelsen eller med drabbade bröder och systrar.

I högerextrema diskussionsforum förekommer ofta diskussionstrådar om hur ”oskyldiga svenskar” rånats och/eller misshandlas av ”invandrargäng”. Syftet med dessa återkommande historier är att skapa en bild

av systematiska övergrepp där alla svenskar kan utsättas för övergrepp av svenskfientliga element. I sammanhanget framställs den rasideologiska rörelsen som det enda fungerande skyddet mot sådana övergrepp. Berättelser om hur invandrare våldtar svenska kvinnor är också vanligt förekommande på de högerextrema webbplatserna. En annan typ av viktimisering som är relativt vanligt förekommande hos extremhögern är att framställa den egna rörelsen som offer för orättfärdigt åsiktsförtryck och statligt sanktionerad förföljelse.

De autonoma har under flera år videodokumenterat konfrontationer med polisen och sedan presenterat dessa som polisbrutalitet. De autonoma hamnar ofta i konflikt med polisen när de senare ska skydda de högerextremas demonstrationsrätt från de förras angrepp. I flera av de videoklipp som studerats inför denna rapport likställs polisens agerande med de högerextremas.

Bland jihadisterna relateras viktimiseringen till islam. Det finns en mängd berättelser om hur ”våra bröder och systrar” utsatts för diskriminering, våld och orättvisor i olika delar av världen. En god muslim ska vara solidarisk med *umman*, den föreställda globala gemenskapen av muslimer och därför också med dem som utsatts för dessa övergrepp. Att visa solidaritet med utsatta personer behöver inte vara liktydigt med att uppmana till bruk av våld, men såväl den jihadistiska som den puritanskt salafitiska propagandan talar om ”krig mot islam” och motståndarnas vilja att ”utrota islam”. Konflikter där muslimer är inblandade reduceras till att uteslutande gälla religion och andra förklaringsmodeller (t.ex. etniska konflikter, territoriella anspråk eller ekonomiska intressen) underordnas de religiösa förklaringarna.

Normalisering

Ett tydligt framträdande fenomen i det extremistiska webbmaterialet är hur ett aggressivt, nedlåtande och avhumaniserande språkbruk som i andra sociala sammanhang vore oacceptabelt normaliseras i de olika miljöerna. Detta sker främst i kommentarfält och forumdiskussioner – på redaktionell plats är språkbruket i regel mer städat, förmodligen för att undvika åtal. I de tämligen slutna intressegemenskaper som extremmiljöerna utgör ifrågasätts sällan de extrema åsikterna eller det extrema språkbruket. Istället blir de ständigt bekräftade eftersom miljöerna enbart består av likasinnade. Effekten har omväxlande beskrivits som en ekokammare (som man ropar får man svar) och ett ideologiskt drivhus (åsikter renodlas och förstärks). Båda begreppen syftar på samma fenomen – att en åsiktsgemenskap utan tillskott av perspektiv utifrån resulterar i renodlade och radikaliserade åsikter som i en mindre homogen diskussionsmiljö hade balanserats av motbilder.

Eftersom de autonoma ser sin främsta fiende i en samhällsstruktur och inte olika folkgrupper, är avhumaniseringen på deras forum inte lika påtaglig som i de andra miljöernas. Det förekommer dock även hos dem, inte minst när det gäller beskrivningen av de högerextrema. Polisen är dock, i egenskap av de främsta försvararna av den rådande samhällsordningen, de man går hårdast åt.

Tonläget på de högerextrema webbplatserna är betydligt råare, och här riktas hatet mot folkgrupper, politiker, journalister, feminister och de vänsterautonoma. De forumdeltagare som tar avstånd från sådana uttalanden menar inte att de är fel i sak, utan motiverar avståndstagandet av taktiska skäl. De är av åsikten att det inte främjar saken att uttrycka sig på detta vis.

Även i de puritanskt salafitiska och jihadistiska miljöerna förekommer en omfattande avhumanisering som normaliserar en hatisk inställning till meningsmotståndare. Människor som omfattar andra trosriktningar, t.ex. shiiter och sufier, politiska företrädare för världsliga regimer och icke-muslimar förses med nedlåtande och avhumaniserande tillmälen.

Bruket av nedlåtande och avhumaniserande språk är en metod att normalisera den hatiska synen på fiender eller meningsmotståndare. När grupper av människor etablerats som mindre värda eller rent av icke-mänskliga sänks tröskeln för att bruka fysiskt våld mot dem.

Att nå identitetssökare

En av anledningarna att söka sig till en extremistisk grupp kan vara att individen upplever sig sakna ett socialt sammanhang. Personer som känner låg samhörighet med sin närmiljö och/eller samhället i stort kan i de starkt sammansvetsade extremistmiljöerna finna en grupptillhörighet (Munton et al 2011). De individer som kan betecknas som identitetssökare torde alltså tilltalas av budskap som visar att en given extremmiljö har en stark intern sammanhållning.

Hos den våldsbejakande autonoma vänstern saknas sådana budskap. I de vänsterextremas aktionscentrerade budskap visas inga vardagliga aktiviteter vid sidan av kampen och därför inte heller någon inomgruppslig socialitet. All aktivitet framställs som inriktad mot klasskampen och kampen mot fascism och kapitalism.

Inom extremhögern är däremot en stor andel av materialet inriktad på att visa sociala aktiviteter inom gruppen. Förutom rent politisk kollektiv aktivitet som flygbladsutdelning visar man också upp sociala aktiviteter: hur man tillsammans tränar kampsport, lever vildmarksliv eller hjälper till på en bondgård. Det rasideologiska ”vi” (som bara inkluderar den egna folkgruppen) är betydligt snävare än de autonomas ”vi” som inbegriper merparten av samhällsmedborgarna (fascister, kapitalister och poliser undantagna). Sett till kvantiteten av högerextrem propaganda som syftar till att visa upp en stark kamratanda och god socialitet inom gruppen, kan man anta att detta anses vara en viktig rekryteringsstrategi.

Jihadisterna intar något av en mellanposition avseende skildringarna av den egna gruppens sociala sammanhållning. Man visar i filmerna upp hur män lever lägerliv, tränar och lagar mat tillsammans. Fokus ligger dock inte främst på att visa upp en god kamratanda med social samvaro som hos högerextremisterna, utan träningen till goda soldater är det centrala.

Att nå grubblare

De mer filosofiskt intresserade individer som söker historisk-ideologiska förklaringar till sakernas tillstånd erbjuds sådana i samtliga de tre miljöerna. De autonoma utgår från en historisk-materialistisk ekonomisk analys som beskriver historien i termer av relationen mellan förtryckare och förtryckta och som även erbjuder en lösning på dessa ojämlika relationer genom kapitalismens kullkastande. Extremvänsterns ramberättelse är mindre komplicerad än de teorier som förklarar extremhögerens och jihadisternas syn på tingens beskaffenhet. Om de autonomas narrativ är materialistiskt, har extremhögerens teorier såväl biologistiska (rasistiska) som idealistiska inslag. Nationalsocialismen och nationalismen beskrivs som naturliga och sunda ideologier där alla sociala och politiska problem kan lösas genom upprättandet av rasmässig och etnisk åtskillnad. Den jihadistiska ramberättelsen hävdar sin legitimitet med hjälp av heliga och icke ifrågasättbara urkunder som representerar den absoluta sanningen, något som saknar motsvarighet i de båda andra miljöerna. Noterbart är att de mer existentiella och filosofiska inslagen hos såväl de våldsbejakande delarna av den autonoma vänstern som hos jihadisterna är förenklingar av resonemang som förekommer hos de icke våldsbejakande delarna av närstående miljöer. I den mån grubblarna tilltalas av sådana frågor torde de alltså i högre utsträckning dras till dessa icke våldsbejakande miljöer.

Att nå utagerare

Utagerarna kan sägas vara grubblarnas motsats. Här är det inte sökandet efter sanning, utan fysisk aktivitet, spänning och våldsam handling som attraherar. ”Kicksökare” är en lika passande beskrivning. Den typ av affektiva budskap som kan tänkas ha dessa kicksökare som målgrupp sprids främst i form av videoklipp. Samtliga miljöer innehåller videomaterial som presenterar gatuslagsmål (hos extremhögeren och -vänstern) eller väpnad strid (hos jihadisterna) som en adrenalinkick. Jihadisternas stridsskildringar är på en annan nivå än de båda andra extremistmiljöernas. Medan de senare inskränker sig till gatuslagsmål och kravaller, visar jihadisterna upp strider med automatvapen, bombattentat och dödsskjutningar med närbilder på döda kroppar.

Sammantaget visar kartläggningen att det finns en mångfald av strategier, mekanismer och processer som kan leda till radikaliserings och omfattandet av våldsbejakande budskap. Att försöka förhindra dessa var och en för sig är inte meningsfullt, varför förslagen till åtgärder ligger på en övergripande strukturell nivå med syfte att stärka individens förmåga att kritiskt värdera och tolka medierade budskap.

Föreslagna åtgärder

De förebyggande åtgärder som föreslås i denna rapport är generella insatser riktade till så många som möjligt. Mer specifikt gäller det att stärka unga som medvetna medieanvändare. Detta innebär att stärka användarnas förmåga att kritiskt värdera, analysera och förstå såväl online- som offline-material, att lära

barn och unga att ifrågasätta och jämföra olika informationskällor, ta del av oberoende undersökningar och kunna värdera texter, ljud- och bildmaterial (Stevens & Neumann 2009:38). Den internationella benämningen på dessa förmågor är *media literacy*. I Sverige har det omväxlande översatts till mediekunskap, mediepedagogik, medielitteracitet m.m. I en nyligen publicerad läroplan från UNESCO (Carlsson 2013) lanserades begreppet Medie- och informationskunnighet (MIK).

I dagens informationssamhälle är det centralt att medborgarna är medie- och informationskunniga: att de kan finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och kontexter. Såväl Unesco som EU-kommissionen har konstaterat att MIK är en förutsättning för demokratiskt deltagande och ett fullvärdigt medborgarskap (Carlsson 2013, (2009/625/EG) I det samtida medielandskapet har gränserna mellan text och bild och mellan producent och konsument blivit otydliga och man kan tala om att det som krävs av medborgarna är en form av multilitteracitet. När vår uppfattning om omvärlden i allt större utsträckning baseras på mediernas rapportering är det också av vikt att barn och unga får lära sig MIK tidigt. Kartläggningar av samtida våldsamt extremism framhåller internet som ett mycket viktigt, eller till och med det viktigaste verktyget, för rekrytering och radikaliseringsarbete. Man konstaterar också behovet av främjande åtgärder för en kritisk användning av internet och sociala medier. Trots detta saknas större praktiska MIK-projekt med syfte att förebygga extremism. Ett framgångsrikt förebyggande arbete med syfte att stärka ungas motståndskraft mot våldsbejakande och antidemokratiska budskap bör ta sitt ursprung i att stimulera deras generella förmågor till kritiskt och analytiskt tänkande. Att försöka motverka extremism genom kampanjer där statliga aktörer upplyser unga om vissa ideologiers förkastlighet leder lätt till motsatsen – en radikaliseringsarbete av de individer som attraheras av extremistiskt tankegods. När staten fördömer en ideologi fungerar detta snarare som ytterligare ett argument för extremistens avståndstagande från majoritetssamhället. Att unga får lära sig förstå hur budskap konstrueras i propagandistiska syften ger dem verktygen att själva kunna genomskåda falsk eller vinklad information. För syftet att stärka unga mot rekryteringsbudskap är detta också mer ändamålsenligt och effektivt än att hävda att vissa uppfattningar är felaktiga. Det är Statens medieråds bedömning att det i nuläget endast är genom skolan som alla barn och unga kan nås av en fullgod MIK-undervisning. Det finns goda exempel på lokal och regional nivå, men dessa saknar resurser att nå alla på en nationell nivå.

I direktiven för föreliggande studie definieras att Statens medieråd ska:

[...] föreslå lämpliga åtgärder för att särskilt stärka unga i rollen som medvetna medieanvändare samt andra åtgärder för hur ett förebyggande arbete mot våldsbejakande beteende med kopplingar till antidemokratiska värderingar som förmedlas genom internet kan bedrivas. (Ju2011/6776/D)

Åtgärdsförslagen syftar alltså inte till att stoppa eller förebygga våldsamt extremism som fenomen, eller begränsa förekomsten av eller tillgången till antidemokratiska och våldsbejakande budskap på internet. Inom ramen för regeringens handlingsplan mot våldsbejakande extremism finns också *Utredningen för ett*

förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism som avrapporteras den 13 december 2013. Denna har den bredare målsättningen att stoppa våldsbejakande antidemokratisk extremism över huvud taget, vilket innebär att de kommer att lämna åtgärdsförslag som sträcker sig utanför mottagligheten för budskap förmedlade via internet.

Statens medieråd har sex förslag till åtgärder, två korttidsförslag som omgående kan sättas i verket, två förslag som på längre sikt kan garantera en breddad och fördjupad MIK-undervisning för eleverna i landets alla skolor samt två förslag som syftar till att stärka kunskapsläget avseende rekrytering till extremmiljöer och MIK som didaktiskt verktyg.

1. Ekonomiskt stöd till lokala och regionala MIK-verksamheter

Förslag: Ungdomsstyrelsen får i uppdrag att administrera ekonomiskt stöd till befintliga MIK-verksamheter på lokal och regional nivå i syfte att sprida goda exempel. Beslut om stöd fattas av en särskild expertgrupp ledd av Statens medieråd i samverkan med Ungdomsstyrelsen. För ändamålet avsätts 15 mkr fördelat på 3 år.

Runt om i landet finns olika lokala och regionala MIK-initiativ. Dessa bedrivs ibland inom ramen för skolan, men också av ideella föreningar eller som regionala resurscentra med stöd från kommuner och landsting. De verksamheter som Statens medieråd har varit i kontakt med är eniga om vad de huvudsakliga problemen med att bedriva medie- och informationskunnighet idag är: behoven är stora både hos skoleleverna och hos de lärare som behöver fortbildas för att kunna arbeta med MIK i skolan, men resurserna alltför små. På kort sikt skulle ekonomiskt stöd till redan befintliga verksamheter kunna resultera i såväl ökad lärarkompetens som mer spridd verksamhet riktad direkt till barn. För att projekten ska ha möjlighet att långsiktigt planera och bygga upp en utökad verksamhet bör stödet löpa över åtminstone tre år. De projekt som beviljas stöd bör också kontinuerligt utvärderas avseende didaktiska metoder och pedagogiska resultat för att kunna identifiera och vidareutveckla särskilt effektiva metoder.

2. Koordinering av MIK-aktiviteter

Förslag: En för ändamålet lämpad myndighet får i uppdrag att utarbeta en strategi för att koordinera de olika aktörer som arbetar med medie- och informationskunnighet på nationell, regional och lokal nivå.

Bara inom myndighetsfären finns ett tiotal aktörer, universitet och högskolor undantagna, som bedriver verksamhet inom MIK-området. Även utanför myndighetsvärlden finns ett antal nationella aktörer och på regional och lokal nivå är det långt fler som arbetar med MIK – privata och kommunala skolor, kulturskolor, bibliotek och föreningsliv. Koordinationen mellan dessa olika aktörer är i bästa fall svag.

En koordinering av de olika MIK-aktörerna skulle kunna förbättra resultaten av insatserna och sänka kostnaderna, då en del av verksamheterna idag överlappar varandra. Eftersom Statens medieråd redan har uppdraget att kartlägga och inventera dessa verksamheter, är myndigheten väl lämpad att utföra koordinationsuppdraget.

3. Stödmaterial till läroplanerna för grund- och gymnasieskolan

Förslag: Skolverket bör få i uppdrag ta fram stödmaterial till läroplanerna LGR 11 och GY 11 som ger exempel på hur lärare kan undervisa i MIK i grundskolan och på gymnasiet.

Nästan var tredje högstadielev är utan undervisning i källkritik och fyra av tio lärare upplever behov av kompetensutveckling på området (Skolverket 2013:61). Skolverket arbetar just nu med att ta fram ett kommentarmaterial till de delar av kunskapskraven för årskurs 6 i olika ämnen (svenska, biologi, historia och religionskunskap) som berör elevers förmåga att bedöma källors användbarhet. Det finns också planer på att utifrån kommentarmaterialet ta fram ett stödmaterial som ger exempel på hur lärare kan undervisa för att stödja utvecklingen av elevernas förmåga att kritiskt värdera källor och information. Av resursskäl är dessa planer i nuläget endast förbehållna årskurs 6. Givet de upplevda bristerna på området bör Skolverket få i uppdrag att ta fram motsvarande material för samtliga årskurser i grundskolan och för gymnasiet.

4. Obligatorisk MIK på lärarutbildningarna

Förslag: Medie- och informationskunnighet ska vara ett obligatoriskt inslag i lärarutbildningen. En utredning tillsätts med uppdrag att föreslå nya skrivningar i Högskoleförordningen i syfte att MIK blir obligatoriskt på utbildningarna av grundskole- och gymnasielärare.

För att elever ska få en bred MIK-undervisning krävs lärare som fått lära sig undervisa i detta. I Högskoleförordningen stipuleras vad som måste ingå i landets olika universitets- och högskoleutbildningar. I Högskoleförordningens nuvarande lydelse slås endast fast att medier och digitala verktyg ska kunna användas i undervisningen, inte att de ska vara föremål för undervisning. För att säkerställa att landets nytexaminerade lärare har fullgod kompetens inom området föreslås att en utredning tillsätts med uppdrag att föreslå nya skrivningar i Högskoleförordningen så att MIK blir ett obligatoriskt inslag på utbildningarna av grundskole- och gymnasielärare.

5. Receptionsforskning om våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet

Förslag: Regeringen avsätter medel för forskning (t.ex. genom Vetenskapsrådet) om hur våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet mottas och tolkas av unga människor. För att ytterligare kunna utveckla metoder för att förebygga våldsam extremism behövs systematisk receptionsforskning om hur publiken för budskapen tar emot dem.

Föreliggande studie utreder endast förekomsten av budskap och hur dessa budskap ser ut. Hur barn, ungdomar och vuxna tolkar budskapen går det inte att uttala sig om utifrån denna kartläggning. Vederhäftig internationell forskning på området saknas också. För att fördjupa förståelsen av hur rekrytering till våldsamma extremmiljöer går till och ytterligare förbättra åtgärderna mot denna krävs mer forskning om hur budskapen tas emot och vilken roll mottagarna tillmäter budskap på internet jämfört med andra medierade budskap och icke medierade sociala kontakter.

Dessa frågor kan inte besvaras med mindre än att man genomför omfattande receptionsstudier som fokuserar på mottagarna för budskapen i stället för budskapen i sig. Sådana studier är mer arbetskrävande och kostsamma än den typ av kvalitativ analys som legat till grund för denna rapport. I ideala fall skulle en större kvantitativ enkätstudie kunna kombineras med kvalitativa djupintervjuer.

6. Ett nationellt resurscentrum för MIK

Förslag: Regeringen inrättar ett resurscentrum i Medie- och informationskunnighet med didaktisk inriktning.

God undervisning i MIK måste vara baserad på god forskning, oavsett om det gäller utbildning på grundskolan, gymnasiet eller högskolan. Det finns goda exempel inom såväl pedagogisk forskning som inom medie- och kommunikationsvetenskap med inriktning mot MIK, men inget etablerat forskningscentrum i Sverige. På sikt är det av största vikt att bygga en stabil forskningsmiljö som kan ligga till grund för pedagogisk utveckling på MIK-området. Det är också av största vikt att en sådan forskningsmiljö har uppdrag och resurser att sprida forskningsrönen till praktikerna på området. En tänkbar modell för att skapa en sådan miljö är de nationella resurscentrum för matematik, naturvetenskap och teknik som stöds av Skolverket. Dessa centrum är ämnesanknutna till teknik, biologi och bioteknik, fysik, kemi samt matematik och knutna till landets universitet. De har uppdraget att stödja lärare och verka för utveckling av utbildning och pedagogik inom respektive ämne.

Även om MIK inte är ett eget ämne, och inte heller bör bli det, vore ett nationellt resurscentrum av stor vikt både för att sprida forskningsgrundade pedagogiska modeller för undervisning och för att skapa en miljö som stimulerar till vidare forskning på området.

En ökad satsning på MIK kommer lika lite som andra enskilda åtgärder att kunna stävja förekomsten av våldsbejakande och antidemokratisk extremism. En sådan satsning kan förse unga med de kognitiva förmågor som gör det möjligt att genomsåda de vinklade propagandabudskap och den förvanskade information som är centrala element i extremisternas rekryteringsstrategier. Av stor vikt för att detta arbete ska bli framgångsrikt är att det tar sikte på att stärka individens förmåga till kritiskt tänkande och analys. Att istället utmåla vissa uppfattningar – hur extrema och motbjudande man än tycker de är – som felaktiga har visat sig vara direkt kontraproduktivt ur ett extremismförebyggande perspektiv.

Att ge unga verktyg att skaffa sig en egen, väl informerad, uppfattning är inte bara ett sätt att stärka deras motståndskraft mot våldsbejakande extremism. Det är också ett sätt att stärka dem i rollen som aktiva medlemmar i den demokratiska processen.

1 Uppdrag och avgränsningar

Regeringen uppdrog den 22 september 2011 till Statens medieråd att genomföra en studie av antidemokratiska budskap på internet och sociala medier som riktas till unga och som uppmanar till våld för en politisk eller ideologisk sak, och hur unga kan stärkas mot sådana budskap (se bilaga 1.). Studien är en av totalt 15 åtgärder i regeringens Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (Regeringskansliet 2011).

Uppdraget inbegriper fem delmål där regeringen uppdrar åt Statens medieråd att:

- beskriva förekomsten av antidemokratiska budskap på internet och sociala medier som riktas till unga och som uppmanar till våld för en politisk eller ideologisk sak,
- beskriva hur internet används av organisationer, rörelser eller nätverk i syfte att påverka och sprida ett antidemokratiskt budskap,
- beskriva processen för hur särskilt unga kan påverkas av antidemokratiska budskap som förmedlas via internet och hur detta budskap kan bidra till anammandet av ett våldsbejakande beteende,
- sammanställa erfarenheter, forskning och goda exempel på förebyggande arbete från Sverige och andra relevanta länder inom EU samt
- föreslå lämpliga åtgärder för att särskilt stärka unga i rollen som medvetna medieanvändare samt andra åtgärder för hur ett förebyggande arbete mot våldsbejakande beteende med kopplingar till antidemokratiska värderingar som förmedlas genom internet kan bedrivas

Uppdraget motiveras med rön från tidigare undersökningar av våldsbejakande extremism i Sverige (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009, Säkerhetspolisen 2010) där man konstaterat att internet utvecklats till en allt viktigare arena för rörelser med antidemokratisk ideologi. I dessa studier definierades tre miljöer som hemvist för våldsamma antidemokratiska aktiviteter: extremhögern, extremvänstern samt den militanta jihadismen, och det är också dessa tre som är föremål för föreliggande kartläggning. Ytterligare en miljö där våld och/eller hot används av politiska och ideologiska skäl är den militanta djurrättsrörelsen. I protest mot inhuman djurhållning, djurförsök och pälsdjursuppfödning har man genomfört aktioner som främst inneburit skadegörelse (t.ex. vandalisering av gatukök och pälsbutiker) eller hot mot person. Djurrättsaktivismen har haft en nära koppling till den autonoma vänstern, men har karaktären av enfrågeaktivism – en politisk grund är inte nödvändig för att engagera sig i djurrättsfrågor. Med kulmen under det sena 1990-talet förefaller den militanta djurrättsrörelsen på senare år ha tappat mark (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009:113). Djurens befrielsefront var tidigare den kanske mest radikala djurrättsrörelsen. Deras webbplats (www.djurensbefrielsefront.com) har

inte uppdaterats sedan maj 2010. Rörelsen för alltså en tynande tillvaro på internet, varför den berörs mycket summariskt i denna kartläggning.

En annan typ av politiskt motiverat våld som inte inkluderats i denna kartläggning är separatistiskt våld. Sverige är relativt förskonat från denna typ av kriminalitet, vilket torde ha sin grund i att det saknas seriösa inhemska separationssträvanden. I Europa i stort utgör separatistvåld den vanligaste typen av politiskt motiverade attacker, enligt Europol utgjorde dessa 63 % av alla genomförda, förhindrade eller planerade terrorattacker som kom till polisens kännedom under 2011 och 70 % under 2012. (Europol 2012:36, Europol 2013:9). Det har förekommit separatistiskt motiverade våldsdåd på svensk mark, t.ex. mördades avhoppare från den kurdiska frigörelsearmén PKK 1984 och 1985. Separatistiska attacker har dock inte sin upprinnelse i ett missnöje med svenska förhållanden eller det svenska politiska systemet och är heller inte riktade mot dessa. Att dessa dåd ägt rum i Sverige beror främst på att antagonisterna befunnit sig i landet och kan således inte uppfattas som angrepp på den svenska demokratin. Eftersom det inte tycks finnas någon separatistisk internetpropaganda som produceras med en svensk publik i åtanke finns heller inte något sådant material att inkludera i denna kartläggning.

Brottsförebyggande rådets och Sakerhetspolisens undersökningar gäller främst vilka aktörer det finns inom den våldsbejakande höger-, vänster- och jihadistiska extremismen, hur dessa rörelser är uppbyggda och vilka typer av lagbrott man gör sig skyldiga till. Föreliggande studie behandlar samma tre miljöer, men skiljer sig från de tidigare kartläggningarna genom att fokus här ligger på budskap, inte på handlingar. Medan de tidigare rapporterna undersökt vilka de våldsamma extremisterna är och vad de gör, studeras här hur de presenterar sig och sin världsbild: vad de säger. Syftet med föreliggande rapport är inte att beskriva hur de tre extremistmiljöerna ser ut eller vad som ingår i deras respektive ideologier. Syftet är att analysera hur de själva presenterar sig på internet, vilka idéer och vilken världsbild de ger uttryck för, inte vilka outtalade värderingar som ligger bakom denna uttryckta världsbild. Fokus ligger på budskap, inte på faktiska förhållanden. Det betyder inte att de extrema miljöerna lämnats därhän i denna rapport. Eftersom betydelsen hos ett budskap är avhängigt både vilken kontext det produceras i och vilken kontext det konsumeras i, skulle en analys som inte tog hänsyn till dessa faktorer vara ofullständig. Enkelt uttryckt: den tolkning vi ger åt ett uttryck som ”Svartskalle och kriminell” beror både på vilka attityder vi själva har och på vår förståelse av det sammanhang i vilket uttrycket förekommer. Om det förekommer på en högerextrem webbplats har det en tydligt rasistisk betydelse, om det istället är titeln på en låt av Flemingsbergsrapparna Mohammed Ali har det snarare karaktären av en antirasistisk social kritik. För att förstå de budskap som förekommer inom de olika extremistiska miljöerna krävs en grundläggande förståelse av hur dessa miljöer fungerar. De beskrivningar av miljöerna som återfinns i de tre delstudierna är inte försök till heltäckande bilder av extrema och våldsbejakande organisationer, nätverk eller aktionsgrupper. De tjänar endast som den ideologiska kontext mot vilken budskapens betydelser framträder tydligare.

Internet kan sägas fylla åtminstone tre funktioner när det gäller rekrytering till våldsamma extremistmiljöer och radikaliserings av dessa. För det första utgör nätet en kanal för att sprida de ideologiska eller religiösa tankar som motiverar och legitimerar antidemokratiskt våld. För det andra fungerar det som en anonym social mötesplats för likasinnade. För det tredje kan det användas som en kommunikationskanal för att planera och samordna aktioner (Silber & Bhatt 2007:83).

Den första av dessa funktioner, nätet som distributionskanal för budskap som uppmanar till ideologiskt motiverat våld, utgör huvudfokus för denna studie. Dessa budskap har många olika former t.ex. nyhetsinslag, musik, filmer av aktioner, manifestationer eller social verksamhet inom rörelsen, predikningar eller debattartiklar. Även om det ofta finns möjligheter för mottagaren av dessa budskap att kommentera innehållet är materialet främst producerat med en envägskommunikation i åtanke: en textproducent har paketerat ett ideologiskt innehåll som en mottagare har att ta del av.

För den andra funktionen, att möjliggöra anonym kommunikation mellan likasinnade individer och grupper, är internets sociala funktioner det centrala. Nätet fungerar då som kontaktyta för intressegrupper (Roots of Violent Radicalisation 2012). Nätets funktion som socialt kontaktskapande verktyg är sannolikt mycket betydelsefull för de rörelser som uppmanar till våldsam kamp eftersom det tillåter en hög grad av anonymitet i kontakten med meningsfränder. Nätet gör det möjligt att odla en identitet som extremist utan att behöva avslöja denna för sin omgivning, vilket är centralt eftersom våldsbejakande extremism är något som få individer vill exponera offentligt. Föreliggande kartläggning berör endast i begränsad utsträckning denna sociala funktion. Det innebär inte att denna är ointressant. Det finns anledning att i särskild ordning studera internetkommunikationens sociala funktioner både för att kunna förstå och motverka våldsam extremism.

Internets tredje huvudsakliga användningsområde inom ramen för våldsbejakande antidemokratiska rörelser – att planera och koordinera aktioner – berörs endast ytligt i denna rapport. Anledningen till detta är att planeringen av våldsamma, illegala aktiviteter inte äger rum i de offentliga forum och på de öppna webbplatser som är föremål för denna kartläggning. I de fall då det förekommer upprop till deltagande i olika aktiviteter saknar de i regel ett uttalat våldsamt syfte.

Inom ramen för kartläggningen har vi studerat webbplatser och forum som är öppna för allmänheten, inte slutna forum eller sociala medier som kräver inbjudan eller webbplatser som är lösenordsskyddade. Det finns flera anledningar till detta. För det första ligger fokus på de utåtriktade budskapen, de som är ämnade att attrahera nya meningsfränder och rekrytera dem för den antidemokratiska saken. I en rapport från FBI konstaterar man att internet möjligen har störst betydelse som kontaktyta för personer som ännu inte rekryterats/radikaliserats. Man finner material och kan chatta med personer som leder in i en extrem våldsbejakande miljö. När individen väl omfattar den extrema ideologin blir fysiska möten sannolikt mer

betydelsefulla för att radikaliserats ytterligare (Federal Bureau of Investigation 2006:7, se även Roots of Violent Radicalisation 2012:15).

För det andra skulle en kartläggning av slutna/lösenordsskyddade platser på internet innebära ett infiltrationsarbete som kräver såväl kompetens som resurser bortom föreliggande uppdrags ramar. För det tredje finns det anledning att misstänka att en offentlig publicering av vad man funnit i slutna forum skulle kunna få negativa konsekvenser för den verksamhet som bedrivs av Säkerhetspolisen och den militära underrättelsetjänsten.

En betydande del av den tidigare forskningen om våldsamt extremism – särskilt avseende jihadistiska miljöer – har ett uttalat terroristperspektiv på området. Eftersom denna kartläggning inte avser terrorhandlingar, utan budskap som kan attrahera unga till antidemokratiska rörelser har vi använt terrorforskningen mycket sparsamt. Det är inte fruktbart att försöka se Revolutionära frontens webbplats i belysningen av dåden i New York den 11 september 2001 eller 2011 på Utøya.

Delar av forskningen betonar också den våldsamma extremismens tilltagande globalisering. Enligt Europol ökar det transnationella samarbetet mellan våldsamma extremistgrupper, främst till följd av utvecklingen inom kommunikationsteknologi. Detta möjliggör både förbättrad informationsspridning om aktiviteter och koordination av aktiviteter vilket medför att andra kan inspireras av aktioner som dokumenterats och sprids online (Europol 2012:10–11). Denna kartläggning behandlar budskap som är riktade till unga svenskar. Det transnationella operativa samarbetet ligger därför utanför ämnet, liksom de delar av det globala informationsflödet som mer är riktade mot aktiva medlemmar i extremistgrupperingarna än mot nyrekryterade.

Kartläggningsuppdraget gäller antidemokratiska budskap på internet och sociala medier som riktas till unga. Eftersom studien fokuserar på budskapen och inte på mottagarna av dessa budskap är det inte möjligt att uttala sig om publikens ålder. Att användarna på diskussionsforum eller i YouTubes kommentarfält i regel är anonyma gör det än svårare att försöka utröna deras ålder. Flera tidigare studier har emellertid konstaterat att rekryteringsbasen för den våldsbejakande högern och vänstern i hög utsträckning utgörs av ungdomar (se t.ex. Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009, Säkerhetspolisen 2010, Ramalingam m.fl. 2012). Bland de militanta jihadisterna tycks rekryteringen vara mer åldersblandad, men även i denna grupp är inslaget av unga män stort (Säkerhetspolisen 2010). Vi kan alltså med grund i tidigare forskning anta att delar av mottagarna av de våldsbejakande antidemokratiska budskapen är unga, men vi vet inte hur unga eller hur många som är det.

Av samma skäl är det svårt att, som uppdraget stipulerar, ”beskriva processen för hur särskilt unga kan påverkas av antidemokratiska budskap som förmedlas via internet”. För att med någon säkerhet kunna uttala sig om hur personer påverkas av budskap måste man göra en receptionsstudie, studera hur dessa

personer tolkar och tar emot budskapen. Det har vi inte gjort och kan därmed inte uttala oss om hur unga påverkas. Det går däremot att utifrån själva budskapens konstruktion sluta sig till hur avsändarna vill påverka sin publik. När högerextremister presenterar nationalsocialismen som ”den biologiska världsåskådningen” implicerar det en läsare som ska finna ideologin som naturlig och ofrånkomlig medan den samtida kulturen uppfattas som degenererad och dekadent. När Revolutionära Fronten påstår: ”Att bekämpa antidemokrater med demokratiska medel ser vi som idealistiskt och naivt. Vi har istället valt att vara militanta och rakryggade i vårt motstånd mot den statliga och utomparlamentariska rasismen.”² vänder man sig till en tänkt läsare som prioriterar handling framför ord och tycker att ändamålen helgar medlen. Med utgångspunkt i föreliggande kartläggning går det alltså inte att uttala sig om hur budskapens mottagare påverkas av dem. Däremot går det att utifrån budskapens tilltal att sluta sig till hur avsändaren vill påverka och spekulativt dra slutsatser om hur mottagarna kan påverkas. Specifika tilltalsformer diskuteras vidare i kapitel 3, *Mekanismer för radikalisering*.

Föreliggande studie använder begrepp som kräver särskild förklaring, vidare används dessa begrepp uteslutande för att beskriva det för kartläggningen relevanta trots att de kan ha en annan innebörd i andra sammanhang. För att texten ska bli hanterlig har de fullständiga benämningarna förkortats. Nedan följer beskrivningar av dessa begrepp.

De tre för studien relevanta miljöerna kan sägas vara extremformer av höger-, vänster- respektive islamistiska ideologier.

I texten används *extremhöger* och avledningar av detta som synonymt med de som sprider ”antidemokratiska våldsbejakande högerextrema budskap”; *autonoma* respektive *extremvänster* och avledningar av detta synonymt med de som sprider ”antidemokratiska våldsbejakande vänsterextrema budskap”; *jihadister* och avledningar av detta som synonymt med de som sprider ”antidemokratiska våldsbejakande islamistiska budskap”. Begreppet *islamism* inbegriper i denna kartläggning såväl den militanta jihadismen som den puritanska salafismen, där den senare tar avstånd från bruket av fysiskt våld.

Samtliga citat ur det studerade materialet är ordagrant återgivna. Det innebär att det refererade materialets samtliga stav-, syftnings-, interpunktions- och meningsbyggnadsfel bevarats.

---

² (http://revfront.org/?page_id=10)

1.1 Studiernas praktiska genomförande

För att genomföra de tre delstudierna kontrakterades tre forskare: Linus Anderson, fil. Dr. i Medie- och kommunikationsvetenskap vid Södertörns högskola, Mattias Ekman, fil. Dr. i Medie- och kommunikationsvetenskap vid Stockholms universitet samt Simon Stjernholm, fil. Dr. i Islamologi vid Lunds universitet. Fil. Dr. Ulf Dalquist, forskningsansvarig vid Statens medieråd, har lett studien. Vid arbetets början knöts en referensgrupp bestående av representanter för Brottsförebyggande rådet, Exit, Forum för levande historia, Rikskriminalpolisen, Säkerhetspolisen och Ungdomsstyrelsen till projektet. De tre delstudierna har utformats gemensamt för att säkerställa största möjliga jämförbarhet mellan de olika miljöerna. Den komparativa ansatsen har också fört med sig att tankar och fenomen som uppträder i en miljö men inte en annan har kunnat analyseras ytterligare: det komparativa angreppssättet har således inte bara inneburit möjligheter till jämförelser, det har också resulterat i att skillnaderna mellan miljöerna accentuerats ytterligare. Andersson, Ekman och Stjernholm är ensamma författare till respektive delstudie. Den redaktionella inramningen – all text utom de tre delstudierna inklusive slutsatser och åtgärdsförslag – är skriven av Statens medieråd i samråd med de tre forskarna.

De praktiska avgränsningarna av de studerade webbplatserna har sin grund i två motsatta problem med de tre studieområdena. Förekomsten av svenska högerextrema webbplatser är så stor att man måste göra ett urval för att göra en överblickbar studie. Av de sju webbplatser som ingår i denna kartläggning tillhör sex organisationer som sprider våldsbejakande och antidemokratiska politiska budskap. Den sjunde, nationell.nu, ”Det svenska motståndets nättidning”, saknar direkt organisationsanknytning men sprider likartade budskap. Det finns betydligt fler webbplatser som uttrycker idéer som ligger mycket nära extremhögern, men där de våldsbejakande och antidemokratiska inslagen är otydliga eller saknas.

Om den högerextrema internetmiljön är för stor för att inkluderas i sin helhet i föreliggande kartläggning, förhåller det sig tvärtom med webbrepresentationen hos den extrema vänstern och hos jihadisterna. Det finns bara en handfull aktiva svenska webbplatser som sprider antidemokratiska och våldsbejakande budskap i respektive miljö. Till följd av detta har även material från internetforum och webbplatser som är ideologiskt näraliggande men som inte är explicit våldsbejakande använts som material för att beskriva de respektive idévärldarna. När det gäller den autonoma miljön har diskussioner från allmänna socialistiska/anarkistiska/autonoma forum inkluderats, t.ex. socialism.nu och yelah.net. Där finns teoretiska diskussioner som angränsar till dem som används för att legitimera våldsam aktion i de mer antidemokratiska miljöerna, men man uppmanar inte till bruket av våld.

Även de svenska jihadistiska webbplatserna som ingår i materialet är få, strängt taget består de av en webbplats och en privat blogg. Jihadistiska budskap återfinns även i begränsad utsträckning i sociala medier. Det finns också ett antal webbplatser som kan betecknas som puritanskt salafitiska. Urvalet av

webbplatser med våldsbejakande islamistiskt innehåll kompliceras av likheterna mellan jihadistiska och salafitiska idéer.

Den våldsbejakande jihadismen och den puritanska salafismen delar i stora drag idévärld även om de senare tar avstånd från de förras bruk av fysiskt våld. Inom delar av salafismen ger man dock uttryck för kulturellt våld i form av ett kraftfullt förkastande av vantrogna (se vidare kapitel 2.1). Bakom salafiternas avståndstagande från fysiskt våld ligger en annan förståelse av hur och när muslimer bör delta i jihad.

De puritanskt salafitiska budskapen fördömer avgudadyrkan och vantro samt uppmanar till avståndstagande från grupper som förknippas med detta. Därmed erbjuder budskapen identifikation med ”de rättrogna”. Den som övertygas av argumentationen i sådana budskap och försöker agera därefter kan därmed föreställa sig ingå i den grupp som räddas undan Guds straff tack vare renlevnad, lydnad och det noggranna följandet av religiösa påbud. Fokus är här på individens räddning, baserad på noggrant *undvikande av synder* snarare än på aktiva handlingar.

De jihadistiska budskapen erbjuder en annan sorts identifikation. Visserligen är rättrogenhet och personlig räddning undan Guds straff framträdande också här, men dessutom erbjuds en handlingsorienterad identifikation med en stridande förtrupp som sägs försvara islam mot angrepp. Jihadkrigarna påstås ta sin religiositet ett steg längre än alla andra, då de osjälviskt offerar sig själva i kampen för Guds sak. Att *agera kraftfullt* överskuggar att undvika synder.

I stora drag kan man säga att salafismen och den ideologiska ståndpunkt som vi i denna rapport valt att kalla jihadismen i mångt och mycket delar idévärld, men skiljer sig åt på den för denna kartläggning viktigaste punkten av alla – salafiterna förespråkar inte bruket av fysiskt våld.

2 Inledande definitioner

I regeringens uppdrag till Statens medieråd (Ju2011/6776/D) används tre nära förbundna begrepp: *antidemokratiska budskap*, *våldsbejakande budskap* samt *extremism*. Begreppens betydelse och inbördes relation definieras nedan.

2.1 Vad är våld och våldsbejakande?

I sin grundläggande betydelse kan våld förstås som fysiska angrepp med avsikt att skada en annan människa. Att begränsa analysen till att enbart gälla direkta uppmaningar till bruket av fysiskt våld vore dock att bortse från centrala delar av de antidemokratiska budskap som framförs på internet. En stor del av den propaganda som studerats här legitimerar en syn på grupper av människor som mindre värda eller det demokratiska systemet som ett dysfunktionellt system. Dessa budskap är inte direkta uppmaningar till våld för politiska eller religiösa syften, men de fungerar som legitimeringar av direkta uppmaningar till våld. Den norske freds- och konfliktforskaren Johan Galtung presenterar i en artikel från 1990 en distinktion mellan tre olika, närbesläktade våldsformer: direkt våld, kulturellt våld och strukturellt våld (Galtung 1990).

Med *direkt våld* avses inte bara fysiska angrepp som mord eller misshandel, utan även hot om fysiska angrepp samt fysiska begränsningar av rörelsefrihet, t.ex. internering och folkfördrivning.

Begreppet *strukturellt våld* refererar till när sociala strukturer eller institutioner förvägrar människor att tillfredsställa fundamentala mänskliga behov. Det kan röra sig om olika typer av marginalisering eller exploatering som exempelvis kan motiveras genom institutionaliserad rasism, sexism eller nationalism. Apartheid är ett exempel på strukturellt våld, att sjukdomsklassificera homosexualitet ett annat.

Kulturellt våld är de aspekter av en kultur som kan användas för att rättfärdiga och legitimera direkt eller strukturellt våld. Det kan t.ex. röra sig om ideologier, religion, konst, vetenskap eller medier. Det gäller idéer som rättfärdigar våld, oavsett om det är strukturellt eller direkt. I huvudsak behandlar denna rapport kulturellt våld: uppdraget är att kartlägga antidemokratiska och våldsbejakande *budskap* på internet, inte faktiskt fysiskt/direkt våld eller de organisationer som verkar våldsbejakande.

I alla nationalstater finns legitima uttryck för samtliga dessa tre former av våld. Genom vad som brukar kallas det statliga våldsmonopolet kan polis, militär – och i mer begränsad utsträckning privata vaktbolag – legitimt utöva direkt våld under vissa förutsättningar. Statliga institutioner som t.ex. kriminalvård och socialtjänst har till uppgift att frihetsberöva individer, ett exempel på strukturellt våld. Det finns också föreställningar och uttryck som kan betecknas som kulturellt våld: tv-serier där hjältar rättfärdigt skjuter

brottslingar, tanken att självförsvar är legitimt eller fikarumsdiskussioner där man anser att pedofiler borde tvångskastreras. Dessa institutioner, strukturer och föreställningar är i varierande grad socialt accepterade, men har det gemensamt att de godkänner bruket av våld. Ändå skulle de knappast anses vara våldsbejakande. Begreppet är tydligt förbehållet extrema ståndpunkter vid sidan av den politiska mittfåran.

De tre typerna av våld fyller således olika funktioner och utövas på olika positioner i samhället av olika aktörer. Våldstypernas beständighet varierar också:

Direkt våld är en händelse; strukturellt våld är en process med toppar och vågdalar; kulturellt våld är en oföränderlighet, en ”beständighet”. (Galtung 1977)

Med utgångspunkt i Galtungs våldsbegrepp kan man definiera våldsbejakande som följer: när man av ideologiska eller religiösa skäl accepterar eller förespråkar bruket av våld (direkt våld) eller att man accepterar eller förespråkar att grupper av människor av samma skäl utsätts för diskriminerande behandling eller förnekas medborgerliga rättigheter (kulturellt våld). Säkerhetspolisen använder sig av samma definition, fast i andra ordalag:

Säkerhetspolisen använder sig av adjektivet våldsbejakande för att särskilja handlingar och verksamhet som kan vara säkerhetshotande – såsom att stödja eller delta i ideologiskt motiverade våldshandlingar – från sådana som inte är våldsbejakande men som kan vara problematiska ur andra perspektiv. I den senare kategorin hamnar till exempel antidemokratiska handlingar såsom att inte erkänna alla människors lika värde, men utan att använda eller stödja våld. (Säkerhetspolisen 2010:26)

I fältstudierna har också ”direkt våldsförespråkande” använts som synonym till uppmaningar till direkt våld och ”kulturellt våldstolerande” som synonym till kulturellt våld. Långtifrån alla budskap som är kulturellt våldstolerande uppmanar till direkt fysiskt våld mot dem man utmålar som mindervärdiga individer: judar, homosexuella, nazister eller vantrogna. Däremot är förhållandet det omvända: direkt våldsförespråkande budskap utmålar alltid föremålen för aggression som mindervärdiga. Begreppet strukturellt våld är däremot mindre användbart i föreliggande kartläggning. Det strukturella våldet återfinns i bredare sociala strukturer och institutioner och rör i regel majoritetssamhällets exploatering och marginalisering av minoritetsgrupper. Det har alltså föga att göra med extrema miljöers antidemokratiska idéer utan är snarare uttryck för allmänna föreställningar om ”den andre” och dennes förmenta tillkortakommanden gentemot ”normaliteten”.

Det finns andra organisationer och nätverk som tveklöst är våldsbejakande och som inte heller ställer upp på demokratiska spelregler, t.ex. maffian och kriminella mc-gäng. Utan att förringa att de utgör ett samhällsproblem hamnar de emellertid utanför fokus för denna rapport då de saknar uttalad politisk/ideologisk agenda och inte ger uttryck för en vilja att förändra konstitutionen eller det parlamentariska systemet.

2.2 Vad är extremism?

I tidigare studier av våldsbejakande politiska och religiösa miljöer i Sverige har man använt sig av begreppet ”våldsbejakande extremism” (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009, Säkerhetspolisen 2010). Begreppet extremism används ”för att beskriva rörelser, ideologier eller personer som inte accepterar en demokratisk samhällsordning.” (Säkerhetspolisen 2010:27), och ”våldsbejakande” för att peka på att vissa extremistiska rörelser är beredda att använda fysiskt våld för att uppnå sina mål. Säkerhetspolisens mandat omfattar endast de våldsbejakande delarna av extremistiska rörelser. Det är alltså inte olagligt att ge uttryck för åsikter som vänder sig mot demokratin under förutsättning att de inte faller under de olika inskränkningar av yttrandefriheten som finns i svensk lag.

I delar av den internationella forskningen om våldsamma politiska och religiösa miljöer återfinns två begrepp som är närbesläktade med extremism: radikalism och terrorism. Man kan säga att de befinner sig på var sin sida om extremismen. Radikalism har i regel inte något med ideologiskt eller religiöst motiverat våld att göra. En radikal tar inte heller med nödvändighet avstånd från demokratin som system. Radikala idéer är alltså inte föremålet för denna kartläggning. Radikalismen kan sägas övergå i extremism när våld används som metod.³ Slutligen kan terrorism definieras som extremism där våld inte bara används mot uttalade meningsmotståndare eller mot representanter för staten, utan även mot civilbefolkning och/eller andra individer som själva anser sig stå utanför konflikten i fråga. Stora delar av den internationella forskningen om våldsamma politiska och religiösa miljöer utgörs av terrorismforskning och är svår att tillämpa på svenska extremistförhållanden. Terroristbegreppet är också diffust. Striderna i Syrien är ett aktuellt exempel där vissa av kombattanterna betraktas som milis som kämpar mot en förtryckande regim, medan de religiöst motiverade gerillagrupperna ofta beskrivs som jihadistiska terrorister. Att Syriens handlande gentemot upprorsmakarna och civilbefolkningen har beskrivits som statsterrorism (vilket t.ex. Turkiets premiärminister Recep Tayyip Erdogan gjorde i september 2012) pekar på hur flexibelt begreppet är. Medan de som åker till Syrien eller Somalia för att ”hjälpa sina bröder” betraktas som terrorister, ansågs de frivilliga som kämpade på Finlands sida i vinterkriget eller på republikanernas sida i spanska inbördeskriget vara frihetskämpar. Terrorism är ett ideologiskt och propagandistiskt begrepp vars betydelse beror på vem som använder det, varför vi undviker det i föreliggande kartläggning.

Egentligen betecknar extremism bara de yttersta punkterna på en ideologisk skala; vissa typer av extrema ideologier är varken uttryckligen våldsbejakande eller motståndare till den konstitutionella demokratin, om man ens bryr sig om den. Exempelvis tar stora delar av de mest konservativa muslimerna avstånd från både demokratin och bruket av våld för att störta denna. Våld är en synd och under rådande förhållanden

---

³ Den vedertagna termen ”radikalisering” som betecknar hur extrema idéer renodlas och leder till bruket av våld är i sammanhanget tämligen ologisk. ”Extremisering” hade egentligen varit mer rättvisande.

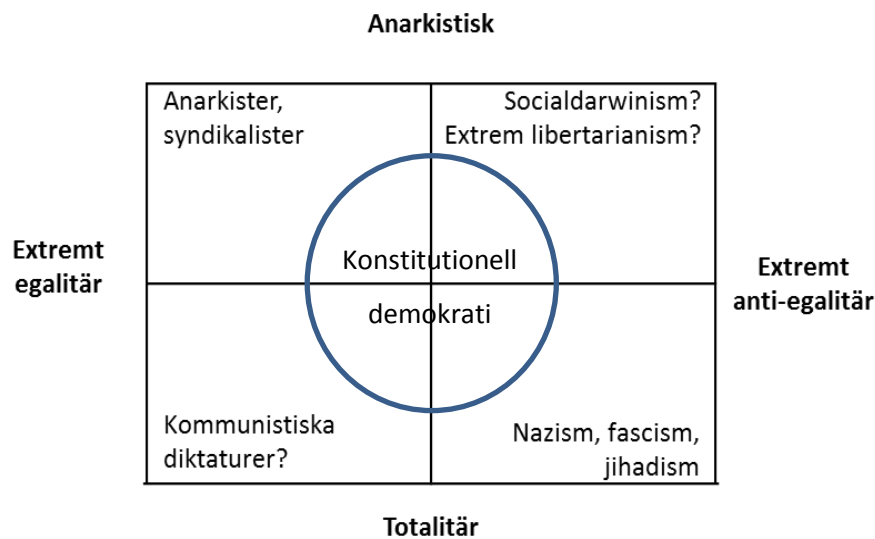
ska en god troende inte sysselsätta sig med det. Man är alltså möjligen extremister i bemärkelsen att man vill ersätta den västerländska demokratin med en teokrati, men man bejakar inte bruket av fysiskt våld. Det finns också strömningar inom den autonoma vänstern som accepterar bruket av våld, och metoder som saknar förankring i den traditionella konstitutionella demokratin, men där det yttersta målet uppges vara att öka det demokratiska inflytandet i samhället eftersom den rådande samhällsordningen inte anses vara sann demokrati. Med Säkerhetspolisens definition skulle dessa då vara våldsbejakande, men inte extremister. Det finns anledning att diskutera hur ”extremism” förhåller sig till begreppen antidemokrati och antikonstitutionalism.

Den tyske statsvetaren Uwe Backes presenterar i *Political Extremes* en historik över hur begreppet extremism använts och presenterar med grundval i denna en definition av extremism som motsats till den konstitutionella demokratin. En konstitutionell stat vilar, enligt Backes, på fyra grundläggande idéer. För det första är en konstitutionell stat pluralistisk i stället för monistisk. Man tillåter en mångfald av religiösa åskådningar, etniska grupperingar eller ekonomiska produktionsformer i stället för en enda inom respektive kategori. För det andra är den konstitutionella staten orienterad mot det allmännas bästa i stället för mot ett ”egoistiskt verkställande av intressen”. Basen för beslut är att de ska leda till största möjliga lycka för största möjliga flertal och inte bara ha ett fåtals särintressen för ögonen. För det tredje är en konstitutionell stat en rättsstat och inte en despotisk stat. En politisk ordning måste bestå av regler för hur makt ska delas, fördelas och begränsas som åtydys av alla, även av de som för tillfället befinner sig i styrande position. För det fjärde måste en konstitutionell stat styras genom självbestämmande och inte genom beslut som saknar legitimitet i medborgerligt deltagande. Det politiska systemet måste garantera möjligheten att delta i beslut och maktutövning så att majoritetens vilja styr (Backes 2006:181–2).

En fungerande konstitutionell demokrati är ett system där kampen om inflytande, makt och maktpositioner sker med fredliga medel. Ett sådant system förutsätter förekomsten av flera konkurrerande partier och intressegrupper (pluralism), en legitim politisk opposition, institutionella mekanismer för interaktionen mellan majoriteter och minoriteter – t.ex. allmänna val och parlamentarisk representation – och grundläggande medborgerliga rättigheter som skyddar mot repressiva åtgärder från statens sida – t.ex. yttrandefrihet, informationsfrihet och mötesfrihet (Backes 2006:183).

Backes menar vidare att man måste skilja på *anti-demokratisk* och *anti-konstitutionell*. Medan den förra idén förkastar tanken om att alla människor är skapade lika, motsätter sig den senare den konstitutionella uppsättning lagar och förordningar som syftar att garantera medborgerlig jämlikhet och frihet. Eftersom demokratibegreppet i regel används i bredare betydelse än bara som beteckning för jämlikhet/jämställdhet är motsatsparet *egalitär/anti-egalitär* mer rättvisande. Antidemokratiska budskap blir samlingsbegreppet för ideologiska och religiösa uttryck som antingen är antiegalitära (förnekar allas lika värde) eller antikonstitutionella (vill störta den demokratiska konstitutionen), eller båda delarna. Extrema idéer

behöver inte vara både anti-egalitära och anti-konstitutionella. Backes menar att man kan se det antiegalitära och det antikonstitutionella som två olika dimensioner av ett extremistiskt fält.

Figur 2.1. Politisk extremism i ett tvådimensionellt politiskt rum (Backes 2010)

Utifrån denna distinktion kan man teoretiskt placera in de ideologiska strömningar som är föremål för denna kartläggning enligt ovan. De autonoma vänstergrupperingarna är demokratiska i bemärkelsen att de förespråkar total jämlikhet för alla medborgare, men odemokratiska i förkastandet av konstitutionen i sin liberalt demokratiska form.⁴ De representerar egalitära antikonstitutionella idéer. Den extrema högern och jihadisterna är såväl motståndare till den konstitutionella staten som till jämlikhet för alla. De är därmed antiegalitära och antikonstitutionella ideologier. Det går att diskutera om det finns något sådant som konstitutionella men antiegalitära idéer. Backes föreslår att USA under slaveriet eller apartheidtidens Sydafrika skulle kunna representera en sådan ideologisk konstruktion. Då alla konstitutionella stater i någon mån innehåller någon form av strukturellt och kulturellt våld riktat mot någon marginaliserad grupp är det emellertid svårt att se de ”antidemokratiska” konstitutionella staterna som väsensskilda de ”demokratiska”. I själva verket innehåller alla stater alltid något element av ojämlikhet/ojämställdhet (Backes 2006:186–8).

---

⁴ Ett problem med Backes modell är att konstitutionell demokrati per definition är synonym med liberal konstitutionell demokrati och att alla avvikelser från denna med nödvändighet blir antidemokratiska. Det medför att Backes system blir statiskt och all politisk förändring av den liberala demokratin ett övergrepp mot densamma. Enligt Backes skulle alltså exempelvis ett förstatligande av produktionsmedlen vara odemokratiskt även om detta genomfördes efter en allmän folkomröstning.

Med Backes terminologi skulle alltså den extremistiska autonoma vänstern inte vara att betrakta som antidemokratisk i samma bemärkelse som den våldsbejakande högern eller jihadismen, eftersom de förra ger uttryck för egalitära idéer.

De totalitära staterna är betydligt äldre än de konstitutionella demokratierna. De har funnits sedan urminnes tid och fortlevt, sida vid sida med de olika vågorna av demokratiseringsprocesser ända in i nutiden (Backes 2006:191). Ur ett längre historiskt perspektiv är de konstitutionella demokratier många av oss idag tycks ta för givna en chimär. För att se till att de inte blir en historisk parentes krävs inte bara att de demokratiska idealen försvaras och dess motståndare bekämpas – alla medborgares möjligheter att informerat kunna delta i de demokratiska processerna måste också vara föremål för ett kontinuerligt stärkandearbete.

2.3 Vad är antidemokratiska budskap?

Demokrati (grekiska *dēmokratí'a* 'folkvälde', av *demo-* och efterleden *-kratí'a* '-välde', av *kratēō* 'härskas') har den språkliga betydelsen folkmakt eller folkstyre. Vad detta ska innebära råder det delade meningar om särskilt som demokratin, liksom de flesta andra samhällsföreteelser, befinner sig i ständig förändring. (Nationalencyklopedin)

Det finns inte någon helt vedertagen definition av vad demokrati innebär även om Backes resonemang i förra avsnittet leder oss en bit på vägen. I denna kartläggning har vi använt oss av en pragmatisk definition av antidemokratiska budskap, med utgångspunkt i de våldsbejakande ideologiska/religiösa strömningar som studerats. Det har redan gjorts en distinktion mellan olika typer av antidemokratiska idéer, antiegalitära och antikonstitutionella. Det är nu dags att skilja på de antidemokratiska budskap som propagerar för användningen av antidemokratiska *medel* och de som propagerar för ett antidemokratiskt *mål*.

Antidemokratiska medel förstås här som förespråkande av våld, hot eller andra aktionsmetoder som syftar till att hindra människor att utöva sina demokratiska rättigheter, medan de *antidemokratiska målen* kan förstås som uttryck som antingen propagerar för ett upphävande av konstitutionen och införandet av ett totalitärt/teokratiskt styre (antikonstitutionella mål) eller som propagerar för ett upphävande av de medborgerliga rättigheterna för vissa befolkningsgrupper (antiegalitära mål). Medan såväl den extrema högern som den militanta jihadismen har kullkastandet av den representativa demokratin och upphävandet av de medborgerliga rättigheterna för vissa befolkningsgrupper (t.ex. judar, homosexuella eller ”vantrogna”) som mål, saknar de vänsterautonoma ett sådant antiegalitært slutmål. De senare menar att det samtida samhället lider brist på jämlikhet, varför de förbehåller sig rätten att använda utomparlamentariska våldsamma metoder för att skynda på vad de anser vara en demokratiseringsprocess eller för att hindra framväxten av antidemokratiska rörelser. Utifrån distinktionen mellan våldsbejakande

och antidemokratiska mål går det att konstruera ytterligare en fyrfältstabell med axlarna våldsbejakande och antidemokratisk.

	Våldsbejakande		
Demokratisk	Autonom vänster	Fascism/Nazism Jihadism	Antidemokratisk
	Parlamentarisk demokrati	Puritansk salafism	
	Icke våldsbejakande		

Figur 2.2. Våldsbejakande och antidemokratiska ideologier

På ett ideologiskt plan kan man hävda att den extrema vänstern har ett mindre antidemokratisk mål än de båda andra miljöerna. För denna kartläggning är det dock våldsbejakande budskap som propagerar för bruket av antidemokratiska medel som är centralt, och i detta avseende skiljer sig den extrema vänstern inte från de andra extremistmiljöerna.

Ordet våldsbejakande kan användas för att beskriva både innehållet i ett visst material (exempelvis ett tal, en text eller en film) och personers beteende. (Säkerhetspolisen 2010:27)

Tidigare kartläggningar har utgått från de olika organisationer, nätverk, kampanjer eller aktioner där kollektiv agerat våldsamt eller åtminstone propagerat för våldshandlingar av politiska skäl (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009, Säkerhetspolisen 2010). Föreliggande kartläggning fokuserar, som påpekats, på budskapen snarare än miljöerna. Tydligt är att internet inte bara ökat möjligheterna för individer med ovanliga intressen att nå ut till likasinnade, det har också i någon utsträckning kopplat loss de ideologiska elementen från deras fysiska sociala kontext. Tidigare var en aspirerande nationalsocialist tvungen att rent fysiskt söka sig till likasinnade för att få tillgång till deras propaganda. Idag kan hen via internet ta del av allt propagandamaterial när som helst. Därför talar man allt oftare om självradikalisering. Anders Behring Breivik utgör ett sådant exempel. Lite talar för att han hade någon egentlig kontakt med likasinnade i planeringen av sina illdåd. Samtidigt är det tydligt att han tagit starkt intryck av de antidemokratiska och våldsbejakande idéer han mött via nätet och litteraturen. Självradikalisering innebär att personer på egen hand utvecklar ett intresse för och anammar en våldsbejakande ideologi, utan tidigare kontakt med våldsbejakande miljöer. Självradikaliseringen sker i regel genom anammandet av våldsbejakande budskap på internet (Säkerhetspolisen 2010:40). Mycket tyder dock på att självradikalisering i bemärkelsen att individer skaffar sig en våldsbejakande och antidemokratisk världsbild uteslutande via exponering för sådana budskap på internet är synnerligen ovanligt (Stevens & Neumann 2009:12, Säkerhetspolisen 2010:40–1, Gable & Jackson 2011).

Även om den självradikalisering processen påbörjas enskilt är det mycket få personer som förblir ensamma med sin övertygelse. Vanligen söker själv- eller internetradikaliserade personer aktivt upp likasinnade i ett senare skede, och kommer på så sätt ofta i kontakt med mer etablerade våldsbejakande miljöer. (Säkerhetspolisen 2010:41)

Även om Breivik av allt att döma både planerade och genomförde sina attentat helt själv, hade han vid sidan av sitt omfattande deltagande i högerextrema internetforum också ett förflutet i Fremskrittspartiets ungdomsförbund. Inte ens Breivik kan alltså sägas ha radikaliserats utan sociala kontakter utanför internet. Även om självradikalisering är mycket ovanligt, hindrar det inte att såväl de högerextremistiska som de jihadistiska våldsbejakande miljöerna direkt uppmanar till sådan.

De båda amerikanska högerextremisterna Tom Metzger och Alex Curtis anses ha mytologiserat "lone wolf terrorism", en extremt decentraliserad form av våldsam aktivism. Kampen för saken ska inte bara ske genom organisationer och nätverk som alltför lätt kan infiltreras, utan det är varje sann rashatares plikt att själv ta till våld (Gable & Jackson 2011). Liknande idéer finner man i vissa jihadisters hävdande att jihad är en individuell plikt (*fard 'ayn*) och inte en kollektiv plikt (*fard kifaya*) (se vidare kapitel 6.2.1 i denna rapport). Självradikaliserade extremister, eller frilansterrorister är svårupptäckta med traditionella underrättelsemetoder, och har också beskrivits som de svåraste terrorhoten bl.a. av CIA (Pantucci 2011).

Även om hotet inte ska underskattas är självradikalisering via internet i någon mån missvisande. Det förutsätter att internetanvändning saknar inslag av social kontakt. I själva verket är social samvaro en av de absolut populäraste sysselsättningarna på nätet och dagens unga framhåller att de inte ser någon större skillnad mellan socialitet på internet eller i den fysiska verkligheten – online och offline (Bucht & Edström 2012). En individ är inte ensam eller socialt isolerad på internet (om hen inte väljer att vara det), hen använder bara andra sociala kommunikationsverktyg än kroppsspråket och det talade ordet. Frågan är om självradikalisering i bemärkelsen ideologisk radikaliserings utan sociala kontakter över internet alls kan existera i en digital miljö som alltmer kommer att präglas av flervägskommunikation och sociala medier. Självrekrytering och -radikalisering över internet utan några som helst fysiska sociala kontakter är mycket sällsynt och mycket få – om några – av de våldsvärkare som beskrivits som lone-wolf terrorister har radikaliserats helt på egen hand (Gable & Jackson 2011, Stevens & Neumann 2009:12). Däremot kan den slutliga planeringen och utförandet av de våldsdåd som förvandlat dem från teoretiska extremister till terrorister ha skett utan kontakt med andra människor, även om också detta är ovanligt.

Internet har betytt mycket för den våldsbejakande extremismens möjlighet att nå ut till potentiella sympatisörer:

Extremmiljöernas IT-kompetens har också gjort det möjligt för dem att etablera sig i den virtuella världen. Kombinationen av en stabil fysisk och virtuell närvaro gör att extremmiljöerna inte längre är beroende av enskilda individer för sin existens. Även om verksamheten går ner i vissa regioner när ledande aktivister lämnar miljöerna finns de kvar på nätet och på andra platser i landet. Därmed klarar extremistmiljöerna i

Sverige av generationsväxlingar eller att ledande aktivister frihetsberövas. (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009:141)

Internet har gjort det möjligt att bygga strukturer för informationsspridning och sociala kontakter som är separata från fysiska kontakter. Om ledande personer inom en extremistmiljö grips eller på annat sätt förlorar kontrollen över den fysiska kontakten med sympatisörerna, finns ändå kommunikationsstrukturen på nätet kvar. Extremmiljöernas etablering på nätet innebär också att budskapens räckvidd har ökat – det är mycket enklare att googla sig fram till texter som i stora delar av världen är olagliga än att försöka skaffa fram dessa i pappersform.

3 Mekanismer för radikalisering

Sett till befolkningen i stort är det ett fåtal som engagerar sig i våldsbejakande extremiströrelser. Inom den extrema högern och den våldsbejakande autonoma vänstern bedöms antalet brottsaktiva ”uppgå till ett hundratal inom respektive miljö” (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009). De militanta jihadisterna bedöms av Säkerhetspolisen uppgå till omkring 200 individer (Säkerhetspolisen 2010). Det finns en omfattande forskning om vad som utmärker de personer som engagerar sig dessa rörelser, men inte någon entydig orsak till sådant engagemang (Bjørge 2011). Flera olika fenomen och upplevelser har nämnts som riskfaktorer för radikaleringen. Det har hävdats att mottagligheten för våldsbejakande och antidemokratiska budskap är större bland unga, låginkomsttagare, personer som utsatts för diskriminering eller trakasserier på religiösa eller etniska grunder samt hos personer som själva definierar sig som i konflikt med andra grupper (Roots of violent Radicalisation 2011).

Det primära syftet med denna rapport är att kartlägga förekomsten av våldsbejakande antidemokratiska budskap på internet. Det är inte att utreda vilka personlighetstyper som tilltalas av sådana budskap, hur olika former av våldsbejakande extremism uppstår eller hur rörelserna ser ut. Det kan däremot vara av vikt att försöka se vilka upplevda behov hos mottagarna de olika typerna av budskap svarar mot. Om en individ känner utanförskap till samhället är hen också mer mottaglig för budskap som understryker och tillhandahåller en förklaring till detta utanförskap; om hen känner missnöje med en förd politik, framstår kritik av denna politik och alternativa ideologier också som mer attraktiva. Frågan är då vilka behov, personlighetsdrag eller upplevelser som dessa budskap kan tänkas tilltala. Tidigare forskning har identifierat ett antal sådana faktorer som förefaller öka mottagligheten för våldsbejakande och antidemokratiska budskap. Det måste understrykas att inget av det som presenteras nedan ensamt utgör anledningen till att människor söker sig till våldsbejakande extremism. Inte heller är det mer än en liten minoritet av de individer som delar dessa erfarenheter som faktiskt attraheras av extremistiska ideologier. Istället tycks det vara en kombination av flera av dessa faktorer som kan vara en förutsättning för rekrytering till och radikalisering av sådana ideologier. Det finns också fler faktorer, som dock inte är tillämpliga när det gäller budskap som sprids över internet.

McCauley & Moskalenko (2008) identifierar tolv olika mekanismer för hur politisk radikalisering kan ske. Eftersom föreliggande rapport rör budskap förmedlade över internet är samtliga dessa tolv mekanismer inte tillämpliga. Till exempel är den väl dokumenterade företeelsen att personer går med i våldsamma extremiströrelser av kärlek till någon som redan är medlem knappast en meningsfull kategori när det gäller internetpropaganda. Inte heller det faktum att extrema rörelser i våldsam konflikt radikaliserar genom *kondensation*, dvs. att mindre radikala medlemmarna tenderar att ”skrämmas bort” från rörelsen så att endast de mest extrema kvarstår är relevant för denna analys. De mekanismer som presenteras nedan är breda analytiska kategorier. Det är t.ex. en truism att det i politiskt extrema rörelser finns ett element av

politiskt missnöje. Att vi använt dessa mekanismer i analysen innebär inte att vi påstår att specifika budskap får specifika effekter på mottagaren. Eftersom denna kartläggning över huvud taget inte har studerat publiken för budskapen går det heller inte att uttala sig om hur denna publik tar emot, tolkar eller påverkas av budskapen. Avsikten med att bruka dessa kategorier som analysverktyg är att använda dem som ett raster för att sortera budskapen i specifika tilltalsformer. När specifika budskap t.ex. befinns referera till viktimisering eller utagerande innebär detta inte att de skulle ha effekter på individer med erfarenhet av viktimisering eller som känner ett behov av utagerande beteende. Avsikten är endast att konstatera att budskapen är konstruerade för att effektivt kunna *tilltala* individer med sådana erfarenheter eller behov.

Fem av de av McCauley & Moskalenko beskrivna mekanismerna är av vikt för denna rapport:

Personlig viktimisering gäller individer som själva upplevt diskriminerande eller kränkande behandling, utsatts för våld eller övergrepp. Personer som varit med om sådant torde vara mer mottagliga för budskap som refererar till liknande erfarenheter. Om en individ t.ex. misshandlats av medlemmar ur en specifik eller generaliserad etnisk grupp, finns det sannolikt en större benägenhet att identifiera sig med liknande historier och/eller budskap som beskriver dessa i termer av fiender. I föreliggande rapports empiriska material visade det sig svårt att särskilja referenser till personlig viktimisering där individuella erfarenheter står i centrum ("jag har blivit rånad av invandrare"/"nazisterna slog ned mig" etc.) från berättelser om kollektiv viktimisering där det uppträder en solidaritetsaspekt med de utsatta ("invandrarna rånar svenskar"/"nazisterna misshandlar kamrater"). Därför används fortsättningsvis både begreppen *personlig viktimisering* och *kollektiv viktimisering*.

Politiskt missnöje kan på en individuell nivå leda till våldsamma handlingar. Här avses enskilda individer som upplever ett starkt missnöje med vad man upplever som en negativ politisk utveckling och som handlar i opposition till denna. Unabombaren Ted Kaczynski som under 18 år skickade brevbomber till personer han menade representerade en förhatlig teknologisk utveckling är ett exempel. Anders Behring Breivik är ett annat. Denna typ av våldsamma extremister är förhållandevis ovanlig och psykopatologiska inslag tycks vanligare bland dess företrädare. Trots att sådana gärningsmän är sällsynta pekar deras förekomst på att våldsamt extremism inte behöver vara knuten till rörelser – den ideologiska miljö som skapas av våldsbejakande antidemokratiska idéer kan leda till våld genom så kallad självradikalisering.

En *normaliseringsprocess* kan inträffa inom ramen för en extrem grupp.⁵ Inom ramen för en relativt sluten social gruppering tenderar gränserna för vad som är " normalt " beteende och vilket beteende som är "extremt" att ständigt flyttas fram. Vad som för en nytilkommen gruppmedlem kan uppfattas som

---

⁵ McCauley & Moskalenko kallar benämner denna mekanism "the slippery slope". Vi använder begreppet "normaliseringsprocesser".

synnerligen radikalt framstår efter en tid som vardagligt och något som alla gör. Samma synsätt går att applicera på de budskap som är föremål för denna studie: när tankar om en judisk världskonspiration eller att nazister måste fördrivas från gatorna med våld upprepats tillräckligt många gånger framstår de som fullt naturliga. Den relativt slutna miljön på de webbplatser som torgför dylika åsikter och den ständiga upprepningen av dessa mantran gör att de till sist uppfattas som ofrånkomliga sanningar. Detsamma kan sägas gälla språkbruk som är otänkbart i bredare sociala sammanhang, ord som t.ex. ”nigger” eller ”judesvin”.

Gruppradikalisering under isolering och bot avser den sammanhållning som uppträder i en isolerad grupp under yttre tryck. Våldokumenterade exempel är den exceptionellt starka lojalitet med kamraterna som utvecklas i stridande militärförband eller aktiva terrorceller. Denna sammanhållning ställer stora krav både på intern disciplin och på lydnad samt på en gemensam värdegrund. Att uppnå denna starka gruppsammanhållning är ett av syftena med all militär träning. Det går knappast att påstå att den internetverksamhet som är föremålet för denna studie i praktiken är jämförbar med stridande militära förband. Däremot refererar en del av propagandan till sådana förhållanden: man romantiserar den egna tappra styrkan som slåss mot en övermäktig fiende och framhåller offervilja och stridsvillighet som dygder.

Martyrskapets roll som idealbild inom våldsamt extremism är välkänd. Inom den militanta jihadismen är martyrskapet – att offra sitt liv för saken – något av det högsta en människa kan åstadkomma. Även om denna föreställning om en hinsides belöning för martyrskapet saknas hos de våldsamma höger- och vänsterextremisterna uppmärksammas de som skadats eller dött i kampen både som tappra kämpar och som symboler för fiendens ondska. I Salem misshandlades nynazisten Daniel Wretström 2000 till döds av ett ungdomsgäng där några hade invandrabakgrund. Wretströms död hedrades i tio års tid genom den s.k. Salemmarschen där nationalisterna och nazister gick i fackeltåg, ivrigt uppvaktade av meningsmotståndare från vänster. Inom (extrem-)vänstern hedrar man minnet av den syndikalistiska fackrepresentanten Björn Söderström som mördades av nynazister 1999.

Utöver dessa fem radikaliseringsmekanismer beskriver Munton et al (2011) ytterligare två faktorer som är relevanta för denna kartläggning:

Belöningar i form av kapital eller status har iakttagits vara en motiverande faktor bland militanta jihadister där dessa belöningar kan vara monetära (lön, bonusar vid lyckade aktioner, bidrag till martyrs efterlevande) eller statutsbetingade (de våldsbejakande extremisterna ses som hjältar). Bland högerextremister har våldsbenägenhet befunnits vara en statusmarkör inom den egna gruppen. Belöningar av detta slag tycks dock lysa med sin frånvaro i de våldsbejakande vänstermiljöerna.

De våldsbejakande extremistgrupperna kan också fylla funktioner i individers *identitetsökande*. Alla människor har ett grundläggande behov av en gruppidentitet. Personer som upplever låg social

samhörighet med sin närmiljö och samhället i stort kan attraheras av de starkt sammansvetsade extremistmiljöerna där man definierar sig som i opposition till majoritetssamhället. Rörelserna kommer här att fylla funktionen av det kompisgäng eller den familj individen saknat. Att omgivningen ofta tar avstånd från de extrema grupperna stärker samhörigheten ytterligare (Høigård 2012).

Slutligen omnämns två typer av vägar in i radikal extremism som är relevanta för denna rapport i (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009).

Grubblarna är ideologiskt motiverade individer som söker efter förklaringar till upplevda problem eller som söker en förklaring till varför världen fungerar som den gör. Det politiska missnöjet ligger nära, eller kan till och med sägas vara en del av, grubblarens väg till radikaliserings. Missnöjet skiljer sig dock från grubblandet i det att den ideologiska eller religiösa övertygelsen i det senare fallet fyller en existentiell funktion. En dogmatisk livsfilosofi med konspirationsteoretiska inslag förser individen med svar på alla tänkbara frågor. De grubblare som dras in i extremistiska rörelser är i regel de som blir allra mest ideologiskt övertygade.

Hos *utagerarna* är den ideologiska/religiösa övertygelsen tvärtom – åtminstone initialt – låg. Istället är det spänningen, de våldsamma aktionerna och faran som lockar. Vilka extremrörelser sådana kicksökare hamnar i kan verka slumpartat och det finns exempel på hur individer har lämnat en extrem rörelse för att istället liera sig med de forna fienderna. De som väljer att stanna kommer emellertid i regel att över tid socialiseras in i rörelsens ideologiska/religiösa motiveringar till våldsbruket. Budskap som främst vänder sig till utagerare fokuserar på de häftiga aktionerna, spänning och fysiskt våldsutövande, medan filosofiska, ideologiska eller religiösa element saknas.

4 Våldsbejakande och antidemokratiska högerextrema budskap på internet

Mattias Ekman

4.1 Inledning

Uppdraget från Justitiedepartementet till Statens medieråd formuleras, bland annat, som att myndigheten ska ”beskriva förekomsten av antidemokratiska budskap” samt budskap ”som uppmanar till våld för en politisk eller ideologisk sak”. Inledningsvis innebär det att några konkreta distinktioner görs av nyckelbegreppen ”antidemokratiska budskap”, samt budskap som ”uppmanar till våld för en politisk eller ideologisk sak”. I följande rapport om den högerextrema närvaron på webben och i sociala medier har uppdragets skrivelse utmynnat i följande huvudsyfte:

Syftet är att kartlägga och analysera den högerextrema internetmiljön, med fokus på utformningen och innehållet i politisk propaganda, samt hur rekryteringsstrategier kan identifieras och förstås i olika kommunikativa sammanhang.

Den högerextrema miljön är omfattande och mångfacetterad, vilket föranleder en väl definierad och motiverad avgränsning i valet av internetmaterial som ska inbegripas i studien. En första utgångspunkt har varit att fokusera på material från rörelser samt webbmiljöer som:

(1) uppmanar till, försvarar, ursäktar eller på annat sätt manifesterar politiskt motiverade våldshandlingar. Här åsyftas inte enbart uttryckliga uppmaningar till våld mot konkreta individer eller grupper i samhället, utan även formuleringar som implicit förespråkar våld. Säkerhetspolisen gör en liknande bedömning i sin analys av hur den våldsbejakande aspekten ska förstås (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009:36). Fokus sätts också på politiskt och ideologiskt våld i en svensk politisk kontext.

(2) Tydligt tar avstånd från grundläggande demokratiska värderingar. Här åsyftas både demokratins konstitutionella sida, (dvs. det demokratiska representativa styrelseskicket) och grundläggande medborgerliga rättigheter som rör respekt och tolerans för andra människor (dvs. det som rör demokratins sociala och kulturella dimensioner). En sådan avgränsning möjliggör således identifieringen av grupper, nätverk, webbplatser, etc. som kan klassas som antidemokratiska och uppmanar till våld.

Ett problem som tidigt identifierats i den föreliggande studien, rör förhållandet mellan högerextremt webbmaterial å ena sidan och högerextrema organisationer å den andra. I spänningsfältet mellan webbmaterial och organisationer/avsändare framträder åtminstone två sätt att hantera den

forskningspraktiska implementeringen av de två huvudkriterierna. Vid en snäv tolkning av uppdraget bör forskningen enbart inrikta sig på de *budskap* som uppfyller de två kraven; våldsbejakande och antidemokratisk. En sådan avgränsad tolkning innebär dock att den stora majoriteten organisationsanknutet material faller utanför sökarljuset. Om tolkningen snarare gör gällande att alla budskap (oavsett karaktär) från rörelser, organisationer och partier som uppfyller de två kriterierna (våldsbejakande och anti-demokratisk) är intressanta, blir materialet mer omfattande och mångfacetterat. Den bredare tolkningen innebär att vad som framstår som oskyldigt, eller rentav positivt material från en våldsbejakande och antidemokratisk rörelse blir intressant för uppdragets övergripande mål – att motverka rekryteringen till antidemokratiska, våldsamma högerextrema rörelser. Därför anpassas den inledande metodologiska avvägningen efter den senare tolkningen. Såväl den svenska Säkerhetspolisens bedömning av den svenska högerextremistiska miljön (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009:44), som forskningen om högerextremism i Europa (se exempelvis Caiani, della Porta & Wagemann 2012; Kundnani 2012; Fekete 2012b; Zimmerman 2003), påvisar att våldsamma handlingar är en del av den högerextrema miljöns handlingsrepertoar. Det innebär inte att alla organisationer är våldsamma, däremot åskådliggör den svenska högerextrema miljöns historiska utveckling (Löow 2000), och den samtida situationen (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009:44) att våldsamma handlingar och våldsbejakande retorik fortfarande är närvarande.

4.2 Tidigare forskning

Huvudsyftet med detta avsnitt är genomlysning av centrala delar av forskningsfältet som anknyter till den aktuella analysen, däremot kommer kapitlet inte ge en fullständig översikt av den internationella forskningen om högerextremism, eller en detaljredogörelse för forskning om svenska förhållanden. Inledningsvis avhandlas exempel från det vetenskapliga forskningsfältet om samtida svensk högerextremism, och vidare undersökningar och analyser producerade utanför den akademiska miljön. Kunskapen om högerextrema rörelser, personer och praktiker kommer främst från två fält, dels från akademisk forskning och dels från utomvetenskapligt håll (bland annat den undersökande journalistiken och rapporter från myndigheter och aktörer i civilsamhället). Om den förra är noggrannare samt uppfyller vetenskaplig kontroll och akribi, är den senare bättre på att följa och dokumentera de förändringar som präglar miljön. Slutligen sammanfattas också slutsatser och insikter från de forskningsbidrag som specifikt diskuterar internet och nya mediers betydelse för högerextrem propaganda och rekrytering. Trots att översikten inte kan göra anspråk på att täcka in all forskning om den svenska våldsbejakande extremhögern, kan den fungera som ett teoretiskt och analytiskt bollplank i förståelsen för internetmiljöerna som analyseras i föreliggande bidrag. Avsnittet visar också i vilka avseenden analysen kan bidra med ny kunskap om den svenska högerextrema miljön.

4.2.1 Vetenskapliga bidrag

Det vetenskapliga forskningsfältet om svensk högerextremism är relativt sett begränsat.⁶ Emellertid har enskilda och betydande forskningsinsatser gjorts inom specifika områden. Historikern Heléne Lööws (1990, 2004) magistrala översikt över svensk nazism, nynazism och högerextremism utgör en central utgångspunkt i förståelsen av organisationernas framväxt, utveckling och idépolitiska innehåll. Emellertid sträcker sig huvuddelen av Lööws (2000) forskning bara fram till millennieskiftet och berör endast kortfattat betydelsen av nya medier i relation till politisk rekrytering och ideologiskt propagandaarbete. I relation till föreliggande studie bidrar Lööws forskning däremot till en central historisk-ideologisk förståelse av den högerextrema propagandans innehåll, utformning och distributionsformer.

Sociologen Jens Rydgren har bidragit med en omfattande forskning kring den del av det högerextrema fält som brukar gå under benämningen ”populistisk extremhöger” (Rydgren 2003), eller ”radikal högerpopulism” (Rydgren 2005, 2006, 2010). Rydgrens forskning berör framförallt framväxten av etablerade politiska partier som Sverigedemokraterna, Danske Folkeparti, Front National, etc. Flera av de teoretiska utgångspunkterna och empiriska slutsatserna i Rydgrens forskning är användbara även i förståelsen och förklaringarna av mer extrema krafter på högerkanten. Den politisk-ideologiska gränsdragningen mellan populistiska nationalistpartier och mer extrema högergrupper är skiftande och diffus. Framträdande medlemmar byter organisations- eller partitillhörighet och folkvalda politiker, har som vi kunnat bevittna, bytt sin tillhörighet i Sverigedemokraterna mot Svenskarnas Parti. Partier och grupper på den yttersta högerkanten skiljer sig åt på flera sätt, men använder likartade sociala förhållanden, fenomen och händelser som bränsle i rekryteringsprocesser och för att mobilisera aktivister och sympatisörer. Det finns flera beröringspunkter mellan Rydgrens analyser av populistpartier och analysen av de mer extrema aktörer som sätts i fokus i detta bidrag.

Antologin *Det vita fältet* (Deland, Hertzberg & Hvitfeldt 2010) utgör ett relativt nytillkommet bidrag till forskningen om svensk högerextremism. Här finns texter som fokuserar specifikt på internets betydelse för skapandet av åsiktsgemenskaper och spridningen av politisk propaganda inom högerextrema miljöer (se exempelvis Wåg 2010; Welk 2010).⁷ I antologin berörs också uppkomsten av sociala medier, t.ex. bloggar, och deras betydelse för produktion och distribution av ideologiska föreställningar (Lundquist 2010). I Mattias Wågs⁸ (2010) bidrag skisseras också den högerextrema rörelsens propaganda- och

---

⁶ Redaktörerna till forskningsantologin *Det vita fältet* går så långt att de menar att den vetenskapliga forskningen om ”de radikala delarna av det högerextrema fältet är [...] fullständigt utvecklad” (Deland, Hertzberg & Hvitfeldt 2010:12).

⁷ Welks (2010) bidrag handlar om Tyskland, men innehåller också en redogörelse för internets betydelse för högerextrema aktörer i allmänhet.

⁸ Mattias Wåg är en antirasistisk aktivist och förekommer i föreliggande rapport även under avsnittet om den autonoma rörelsen (se kapitel 5 i denna publikation). Wåg arbetar som undersökande journalist med kartläggning av

informationsutveckling sedan 1990-talets vit-maktmusikscen. Wåg beskriver hur vissa delar av den högerextrema miljön utvecklar en metapolitisk strategi (ung. kulturkamp),⁹ som till stora delar använder sig av ny informationsteknik för att bygga upp en ideologisk infrastruktur. Denna infrastruktur baseras till stora delar på internets kommunikativa förtjänster. Bland annat är det nationalistiska forumet Nordisk.nu (som har över 20 000 medlemmar) ett resultat av en satsning på nya plattformar för identitetsskapande och kommunikation inom den högerextrema miljön (Wåg 2010).

I den internationella forskarmiljön märks även den amerikanske maskulinitetsforskaren och sociologen Michael Kimmels bidrag. Kimmel (2007) har i en etnografisk ansats berört några av de sociala och individuella faktorer som påverkar rekryteringen till den svenska rasideologiska miljön. Kimmels analys bygger på intervjuer med avhoppade svenska nynazister.¹⁰ Bland annat konstaterar han att den ideologiska dimensionen har liten betydelse för rekryteringsprocessen till nynazistiska miljöer. Rekryteringsfaktorerna är mer kopplade till olika händelser och utvecklingsrelaterade processer, ofta knutna till den maskulina identiteten. Kimmel (2007) menar att engagemanget i den rasideologiska miljön fungerar som en maskulin passagerit. Den rasideologiska miljöns fokus på maskulin styrka och ett historiserat manligt ideal (krigaren, vikingen, etc.) utgör centrala element för identitetssökande unga, ofta alienerade, män. Analysen bidrar med fördjupad kunskap och förståelse för de mekanismer och förhållanden som bidrar till att vissa individer hamnar i nynazistiska organisationer. I relation till föreliggande studie är detta särskilt intressant med tanke på hur analysen av propagandamaterialet ska utformas. Kanske är det viktigare att betrakta (populär)kulturella och sociala element som är kopplade till identitetsskapandet (musik, stil, gemensamhetsskapande praktiker, maskulina attribut, etc.) som särskilt betydelsefulla i skärskådandet av högerextremisternas rekryteringspotential, snarare än politisk diskurs och konventionell propaganda? Utvecklingen inom den högerextrema miljöns informations- och propagandaarbete talar också för att kulturella diskurser har fått en mer framträdande position jämfört med mer explicita politiska diskurser. Detta återspeglas i hur rörelserna väljer att inrama, konstruera och kommunicera sina åsiktsgemenskaper (se exempelvis Wåg 2010). Här är det möjligt att förstå den högerextrema miljön i ljuset av den allmänna process som brukar kallas *politikens kulturalisering* (se exempelvis Zizek 2008). I den liberala versionen

---

den högerextrema miljön som huvudfokus. Den ovan refererade texten av Wåg (2010), är ett vetenskapligt och refereegranskat kapitel i antologin *Det Vita Fältet* (Deland, Hertzberg & Hvitfeldt 2010:12).

⁹ Den metapolitiska strategin utgör en sorts högerläsning av den Italienske marxisten Antonio Gramscis hegemoniteori. Genom att betona kulturkampen söker man förändra förutsättningarna för det politiska innehållet och för politikens handlingsramar. Det handlar om att förändra de uppfattningar och ramverk som konstituerar villkoren för *det politiska* (jfr. Badiou 2005; Wåg 2010; Lundquist 2010). För den etnopluralistiska delen av svensk högerextremism (se nedan) bygger den metapolitiska strategin bland annat på en förskjutning från biologins till kulturens fält. Istället för att fokusera på över- och underordningen av vad man ser som biologiska raser, särskiljer man olika kulturer, som man menar inte bör blandas. Kulturerna anses besitta specifika och essentiella egenskaper som är gemensamma för hela grupper. Inom den kulturrasistiska diskursen kan man respektera andra kulturer (åtminstone i teorin), men man förordar ett samhälleligt åtskiljande av kulturer som anses stå för långt ifrån varandra. På högerextrema webbsidor förs en debatt om var och hur de kulturella toleransgränserna ska dras.

¹⁰ Kimmels (2007) informanter är rekryterade från avhopparorganisationen Exit på Fryshuset i Stockholm.

manifesteras kulturaliseringen i den multikulturella toleransens ideologi, och i den högerextrema versionen i det kulturella särskiljandet, samt genom över- respektive underordningen av ”den egna” respektive ”den andres” kultur. Trots positionernas uppenbara skiljelinjer kan de förstås som två sidor av samma utveckling, ett skifte från politikens sociala och ekonomiska dimensioner till kulturens domän. I detta skifte befinner sig högerextrema krafter i flera avseenden i framkant (se exempelvis Yilmaz 2012), inte minst genom utvecklandet av det som vissa högerextremister kallar metapolitik (se exempelvis Wåg 2010).

4.2.2 Utomvetenskaplig granskning av de högerextrema miljöerna

Trots att den akademiska forskningen om svensk högerextremism är mycket begränsad sker en kontinuerlig granskning av miljöerna av andra aktörer i samhället. I den granskande journalistiken, i den allmänna facklitteraturen och i material från myndigheter, organisationer och stiftelser produceras också kunskap om det högerextrema fältet. I denna introduktion kommer endast en liten del av detta arbete att beröras.

Brottsförebyggande rådet sammanställer årligen en rapport om begångna hatbrott, vilken omfattar redogörelsen för våldshandlingar med högerextrema motiv. 2009 publicerade myndigheten, på regeringens uppdrag, en mer genomgripande rapport om ”Våldsam politisk extremism” (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009). I rapporten avhandlas Brottsförebyggande rådets och Säkerhetspolisens kartläggning av den högerextrema miljön samt den autonoma vänstermiljön. De avsnitt av rapporten som beskriver hur den högerextrema miljön ser ut och fungerar är framtagna av Säkerhetspolisen (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009:5).

Den antirasistiska stiftelsen Expo publicerar rapporter om de svenska högerextrema miljöerna. Rapporterna är översiktliga, deskriptiva och informationstäta. Rapporten ”Den rasideologiska miljön. Årsrapport 2011” (Expo 2012a) är den senaste kartläggningen av högerextremism i Sverige. Expo har också publicerat två rapporter om den transnationella antimuslimska Counterjihad-rörelsen, med förgreningar inom bland annat Sverigedemokraterna (Expo 2011, 2012b). En förtjänst med granskningsrapporterna från Expo är att de tenderar att vara uppdaterade och detaljerade. Ett problem med rapporterna är att de, på grund av sin granskande karaktär, ofta saknar fullständiga källor och tydlig metodologisk apparat.

Utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet har överlämnat sitt betänkande med namnet ”Främlingsfienden inom oss” (SOU 2012:74), som avhandlar hur främlingsfientlighet kan motverkas i samhället. Betänkandet innehåller ett avsnitt som rör ”Organiserad rasism och främlingsfientlighet på internet” vilket har vissa beröringspunkter med föreliggande rapport.

4.2.3 Forskning om internet, nya medier och högerextremism

Alternativa medier¹¹ och kommunikationsformer har historiskt spelat en viktig roll i mobiliseringen och utvecklingen av extrema rörelser på högerkanten. Extremistiska krafter har varit snabba med att utnyttja teknikutvecklingen inom medierad kommunikation (se exempelvis Löow 2000). Den amerikanska extremhögern använde BBS:er och e-post redan i början på 1990-talet och i mitten på samma decennium hade rörelserna en välfungerande kommunikativ infrastruktur i form av webbplatser, nyhetsbrev, tidningar, etc., på internet (Welks 2010). Så tidigt som 1990 startade den före detta Ku Klux Klan-ledaren Don Black forumet Stormfront (från början som BBS och sedan 1995 som webbforum) (Welks 2010). Idag utgör Stormfront en välbesökt och informationsrik nod i det internationella högerextrema nätverket av aktivister och sympatisörer.¹² Antropologen Sophie Statzel (2008) menar att Stormfront fungerar som en imaginär gemenskap för högerextremister, en gemenskap som fyller politiska och sociala funktioner för de deltagande medlemmarna. Exempelvis kan politiskt marginaliserade personer känna en tillhörighet i en större grupp och politiska handlingsramar konstitueras utifrån både personliga och gemensamma erfarenheter som kommuniceras i webbforumet (Statzel 2008). Internationellt sett har den högerextrema miljön har också varit framgångsrik i brukandet av sociala medier, inte minst i syfte att bredda rekryteringsmöjligheterna (Whine 2012:322).

Även i Sverige var högerextrema aktörer tidiga med att utveckla digitala kommunikationsformer. De digitala kommunikationsstrukturerna som existerade innan webbens genomslag passade särskilt väl för mindre öppna eller helt slutna åsiktsgemenskaper i den högerextrema miljön. Tidig internetforskning visar att det förekom minst 15 till 20 aktiva svenska nynazistiska BBS:er i början på 1990-talet (Back, Keith & Solomos 1996:10). Produktionen av propagandamaterial inom de högerextrema rörelserna och inom vit-maktmusikscenen har haft stor nytta av internet då nya distributionsvägar skapats och nya grupper av aktivister, sympatisörer och konsumenter av rasistisk populärkultur har rekryteras. Internet har också öppnat upp för nya och mer omfattande identitetsskapande plattformar centrerade kring vit-maktmusik, kultur och högerextrem politik (Futrell, Simi & Gottschalk 2006:296). Således spelar ny kommunikationsteknik och nya distributionsvägar också en viktig roll i de processer som formar politiska identiteter (ibid.).

---

¹¹ Alternativa medier brukar användas som ett samlingsbegrepp för medier som befinner sig utanför det kommersiella mediefältet. *Alternativ* avser dels själva medieinnehållet, exempelvis att medierna ger röst åt alternativa perspektiv och marginaliserade grupper i samhället. Den brittiske medieforskaren Chris Atton (2002) menar att alternativa medier inte bara utmärks av ett alternativt innehåll, utan att det också handlar om att vidga synen på vad som utmärker medieproduktion och vad som konstituerar en medieproducent. Alternativa medier implicerar att vanliga (icke-professionella) aktörer kan involveras i medieproduktion (Atton 2002:4).

¹² Enligt webbanalysidan Alexa ligger Stormfront runt plats 19 300 i rankingen över antal träffar (i världen) och 4 447 andra webbsidor länkar in till forumet (www.alex.com, hämtad 130408). Forumdelen som avhandlar Skandinavien och Baltikum har runt 3 719 unika diskussionstrådar och 38 906 postade inlägg (Stormfront, hämtad 130408).

En annan aspekt som har lyfts fram inom forskningen om högerextremism och digitala kommunikationsformer, är de högerextrema webbmiljöernas användning av symboler och estetiskt utformade budskap. Utifrån filosofen och litteraturvetaren Walter Benjamins resonemang om den nazistiska politikens estetiska dimension menar den brittiske sociologen Les Back (2002) att webbaserad rasism också måste förstås utifrån de möjligheter som själva kommunikationsformerna konstituerar. Internet härbärgerar en rad mångfacetterade mediespecifika uttryck. Webbaserad kommunikation möjliggör en utveckling av den rasistiska politikens estetiska dimension. Back menar att rasistiska webbplatser på olika sätt förkroppsligar det postmoderna samhällets karaktär, där invanda föreställningar om rasistiska identiteter luckras upp. I rasistiska webbmiljöer utmanas föräldrade föreställningar om hur rasister ska se ut, vilka attribut de ska anamma och hur de ska bete sig. I ljuset av den teknologiska utvecklingen kan också andra sidor av rörelserna lyftas fram och belysas, inte minst visuellt. Även om Backs studie av amerikanska webbplatser i den högerextrema miljön förhåller sig till en webbmiljö som inte längre existerar, har betonandet av politikens estetiska dimension också bäring för denna studie.

Att framväxten av nya kommunikationsformer varit till stort gagn för rörelser på den yttersta högerkanten blir uppenbart när man betraktar anonymitetsaspekten. Att öppet sympatisera med socialt stigmatiserade åsikter kan vara svårt, för att inte säga omöjligt för många individer. Internet har på många sätt undanröjt de hinder som tidigare existerade i den sociala kontakten mellan extremismrörelser och potentiella sympatisörer. Tidigare krävdes ofta att enskilda personer tecknade prenumerationer på tidningar och nyhetsbrev, eller fysiskt besökte den högerextrema miljön för att en konkret kontaktyta skulle uppstå. Att surfa på högerextrema webbplatser eller kommunicera med aktiva i den högerextrema miljön på webb 2.0 har åtminstone potentiellt undanröjt flera av dessa hinder.

Utvecklingen av nya kommunikationsformer är dock inte enbart en tillgång för högerextrema aktörer. Nya och mer omfattande möjligheter att delta i det politiska och organisatoriska samtalet, exempelvis genom att kommentera texter, kommunicera via sociala medier som bloggar, forum, etc. ökar också de reella och potentiella konflikter som genomsyrat den högerextrema miljön genom årtionden. Framväxten av en interaktiv kommunikationsstruktur härbärgerar organisatoriska och politiska problem för rörelserna. Till exempel blir interna konflikter synliga för en större publik när de manifesteras online (se exempelvis Wåg 2010).

4.3 Vilka är de högerextrema?

I denna rapport används genomgående termen *högerextrema miljön*. Hur identifieras då denna miljö och går det att finna *en* användbar definition på de rörelser som befinner sig till höger om den traditionella parlamentariska demokratins praktiker och spelregler? Aktörerna i den högerextrema miljön definierar sig själva på en rad olika sätt, ofta med politiskt-ideologiska termer och benämningar som till en början ser

olika ut, men som på flera sätt är diskursivt sammanflätade. Rörelserna och organisationerna i denna kartläggning använder sig exempelvis av termer som *etnonationalister*, *etnopluralister*, *identitärer*, *nationalsocialister*¹³ eller kort och gott *nationalister* för att beskriva sig själva.¹⁴ Dessa politiska benämningar har bland annat funktionen att särskilja rörelserna från varandra. Även om miljön förtjänar en större forskningsgenomgång med fokus på ideologiska skiljelinjer och skärningspunkter, finns det ingen möjlighet att analysera den högerextrema miljöns politiska sociologi närmare i denna studie. Istället kommer teoretiska definitioner att beröras när dessa är relevanta för analyserna av webbkommunikationen. För introducerande vetenskapliga ansatser (både teoretiska och politiskt-praktiska) i förståelsen och analysen av utvecklingen i den svenska högerextrema miljön rekommenderas antologin *Det vita fältet* (Deland, Hertzberg & Hvitfeldt 2010). Med detta noterat måste vi ändå närma oss några konkreta sätt att särskilja aktörer inom miljön som kan anses särskilt intressanta i föreliggande rapport.

Inom det vetenskapliga forskningsfältet försöker man göra distinktioner mellan högerpopulistiska/högerradikala partier och strömningar, respektive fascistiska dito (se exempelvis Eatwell 2004). Ibland används begreppet extremhöger som ett samlingsnamn på både våldsamma fascistiska grupperingar och högerradikala populisterna (se exempelvis Mammone, Godin & Jenkins 2012; Merkl & Weinberg 2003). Huruvida en så pass inkluderande definition av högerextrem är fruktbar för förståelsen av relativt skilda rörelser och politiska idéer eller inte kan diskuteras. Låt oss istället fokusera på några kännetecken som binder samman grupper inom den högerextrema miljön. I tidigare forskning om högerextremism utgör våldsanvändning, -förespråkande eller -tolerans en tydlig vattendelare mellan fascistiska och högerpopulistiska grupper (Eatwell 2004). Denna distinktion har dock visat sig problematisk då många våldsamma högerextrema grupper bytt politisk taktik under de senare decennierna och tonat ned våldet. Samtidigt har vi kunna bevittna hur gatuorganisationer som står den högerpopulistiska miljön nära, t.ex. English Defence League (EDL), vuxit fram. EDL är en våldsam antimuslimsk gruppering som till stor del består av rasistiska aktivister med koppling till fotbollshuliganism (aktivister rekryteras ur så kallade fotbollsfirmor) (Feldman 2012).

Roger Eatwell (2004:8) sammanfattar det samtida forskningsfältets försök att definiera gemensamma karaktärsdrag för aktörerna i den högerextrema miljön. Han identifierar fyra politiska komponenter som är gemensamma för högerextrema rörelser och som är överförbara på svenska förhållanden: Antidemokrati (1), nationalism (2), rasism (3) och förespråkandet av en stark stat (4). De tre förstnämnda kriterierna är centrala för den miljö som analyseras i föreliggande rapport och den fjärde aspekten faller utanför

---

¹³ Den mer allmänt använda benämningen på nationalsocialist är ju som bekant nazism, eller nynazism (om vi talar om nationalsocialism i efterkrigstid), detta är dock inga benämningar som används av rörelserna själva. I rapporten används genomgående begreppet nationalsocialism synonymt med nazism.

¹⁴ Ofta använder man själva begreppet "den nationella miljön" för att beteckna rörelserna.

rapportens syfte.¹⁵ Följande distinktion innebär att Sverigedemokraterna och dess webbmiljöer inte inkluderas i analysen, trots att det förekommer både xenofobi och rasism på flera till SD närliggande webbplatser. Sverigedemokraterna har till stora delar transformerats från ett traditionellt högerextremistiskt parti till ett högerradikalt populistparti som accepterar den parlamentariska demokratin (se exempelvis Demker 2012). Den antirasistiska stiftelsen Expo gör en distinktion mellan den "rasideologiska miljön" (Expo 2012a) och den "anti-muslimska" miljön (2011; 2012b), där den senare innefattar internationella nätverk med aktörer från olika delar av både populistisk höger och mer traditionell extremhöger. I Sverige är de antimuslimska strömningarna starkast i delar av Sverigedemokraterna, dessa utgör också en egen webbmiljö (se exempelvis Ekman 2011; 2012; 2013). Denna nätmiljö berörs i betänkandet *Främlingsfienden inom oss* (SOU 2012;74).

Även om det finns likheter mellan positionerna är det analytiskt fruktbart att betrakta dessa två inriktningar som delvis åtskilda miljöer av högerextrem politik. Detta avspeglas i de internationella relationer som finns mellan aktörerna i respektive miljö. För att ge ett exempel på hur de skiljer sig åt, kan vi skärskåda rasismen mot muslimer. Den islamofobiska miljön hävdar att västvärlden och Europa håller på att koloniserats av muslimer (Carr 2006; Fekete 2012a; Ekman 2013) och att denna kolonisering möjliggörs av "kulturmarxister" som innehar maktpositioner inom västvärldens länder. En del islamofober går så långt att de menar att muslimer redan styr Europa genom en rad överstatliga och mellanstatliga samarbetsprojekt. Detta framhålls bland annat i Eurabia-teorin (Carr 2006).¹⁶ Den rasideologiska miljön anser däremot att invandringen av muslimer till västvärlden bara är ett symptom på judarnas världsmakt. I en antisemitisk diskurs om judiskt världsherravälde är muslimerna brickor i judarnas plan att utrota de västerländska vita samhällena. Föreställningen om muslimska immigranter och islams närvaro i väst, bygger således på två snarlika, men samtidigt motsatta, konspirationsteorier. Det finns många likheter mellan samtida antimuslimska och antisemitiska diskurser, även om de historiska betingelserna också skiljer sig åt (Schiffer & Wagner 2011). De antimuslimska respektive antisemitiska föreställningarna är dock realpolitiskt åtskilda, islamofobi är en del av den högerpopulistiska miljön och antisemitismen utgör ett ramverk i den rasideologiska miljön (dock förekommer det givetvis rasism mot muslimer i den

---

¹⁵ Synen på staten är inget framträdande element i de högerextrema diskurser som denna rapport berör. Däremot skulle politisk idealism kunna utgöra den fjärde gemensamma nämnaren. Det finns en stark betoning av politisk idealism i de flesta av de högerextrema miljöer som rapporten belyser. Man vänder sig mot en materialistisk världsuppfattning och betonar på olika sätt moral, idéer/ideal, historiens och naturens väsen, den naturliga ordningen, etc. som centrala för den egna världsuppfattningen.

¹⁶ Teorin om Eurabia har sitt ursprung i den egyptiskfödda britten Bat Ye'ors (vars riktiga namn är Gisèle Littman) konspirationsteorier. Ye'or hävdar att Islams inflytande över Europa redan är verklighet. Detta inflytande visar sig enligt Ye'or, bland annat, genom en rad överstatliga samarbetsorgan som finns inom EU. Ett sådant exempel är Euro-Mediterranean Foundation on the Dialogue of Cultures and Civilizations (Carr 2006:6). I konspirationsteorin ryms uppfattningen att Europa styrs av muslimska skuggregimer, vars syfte är att helt islamisera västvärlden. Alla tecken på religiös tolerans är egentligen bara maskerade bevis på att Islam successivt håller på att få total kontroll över Europa. Eurabiasteorin är kanske den mest extrema varianten av ett större kluster av konspirationsteorier som menar att västvärlden är underkastad en process av islamisering (se Ekman 2013).

rasideologiska miljön). Även om alla aktörer i den rasideologiska miljön kan sägas omfattas av antisemitismen, så varierar graden av explicit antisemitism mellan de olika organisationerna.

Går det att teckna en sammanhållen bild av budskapen som florerar i den rasideologiska delen av den högerextrema webbmiljön och finns det *en* högerextrem ramberättelse, i vilken en gemensam samhällssyn framträder? Det finns åtminstone en rad olika politiska program, ställningstaganden, utsagor och ideologiska element som sammantaget bildar en högerextrem tolkningsmatris. Den tydligaste skärningspunkten mellan de rörelser och organisationer som denna rapport behandlar är åtskiljandet, samt över- underordningen av människor baserat på indelningar i ras eller etnicitet, dvs. någon form av rasism. Det finns skillnader mellan exempelvis etnopluralister och nationalsocialister, men sett till de förstnämndas analys är etniciteten ändå kopplad till en biologisk grund (baserad på territorium). Skillnaderna är förhållandevis små mellan de olika rasistiska positionerna (Lundquist 2010). Därmed inte sagt att skillnaderna upplevs som små av de olika aktörerna i den högerextrema miljön, tvärtom, mycket energi har förbrukats (och förbrukas) i syfte att särskilja positionerna från varandra (ibid.).

Grupperna i den högerextrema miljön står också för en elitistisk samhällssyn som i grunden är antidemokratisk och auktoritär, även om den representativa demokratin taktiskt accepteras av de flesta aktörer (Svenska Motståndsrörelsen exkluderad). Man delar synen att samhället bör baseras på *folkgemenskap*, vilken inkluderar svenskar (eller nordbor) och exkluderar alla som inte anses uppfylla de aktuella definitionerna.¹⁷ Folkgemenskapen är *etnokratisk* eftersom den bygger på en rasistisk exkludering av människor. De människor som inte uppfattas som ”svenskar” eller ”nordbor”, eller som inte besitter ”svenskhets”, kan aldrig bli en del av gemenskapen. Följaktligen förordas ett totalt stopp för utomnordisk, alternativt utomeuropeisk, invandring, och en repatrieringspolitik för de svenska medborgare (och utländska medborgare som lever i Sverige) som inte anses tillhöra folkgemenskapen.

Folkgemenskapen förutsätter också en idé om klassfred, dvs. man förkastar uppfattningen om att det råder en konflikt mellan arbete och kapital i samhället.¹⁸ Folkgemenskapen betonar istället den etniskt homogena klassgemenskapen, vilket innebär att man förespråkar en hierarkisk samhällsstruktur. Här framträder också en historiskt rotad högerposition som bygger på föreställningen om en naturlig ojämlikhet, eller som en rasideologisk skribent mer frankt uttrycker det ”jämlighet är döden!”.¹⁹ Nationalismen samt förespråkandet av ett hierarkiskt samhälle (baserat på en naturlig och organisk ojämlikhet) innebär också att den politiska vänstern (dvs. arbetarrörelsen) är den historiskt framträdande politiska fienden.

---

¹⁷ Vilka som ska accepteras som medborgare skiljer sig åt från de olika grupperna.

¹⁸ Klassfred är en vanligt förekommande term i den rasideologiska miljön.

¹⁹ <http://www.nordfront.se/jamlikhet-utveckling-radikal-dialektik-och-skapandet-av-overmanniskan.smr> (hämtad 130316).

I den rasideologiska delen av den svenska högerextrema miljön finns också tydliga inslag av de tre mytiska komponenter som enligt den brittiske forskaren Roger Griffin (1991), är centrala för en fascistisk samhällssyn – populistisk ultranationalism, föreställningen om samhällets förfall och dess pånyttfödelse (Rydgren 2010:23). Föreställningen om folkgemenskap är på flera sätt en konkret version av den populistiska ultranationalism som Griffin menar är central för fascismen. Uppfattningen att det samtida samhället befinner sig i förfall och att det kommer att pånyttfödelse, återspeglas i synen på den stundade etniskt, kulturellt, eller rashomogena nationen. Pånyttfödelsen baseras enligt Griffin på en vision om att det krisande och sönderfallande samhället snart ska blotta dess potentiella transformation, dvs. att vi står inför en historisk vändpunkt (Rydgren 2010:23). I den rasideologiska miljön framträder denna föreställning med tydliga referenser till den svenska historien, där vikingatid, folkliga uppror (Engelbrekt), svensk stormaktstid (Gustav Vasa, Gustav II Adolf och Karl XII) eller ett etniskt homogent folkhem, utgör den historiska fond mot vilken pånyttfödelsen ofta reflekteras. Det innebär att kampen för samhällsförändring också vilar på föreställningen om ett idealiserat förflutet (Rydgren 2010:17). Den högerextrema miljön anser att man (de olika rörelserna) leder den ”nationella kampen”, i denna process. Eftersom rörelserna präglas av en tydlig elitkaraktär (om än i varierande grad) syns också en tydlig konflikt om vilken aktör i den högerextrema miljön som är bäst lämpad att leda denna kamp. I det avseendet är den rasideologiska miljön också organisationsauktoritär till sin karaktär (jfr. Eatwell 2004).

I sin syn på hur den ras- eller kulturhomogena nationen ska infrias finns det också skillnader i hur den politiska kampen ska föras. Militanta organisationer prioriterar gatuaktivism och propagandaproduktion, andra förordar traditionellt partiarbete och andra organiserar sig som utåtriktade ungdomsorganisationer med betoning på sociala aktiviteter. I den rasideologiska miljön identifierar man ungefär samma typ av måltavlor för den politiska kampen. I fokus står det etablerade politiska systemet, massmedierna och invandringen (och mångkulturalismen). Det finns olika analyser av hur samhällsproblemen ska förstås, vissa aktörer står för en extrem antisemitism (i vilken judarna anses utgöra roten till samhällsproblemen), andra företräder en mer allmänt hållen ultranationalism, i vilken antisemitismen åtminstone är explicit nedtonad.

En mer allmän gemensam nämnare för de olika organisationerna och de ideologiska inriktningarna i den rasideologiska miljön är ett utpräglat konspiratoriskt tänkande. Antisemitiska föreställningar om judiska konspirationer är vanliga i vissa delar av miljön, och i miljön som helhet framträder konspirationsteorier i vilka de etablerade politiska partierna och massmedierna ses som en enhetlig fiende till det svenska folket (jfr. Fekete 2012b; Löow 2011; Holtz & Wagner 2009; Corte & Edwards 2008; Back 2002).

Ytterligare en komponent som kan adderas till föreställningen om ett samhällsförfall är antifeminismen. Alla rörelser ser feminismen, i likhet med mångkulturalismen, som ett tecken på hur samhället påtvingas något som står i motsättning till naturen (biologin). Feminismen uppfattas som en institutionaliserad

maktfaktor som också hotar den svenska folkgemenskapen (på samma sätt som klasskampen gör), i mer extrema tolkningar utgör feminismen också ett hot mot det egna folkets reproduktion. Den vulgära och avhumaniserande antifeminismen är dock inte unik för den rasideologiska miljön utan reflekteras också i en allmän högerpolitisk diskurs (men här utan en rasideologisk dimension).²⁰ Antifeminismen reflekterar också de specifika uttryck av manliga ideal och maskulina identitetsmarkörer som existerar i den högerextrema miljön, (och som berörts ovan) (jfr. Ferber 2000). Maskuliniteten (både som ideal och praktik) tangerar inom den rasideologiska miljön ofta det som kan benämnas hypermaskulinitet, dvs. en överdriven, ofta våldsoorienterad, manlig identitet. Kopplat till den rasideologiska maskuliniteten framträder det också en tydlig form av viktisering (jfr. McCauley, & Moskalenko 2008), i vilken den vita kvinnan (och indirekt den vite mannen) anses vara under attack av det mångkulturella samhället (jfr. Ferber 2000:41). När vi sammanfattar det allmänna ramverket av ideologiska budskap och samhällsuppfattningar i den rasideologiska miljön, får vi något som skulle kunna definieras som en rasideologisk ramberättelse. Här sammanfattas åtta skärningspunkter i vilka de olika aktörerna möts:

- Rasism
- Förespråkandet av ett hierarkiskt samhällssystem och klassarbete
- Ultranationalism
- Samhällets förfall och pånyttfödelse
- Politisk elitism
- Antisemitism
- Konspirationstänkande
- Antifeminism/Hypermaskulinitet

4.3.1 Den högerextrema miljön på internet

Det är svårt att avgöra hur mycket svenskt högerextremt material som florerar på webben. Det finns flera orsaker till detta, men här nöjer vi oss med att konstatera tre olika faktorer som försvårar kvantitativa utsagor om materialets omfång, de enskilda webbplatsernas trafikdata och publikgenomslag. För det första präglas högerextrema initiativ och grupperingar av att de är tidsmässigt begränsade och beroende av enskilda personers arbetsinsatser. Organisationer tenderar att byta namn och den personella sammansättningen varierar oftare än i konventionella politiska sammanhang. Det innebär att enskilda drivande aktörer byter organisationstillhörighet eller sympatier. För det andra är webbaserat material flyktigt, och webbplatser, domäner, etc. kommer och försvinner i snabb takt. Ett tydligt exempel hur högerextrema webbmiljöer kan växa fram för att sedan försvinna är den onlinemiljö som byggdes upp

---

²⁰ Se exempelvis, <http://www.newsmill.se/artikel/2012/02/24/myt-att-tokfeministerna-r-hatade> och <http://www.axess.se/magasin/default.aspx?journal=83> (båda hämtade 130318).

kring nätverket *Fria Nationalister* för några år sedan, idag finns nästan ingenting kvar av denna.²¹ För det tredje är det svårt att konstruera exakta definitioner för vilka platser som ska räknas in i en allmän högerextrem/högerradikal miljö, respektive i en extrem rasideologisk miljö, ibland är gränserna flytande och diffusa och ibland länkas det från mindre extrema webbplatser till den rasideologiska internetmiljön. I Expos årliga granskande rapport från 2011, framkommer att det finns 125 webbplatser i den rasideologiska delen av den svenska högerextrema miljön (Expo 2012a). Siffran på webbplatser varierar från år till år, men sedan 2008 har antalet webbplatser legat kring och något över 100 (Expo 2012a). Enligt ett nyligen publicerat betänkande hävdas det att den extrema högerns närvaro på internet ”växt kraftigt de senaste 10–15 åren” och att den fortsätter växa (SOU 2012;74:175). Detta påstående stöds dock bara med ovan refererade uppgift om att antalet webbplatser ökat från 96 år 2008 till 121 år 2010 (Expo 2012a), vilket i sig inte utgör en kraftig ökning. Det är inte möjligt att uttala sig om den högerextrema miljöns tillväxttakt utan att presentera mer konkreta siffror. Dessutom har allt material på webben ökat den senaste 10–15 åren vilket gör att högerextrema webbplatser måste bedömas relationellt till hela webbens utvecklingstakt. Ytterligare två omständigheter som försvårar kvantitativa utsagor är att antalet platser inte säger mycket om besökarantalet. En rimlig bedömning är att det, för det demokratiska samhället, är värre med tre mycket välbesökta högerextrema webbplatser än tio sidor med ett mycket litet antal besök. Vidare finns det gott om högerextremt och våldsbejakande högerextremt material på kommersiella webbplatser som exempelvis YouTube.

Istället för att fokusera på antalet enskilda webbplatser, är det mer fruktbart att titta på högerextremt material i olika typer av publiceringsplattformar. På så sätt kan analysen fokusera på materialets innehållsliga karaktär, omfång, professionalitetsgrad, grad av användarinteraktivitet och (när möjlighet finns) antalet besök. Vad som dock är tydligt både utifrån denna studie, Expos årliga rapporter och den statliga utredningens betänkande, är att den högerextrema webbmiljön är välutvecklad, omfattande och i många avseenden professionell.

4.4 Disposition och metodologiska avgränsningar

Då syftet med föreliggande rapport är att beskriva och analysera den högerextrema internetmiljön, med fokus på utformningen och innehållet i politisk propaganda samt hur rekryteringsstrategier är utformade, kommer analyserna att delas in i två övergripande delar. I det första kapitlet presenteras de organiserade högerextrema rörelsernas webbmaterial översiktligt. I den andra delen analyseras ett urval av det högerextrema webbmaterialet mer ingående.

---

²¹ Visserligen ligger fortfarande den inom högerextremism centrala nyhetssidan/webbplatsen Info14 kvar på webben, men platsen har inte uppdaterats sedan den 6 januari 2011 (www.info14.com) (hämtad 130204).

I den översiktliga delen beskrivs centrala högerextrema rörelsers kommunikativa plattformar. Här inkluderas webbmaterial från, eller som anknyter till, följande organisationer; Svenska Motståndsrörelsen, Nordiska Nationalsocialister, Svenskarnas Parti, Förbundet Nationell Ungdom och Nordisk Ungdom. Vidare kommer utvalda webbmiljöer som inte är explicit organisationsanknutna att kort beröras. Här inkluderas bland annat en oberoende nyhetssida (nationell.nu) samt webbforumet *nordisk.nu*. Översikten innehåller en beskrivning av vilka webbplatser och kommunikationsplattformar varje organisation har, följt av en redogörelse för de olika delarnas innehåll och utformning. I det inledande kapitlet genomförs inga kvalitativa analyser av innehållet, inte heller dras några specifika slutsatser, istället ges en översikt av innehållets karaktär och huvuddrag.

Rapporten fokuserar på den del av den högerextrema miljön som uppmanar till, försvarar, ursäktar eller på annat sätt manifesterar politiska våldshandlingar, samt som tar avstånd från grundläggande demokratiska värderingar. Detta innebär att en del högerextremt, rasistiskt och främlingsfientligt webbmaterial faller utanför sökarljuset. Exempelvis analyseras inte den populistiska och högerradikala miljön då den inte tydligt knyter an till de två parametrarna antidemokratisk och våldsbejakande. Om rapporten hade vidgats och inkluderat analyser av den radikala högerpopulistiska nätmiljön, skulle materialet bli alltför omfattande. Det finns således ingen möjlighet att beröra webbplatser som exempelvis *avpixlat.info* och *friatider.se* trots deras uppenbart rasistiska, främlingsfientliga och islamofobiska innehåll.²²

En annan aspekt av avgränsningen rör allmänt högerextremistiskt webbmaterial, dvs. innehåll utan tydlig avsändare. Eftersom tyngdpunkten i rapporten ligger på webbmaterialens rekryterings- och radikaliseringspotential (främst i relation till unga användare), innebär det att material med avsändare och framförallt med organisationsanknuten avsändare har företräde över allmänt rasistiskt webbmaterial. En annan avgränsning rör de högerextrema diskussionerna i det största svenskspråkiga webbforumet *Flashback*. I detta fall uppenbaras tids- och rumsliga begränsningar som härrör ur svårigheten att identifiera innehåll som fyller rapportens syfte i ett mycket omfattande material²³ som inte nödvändigtvis uppfyller urvalskriterierna. Detta medför en begränsning i studien som helhet. Flashbacks sektion om högerextremism är välbesökt och fylld av rasistiska och främlingsfientliga inlägg. Det är dock svårt att avgöra vilken betydelse den högerextrema kommunikationen på Flashback ska tillmätas. Vi nöjer oss med att konstatera att inläggen på forumet bidrar till en främlingsfientlig, rasistisk och sexistisk nätgemenskap

---

²² För vetenskapliga analyser av och kommentarer till den islamofobiska och radikala högerpopulistiska webbmiljön se exempelvis Ekman (2011; 2012; 2013) och Gardell, (2010). För andra granskningar av miljön se exempelvis Expo (2012b) och betänkandet "Främlingsfienden inom oss" (SOU 2012:74).

²³ I Flashbacks forumsektion för "Nationalsocialism, fascism och nationalism" återfinns 250 762 inlägg i 9 570 olika ämnen <https://www.flashback.org/f34> (hämtad 130207). Beaktat Flashbacks storlek och dess historia är webbforumet besynnerligt nog en outforskad miljö.

och att det finns en relation mellan forumet och den högerextremistiska webbmiljön genom de inlägg som länkar in till högerextrema webbplatser.

Det finns också en metodologisk problematik som rör bedömningen av webbinnehållets politiska dimensioner. Gränsdragningarna mellan åsikter som kan klassificeras utifrån rapportens definierade kriterier, och de som faller utanför, kan vara luddiga och svårdefinierade. Att uttrycka rasistiska åsikter innebär inte nödvändigtvis ett avståndstagande från demokratiska värderingar, det betyder inte heller att den som uttrycker sådana värderingar uppmanar till våld i politiskt/ideologiskt syfte. Däremot är det möjligt att betrakta explicita uttryck av rasism som en form av ”kulturellt våld” (jfr. Galtung 1990). Rasistiska utsagor nedvärderar, stigmatiserar och avhumaniserar de subjekt som de projiceras mot, och därigenom blir rasismen också ett diskursivt element i en potentiell våldsutövning riktad mot rasismens subjekt (”invandraren”, ”svartingen”, ”juden”, ”muslimen”, ”blatten”, osv.). Rasismen kan ursäktas eller rättfärdiga konkret våldsanvändning, och därför måste rasistiska utsagor analyseras och bedömas i relation till den kontext där de framträder. Det är svårt att avgöra den potentiella rekryteringsdimensionen i allmänt rasistiskt (nyhets)material, dvs. innehåll utan tydlig avsändare. En allmän reflektion är att de användare som besöker högerextrema webbplatser på internet, troligen kommer i kontakt med både organisationsmaterial och allmänt rasistiskt material.

Rapportens andra del innefattar djupgående och tematiska analyser av ett urval högerextremt webbmaterial. Kvalitativa innehållsanalyser av webbaserad politisk kommunikation och politisk propaganda har både förtjänster och begränsningar. En av fördelarna är att analyserna möjliggör en djupare inblick i hur den diskursiva produktionen och distributionen mot en större offentlig publik ser ut hos specifika rörelser och aktörer. Analyserna kan ge oss en bild av hur politisk ideologi och propaganda utformas, både avseende innehåll och form, i syfte att locka och intressera en större publik och i slutänden sympatisörer och aktivister till den politiska verksamheten. Samtidigt kan analyserna bidra med kunskap om hur aktiva i den högerextrema miljön kommunicerar med varandra och på olika sätt bekräftar, legitimerar och förstärker politiska uppfattningar och identiteter inom den egna miljön. Den högerextrema miljön är en politiskt marginaliserad och socialt stigmatiserad åsiktsgemenskap, därför fyller internets kommunikativa egenskaper denna dubbla funktion, och utgör därför en särskilt betydelsefull infrastruktur för aktiva och presumtivt aktiva utövare.

Kvalitativa analyser är samtidigt behäftade med en rad begränsningar. Dessa begränsningar handlar dels om att forskaren måste göra selektiva urval av platser och innehåll, dels att analyserna också kommer att fokusera på vissa aspekter av innehållet. Det går inte att täcka in hela miljön eller analysera innehållet utifrån alla potentiellt intressanta perspektiv.

De metodologiskt orienterade begränsningarna som konstitueras av tid och rum, samt de finansiella förutsättningar som forskningen lever under, innebär att de kvalitativa analyserna av den högerextrema

webbmiljön har avgränsats utifrån en rad kriterier. I följande analyser har avgränsningen motiverats av uppdragets formulering att ”beskriva förekomsten av antidemokratiska budskap” och undersöka budskap ”som uppmanar till våld för en politisk eller ideologisk sak”, med ett särskilt fokus på internetmiljöns rekryteringspotential. Avsnittet bygger på tre avgränsningar som också frambringar analysmaterialet till den kvalitativa studien.

1. Fokus kommer att sättas på de delar av den högerextrema internetmiljön som präglas av pågående aktivitet och kontinuerlig uppdatering
2. De miljöer och platser med störst rekryteringspotential kommer att fokuseras, här avses framför allt möjligheten till direkt kommunikation och interaktion med användare och publik
3. Analysen kommer att behandla några av de tongivande organisationernas propagandamaterial, med fokus på material som är mångdimensionellt (dvs. som innehåller såväl visuella och textuella element)

Avgränsningen innebär att de kvalitativa analyserna behandlar webbmaterial med olika kvaliteter. Först analyseras innehållet i den relativt omfattande nyhetsproduktion och distribution som existerar i några av de största högerextrema nättidningarna, här avses framförallt Svenskarnas Partis tidning *Realisten.se* samt den ”oberoende” nyhetssidan *Nationell.nu*. Målet är att ge en bild av innehållets övergripande tematiska karaktär samt undersöka innehållet utifrån kriterierna antidemokratiska budskap samt uppmaningar till politiskt våld. Nyhetssidorna fungerar som ideologiska plattformar och propagandaverktyg i den högerextrema politiska kampen. I anslutning till detta avsnitt analyseras också Svenska Motståndsrörelsens (SMR) webbplats *Nordfront.se*. *Nordfront.se* fungerar som en kombinerad nyhetssida och organisationsplats. Här blandas nyheter, organisationspropaganda och rekryteringsmaterial.

I den andra delen analyseras hur sociala medier används av de högerextrema rörelserna. Här sätts fokus på hur Twitter, YouTube och Facebook används av rörelserna, samt hur olika typer av webbaserad kommunikation kan förstås. Här finns möjligheten att analysera visuellt propagandamaterial, samt att undersöka rekryteringspotential och interaktivitet med användarna.

4.5 En översikt av de högerextrema aktörernas webbaserade kommunikation

I följande avsnitt presenteras huvuddragen i den webbaserade infrastrukturen (webbplatser, sociala medier, etc.) som byggts upp kring fem högerextrema rörelser. Vidare presenteras icke-organisationsanknutna webbplatser som förtjänar en överblick, här inkluderas den sociala nätverkssidan och online-forumet *nordisk.nu*, den extrema nättidningen *nationell.nu*, samt några online-butiker som säljer rasideologiskt material. De fem organisationernas politiska hemvist och position inom det högerextrema fältet

presenteras kortfattat (för en längre genomgång av aktörerna i miljön som helhet se exempelvis Expo 2011; 2012a).

	Org.sida	Nättidning	Facebook	YouTUBE	Twitter	Förlag/Butik
SMR	Ja	Nej	Nej	MotståndMedia	Nordfront	NordFront F.
NNS	Ja	Nej	Ja	NNSMedia	Nej	
SvP	Ja	Realisten	Ja	SvPMedia	Folkfronten	Arminius
FNU	Nej	Nej	Ja	Förbundet-Media	Nationell Ungdom	
NU	Ja	Nej	Ja	Etnopluralist	NordiskUngdom	

Tabell 4.1. Datormedierade kommunikationsplattformar hos fem framträdande högerextrema grupperingar

Webbplats	Antal dagliga besök ²⁴	Sverigeranking ²⁵
Realisten.se	48 814	128
Nationell.nu	37 909	234
Nordfront.se	36 222	316
Svenskarnasparti.se	15 666	522
Nordisk.nu	2 424	704
Nordiskungdom.se	1 921	8 886
Nordiskanationalsocialister.com	1 912	7 499

Tabell 4.2. Besöksstatistik för sju högerextrema webbplatser (130220)²⁶

4.5.1 Svenska Motståndsrörelsen

Svenska Motståndsrörelsen (SMR) är troligen den mest militanta högerextrema organisationen i Sverige. Säkerhetspolisen menar att ”Svenska motståndsrörelsen är en organisation vars målsättning är att genom revolution införa ett nationellt och totalitärt styre. De militära influenserna är tydliga och organisationsstrukturen är strikt hierarkisk, sluten och präglas av krav på disciplin” (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009:44). SMR är enligt Säkerhetspolisens bedömning våldsbejakande eftersom de uppfattar ”våldet som en nödvändig del av kampen.” (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009:36). Således uppfyller SMR båda kriterierna våldsbejakande och antidemokratisk. Flera av SMR:s

²⁴ Uppgifterna om dagliga besök bygger på data från FreeWebsiteReport (<http://www.freewebsitereport.org>, hämtad 130220).

²⁵ Uppgifterna om vilken plats i rankinglistan (där ettan är den huvudsida som har flest dagliga besök) bygger på data från Alexa (www.alexa.com, hämtad 130220).

²⁶ Dessa siffror är mycket osäkra och bör betraktas med sedvanlig källkritisk skepsis. Resultaten bygger på uppgifter från två olika (kostnadsfria) webbanalyssidor, FreeWebsiteReport (<http://www.freewebsitereport.org>, hämtad 130220) och Alexa (www.alexa.com, hämtad 130220).

aktivister är också dömda för vapenbrott och våldsbrott.²⁷ Svenska Motståndrörelsen har också en explicit rasbiologisk världssyn. Heléne Lööw (2011) liknar SMR vid en social rörelse utan tydlig offentlig organisationsstruktur. SMR har få officiella talespersoner, och när aktivister framträder med namn gör de det utan att de tillskrivs någon organisationsposition. Själva kallar SMR sina lokalorganisationer för ”nästen”.²⁸ Dock finns det mycket litet som talar för att SMR fungerar som en konventionell social rörelse, snarare uppvisar organisationen inslag av ledarkult, en elitistisk organisationssyn och en strikt hierarkisk organisationsuppbyggnad. På många sätt utgör man en motsats till en social rörelse (jfr. della Porta & Diani 1999).²⁹

SMR har en webbplats kallad *Nordfront*, där Motståndrörelsen (som både går under namnet Nordiska och Svenska Motståndrörelsen), samlar en mängd material av olika karaktär. Knutet till Nordfront finns ett Twitterkonto samt en kanal på YouTube kallad *MotståndMedia*. Den oberoende nättidningen *Nationell.nu* *Det svenska motståndets nättidning*,³⁰ publicerar också material knutet till SMR. Svenska Motståndrörelsen använder den fornnordiska tyrrunan (Tiwaz) som symbol.³¹

4.5.2 Nordfront.se

Huvudwebbplatsen för SMR är en kombinerad organisations- och nyhetssida. Webbplatsen är omfattande med flera olika sektioner och nivåer. Huvudnavigatorn består av två huvudrader med interna länkar. De leder till avdelningarna *Motståndrörelsen* (där besökaren kan anmäla sitt intresse av medlemskap i, eller skriva ett meddelande till, SMR), *Nordfront* (som innehåller information om själva webbplatsen), *Nordfront förlag* (som leder till SMR:s förlagsverksamhet), *Motståndmedia* (som leder till en sida med inbäddade YouTube-klipp), samt en tipssida och en kontaktsida. Resten av huvudnavigatorn innehåller interna länkar till sektionerna: *Nyheter*, *Motståndrörelsen*, *Världsåskådning*, *Kultur*, *Historia*, *Natur*, *Sambälle*, *Vetenskap* och *Livsstil*. Under varje intern länk finns ytterligare länkar till interna sidor med specifikt innehåll som korresponderar med respektive huvudkategorier. Under länken *Världsåskådning* finns exempelvis kategorierna, *Filosofi*, *Judefrågan*, *Nationalsocialism*, *Rasfrågan* och *Religion*.

Huvudsidan på Nordfront.se domineras av visuellt orienterat material, med ett omfattande bildmaterial, bildbylines, illustrationer och stora rubriker. Huvudsidan är multimedial med inbäddade filmklipp, affischer, Twitterflöde, nyhetsuppdatering, interaktiva läsaromröstningar och klickbara bilder. I flera

---

²⁷ Se exempelvis http://expo.se/2011/smr-aktivist-doms-till-fangelse_4589.html; http://expo.se/2009/valdsam-nazistgrupp-bevapnar-sig_2815.html; http://expo.se/2012/nazist-misshandlade-sin-halvbror_5024.html; http://expo.se/2012/nazister-uppmanas-bara-kniv_5410.html (hämtade 130303).

²⁸ www.nordfront.se (hämtad 130206).

²⁹ Sociala rörelser karakteriseras av att de, bland annat, är informella interagerande nätverk, kollektivt handlande och kollektiva kunskapsfält (della Porta & Diani 1999; Eyerman & Jamison 1991).

³⁰ Nationell.nu beskrivs under avsnittet nättidningar (se nedan).

³¹ Tyrrunan användes också av NSDAP (<http://skola.expo.se/symbollexikon.html>, hämtad 130315).

avseenden fungerar webbplatsen likt en konventionell nyhetssida (som exempelvis Aftonbladet.se eller SVT.se), den visuella uppbyggnaden påminner också om samtida nyhetsplatser. I det avseendet ger nordfront.se ett professionellt intryck.

SMR i sociala medier

SMR har en YouTube-kanal, kallad *MotståndMedia*, med regelbunden publicering av filmmaterial. Det finns 128 filmer publicerade, och dessa har totalt 848 913 visningar, 1 041 registrerade YouTube-användare prenumererar på kanalen (130309). Innehållet domineras av filmade aktiviteter av olika typer (demonstrationer, togrmöten, vildmarksutflykter, etc.) men det förekommer också filmklipp med intervjuer, kommunikéer, ljudupptagningar från rättegångar, bandade telefonsamtal (bl.a. med Säkerhetspolisen), och kollage av bilder med ljud från bandupptagningar. Nordfront har också ett Twitterkonto som enbart används för att länka till sidor på webbplatsen *Nordfront.se*. Enskilda medlemmar i SMR har också aktiva Twitterkonton.

4.5.3 Nordiska nationalsocialister³²

Nordiska Nationalsocialister (NNS) är en relativt nystartad organisation (Expo 2012a:13). NNS utger sig för att vara en arvtagare till numera nedlagda Nordiska Rikspartiet (NRP) och har i princip övertagit NRP:s partiförklaring. På webbplatsen kan besökaren bland annat ta del av följande beskrivning av organisationen:

Nordiska nationalsocialister arbetar för den klassiska, traditionella nationalsocialismen. Nationalsocialismen är inte bara en samling politiska idéer, utan en heltäckande ideologi och världsåskådning som innefattar alla områden av samhällslivet. Nationalsocialismen är naturens egen livsfilosofi och utgår från den biologiska verkligheten. Att skapa kännedom och förståelse för denna ideologi, och i förlängningen att införa ett samhälle präglad av nationalsocialismen, är Nordiska nationalsocialisters främsta målsättning [...] Det Sverige behöver är fler svenskar som brinner av nationalsocialistisk övertygelse. Svenskar som har ingående kunskaper och insikt om sitt eget folks biologiska och kulturella arv. Svenskar som fördjupar sig i våra fienders väsen och strategi. Svenskar som har kunskapen och modet att ta upp kampen mot den internationella sammansvärjning som i allt snabbare takt för hela västerlandet mot dess avgrund.³³

Nordiska Nationalsocialisters programförklaring korresponderar med de ”tre mytiska komponenter som [är] centrala för fascismen – populistisk ultranationalism [...] myterna om [samhällets] förfall och pånyttfödelse” (Rydgren 2010:23). NNS ger ingen mer specifik beskrivning av hur ”fienders väsen” ska förstås mer konkret, men konnotationen är underförstådd. Då rörelsen är relativt ny finns inte mycket

---

³² Vid pressläggning av denna rapport meddelar NNS att de lägger ned sin politiska verksamhet. ”Beslutet innebär konkret att Nordiska nationalsocialister upplöses villkorslöst och att det står de personer som tidigare varit anslutna till organisationen fritt att engagera sig på så sätt de önskar, men att organisationsledningen och organisationens medlemmar och provmedlemmar fattat ett beslut om att nedläggningen sker till förmån för den nationalsocialistiska organisationen Nordiska motståndsrörelsen för att det på detta sätt endast ska finnas ett enat och starkt nationalsocialistiskt alternativ i Sverige.” (<http://nordiskanationalsocialister.com/> hämtad 130516). NNS beslut illustrerar den flyktighet som präglar aktörerna inom den högerextrema miljön.

³³ http://nordiskanationalsocialister.com/MS_52.html (hämtad 121202).

skrivet om dess politiska aktiviteter och strategier. Enligt Expos (2012a) granskning försöker NNS möjligen fånga upp de aktivister som söker efter en explicit nationalsocialistisk rörelse efter att Nationalsocialistisk front (NSF) har ombildat sig till ett mer allmänt nationalistiskt parti kallat *Svenskarnas Parti* (se nedan). Ordförande i NNS är Richard Ekman, tidigare ledande medlem i Nationaldemokraterna, samt politiskt aktiv i ovan nämnda NSF/Folkfronten.³⁴ Nordiska Nationalsocialister har en webbplats av begränsad karaktär. NNS har också ett Facebook-konto samt ett YouTube-konto med två filmer publicerade (130309).

Nordiskanationalsocialister.com

Huvudwebbplatsen för NNS är en enkel organisationssida. Det visuella gränssnittet och tekniken är omodern. Huvudsidan har en huvudbanner med organisationens logotyp över ett landskapsfoto med ängar, lantliga hus, skog och en sjö. Till vänster finns en navigeringsbanner med interna länkar till sektionerna, *Startsida*, *Aktiviteter*, *Artiklar*, *Om NNS*, *Program*, *Symbolen*, *Länkar*, *Stöd NNS*, *Butik* samt *Kontakt*. Huvudsidan består endast av en kort text som presenterar organisationen. Under sektionen *Aktiviteter*, finns en kronologiskt ordnad logg över NNS aktiviteter, sektionen innehåller bilder samt ett inbäddat filmklipp.

NNS i sociala medier

Nordiska Nationalsocialister har också ett Facebook-konto som startades den 20 mars 2012. Sidan används framförallt som anslagstavla för organisationernas aktiviteter. Kontot har 315 gillamarkeringar (130401).

4.5.4 Svenskarnas Parti

Svenskarnas Parti (SvP) bildades i november 2009 ur Folkfronten (som i sin tur bildades ur Nationalsocialistisk Front 2008). Enligt Säkerhetspolisen är det framförallt ett taktiskt namnbyte och organisationen anses fortfarande vilja avskaffa demokratin och införa ett totalitärt styre.³⁵ Själva beskriver man sig som partiet:

[...] som sätter svenskarna först. De andra partierna väljer ut en specifik samhällsklass eller intressegrupp som de arbetar för, på övriga klassers bekostnad, och på agendan finns också (hos samtliga partier i riksdagen) värnandet om andra folkgrupper i Sverige. Svenskarnas parti är svenskarnas parti. Vi står på svenskarnas sida och kompromissar inte på den punkten. Vi sätter alltid svenska intressen i första rummet och alla våra punkter utgår från vad som är bäst för det svenska folket.³⁶

---

³⁴ http://expo.se/2012/nazister-demonstrerade-i-stockholm_5508.html (hämtad 130120).

³⁵ <http://www.sakerhetspolisen.se/forfattningsskydd/politiskextremism/vitmaktmiljon/grupper.4.3b063add1101207dd46800055810.html> (hämtad 120915).

³⁶ <http://www.svenskarnasparti.se/partiet/> (hämtad 121202).

SvP:s programförklaring har tonat ned det nationalsocialistiska arvet och framställer sig istället som ett modernt nationalistiskt parti. SvP fick i valet 2010 en plats i kommunfullmäktige i Grästorp, Västergötland, men förlorade platsen efter att den enda partirepresentanten på partiets vallista var skriven i en annan kommun. SvP har dock fått parlamentarisk representation genom att avhoppade Sverigedemokrater anslutit sig till partiet.³⁷ SvP har en webbplats med samma namn som partiet, en nättidning med namnet *Realisten*, ett Facebook-konto, ett förlag kallat *Arminius*, en radiokanal kallad *Radio Framåt*, en YouTube-kanal, samt ett Twitterkonto under namnet *Folkfronten*. *Realisten* och *Arminius* har också separata Facebook- och Twitterkonton.

Svenskarnasparti.se

Svenskarnas Partis webbplats är uppbyggd som en konventionell partisida, med information om SvP:s politik och organisation. Huvudsidan domineras av visuella element som bilder, banners, illustrationer, rubriker, ingresser och filmklipp. Navigationsbannern innehåller interna länkar till avdelningarna *Vårt parti*, *Vår politik*, *Vår partiledare*, *Hjälp till*, *Media* och *Kontakt*. Precis under navigatorn på huvudsidan, finns en blå banner med en bild på partiledaren Stefan Jacobsson samt ett citat ur partiets ”punktprogram”. På huvudsidan finns också banners med länkar till nättidningen *Realisten* och förlagsverksamheten *Arminius*.

Realisten.se

Svenskarnas Parti driver en nättidning vid namn *Realisten*. Nättidningens gränssnitt är modernt och professionellt, det gäller också den visuella utformningen. Huvudsidan på webbplatsen är uppbyggd kring en mängd klickbara nyhetspuffar som till stor del är bildsatta. Huvudnavigatorn innehåller länkar till konventionella nyhetsgenrer, som *kultur*, *världen*, *opinion*, etc. Nyheterna på huvudsidan domineras av texter som knyter an till händelser med invandring och invandrare som gemensam nämnare, samt till Svenskarnas Parti. Huvudsidan innehåller också klickbara reklambanners för *Arminius*, *SvP*, *Radio Framåt*, och till en aktuell vit-maktkonsert (120918).

Arminius

Genom förlaget Arminius säljer SvP rasistisk, antisemitisk och pseudovetenskaplig litteratur, men också propagandamaterial, musik, filmer och högerextrem paraferalia. Utöver förlagets webbplats finns man också på Facebook och Twitter. Kontona i sociala medier används främst för att länka in till förlaget samt göra reklam för nya publiceringar och material som finns till försäljning.

SvP i sociala medier

Svenskarnas Parti har en kanal på YouTube kallad *SvPMedia*. Kanalen innehåller 31 filmklipp med material kopplat till partiets verksamhet och till nättidningen *Realisten*. De 31 filmerna har totalt 198 023 visningar

---

³⁷ http://expo.se/2012/nazistparti-tar-plats-i-fullmaktige_4897.html (hämtad 120915).

och 329 registrerade YouTube-användare prenumererar på kanalen (130309). Filmmaterialet består av inspelade partiaktiviteter, men också av filmer föreställande konfrontationer med politiska motståndare och med andra aktörer i samhället. SvP:s mer ambitiösa tidningsprojekt går under namnet *Tidningen Framåt*, och är en politisk tidskrift, även den har ett konto på Facebook. SvP har ett officiellt Twitterkonto som används för att länka till partiets webbplats samt till nättidningen *Realisten*. Kontot har 439 följare (130401).

Svenskarnas Parti har en webbradiokanal kallad *Radio Framåt*. På webbplatsen kan besökaren lyssna till livesändningar och äldre arkiverade program. På radiokanalens webbplats finns också en blogg som är knuten till radiosändningarna. På huvudsidan presenteras tre personer: Dan Eriksson, Magnus Söderman och Jonas De Geer (alla kända inom samtida svensk högerextremism), dessa tre beskrivs också som producenterna till radiokanalen.

SvP har ett Facebook-konto med 2 818 gillamarkeringar, kontot skapades den 22 november 2008 (130401). Kontot används som anslagstavla för partiets aktiviteter och innehåller bilder, affischer, länkar, etc. Överst på kontots huvudsida finns logotypen samt en bild på partiledaren Stefan Jacobsson.

4.5.5 Förbundet Nationell Ungdom

Förbundet Nationell Ungdom (FNU) bildades 2011 av en grupp individer som varit aktiva i skilda delar av den rasideologiska miljön. FNU har ett organisatoriskt samarbete med tidningen Nationell Idag (NI) som erhåller presstöd. FNU:s webbplats är inte aktiv (121124) men rörelsen har ett aktivt Facebook-konto och en YouTube-kanal. Organisationen har den äldre urgermanska runan Jeran som symbol.³⁸

FNU på Facebook och YouTube

Förbundet Nationell Ungdoms Facebook-konto har 663 gillamarkeringar (130401) och fungerar framförallt som en plattform för mediering av organisationens aktioner och aktiviteter. Kontot skapades den 18 juli 2011. Kontot innehåller runt 30–40 bilder från aktiviteter och möten. Sidan innehåller även fyra kortare filmklipp från utomhusaktiviteter. Sidan innehåller övervägande material från vildmarksövningar, självförsvarsträning och politiska möten. Kontot är informativt med fokus på utomhusaktiviteter (vandring, vildmarksövningar, löpträning, självförsvarsträning, etc.) men innehåller mycket lite direkt politiskt material eller information. Den enda information som innehåller något som explicit antyder den politiska inriktningen återfinns i en hänvisning till webbplatsen ”Nationell Ungdom är ett rikstäckande förbund med huvudmålet att bilda en ny svensk ungdom - Sveriges framtid!” (121124).

---

³⁸ Jeran ingår i den äldre Futharken (runalfabet/runrad) och översätts till *skörd* eller *god skörd*.

Nationell Ungdoms YouTube-kanal heter *FörbundetMedia* och innehåller tio filmklipp med totalt 40 384 visningar (130309). 97 YouTube-användare prenumererar på kanalen. Klippen innehåller främst bildsekvenser från organisationens utomhusaktiviteter samt klippta sekvenser från diverse politiska aktiviteter.

4.5.6 Nordisk Ungdom

Nordisk Ungdom (NU) är en relativt nystartad organisation och kärnan utgörs av medlemmar från det sönderfallande Nationaldemokraterna och dess numera nedlagda ungdomsförbund NDU (expo.se). På sin webbplats skriver Nordisk Ungdom att de:

[...] vill se ett svenskt Sverige i ett fritt Europa... ett svenskt Sverige i ett fritt Europa med oberoende stater...en värld där olika folk och kulturer lever och utvecklas efter sin egen vilja och förmåga... en värld fri från imperialism och förtryck” och att de: ”vill skapa ett samhälle där svenska folkets bästa kommer i första hand. Där klasskamp ger vika för folkgemenskap och insikten om att både arbetare och akademiker behövs för ett fungerande samhälle. Ett samhälle som präglas av nationell solidaritet och gemenskap framför individualism och materialism. Vi vill skapa ett samhälle där ett sunt leverne ska ses som något självklart [...] Vi vill skapa ett samhälle där det svenska folkets etniska och kulturella överlevnad prioriteras över allt annat. Där invandring endast sker på en sådan nivå att det inte på sikt kan hota det svenska folkets fortlevnad. Vi vill skapa ett samhälle som är i balans med naturen. Där en hållbar situation för djur och natur alltid går före profithungriga storföretag. Ett samhälle där människan lever i harmoni med vad som är hållbart och inte överexploaterar de resurser som finns i miljön.³⁹

Nordisk Ungdoms politiska program drar mer åt det radikalt högerpopulistiska hållet jämfört med de övriga organisationerna i denna genomgång, men här finns också flera formuleringar som knyter an till den fascistiska ideologins tankefigur. Bildandet av NU kan förstås som ett försök att inkorporera ideologiska element och politiska strategier från den italienska sociala fascismen, och omstöpa dessa i relation till en svensk kontext. Man har ett organisatoriskt utbyte med den italienska organisationen CasaPound samt med tyska NPD:s ungdomsförbund, Junge Nationaldemokraten.⁴⁰ NU grundade också, efter italiensk förebild, det första fascistiska sociala centret i Sverige. Centret med namnet *Stacken* ligger i Täby kommun norr om Stockholm.

NU har gjort sig kända genom spektakulära aktioner, några av dessa har också renderat viss medial exponering. En del av aktionerna innehåller också hot, trakasserier och våldsamma handlingar.⁴¹ Både den uttalade ungdomsprofilen samt aktionernas karaktär gör NU särskilt intressant att analysera utifrån de två huvudkriterierna. Nordisk Ungdom företräds av sex män i dryga 20-årsåldern och man anger Göteborg, Stockholm och Västerås som orter där organisationen bedriver verksamhet. Nordisk Ungdom har en

---

³⁹ <http://nordiskungdom.se/lat-oss-forklara/> (hämtad 121203).

⁴⁰ <http://nordiskungdom.se/italienska-casapound-kommer-till-sverige/> (hämtad 121220), <http://nordiskungdom.se/category/samarbeten/> (hämtad 121220).

⁴¹ http://expo.se/2011/sa-trakasseras-motstandarna-till-nordisk-ungdom_3774.html

webbplats med samma namn, en kampanjsida för medlemsvärning med namnet *bliaktiv.nu*, en YouTube-kanal kallad *Etnopluralist*, samt ett Facebook- och Twitterkonto.

Nordiskungdom.se

Webbplatsen för NU är uppbyggd som en organisationssida med olika avdelningar knutna till verksamheten. Huvudsidan har organisationens logotyp i övre vänstra hörnet och strax under finns navigeringsbannern med klickbara länkar till avdelningarna *Nordisk Ungdom*, *Bli medlem*, *Bli aktiv*, *Publicera*, *Kontakt* och *Stöd Nordisk Ungdom*. På huvudsidan finns även en ruta med NU:s Twitterflöde, en *Social stream* från organisationens Facebook-konto, och ett flöde med de senaste kommentarerna. Både Twitterflödet och flödet från Facebook-kontot innehåller klickbara länkar och bilder. Resten av huvudsidan består av avdelningen *Senaste Nytt*, där organisationens aktiviteter finns beskrivna i kronologisk följd. Vid varje inlägg finns också en klickbar bild. Inläggen är också möjliga att kommentera för besökare. För att kunna kommentera ett inlägg krävs ett namn och en fungerande e-postadress. Inläggen handlar om genomförda aktioner och andra aktiviteter som exempelvis fjällvandring. Under 2011 drog NU igång en värningskampanj på internet. På webbplatsen *bliaktiv.nu* möts besökaren av information om NU, intervjuer med aktivister i rörelsen samt information om hur man startar ett eget Twitterkonto. Vidare finns länkar till organisationens webbplats, studentorganisationen *Svensk Student*, NU:s Twitterkonto, till egenproducerade filmer (inbäddade från YouTube), samt ett bildkonto på Flickr. Den senaste uppdateringen är gjord i januari 2012 och efter detta verkar det inte finnas någon aktivitet på kampanjsidan.⁴² Istället har en kampanj för medlemsvärning skapats på NU:s Facebook-konto (se nedan).

NU på Facebook och YouTube

Nordisk Ungdoms Facebook-konto har 2 425 gillamarkeringar och fungerar som en plattform för mediering av organisationens aktioner och aktiviteter (130401). Kontot skapades den 7 juni 2010 och då postades också första inlägget. Totalt förekommer ett hundratal bilder från organisationens aktiviteter, samt inbäddade filmklipp. Ytterligare ett konto som är knutet till organisationen är *Stacken*. Stacken är ett socialt center och en pub som Nordisk Ungdom driver i Täby norr om Stockholm. Stackenkot fungerar som en interaktiv anslagstavla för verksamheten.⁴³ Bland de högerextrema organisationerna i översikten är det Nordisk Ungdom som har mest påtaglig aktivitet på Facebook.

Nordisk Ungdom driver en kanal på YouTube kallad *Etnopluralist*. Kanalen innehåller totalt 52 filmklipp med totalt 292 926 visningar. 520 YouTube-användare prenumererar på kanalen (130309). Klippen

---

⁴² I februari 2013, leder *bliaktiv.nu* till NU:s huvudsida (www.bliaktiv.nu hämtad 130221).

⁴³ Enligt tidningen *Arbetaren* blev Stackens hyreskontrakt i Täby uppsagt under december 2012 (<http://arbetaren.se/artiklar/nazilokal-i-norra-stockholm-stangs/>) (hämtad 121222).

innehåller främst filmade aktioner i offentliga miljöer, men det förekommer också ett par intervjuer med aktivister i organisationen.

4.5.7 Övriga internetmiljöer

Utöver de som listats i denna redogörelse finns ytterligare webbplatser, -sidor, bloggar, online-butiker, etc. av olika karaktär inom den högerextrema miljön. Expo uppskattade antalet webbplatser inom den rasideologiska miljön till 125 under året 2011 (Expo 2012). Här presenteras webbplatser som inte är organisationsanknutna men som ändå är intressanta för rapporten. Urvalet för denna redogörelse blir därmed också avgränsat. Avslutningsvis kommenteras också några online-butiker som tillhandahåller rasideologisk musik, film, litteratur, etc.

Nationell.nu – Det svenska motståndets nättidning

Nationell.nu är en icke-organisationsbunden nättidning som drivs av Richard Langéen. Huvudsidan på webbplatsen är uppbyggd kring en mängd klickbara nyhetspuffar. Huvudnavigatören innehåller länkar till konventionella nyhetsgenrer, som *Debatt*, *Inrikes*, *Utrikes*, *Kultur*, *Ekonomi*, etc. Nyheterna på huvudsidan behandlar inrikespolitiska frågor (med fokus på invandringsanknutna händelser), det finns också nyheter som knyter an till den rasideologiska miljön. Nationell.nu har en utpräglad antisemitisk karaktär.

Nationell.nu har en modern och professionell visuell uppbyggnad och påminner om en konventionell nyhetssida. Alla artiklar är möjliga att kommentera och artiklarna har i allmänhet 10–50 kommentarer. Webbplatsen är multimedial med inbäddade filmklipp, interaktiva läsaromröstningar, klickbara bilder, länkar, samt en läsarchatt. Den visuella framtoningen och gränssnittet gör att webbplatsen ger ett professionellt intryck.

Nordisk.nu

Det nu inaktiva projektet Nordiska Förbundet startade i april 2007 det sociala nätverket Nordisk.nu (Wåg 2010:114). Nordisk.nu beskriver sig själva som ”portalen med nordisk identitet, kultur och tradition som tema”, en portal som ska samla ”den nordiska ungdomen i en frispråkig och engagerad atmosfär för att ta sikte på framtiden utan politiskt korrekta begränsningar!” (nordisk.nu). Det sociala nätverket utgör ett av de mest framgångsrika internetbaserade projekt som vuxit fram ur den högerextrema miljön och i skrivande stund har den sociala nätgemenskapen 22 414 registrerade medlemmar (130401). Det är svårt att uppskatta hur många av dessa konton som är aktiva och hur många som tillhör organisationer och grupper i den högerextrema miljön. Vid några besök under en vecka mellan den 19 och 25 november var 250–400 användare online (121127). Totalt har det postats 569 305 inlägg i diskussionstrådar om 37 171 olika ämnen (130401). Vid en jämförelse med vänsterforumet socialism.nu framstår nordisk.nu också som mycket mer omfattande. På socialism.nu har det postats 245 686 inlägg i 7 900 ämnen (130408).

Nordisk.nu har olika avdelningar, varav de flesta är stängda för besökare utan konto. De delar som är öppna för alla besökare är det omfattande diskussionsforumet, en sektion bestående av användarbloggar, samt ett bildgalleri. Forumdelen är uppdelad i olika teman respektive underteman och under dessa finns diskussionstrådar om ämnen som relaterar till de olika temana. Bland forumets delar finns teman som politik och samhälle, identitet och kultur, livsstil, mat och dryck, teknologi, etc. Forumet är uppbyggt som ett konventionellt internetforum. Forumet har också en elitavdelning vid namn Idavallen,⁴⁴ vilket bara är öppet för vissa medlemmar att skriva i. Idavallen framstår som en ideologisk plattform för de mer belästa forumdeltagarna.

En av de intressanta aspekterna med Nordisk.nu är den del av diskussionsforumet som behandlar aktioner och konkreta politiska praktiker. Under temat ”opinionsbildning” finns två avdelningar som avhandlar ”strategi och utveckling” samt ”manifestationer”, i dessa kan läsaren ta del av aktivitetsrapporter och planerade demonstrationer och evenemang. Vidare diskuteras hur den politiska debatten bör föras och vilka typer av politiska strategier som rörelsen bör anamma eller utveckla. Således fungerar forumet också som en plattform där personliga och organisatoriska erfarenheter och kunskap kring mobilisering och strategiskt arbete utbytes mellan användare.

Vid en första anblick är det svårt att se kopplingen mellan den högerextremistiska miljön och Nordisk.nu. Bortsett från själva namnet och att en bild på öppningssidan föreställer den spanske fascisten och diktatorn Francisco Franco, är öppningssidans visuella utformning allmän (den innehåller bilder på användare, en läsaromröstning, samt banners för Nordisk.nu:s Facebooksida samt till Nordisk ungdoms studentorganisation med namnet *Svensk student*). För att göra en mer explicit koppling till högerextremism måste besökaren sondera i inläggen som presenteras på sidan, då framträder exempelvis information om Nordiska Nationalsocialisters manifestation för hedrandet av kung Karl XII, den 30 november (121228).

Forumet fungerar sannolikt som en plattform för åsiktsgemenskap kring klassiska högerextrema politiska frågor som exempelvis invandring, ras, kultur och nationalism, men den konventionella uppbyggnaden gör också att extrapolitiska teman som rör livsstil, smak, familjeliv och annat, blir en del av de högerextrema kommunikationsformerna. På nordisk.nu kan användaren diskutera fotboll och musik för att sedan hamna i samtal om rasbiologi och politiska kampstrategier med samma användare. På så sätt utgör forumet också en normaliserad kommunikationsyta, där extrema politiska åsikter framträder i ljuset av ”neutrala” och opolitiska diskussioner och ämnen. I diskussionstrådarna förekommer också rasistisk jargong, och i forummiljön normaliseras extrema uttalanden. Exempelvis skriver användaren *Shakes* följande i en diskussionstråd med namnet ”Mobbad av invandrare på jobbet”.

---

⁴⁴ <http://www.nordisk.nu/forumdisplay.php?f=114> (hämtad 130418).

”Ja det är ju det man egentligen vill. Slakta. Men behöver inkomsten. Säg ifrån hjälper inte, det har jag redan gjort. Dom har bara vad dom kallar "respekt" för andra turkar som bor i ghetton då är dom som små rövslickare. jävla äckliga feqa kackerlackor”⁴⁵

Nordisk.nu startades som ett initiativ ur den identitära delen av svensk extremhöger,⁴⁶ men innehåller information, åsikter och aktörer från hela det högerextrema spektrumet. Dock går de enda länkarna på huvudsidan till motpol.nu (en bloggportal för identitära bloggare) och metapedia.nu (ett högerextremistiskt uppslagsverk), båda initiativ från nu nedlagda Nordiska Förbundet (se även Wåg 2010).

Nordisk.nu har också ett Facebook-konto med 350 gillamarkeringar (130401). Facebooksidan används för att länka till uppdateringar och information på Nordisk.nu. Kontot innehåller dock inte mycket av användarinteraktivitet.

Rasistiska onlinebutiker

På webben finns också internationella och svenska online-butiker som säljer rasistiskt material av olika karaktär. Den svenska butiken *Midgård* har funnits sedan 1994 (tidigare som vanlig butik och numera som webbutik) och säljer material knutet till den rasideologiska delen av svensk högerextremism. Butiken saluför rasistisk och rasideologisk musik, litteratur och film, men också kläder och andra attiraljer av rasideologisk karaktär. På webbplatsen beskriver ägaren sin butik med politiska motiveringar, bland annat avslutas presentationstexten på följande sätt ”Midgård förmedlar visioner och drömmar. Men glöm inte att det finns en bister verklighet där utanför. Den verkligheten kan du vara med och förändra. Med er i striden...”⁴⁷

Det finns ytterligare några aktiva nätbutiker som kan nämnas här. Butiken *Sniper Records*, säljer uteslutande rasideologisk musik, litteratur, film, kläder, med mera. Besökaren möts av en logotyp som föreställer en illustration av ett maskerat ansikte, (iklädd balaklava),⁴⁸ som siktar med ett gevär mot betraktaren. Inskjutet i bakre vänstra respektive högra hörnet av den svarta bakgrunden syns den svenska och den brittiska flaggan. På huvudsidan finns följande text:

---

⁴⁵ <http://www.nordisk.nu/showthread.php?t=56272> (hämtad 121227).

⁴⁶ Här avses den inriktning av svensk högerextremism som inspirerats av den franska nya högern (Nouvelle Droite) och filosofen Alain de Benoists etnonationalism (Mammone & Peeace 2012), samt den inriktning som brukar gå under namnet tredje positionen (bland annat företrädd av den italienska nyfascisten Roberto Fiore från Forza Nuova). Den identitära delen utmärker sig genom betoningen på kultur snarare än ras, och på kulturella gemenskaper över nationsgränser (en slags Eurofascism) eller inom transkontinentala regioner (exempelvis i den panryska idén om Euroasia (Peunova 2012). Den identitära rörelsen rör sig i gränslandet mellan traditionell fascism, etnonationalism (kulturrasism), och nationalkonservatism, men trots att man legat i konflikt med den nynazistiska delen av svensk högerextremism, är skillnaderna dem emellan ”relativt små” (Lundquist 2010:154).

⁴⁷ <http://midgaardshop.com/om-oss> (hämtad 121214).

⁴⁸ Balaklavan (rånarluvan) har ett visst symbolvärde i den högerextrema miljön. Under 1990-talet poserade nationalsocialistiska aktivister ibland med automatvapen maskerade med balaklavor (se exempelvis Löow 2000).

LÄS DETTA INNAN NI GÅR VIDARE!

Sniper Records är en nationalsocialistisk stiftelse för främjandet av svensk/vit etnicitet vilket innebär att alla produkter, text och övrigt innehåll på eller i anslutning till sidan är riktat till redan övertygade, eller sympatiskt inställda till, nationalsocialister. Observera även att vissa produkter, text eller övrigt innehåll på sidan inte nödvändigtvis är representativa för den nationalsocialistiska idéläran, utan endast förekommer så som underhållande rekreation och skall på inget vis tagas som föredömlig, utan som ett utlopp för respektive skapares kreativa utlopp av frustration och missnöje med rådande samhällsklimat. Detta gäller även att Ni som kunder är medvetna om att vissa artiklar som Sniper Records saluför ej bör brukas utanför slutna sällskap, då dessa kan skapa missaktning från vissa individer. Därmed saluförs alla artiklar på respektive köparens ansvar att bruka dem med tillförsikt. Vid sådana fall att Ni som person vet att ni är lättstött och kommer ta illa upp eller känna Er utsatta för sidans innehåll, bör ni omgående lämna denna sida. Om Ni trots detta väljer att gå in på denna sida tar Ni således själva på Er ansvaret för Era egna reaktioner på vad som står att finna på sidan i fråga, och kan ej hålla Sniper Records som ansvariga. Ni har härmed blivit varnade.⁴⁹

Det finns även en identitär webbutik med namnet *Arktos*, som utgör den publicistiska kvarlevan av nu nedlagda Nordiska Förbundet.⁵⁰ På butikens webbplats säljer man framförallt litteratur och musik som knyter an till förgreningar av den Eurofascistiska strömningen (franska nya högern, italienska tredje positionen, osv.), men man saluför också litteratur om tradition, religion, mysticism, historia, filosofi, biologi, m.m. Man driver också ett förlag med utgivning av författare som Alain de Benoist, Alexander Dugin, Julius Evola, Oswald Spengler, men också den svenske författaren och musikern Lars Holger Holm. Butiken har ett brett sortiment av konservativ, nationalistisk, pseudovetenskaplig och rasistisk litteratur. Butiken har också ett aktivt Twitterkonto kallat *Arktos Media*, med 775 följare (130123). *Arktos* utbud tilltalar troligen den mer intellektuellt anstrukna falangen inom svensk högerextremism.

Huruvida onlinebutikerna som saluför rasideologiska och rasistiska produkter är viktiga för den högerextrema miljön är svårt att svara på. Med tanke på att rörelserna har distanserat sig från vitmaktmusikscenen är butikernas betydelse troligen mindre idag jämfört med tidigare. Däremot fyller de en funktion i spridningen av populärkulturella artefakter med rasistiskt innehåll och kan därmed bistå med identitetsformerande element som i sin tur kan förstärka rasistiska åsikter och handlingsmönster (Corte & Edwards 2008). Den rasistiska musiken är fortfarande en komponent i den högerextrema miljön, trots den rasideologiska musikrörelsens kollaps. En betydande del av den rasistiska musiken som säljs genom Midgård och Sniper Records är inte enbart rasistiskt, utan också våldsbejakande och våldsförespråkande (för mer ingående beskrivningar av den rasistiska musikrörelsen se exempelvis Corte & Edwards 2008; Futrell, Simi & Gottschalk 2006; Löow 2000). Föreliggande rapport kommer också att diskutera cirkulationen av rasistisk musik på videodelningstjänsten YouTube.

---

⁴⁹ <http://www.sniper-records.net> (hämtad 130120).

⁵⁰ <http://www.arktos.com/> (hämtad 130123).

4.6 Den högerextrema kommunikationen på internet – kvalitativa analyser

Följande kapitel består av kvalitativa analyser av högerextremt webbmaterial, med särskilt fokus på innehållets tematiska karaktär och innehållsliga uttryck (visuella, textuella och mediespecifika). Först analyseras högerextrem nyhetsproduktion i tre olika webbtidningar. Därefter upptas analyserna av hur högerextrema aktörer använder sociala medier för att distribuera propagandamaterial samt mobilisera och rekrytera sympatisörer och aktivister. Här berörs hur aktörerna använder kommersiella webbplattformar som *Twitter*, *YouTube* och *Facebook* i sin kommunikationsrepertoar.

4.6.1 Nyhetsförmedling som ideologiskt propagandaverktyg

En central del i den högerextrema webbpropagandan är alternativ nyhetsproduktion. Det finns en rad nyhetssidor med mer eller mindre daglig publicering och som till stor del sysselsätter sig med att andrahandskommentera kommersiella nätnyheter (från etablerade dagstidningar och andra publicister). Det rör sig sällan om en konventionell nyhetsproduktion, utan snarare om en remediering och rekontextualisering av redan publicerade nyheter. Detta är något som etablerade medieföretag också sysslar med (framförallt kvällstidningarna), en stor del av det publicerade materialet på exempelvis *Aftonbladet* och *Expressens* webbplatser är inte egenproducerat utan bygger på nyheter från nyhetsbyråer och andra internationella nyhetsaktörer.

Analysen av den högerextrema nyhetspubliceringen fokuserar på den oberoende *nationell.nu* och på SvP:s webbtidning *Realisten*, vidare berörs också SMR:s webbplats *Nordfront*, då den senare innehåller ett visst mått av nyhetspublicering.⁵¹ Analysen har inte för avsikt att diskutera teoretiska gränsdragningar mellan publicistiskt innehåll och ren politisk propaganda, utan allt webbmaterial på de tre sidorna betraktas som högerextrem kommunikation med politiska syften, oavsett om enskilda texter har en publicistisk inramning eller inte.

Det finns återkommande tematiska drag i det högerextrema nyhetsinnehållet och analysen syftar till att diskutera nyhetssidornas betydelse för politisk rekrytering till den högerextrema miljön, men också att förstå innehållets förhållande till demokratins konstitutionella och kulturella dimensioner. I det senare fallet kan materialet också analyseras i relation till potentiella radikaliseringsprocesser. Då alla de tre webbplatserna tillåter kommentarer, går det att betrakta nyhetspubliceringen i relation till konkreta läsare, och därmed till de yttranden som härrör ur en aktiv och läsande publik. Några av de återkommande

---

⁵¹ Här inkluderas inte Nationaldemokraternas tidning *Nationell Idag*, dels för att NI renderar betydligt färre dagliga träffar än de tre inkluderade sidorna men också för att nyhetssidan har lägre uppdaterings-, publiceringstäthet samt odaterade artiklar.

nyhetsteman som avhandlas och rekontextualiseras genom en högerextrem diskurs är händelser som involverar invandring eller subjekt som definieras som invandrare, vad man kallar judisk makt eller judisk konspiration, de etablerade massmediernas hegemoni, och nyheter som knyter an till högerextrema partier och organisationer. Inom ramen för högerextrem åsiktsproduktion finns det skillnader mellan Realisten, nationell.nu och Nordfront. Olikheterna föranleder också en uppdelning av de tre webbplatserna i analysen. Alla tre webbplatser har ett stort antal dagliga besök och analysen disponeras utifrån hur besöksstatistiken fördelar sig mellan dem. Realisten har 48 814 dagliga besök, nationell.nu har 37 909 och nordfront.se har 36 222 stycken. För att sätta besöksstatistiken i relation till kommersiella nyhetsproducenter kan vi jämföra siffrorna med antalet dagliga besök på de två största dagstidningarnas (tryckt upplaga), som inte tillhör de tre storstäderna, webbtidningar (TU 2012). Exempelvis har Helsingborgs Dagblads webbtidning, hd.se, 27 828 dagliga besök, och Dalarnas Tidning, dt.se, 19 905 dagliga besök.⁵² Om vi jämför med den populäraste vänsterautonoma webbplatsen som tillhör Revolutionära Fronten (revfront.org), så är det en ännu större skillnad. Revfront.org har mindre än en tiondel av Nordfronts besöksstrafik. Vi kan därmed konstatera att de tre högerextrema webbplatserna har en betydande daglig trafik. Vi kan dock inte uttala oss om vilka som besöker dem, eller med säkerhet uttala oss om varför de motiverar så pass höga besöksiffror.

Realisten

Svenskarnas Partis nyhetstidning på webben, *Realisten*, liknar till sin visuella utformning en konventionell nätnyhetsplats. Det finns typiska genrekategorier som indelar nyheterna i kategorier som behandlar Sverige (inrikes), Världen, Politik, Opinion, Vetenskap, Kultur, Brott & Straff, och så vidare. Vid en närmare undersökning finner dock läsaren ett mycket selektivt urval av nyhetskategorier. För att ta ett konkret exempel; vid ett slumpmässigt besök (130222) handlade sju av de tio senaste artiklarna om invandrare, och av dessa sju berörde fem artiklar brott kopplade till gärningsmän som beskrivs som "invandrare", "Thailändare", "syriansk medborgare", "zigenare", och "mörkhyade ynglingar". Majoriteten av nyheterna som analyserats från *Realisten*, knyter samman "invandrare", eller andra rasifierade/etnifierade subjekt med negativa händelser, oftast brott, men också med allmänna oroligheter, sociala problem och ekonomiska kostnader. På så sätt följer Realisten den numera invanda taktik som anammats av högerextrema och rasistiska webbplatser – remedieringen och rekontextualiseringen av ett mycket selektivt nyhetsurval från etablerade nyhetsproducenter (se exempelvis Ekman 2011).

Den rasistiska nyhetsvärderingen går också att betrakta i ljuset av hur (exempelvis) brittiska kommersiella massmedier utnyttjar främlingsfientliga opinioner i kommersiellt syfte, där invandrare presenteras som kriminella, farliga och ociviliserade (se exempelvis Poole & Richardson 2006 och van Dijk 2000). Denna

---

⁵² Uppgifterna om dagliga besök bygger på data från FreeWebsiteReport (<http://www.freewebsitereport.org>, hämtad 130223).

”nyhetsrasism” har ingen kommersiell motsvarighet i Sverige. Därför kan den svenska högerextrema nyhetsproduktionen betraktas som en liknande, om än mer extrem, främlingsfientlig nyhetsdiskurs som skapats i ytan mellan konventionella webbnyheter och organisationsanknutet rasistiskt webbmaterial. De rasistiska nyhetssidorna utnyttjar således en, sett från en internationell horisont, utarbetad nyhetspraktik som inte fått fotfäste i svensk kommersiell nyhetsproduktion. Den stora skillnaden mellan rapporteringen i de högerextrema webbtidningarna och i kommersiella nyhetsmedier som *The Daily Express*, *Daily Star*, *The Sun* eller danska *Ekstra Bladet* är kvantiteten av nyheter om ”invandrare”, samt det konkreta språkbruket som används i de rekontextualiserade artiklarna. I högerextrema tidningar som *Realisten* används genomgående ett pejorativt språkbruk. Låt oss titta på ett konkret exempel. Den 15 februari 2013 publicerar svenska journalistförbundets tidning *Journalisten* en nyhet som handlar om en, av den etiopiska regimen, förföljd och hotad etiopisk journalist, och som nu fått en temporär (2 år) fristad i Sverige.⁵³ I *Realisten* publiceras samma dag en artikel med rubriken ”Addis Neger-journalist får fristad i Stockholm”.⁵⁴ I *Realistens* version är texten betydligt kortare än i förlagan och läsaren får bland annat veta att journalisten ”hoppas bli kvar i Sverige när de två åren löpt ut. Han trivs här, vilket kanske inte är så konstigt då han välkomnats med en ceremoni bekostad av Stockholms stad”. Så, genom ett par korta textuella ingrepp förvandlas en artikel om en åsiktsförföljd journalist och politisk flyktning, till en ”Neger-journalist” som dessutom belastar de svenska skattebetalarna. Att selektivt välja, samt omformulera, vissa textpartier i redan publicerade nätnyheter, är ett taktiskt grepp i vilket ”neutrala” nyhetshändelser rekontextualiseras genom att de förses med ett rasistiskt ramverk. I kommentarerna som publiceras under artikeln blir språkbruket än mer brutaliserat. Exempelvis skriver användaren ”Knut Persson”, om ”parasiter” och ”kräk” i ett par kommentarer. Den analytiska poängen med exemplet ovan, är att visa hur en nyhetshändelse som inte innehåller beskrivningar av exempelvis brott begångna av ”invandrare”, likväl förvandlas till en diskursiv bombmatta med rasistiska invektiv och nedsättande beskrivningar av människor som inte anses önskvärda i det svenska samhället. Om vi istället väljer att undersöka kommentarerna som publiceras i samband med artiklar som beskriver exempelvis brott där gärningsmannen identifieras som ”icke-svensk” eller ”invandrare”, blir språkbruket avsevärt mycket råare, explicit rasistiskt och hotfullt.⁵⁵ Här framträder således en tydlig form av kulturellt våld (jfr. Galtung 1990).

Realisten fungerar också som en rekryteringsplattform för Svenskarnas Parti, då all reklam på nyhetssidan tillhör SvP. Länkarna går till partiets huvudsida eller till någon av partiets utåtriktade verksamheter. Kontakten mellan nyhetsplattformen och det politiska partiet är således helt öppen. Nyhetspubliceringen

---

⁵³ ”Journalist på flykt får fristad i Stockholm” (*Journalisten* 130215, <http://www.journalisten.se/nyheter/journalist-pa-flykt-far-fristad-i-stockholm>, hämtad 130222).

⁵⁴ *Realisten* 130215, (<https://www.realisten.se/2013/02/15/addis-neger-journalist-far-fristad-i-stockholm/>, hämtad 130222).

⁵⁵ Se exempelvis de 116 kommentarerna under en artikel som handlar om den av polisen skjutne rånaren i Södertälje (<https://www.realisten.se/2013/01/05/hasan-guven-den-skjutne-ranaren-i-sodertalje/>, hämtad 130222).

fungerar som ett ideologiskt propagandaverktyg för den politiska verksamheten i SvP. Den selektiva och rasistiska nyhetsrapporteringen bidrar till känslan av ett Sverige i förfall, och mot denna övergripande samhällsskildring framställer sig SvP som lösningen (jfr. Griffin 1991). I det avseendet är tidningen troligen en viktig och prioriterad rekryteringsplattform för SvP. En intressant detalj är att Realisten satsar på att nå upp till tillräckligt många prenumeranter för att kunna bli föremål för presstöd.

Nationell.nu

Nyhetsplatsen nationell.nu drivs av en fristående profil i den högerextrema miljön och nyhetsidan har ett smalare fokus än Realisten. En stor del av artiklarna innehåller attacker på etablerade medieaktörer (både publicister och enskilda journalister), folkvalda politiker, de etablerade politiska institutionerna, samt mot invandrare, feminister och aktörer som engagerat sig mot rasism i någon form. Artiklarna är grova, ofta latent våldsbejakande, en vanlig beteckning är ”folkförrädare”,⁵⁶ som används mot politiker eller andra personer i någon offentlig samhällsposition. Webbplatsen uttrycker också åsikten att den ”vita rasen” håller på att utrotas. Nationell.nu har en utpräglad antisemitisk retorik och ett stort antal artiklar innehåller klassiska antisemitiska föreställningar om judiska konspirationer och judisk makt. På nationell.nu finns en särskild avdelning som avhandlar ”Den judiska frågan”.⁵⁷ Här får besökaren bland annat läsa om ”Den judiska revolutionen i Ryssland 1917”, ”Etermedium och film i Sverige som ägs av judar”, ”Judiska mediebolag i USA”, ”Judiska företag i Sverige”, och så vidare. På nationell.nu finns också en sektion som kallas ”Människans raser”, och som kortfattat återger en pseudovetenskaplig diskurs baserad på rasbiologi, eugenik och modern hjärnforskning.⁵⁸ En särskilt intressant del av webbplatsen finns under fliken ”Utsatta svenskar”, denna innehåller ”autentiska berättelser” från ”svenskar” som får ”skriva fritt om hur de blivit misshandlade, våldtagna och kränkta”.⁵⁹ Här samlas, vad som utges att vara inskickade, berättelser från ”svenskar”, som på olika sätt utsatts för våld, kränkningar och övergrepp av ”blattar”, araber”, ”svarta”, ”negrer”, ”främlingar”, ”utlänningar”, ”invandrare”, etc. Detta avsnitt är intressant då det syftar till att framkalla emotionella reaktioner hos läsaren. Genom vittnesmål från en ”16-årig pojke från Norrköping”, ”18-årig kille från Linköping”, ”14-årig pojke från Falkenberg”, ”14-årig flicka från Västerås”, och så vidare, konstrueras ett koherent nät av berättelser i vilken oskyldiga svenskar framställs som offer för ”det mångkulturella Sverige”. Webbplatsen innehåller mer än hundra vittnesmål från uteslutande unga personer. Under rubriken ”En 16-årig flicka från Eskilstuna berättar” får läsaren ta del av följande ”vittnesmål”:

---

⁵⁶ ”Folkförrädarna” är en vanligt förekommande term i rasideologiska sammanhang. Termen betecknar oftast de subjekt vilka man inom rörelsen betraktar som politiska fiender, se exempelvis artiklarna ”Folkförrädaren Jimmie Åkesson petar SDU från Almedalen – Gustav Kasselstrand får ej tala” på nationell.nu och ”Aktion mot folkförräderi” på nordfront.se (<http://www.nationell.nu/2012/05/10/folkforradaren-jimmie-akesson-petar-sdu-fran-almedalen-gustav-kasselstrand-far-ej-tala/> & <http://www.nordfront.se/aktion-mot-folkforraderi.smr>) (båda hämtade 130102).

⁵⁷ <http://www.nationell.nu/info/judefragan/> (hämtad 130321).

⁵⁸ <http://www.nationell.nu/info/manniskans-raser/> (hämtad 130221).

⁵⁹ <http://www.nationell.nu/info/utsatta/> (hämtad 130221).

Jag gick på stan en kväll, hade vart på en fest o skulle gå hem. när jag hade kommit sådär halvägs hem på vägen mötte jag ett gäng turkar, och dem kollade in mej direkt just bara för att jag var svensk och hade NDU tröjan på mig. när dem hade gått förbi mig så började dem skrika *jävla rasse* och såna ord gång på gång.. och till slut så bad jag dem hålla käften samtidigt som jag gick därifrån, men då väde dem o gick emot mig, jag ökade då takten men eftersom jag lite onykter så hann dem ifatt mej ganska så snabbt! När dem väl hade hunnit ifatt mej så började dem att knuffa på mig och gav mig lite smällar och det hela slutade med att dem släpade in mig i en buske och gruppvåldtog mig. Och man känner sig ju så jävla maktlös eftersom att man inte kan göra något eftersom att dem var fem st. Jag har ett sånt jävla stort HAT mot dem!! vill bara att varenda en ska bli hemskickade. men Sverige idag är ju tyvärr så jävla blinga att dem inte ser vad det är som håller på och hända med vårt samhälle, dem ser inte ens att brottsligheten har ökat något enormt sedan den senaste åren, och ca. 90% har begåtts av utlänningar.. SNART MÅSTE SVERIGE VAKNA... HELST NU!!!⁶⁰

Offernarrativet är ett konkret exempel på den mekanism som i socialpsykologisk terrorismforskning benämns *personlig viktimering* (McCauley och Moskalenko 2008), och som när den publiceras i propagandasäfte tillsammans med liknande berättelser blir en del av ett narrativ som tematiserar *kollektiv viktimering* (dvs. svenskarna som offer för det ”mångkulturella våldet”). Denna mekanism kan ha en radikaliserande funktion på enskilda individer. På nationell.nu blir den högerextrema diskursen ett konkret svar (och lösning) på den känsla av hjälplöshet som uttrycks i offerberättelserna, och därmed kan den sägas innefatta en potentiell rekryteringsfunktion. Berättelserna spelar på läsarens empati och webbplatsen erbjuder besökaren konkreta möjligheter att agera (genom de uppmaningar som uttrycks i artiklar, kommentarer, etc. om att ”göra något”, etc.).

Nationell.nu innehåller både rasistiskt kodad nyhetsvärdering och ett betydande antal artiklar som spelar på rädsla, hat och förakt för det mångkulturella samhället. Vad kan vi då dra för slutsatser av en rasideologisk propagandasida som på ett tämligen effektivt sätt ackompanjerar webbanvändarens känsleregister? Om vi betraktar kommentarerna (som ligger kvar i sju dagar innan de raderas),⁶¹ framträder en aggressiv och rasistisk åsiktsgemenskap. I det totala materialet som behandlas i analysen av högerextrem internetkommunikation, är en del av kommentarerna på nationell.nu de i särklass grövsta, våldsammaste och hotfulla. Här framträder rashatet, det latent våldsbejakandet och invektiven i ohämmad kombination. Låt oss kort betrakta hur användardialogen utvecklas i en artikel som visar ett videoklipp där en pojke i högstadietåldern misshandlas (med örfilar i ansiktet) av flera jämgamla pojkar. Klippet inleds med att en pojke tittar in i kameran och, på bruten svenska, förklarar att ”det här är Köpingskillar. Blatte slår en svenne”, och sedan visar klippet hur flera pojkar, under hånskratt, turas om att örfila den sittande ”svennen” i ansiktet. Filmen är av förklarliga skäl obehaglig att bevittna. I den publicerade artikeln skriver nationell.nu ”FILM: Skrattande invandrare turas om att slå ’svenne’ Ett

---

⁶⁰ <http://www.nationell.nu/info/utsatta/> (hämtad 130221).

⁶¹ Före den omfattande debatt om ”näthat” som uppstod under slutet av 2012, så raderades inte kommentarerna, men efter Aftonbladets kulturs granskning av den högerextrema miljön påtalades de juridiska konsekvenser som rasistiska och våldsbejakande kommentarer kan få för den ansvarige utgivaren. Efter granskningen anpassade nationell.nu:s utgivare sig efter regeln om efterhandsmoderering. (<http://www.aftonbladet.se/kultur/article15947850.ab>, hämtad 130225).

invandrargång från Köping har publicerat en film på nätet där de turas om att slå en 'svenne'. Den svenske killen slår inte tillbaka. En av invandrarna presenterar filmen, som publicerades idag, med: "Det här är Köpings killar: blattar slår en svenne".⁶² Artikeln renderar totalt 87 kommentarer och följande utsnitt från dialogen visar hur samtalet utvecklas mellan läsarna och hur det språkliga våldet framträder i ökad intensitet (här publiceras inte hela dialogen). Till en början publiceras några affektiva kommentarer som utifrån rasistiskt laddade uttryck fångar läsarnas reaktioner:

- Avskum!
- Darwins teori fångat på film.
- Död åt mångkulturen!

Efter några kommentarer börjar det publiceras inlägg som på olika sätt beskriver eller uppmanar till våldshandlingar. Rasistiska tillmälen används för att beskriva förövarna i filmklippet.

- Jävlar vad det kliar i knogarna, hoppas killen hittar mod att börja kämpa.
- Du är inte ensam om den klådan. När i Köping borde söka tag på snorungarna och örfila upp dom under parolen : svenne slår en sandneger.
- känner igen den där tjocka sandnegern som vrålar i början på filmen ser jag han ute igen så ska jag göra det!

Successivt börjar det dyka upp kommentarer som på olika sätt, ofta i mycket detaljerad form, beskriver hur det presumtiva våldet bör utövas, samt hur man bör agera för att undvika eventuella juridiska påföljder. Här lämnar vi således det affektiva språket och närmar oss snarare ett kalkylerande språkbruk i vilket våldsutövandet är den röda tråden.

-Allt man behöver göra är att slå tillbaka. Att slå i solarplexus, bryta näsan, slå ut tänder, etc är effektiva sätt att oskadliggöra en våldsbrukare utan att ge några allvarliga skador. Ofta räcker det bara med att visa att man inte är en mes som tar stryk, utan någon som står upp för sig, för att de inte ska våga slåss.!

- Till pojken som blir slagen: Du kan inte vara straffmyndig, kanske 15-16 år. Om du skulle lägga en knytnävsstor sten i en plastkasse, vira påsen ett varv runt handen och sedan i skolan smyga upp bakom blatten, svinga plastkassen och slå den med all kraft i bakhuvudet på blatten så kommer INGEN någonsin mer att örfila upp dig. Aldrig någonsin igen. Och ditt "straff" blir att du får ett par samtal med en kurator/socialkärning och någon dialogsnut. Rektorn kommer att hålla något tramsigt tal i skolans aula, några as till aftonbladetjournalister kommer att ringa och ställa några dumma frågor. Om du skulle bli "dömd" så är straffet 100 timmar samhällstjänst då du klipper gräsmattor och krattar löv under din fritid t ex kvällar eller veckoslut och det är allt. Ett ganska lätt val egentligen. Det vill säga om du har lite mod och mankraft.

- Jag drog på en riktig gangstersvarting en gång. I efterhand fick han genom polis reda på vem jag var. Ej heller dömdes jag eftersom jag åberopade nödvärn i första förhöret. Kanske för att han pissade blod och inte

---

⁶² <http://www.nationell.nu/2013/02/15/film-invandrare-turas-om-att-sla-svenne/> (hämtad 130222).

ville göra det igen. Kontentan är att man alltid bör spöa skiten ur svartingar och sedan hävda nödvärn omedelbart i de initiala förhören. Tänk dock på att det inte bör finnas vittnen till händelsen.

I slutet av kommentartråden har tonläget ytterligare skruvats upp och nu publiceras också kommentarer som beskriver att antagonisterna borde dödas. Även här publiceras utförliga beskrivningar över hur våldet kan brukas:

- Vi behöver någon som tejpar för din käft, förser dina fötter med cement o sänker ner dig och dina gelikar i östersjön. Det är ”lösningen”.

- Detta måste hämnas kamrater! De har ingen respekt alls för vårt folk så det är på tiden vi ingjuter den respekten i dem. Jag hoppas där finns nationella i Köping som ser till att det blir gjort, vågar ni inte själva så ska jag komma upp från Skåne så räcker det med att ni pekar så utför jag gärningen.

- Jag hänger på, skall bara bryna kniven lite!

Kommentarerna utvecklas i en slags nedåtgående våldsspiral. De börjar i det kulturellt våldstolerande (rasismen, avhumaniseringen) och sedan framträder det latenta våldsutövandet och slutligen publiceras uppmaningar om direkt våld och mord med detaljerade beskrivningar av hur själva våldshandlingarna bör utformas. Här förekommer också rådgivning i hur man ska agera om man konfronteras i ett polisförhör efter förmodat bruk av våld. Artikeln utgör ett konkret exempel, bland många, där en händelse som involverar ”invandrades” våld mot ”etniska svenskar”, används för att mobilisera känslor hos läsaren. I kommentarfälten på nationell.nu är det inte svårt att finna uppmaningar till mord på såväl enskilda personer, som man uppfattar som fiender till den politiska saken, och uppmaningar till mord på meningssmotståndare i största allmänhet:

”Varför har ingen mördat den där jäveln än? De enda gångerna man läser om mord utförda av ”nazister” så är det när några påtända fyllon som aldrig varit nationalister gått bärsärk. Radikala nationalister borde börja mörda motståndare på riktigt.”⁶³

I kommentarfält eskalerar samtalsstenen ofta successivt, och det diskursiva våldet framträder med ökad intensitet ju längre kommenterandet fortgår. Känslodiskursen är ett potentiellt viktigt rekryteringselement, då den tränger undan andra kognitiva register som bygger på förnuftsmässiga och resonerande egenskaper. En av fascismens kännetecken utkristalliseras i förmågan att mobilisera affekt hos den enskilde individen. Uppbådet av affektiva reaktioner kan därefter användas som bränsle i mobiliseringen av människor, det vill säga genom en slags känslopolitik projicerad på de presumtiva massorna.⁶⁴

---

⁶³ Signaturen ”Johan” postar i en kommentartråd på nationell.nu den 130104, kl. 19.14. Tråden handlar om en antirasistisk aktivist. <http://www.nationell.nu/2013/01/04/researchgruppen-vill-kartlagga-flashbacks-anvandare/> (hämtad 130105).

⁶⁴ Jag använder begreppet känslopolitik som ett sätt att beskriva hur rörelser av känslor (framkallade av personliga erfarenheter eller av medicerade representationer), transformeras till politisk praktik och (ideologiskt) medvetande

Svenska motståndsrörelsens (SMR) webbplats *Nordfront* är mycket omfattande och innehåller framförallt texter som på olika sätt relateras till rörelsens ”rasideologiska” kamp. Webbplatsen genomsyras av en nationalsocialistisk diskurs och befinner sig i skärningspunkten mellan en konventionell organisationssida och en högerextrem nyhetsida. Mycket av innehållet i plattformen upptas av SMR:s propagandamaterial, som exempelvis rapporter från utåtriktade aktiviteter. Vidare finns rasideologiska och fascistiska texter om framförallt rasbiologi, men också om judar och tredje riket (texter som troligtvis inte lockar särskilt många nya aktivister). I det avseendet framträder SMR som en traditionell nationalsocialistisk (nynazistisk) sekt med en utstuderad antisemitisk och rasbiologisk hållning. Nordfront har också en nyhetssektion med undersektionerna Norden, Notiser, Sverige och Världen. Publiceringen av nyheter är troligen anledningen till att Nordfront har ett stort antal dagliga besök. Nyheter som publiceras på Nordfront är extremt selektiva och rör framförallt kommentarer av svensk politik, ofta handlar det om att hänga ut enskilda politiker som ogillas. Denna taktik används också mot etablerade journalister. I övrigt kretsar nyheterna kring typiska högerextrema nyhetsteman som ”massinvandring”, mångkultur, kriminalitet som kan knytas till invandring, de etablerade massmedierna, etc. Man publicerar också texter som rör den egna organisationen, exempelvis en nyhet om en pågående rättsprocess mot Nordfronts ansvarige utgivare som är åtalad för hets mot folkgrupp. I kommentarfältet hyllas den ansvarige utgivaren som en hjälte.⁶⁵ Det finns flera artiklar som omnämner åtalade eller dömda aktivister där dessa framställs som offer för en orättfärdig rättsapparat eller som förebilder.⁶⁶

Likt artiklarna på nationell.nu, syftar en stor del av texterna på Nordfront till att mobilisera läsarens känslor och kommentarerna är genomgående positiva, vilket också bidrar till att stärka aktivisternas moral. På så sätt fungerar webbplatsen som en åsiktsgemenskap där aktivister kan utveckla sin politiska identitet och få sin världsbild bekräftad och förstärkt. Nordfronts omfattning gör också att besökaren med lätthet kan orientera sig genom ett myller av pseudovetenskapliga texter om sociobiologi, rasbiologi, mytologi, etc. samtidigt som rörelsens utåtriktade aktiviteter och interna verksamhet visas upp i fördelaktig utformning.

---

genom att dessa (konkreta känslor) investeras i en politik som uttrycker (exempelvis) avsky för den andre, eller kärlek till den egna gruppen (det svenska folket, den egna kulturen, den vita rasen, etc.) (jfr. Ahmed 2011). Ett konkret exempel på en *medierad känslopolitik*, skulle kunna vara hur bilder på misshandelsoffer används för att väcka känslor hos betraktaren, och där dessa känslor sedan kanaliseras mot exempelvis invandrare som grupp (negativ projicering) och svenskar som grupp (positiv/empatisk projicering), genom ett kollektivt skuldbeläggande (av invandrare/mörkhyade/muslimer etc.) respektive framkallandet av ett kollektivt offer (det svenska folket).

⁶⁵ <http://www.nordfront.se/fredrik-vejdeland-misstanks-for-hets-mot-negrer.smr> (hämtad 130222).

⁶⁶Se exempelvis: <http://www.nordfront.se/rattegang-i-jonkoping-for-drapforsok-medlem-satt-pa-fri-fot.smr>, <http://www.nordfront.se/emil-hagberg-domd.smr>, <http://www.nordfront.se/inspelningar-fran-rattegangen.smr>, <http://www.nordfront.se/jeff-hede-friad-i-ratten.smr>, <http://www.nordfront.se/mannen-som-skrev-till-tunabyggen-nu-domd.smr> (alla hämtade 130309).

Även om Nordfront är sanerad från explicit våld och direkta uppmaningar till våld förekommer texter som kommenterar Svenska Motståndsrörelsens syn på våldsamma kampmetoder. I en artikel som behandlar ett internt SMR-möte återges ett tal av rörelsens ledare Klas Lund. Här berörs bland annat mediebilderna av organisationen som våldsamma:

Föredraget kretsade kring organisationens syn på våld, på revolution samt om den nationella rörelsens historia från 1980-talet och framåt. Lund berättade bland annat om det tidigare VAM:s verksamhet och mål samt om den nationella vägen som kom senare. Genom hela föredraget riktades skarp kritik mot det pacifistiska tankesättet som letat sig in i rörelsen och det betonades att rörelsen förr, trots sina fel och brister, var både mer radikal och mer offensiv. Ett av Motståndsrörelsens mål är att upprätthålla och utveckla denna radikalism utan att bli för intern eller subkulturell. En stor del av föredraget kom att handla om utomståendes syn på Motståndsrörelsen som en våldsamma eller brottsbelastad organisation. Lund beskrev i korta drag varför massmedia målar upp en felaktig bild av oss och hur de arbetar. Han berättade hur massmedia i fallet Ronny Landin hetsade och bidrog till ett justitiemord mot honom och två av hans kamrater, vilka som oskyldiga dömdes solidariskt till dråp i syfte att ”statuera exempel”. Klas Lund förklarade vidare att det i vissa fall kan vara en försvärande omständighet att några av organisationens medlemmar, inklusive honom själv, är dömda för brott. Han konstaterade dock att få eller inga revolutionära organisationer i historien har varit helt ”rena”. Lund konstaterade också att i princip alla så kallade brott som medlemmar i Motståndsrörelsen gjort sig skyldiga till har haft en politisk dimension. Detta till exempel genom att de med våld försvarat sig själva eller sina kamrater från angrepp, eller att de blivit dömda för politiska brott såsom hets mot folkgrupp.⁶⁷

Intressant att notera är att den våldsamma och militanta profilen uppenbarligen är viktig för SMR och att man har svårigheter att balansera den sanerings- och normaliseringsprocess som rörelsen genomgått, mot det faktum att man fortfarande förespråkar våldsamma kampmetoder.⁶⁸ Vid en närmare analys av artikeln så har uppenbarligen saneringen av rörelsens image också fått reella konsekvenser för graden av militans i de faktiska praktikerna. Här uppenbaras ett organisatoriskt problem för SMR. Om rörelsens image har blivit mjukare i syfte att locka fler medlemmar förefaller också rörelsens aktiviteter ha påverkats i samma riktning, vilket fördöms av organisationens ledargestalt.

Nordfront.se är intressant då den förenar högerextrem nyhetsförmedling, gatuaktivism, militant kamp med långa rasbiologiska texter av minst sagt otidsenlig karaktär. Webbplatsen åskådliggör, på flera nivåer, att det utåtriktade propagandaarbetet är prioriterat inom den högerextrema miljön. Den utgör också ett exempel på att det finns en hög professionalitetsgrad i den högerextrema medieproduktionen, och att kommunikationsstrategierna är välutvecklade. Propagandaarbetet är också någonting som man själva framhåller som en central strategi för rekrytering av nya medlemmar.⁶⁹

---

⁶⁷ <http://www.nordfront.se/klas-lund-jag-angrar-ingen-ting.smr> (hämtad 130304). Intressant att notera här är att Ronny Landin mördades 1986, dvs. elva år före bildandet av SMR. Lund dömdes för dråp i Landinfallet och blev sedermera aktivist i VAM och bildade SMR 1997 (Löw 2000). Möjligen visar detta på en kontinuitet mellan VAM och SMR, vilket förkroppsligas av Lund som den självklare ledaren och auktoriteten inom rörelsen.

⁶⁸ För mer exempel på denna normaliseringsprocess, se avsnittet nedan om SMR:s videoaktivism.

⁶⁹ Se exempelvis <http://www.nordfront.se/aktivism-och-foredrag-med-fredrik-vejdeland-i-dalarna.smr> (hämtad 130303).

4.7 Kommunikativa former och strategier i sociala medier

Alla högerextrema organisationer som presenterats i översikten bedriver någon form av kommunikation i sociala medier. Alla fem har konton på YouTube, alla utom Svenska Motståndrörelsen finns på Facebook och alla utom Nordiska Nationalsocialister har Twitterkonton. Utöver detta finns internetforumet Nordisk.nu, som samlar aktivister, sympatisörer och andra intresserade över parti- och organisationsgränserna. Vidare finns exempelvis bloggar med anknytning till den högerextrema miljön, många av dessa ligger under den ovan refererade portalen motpol.nu.

Vi kan även konstatera att verksamheten på Facebook är relativt blygsam och med undantag för Nordisk Ungdom och möjligen SvP, är det svårt att beskriva de högerextrema rörelsernas användning av världens största sociala nätverksplattform som framgångsrik. Detta beror delvis på svårigheten att vara anonym på Facebook, och att användarna därigenom också utsätter sig för vissa negativa risker (exempelvis på arbetsmarknaden, i skolan eller i andra sociala miljöer). Det är också en slutsats som stiftelsen Expo drar i sin rapport om den rasideologiska internetmiljön (Expo 2012a:40). Under rapportens tillblivelse har dock aktiviteten på Facebook ökat, men det är för tidigt att i nuläget (130330) dra några större slutsatser av denna ökning.

Twitterkontona är intressanta då de möjliggör snabb, tidsmässigt uppdaterad och flödesorienterad kommunikation genom länkning in i rörelsernas olika datormedierade plattformar. Facebook och Twitter kommer dock att behandlas mer kortfattat längre fram i denna kvalitativa analys. Denna del av rapporten blir inte särskilt omfattande på grund av att Facebookmaterialet är begränsat och för att Twitter-inläggen framförallt fungerar som länkning till miljöerna snarare än som direktkommunikation med andra Twitter-användare (sedan finns förvisso privata Twitterkonton hos företrädare i rörelsen som kan ha annan karaktär).

4.7.1 Twitter

Twitter är en portal för mikrobloggande och utnyttjas i viss utsträckning av högerextrema aktörer. Då kommunikationen på Twitter är flödesorienterad och flyktig är det svårt att göra detaljerade och kvalitativa bedömningar av innehållet. Här begränsar vi oss till att bedöma vilka organisationer som är aktiva användare och hur kommunikationen kan förstås mer övergripande. Alla Twitterkonton som är öppna kan läsas av alla som har tillgång till webben. För att följa ett konto (som prenumerant på tweets) måste man dock ha ett eget registrerat Twitterkonto. Följaktligen är det omöjligt att uttala sig om hur många läsare en specifik Twitteranvändare har, däremot går det att undersöka vilket genomslag en användare får på själva plattformen.

Svenskarnas Parti har ett Twitterkonto med namnet *Folkfronten*, vilket främst används för att länka till partiets webbplats. *Folkfronten* används dock inte särskilt aktivt, de publicerar runt 10 tweets i månaden och

har 439 följare (130401). Svenska Motståndsrörelsens konto *Nordfront* är aktivt, med ett par publicerade tweets om dagen, och kontot används enbart för att länka till den egna webbplatsen. *Nordfront* har 285 följare (130401). En av SMR:s ledande aktivister (en av de få synliga kvinnliga aktivisterna i den rasideologiska miljön) har 1 934 följare (130401). Det relativt stora antalet följare kan delvis förklaras med att användaren twittrar regelbundet både på engelska och på svenska.⁷⁰ Förbundet Nationell Ungdom (FNU), har ett Twitterkonto med samma namn. Kontot används endast sporadiskt och sedan årsskiftet 2012/13 har bara sex tweets publicerats. Kontot har 215 följare (130401). Den organisation som är mest aktiv på Twitter är Nordisk Ungdom. Dels har organisationen ett konto som används dagligen för att kommunicera med andra användare, länka till organisationsidan, men också för att länka in till NU:s Facebook-konto. I det avseendet är NU:s Twitteranvändande också mer dynamiskt än övriga organisationers. NU rör sig över fler plattformar och utnyttjar sin kommunikativa infrastruktur på ett mer aktivt sätt. Ett flertal av NU:s ledande aktivister har också personliga konton på Twitter, som används för både en interpersonell och en mer offentlig organisationsanknuten kommunikation. Dock har inte NU:s Twitterkonto särskilt många följare, endast 370 stycken Twitteranvändare följer kontot (130401).

Överlag är det svårt att bedöma vilken betydelse närvaron på Twitter har för den högerextrema miljön och för samhällets politiska opinioner. I relation till möjligheten att distribuera budskap är Twitter begränsat av publiceringsformen (ett tweet får innehålla max 140 tecken), däremot så är det, utifrån antagandet om att medial synlighet är viktigt för rörelsernas existens och politiska handlingsutrymme (jfr. Rucht 2004:29), fördelaktigt att vara en aktiv brukare av snabba sociala medier. Ett dagligt användande av sociala medier innebär att högerextrema krafter är medaktörer i det ständiga flöde av politiskt meningsutbyte som fortgår inom nätoffentligheten. I vissa specifika frågor kan man (potentiellt) påverka samtalet kring orsaker och politiska lösningar, och på sikt kan man, i relation till andra politiskt-kommunikativa processer, vara med och skapa samhällelig opinion i frågor som rör exempelvis invandring. Samtidigt finns det en risk att övervärdera (exempelvis) Twitters betydelse för den högerextrema kommunikationen. Själva närvaron av högerextrema aktörer på Twitter innebär inte att man påverkar de offentliga politiska diskurserna. Det är nödvändigt att belysa några konkreta förhållanden i relationen mellan sociala medier och övergripande samhällsförhållanden, för att konkretisera bilden av den högerextrema kommunikationen på Twitter.

Globalt publiceras det mer än 200 miljoner tweets varje dag (Murthy 2012:2) och det är vissa specifika faktorer som avgör vilka som läses, när de når utanför en mycket begränsad publik och när de får ett offentligt genomslag. Det saknas vetenskaplig forskning som kan påvisa hur många som läser och tar del av högerextremt material i sociala medier och hur andra användare förhåller sig till kommunicerade utsagor från högerextrema källor. Föreställningen om att alla har samma möjlighet att uttrycka sig (se

---

⁷⁰ <https://twitter.com/PaulinaForslund> (hämtad 130401).

exempelvis Bjurwald 2013:14), säger mycket lite om huruvida det som kommuniceras når utanför en begränsad publik, eller om det främst blir en kommunikation mellan åsiktsfränder (vilket i och för sig också är intressant).⁷¹ All kommunikation på internet reflekterar de existerande relationer av makt som råder i samhället, och vetenskaplig forskning visar att de som främst drar nytta av Twitter är kommersiella aktörer, samt aktörer som redan har en etablerad position i den medierade offentligheten.

Kommunikationen på Twitter är kort och gott inbäddad i de relationer av social och ekonomisk makt som existerar i det omgivande samhället (jfr. Fenton 2012:138). Rimligtvis bör både organiserad högerextrem kommunikation samt anonyma högerextrema kommentarer/tweets etc. betraktas utifrån det genomslag de får i den medierade offentligheten.⁷²

Vad vi med säkerhet kan säga om den organiserade högerextrema Twitterkommunikationen är att den uppfyller tre huvudsakliga externa funktioner. För det första medger den en snabb länkning in i rörelsernas olika webbaserade plattformar, för det andra synliggör Twitter de högerextrema rörelsernas aktivitet och för det tredje finns en potential till nätverksbyggande och rekrytering genom direktkommunikation med andra användare. Utan mer konkreta empiriska studier är det dock omöjligt att uttala sig om huruvida den sista funktionen uppfylls, och i så fall i vilken utsträckning.

4.7.2 Högerextremt material på YouTube

Betydligt mer aktiva har rörelserna och organisationerna varit i sitt propagandaarbete på webbplatsen YouTube. Möjligheten att ladda upp egenproducerade filmklipp, samt att låta användare kommentera och diskutera filmerna har renderat en hel del aktivitet i termer av antalet filmer, visningar och kommentarer. Den enkla och dynamiska plattform som YouTube erbjuder, är idealisk för grupper i den politiska marginalen. Aktörer i den högerextrema miljön har oftast små ekonomiska resurser, vilket gör att produktion och distribution av propagandamaterial också begränsas. Genom en plattform som YouTube kan mindre och resurssvaga aktörer distribuera sitt propagandamaterial utan större omkostnader. Att publicera och distribuera filmer via YouTube innebär också att rörelserna kan nå större och ny publik än vid mer konventionella distributionskanaler (jfr. Askanius & Uldam 2011:81). Lägg därtill att det aldrig

---

⁷¹ Det interna mervärdet av den högerextrema Twitterkommunikationen är troligtvis betydligt större jämfört med det externa. Högerextrema aktivister som kommunicerar med varandra bekräftar varandras synsätt och världsbild och på så sätt ingår Twitterkommunikationen i en större interaktiv åsiktsgemenskap (jfr. Statzel 2008; Welks 2010; Caiani, della Porta & Wagemann 2012).

⁷² En betydande del av de hatfulla attackerna mot offentliga personer kommer från anonyma användare, vars roll i den högerextrema miljön är omöjlig att bedöma. Genom att stödja sig på forskning från andra länder i Europa kan man betrakta rasistiska diskurser i sociala medier (tillsammans med tendenserna i andra massmedier) som retoriska kantlöpare i en större politisk diskurs om invandring och användare (jfr. Kundnani 2008:2012; Lentin & Titley 2011). De anonyma kommentarerna bidrar framför allt till en brutalisering av samhällsdebatten, och på så sätt förskjuter de gränserna för acceptabla uttalanden inom den övergripande politiska diskursen. Därigenom får de också effekter på traditionella politiska aktörer, exempelvis genom att (främst) högerpolitiker anammar främlingsfientligt språkbruk och försöker locka tillbaka väljargrupper som migrerat till främlingsfientliga partier. En sådan utveckling har också gynnat högerextrema och högerpopulistiska partier runt om i Europa (se exempelvis Yilmaz 2012).

varit enklare och mindre resurskrävande att producera eget filmmaterial än vad det är idag. För att kunna producera semi- eller professionell politisk propaganda behövs bara en digital inspelningsutrustning, en programvara för digital redigering, samt basala kunskaper i politisk kommunikation. Följande avsnitt kommer att analysera rörelsernas kommunikationsstrategier på YouTube och det filmmaterial som är uppladdat i de olika rörelsernas kanaler. Inledningsvis kommenteras dock hur distributionen av musik med svenskt högerextremt innehåll på YouTube kan betraktas mer övergripande. Här ges också konkreta exempel på den svenska högerextrema musikscenens bidrag. Som tidigare nämnts utgjorde den nationella rasideologiska musikrörelsen en central kraft i rekryteringen av aktivister in i den rasideologiska miljön under 1990-talet och fram till början av 2000-talet. Mattias Wåg beskriver den rasideologiska musikrörelsen som ett propagandavapen som agerade fristående från enskilda organisationer, men som samtidigt skulle fungera som en slags överbyggande kulturkamp i vilken rasmedvetna aktivister skulle formas (Wåg 2010:99ff). Musiken skulle helt enkelt fungera som ideologiskt formande. På så sätt blev den rasideologiska musiken en språngbräda för rekryteringen in i ett högerextremt politiskt fält. Även om musikrörelsens roll är betydligt svagare idag finns det fortfarande aktiva artister som attraherar lyssnare, detta märks inte minst på den sociala nätverkssidan nordisk.nu.

YouTube som distributionskanal för rasideologisk musik

Hur omfattande det högerextremistiska musikmaterialet är på videodelningsplatsen YouTube är omöjligt att uppskatta. Om vi sonderar utbudet av svenska musikklipp som kan knytas till budskapen i den mer militanta delen av den högerextrema miljön,⁷³ kan vi få en fingervisning om hur stor spridning dessa har i en webbmiljö som ligger utanför rörelsernas egna plattformar och distributionskanaler.⁷⁴ Här kommer endast ett utsnitt av svenska artister och låtar som publicerats på YouTube att beskrivas. Urvalet är baserat på artister som kan knytas till den samtida högerextrema miljön och som på olika sätt diskuteras och cirkuleras (i form av inbäddade klipp, länkar, etc.) i det högerextrema diskussionsforumet nordisk.nu. Utifrån vad som framkommer i diskussionstrådarna förefaller samtliga artister i urvalet att vara aktiva i dagsläget.⁷⁵ Om vi tittar på de fem populäraste klippen från sju olika artister, som sammantaget varit verksamma under 2000-talet och senare och som anknyter till den rasideologiska miljön, kan vi konstatera

---

⁷³ Som tidigare nämnts är utredaren medveten om den distansering som ägt rum mellan den högerextrema musikrörelsen och de nutida organisationerna, och att de senare, i vissa fall, har försökt distanserat sig från vit-maktmusiken.

⁷⁴ Det är omöjligt att veta om musikklippen är uppladdade och distribuerade av aktivister i de högerextrema rörelserna, dock är inget av de 35 klippen som inkluderas här publicerade i någon av organisationernas egna YouTube-kanaler.

⁷⁵ Skulle vi inkludera videoklipp med äldre, numera icke-verksamma, vit-maktartister skulle siffrorna bli betydligt högre.

att dessa 35 klipp renderar 4 438 612 antal visningar (se tabell 4.3). Alla dessa sju artister förekommer också i olika diskussionstrådar i på den sociala nätverkssidan nordisk.nu:s diskussionsforum.⁷⁶

Artist	Antal visningar
Ferox	135 034
Fyrdung	189 870
Heidrun	90 316
Nothung	131 881
Saga	2 535 175
Svensk Ungdom	633 467
Völund Smed	722 869
Totalt (35 klipp)	4 438 612

Tabell 4.3. Summan av de fem mest visade klippen av sju svenska samtida högerextrema artister på YouTube (130302).

Den artist som utmärker sig av de högerextrema grupperna är en nationalsocialistisk singer-songwriter som kallar sig *Saga*.⁷⁷ Både hennes musikstil och framtoning skiljer sig från de flesta artisterna inom den äldre vit-maktmusikscenen och hennes musikklipp har också fått ett betydligt större kvantitativt genomslag än övriga svenska högerextrema artister på YouTube. Sagas mjuka sång och visbetonade musik står i bjärt kontrast till de stilar som präglar de flesta band i den rasideologiska miljön, stilar som exempelvis oi-punk, vikingarock eller andra närbesläktade subgenrer (se exempelvis Furell, Simi & Gottschalk 2006). På YouTube finns mer än 100 olika klipp med Sagas musik, och i en spellista skapad av användaren *jimt200101*, återfinns 51 olika Saga-klipp sammanlänkande. Av de funna Saga-klippen återfinns bara en konventionell musikvideo. Denna innehåller sekvenser från liveuppträdanden och genom hela klippet syns Nationalsocialistisk Fronts logotyp i översta högra hörnet.⁷⁸ Många klipp innehåller dock fotomontage med Saga varvat med element av rasideologisk eller militärhistorisk karaktär. De rör sig om användarproducerade (user-generated) videor som bildsätter Sagas musikstycken. Saga är fortfarande aktiv som artist i den högerextrema miljön, och framträder bland annat, på internationella högerextrema festivaler (se nedan).

⁷⁶ <http://www.nordisk.nu/forumdisplay.php?f=165> (hämtad 130207).

⁷⁷ Saga ger ut sina skivor på skivbolaget Midgård Records, men profileras också som artist hos amerikanska Resistance Records (RR). RR köpte 1999 upp det svenska Nordland Records och en av Midgård grundare Per-Anders 'Pajen' Johansson kom ifrån Nordlandkretsen. RR ägs i sin tur av det amerikanska partiet National Alliance (Back 2002). För en längre beskrivning av konflikterna kring Nordland i slutet av 1990-talet se exempelvis Wäg (2010).

⁷⁸ Märkligt nog är detta klipp lite svårfunnet, men finns uppladdat av åtminstone fem olika användare. (se exempelvis, <http://www.youtube.com/watch?v=m1O1IEMJcO4>) (hämtad 121216).

I ett intervjuklipp som härrör från nyhetskanalen Discovery Times Channel,⁷⁹ presenteras Saga som den högerextremistiska miljös svar på Madonna. I intervjun förklarar sångerskan att hennes vardagliga och stilmässigt okontroversiella framtoning troligtvis bidragit till hennes framgångar och att hon bara sjunger om sådant som de flesta håller med om, men inte vågar uttrycka i rädsla för att stämplas som rasister.⁸⁰ Saga syns även på konsertbilder från en Blood & Honour-konsert där hon hälsar med högerarmen utsträckt (en så kallad Hitlerhälsning),⁸¹ i intervjun förklarar hon också att hon finner det vara ”en mycket hedervärd hälsning”. I konsertklippet syns ett knappt tiotal skalliga män skanderades ”sieg heil” framför en leende Saga, och mot slutet av låten som framförs med det engelska Blood & Honour-bandet *Strike Force UK* saluterar hon också den skanderade gruppen män med samma gest fem gånger.⁸²

Det är inte bara Saga som bryter med den konventionella stilen i den rasideologiska musikscenen. Även artister som Svensk Ungdom, Midgård och Ferox, har en mjukare musikalisk framtoning. Det finns betydligt mer, högerextrem musik på YouTube än vad som angetts här, inte minst med brittiska och nordamerikanska artister.

De svenska högerextremistiska rörelserna har distanserat sig från skinheadkulturen, och därmed finns också en uttalad skepsis mot den rasideologiska muskrörelsen. En del av de konflikter som präglade den högerextrema miljön runt millennieskiftet härrörde också ur både personliga och ekonomiskt grundade motsättningar mellan aktörer inom musikproduktionen och -försäljningen (Wåg 2010). Det är troligen en av anledningarna att de mer politiskt motiverade aktivisterna betraktar den rasideologiska muskrörelsen som ett organisatoriskt misstag, det finns dock även andra orsaker som avser politisk strategi och organisatoriska prioriteringar.

Trots detta är det uppenbart att många inom miljön fortfarande lyssnar på och distribuerar rasideologisk musik (både svensk och utländsk), inte minst på webbforumet nordisk.nu. Det är troligen fruktbart att betrakta rasideologisk musik som ett element bland flera i en mer omfattande identitetsskapande process (jfr. Corte & Edwards 2008). Således kan musikklippen ses som en del av den högerextrema populärkulturella repertoar som inte är knuten till specifika organisationer, men som ändå involverar användare i den högerextrema miljön eller användare som är potentiella sympatisörer. Det är dock uppenbart att musiken inte fyller samma direkta funktion som rekryteringsplattform som den gjorde under 1990-talet. För ett mer ingående resonemang kring vilken betydelse produktionen, distributionen och

---

⁷⁹ Discovery Times Channel var ett samarbete mellan Tv-kanalen Discovery och tidningen New York Times och fanns mellan 2003 och 2006.

⁸⁰ http://www.youtube.com/watch?v=Wg_FlWqiZaE (hämtad 121216).

⁸¹ En hälsningsgest som är förbjuden i flera europeiska länder. Hitlerhälsningen (heilandet) är en version av den romerska hälsningen.

⁸² <http://www.youtube.com/watch?v=RgiP1ypXlcE>

utövandet av högerextrem musik har haft i den rasideologiska miljön under 1980–2000-talet (se exempelvis Corte & Edwards 2008; Lööw 2000; och Furell, Simi & Gottschalk 2006).

4.7.3 YouTube och de högerextrema rörelsernas visuella frontlinje

Denna del av rapporten kommer att rikta fokus mot de svenska högerextremistiska rörelsernas videokanaler och det filmmaterial som rörelserna publicerar på YouTube. Svenska Motståndrörelsen (SMR), Nordiska Nationalsocialister (NNS), Svenskarnas Parti (SvP), Förbundet Nationell Ungdom (FNU) och Nordisk Ungdom (NU), har alla konton på YouTube. Totalt är 223 olika filmklipp uppladdade till de officiella organisationssidorna (130309), därtill finns det ytterligare en stor mängd material, uppladdat av enskilda användare, som knyter an till de högerextrema rörelsernas aktiviteter. Vid en jämförelse med de vänsterautonoma filmklippen är det tydligt att det högerextrema materialet är betydligt mer omfattande och att de totala visningsantalen därmed är mycket högre för de högerextrema aktörerna.

Den största kanalen har SMR, med totalt 128 filmer, 848 913 unika visningar och 1 041 prenumeranter (130309). SMR:s kanal innehåller också två länkar till den norska respektive finska delen av rörelsen, *NordfrontMedia* och *VastarintaMedia*. De två nordiska systerkanalerna innehåller dock betydligt färre klipp, visningar och prenumerationer än *MotståndMedia*. Av de fem organisationerna, är det tveksamt om NNS kanal är officiell (den innehåller bara två filmklipp) och FNU verkar inte tillämpa regelbunden uppladdning av nya filmklipp, senaste filmen på FNU:s kanal *FörbundetMedia* laddades upp den 30 maj 2012. SMR, SvP och NU har dock aktiva konton och har också relativt många visningar av filmerna som är publicerade i kanalerna.

	SMR	NNS	SvP	FNU	NU
YouTube	MotståndMedia	NNS	SvPMedia	FörbundetMedia	Etnopluralist
Antal publicerade filmer	128	2	31	10	52
Totalt antal visningar	848 913	5 722	198 023	40 384	292 926
Medelvärde visningar/film⁸³	6 632	2 861	6 388	4 038	5 633
Antal prenumeranter	1 041	27	329	97	520

Tabell 4.4. De högerextrema organisationernas aktivitet på YouTube (130309).

I redogörelsen för filmanalyserna görs inledningsvis en uppdelning mellan filmer som skildrar *extern* respektive *intern* verksamhet. Med extern verksamhet avses exempelvis demonstrationer och torgmöten och med intern verksamhet avses bland annat aktivismöten (som inte sker i offentligheten), skogsvandring och fysisk träning. Filmklippen är indelade i genrer som baseras på de egenskaper som framträder i det visuella och textuella innehållet. I materialet som betecknar extern aktivitet identifieras

⁸³ Det aritmetiska medelvärdet är avrundat till närmaste heltal.

genrerna *manifestationsfilmen*, *konfrontationsfilmen* och *aktionsfilmen*. I filmerna som betecknar intern verksamhet återfinns de två genrerna *vildmarksfilmen* och *träningsfilmen*. Utöver klippen som representerar en tydlig extern respektive intern verksamhet återfinns också genrerna *intervjun*, *humorinslaget* och *nyhetsinslaget*. Genrerna är rangordnade efter förekomst och bildar också analysens disposition. Ibland kan samma filmklipp innehålla element från fler genrer, men oftast är de enkla att klassificera, ett par klipp faller utanför genreindelningen, bland dessa finns ett klipp med ett icke bildsatt musikstycke (en nationalistisk reggae-låt) på NU:s kanal *Etnopluralist*,⁸⁴ klippet är NU:s populäraste med 54 713 visningar (130103). Vidare återfinns en rad klipp som föreställer tal från interna möten samt klipp som innehåller uppläsning av text (exempelvis SMR:s kommunikéer), dessa hamnar också utanför huvudindelningen. Då analysen disponeras utifrån analytiska tematiseringar som baseras på gemensamma innehållsliga mönster och egenskaper, finns det nyanser och detaljer som går förlorade. Syftet med analysen är dock inte att ge detaljerade beskrivningar av alla, drygt 200 klipp, utan att renodla några gemensamma och särskiljande egenskaper som kan vara intressanta att belysa närmare, givet studiens övergripande syfte. Om vi ser till YouTube:s visningsstatistik för genrerna så är manifestationsfilmen den mest visade, följd av aktionsfilmen och konfrontationsfilmen. Minst visade klipp återfinns i genren intervjuer samt i diverse uppläsningar av tal och text. Humorklippen är inte särskilt många till antalet, men får i jämförelse tämligen höga besöksiffror.

Manifestationsfilmen

Det i särklass vanligaste innehållet i de uppladdade filmklippen är sekvenser från organisationernas olika manifestationer. Dessa kan delas in i två tematiska undergenrer som svarar mot det visuella och textuella innehållet: *demonstrationer* och *offentliga möten*.

Ett sätt att visualisera den politiska verksamheten är genom att filma den egna rörelsens demonstrationer. Alla de fem organisationerna har filmer från olika demonstrationer (NNS två klipp är från demonstrationer i Stockholm den 26 maj och den 30 november 2012). Demonstrationsfilmerna är av olika karaktär och kvalitet. Ett vanligt element i klippen är pålagd och dramatisk musik (vanligt i filmerna från Svenska Motståndsrörelsen) eller någon form av nationalistisk rock/pop (vanligt i filmer av Nationell Ungdom). En teknik som präglar produktionen av flera demonstrationsklipp är kombinationen av ihopklippta sekvenser, ett ljudspår med musik av suggestiv karaktär (jämförbar med instrumental filmmusik) samt ett ljudspår med tal från någon av rörelsens aktivister. Kombinationen av dessa tre element skapar en känsla av att det är fler deltagare än vad som faktiskt är fallet, en känsla av intensitet och nerv åt själva händelseförloppet, samt en politisk-ideologisk inramning av det hela. I vissa filmsekvenser

---

⁸⁴ Den nationalistiska reggaelåten "Tänk" har fått kritiska kommentarer från andra aktörer i den högerextrema miljön. Den nationalsocialistiska aktivisten Magnus Söderman (f.d. SMR numera Svenskarnas Parti/Nordengruppen) skriver i en tweet "Nationell reggae, en motsägelse för en vit nationalistisk rörelse. Över min döda kropp!" (<https://twitter.com/Nordengruppen>) (hämtad 130103).

förekommer dessa tre element också tillsammans med ett fjärde bestående av pålagd text med någon form av politiskt budskap eller beskrivning av det visuella händelseförloppet.

Den politiska dimensionen av de filmade demonstrationerna är inte särskilt framträdande. Klippen visar demonstrationståg mot ”mångkulturen och det mångkulturella våldet”, ”mot det politiska våldet” (en demonstration riktad mot den antirasistiska vänstern), samt för ”Karolinerandan”, ”kvinnofrid”, några klipp från förstamajdemonstrationer och från ”folkets marsch” på nationaldagen. Några av klippen innehåller filmade tal av närvarande organisationsföreträdare, men det explicita politiska innehållet är generellt nedtonat till förmån för en mer dramaturgisk inramning med bildmontage, pålagd musik, textskyltar och speakerröst.

Det kan av flera skäl vara intressant att beröra den politiskt-ideologiska dimensionen av kvinnofridsdemonstrationen mer ingående. För det första utnyttjar demonstrationen en medialt uppmärksammas våldtäkt för att diskutera ”massinvandring”, i denna process blir också kvinnofridstemat enbart en fråga om invandring och invandrare. För det andra knyter den an till en allmän rättspolitisk fråga, som rör våldtäktslagstiftning och straffsatser. Det vill säga en rättspolitisk fråga som inrymmer ett potentiellt stort patos. Att kvinnofrid görs till en fråga om invandring är ett genomgående ideologiskt element för de politiska krafter som söker göra ”kvinnors kroppar till en projektionsyta i kampen om de europeiska värdena” (Mulinari & Neergaard 2010:71). Detta ideologiska element har djupa koloniala rötter. I den Svenska Motståndsrörelsens politiska diskurs knyts kvinnofridstemat till en föreställning om ett pågående angrepp mot den vita kvinnan, snarare än till en idé om det europeiska. Den vita kvinnans kropp och sexualitet utgör ett centralt element i en nationalsocialistisk diskurs som ser kvinnans kropp som en fråga för den vita nationen. I den rasideologiska myten om moderskapet blir den biologiska reproduktionsprocessen en plikt mot den egna vita rasen (jfr. Löw 2000:350).

Filmerna från *SvPMedia* fokuserar på demonstrationer där man framställer sig som offer för det etablerade samhället och för den antirasistiska vänstern. Här finns en tydlig betoning på att den egna politiska rörelsens politiska frågor och ställningstaganden återspeglar en stark opinion i samhället, men att denna opinion är nedtystad i samhället. Ett par filmer innehåller också sekvenser av vad som ser ut som angrepp från motdemonstranter och diverse bråk med inblandad polis. Filmerna från *MotståndMedia*, innehåller bland annat klipp från en tyst demonstration för ”kvinnofrid” genomförd i Bollnäs den 25 augusti 2012 och som mot slutet inramas med en musikslinga. Demonstrationsfilmen från FNU beskriver demonstrationen som ett samarrangemang med Svenskarnas Parti och klippet utspelar sig den 1 maj 2012 i Eskilstuna. Filmen innehåller sekvenser från demonstrationen med den repetitiva talkören ”stolt svensk nationalist”, korta snuttar från ett tal om ”folkgemenskap i stället för klasskamp”, samt en pålagd musikslinga.

Flera av demonstrationsfilmerna tematiserar ett par av de radikaliseringsmekanismer som socialpsykologerna Clark McCauley och Sophia Moskalenko (2008) menar kan utvecklas till politisk terrorism. Kvinnofridstemat är ett exempel på *kollektiv viktisering* (McCauley och Moskalenko talar främst om personlig viktisering), i vilken vita kvinnor görs till offer för ett kollektivt våld utfört av ”invandrare”. Även mekanismen *gruppradikalisering* kan knytas till filmer där de högerextrema rörelserna utmålar sig som offer för en orättfärdig stigmatisering framtvungad av aktörer i det offentliga samhället (jfr. McCauley & Moskalenko 2008).

Ett annat narrativt grepp som förekommer i flera filmer är inklippta sekvenser med motdemonstranter. Här utnyttjar de högerextrema aktörerna sekvenserna för att visa upp den egna rörelsens aggressiva bemötande av motdemonstranterna, detta görs för att påvisa den egna gruppens konfrontatoriska och orädda karaktär, samt för att synliggöra vad man definierar som politiska fiender. I framförallt SMR:s filmer finns ett påtagligt inslag av manlig aggressivitet och konfrontationsvilja. Detta kan till stor del bero på att flera av SMR:s egenfilmade aktiviteter involverar närvaron av ordningsvakter och/eller polis. I det mest visade klippet på SMR:s kanal MotståndMedia, kan organisationen beskådas under en demonstration mot sydafrikanska regeringspartiet ANC och till stöd för den då nyligen mördade högerextreme Boerledaren Eugène Terre'Blanche. I klippet syns aktivister bränna och spotta på den sydafrikanska flaggan under talkörer som skanderar ”ANC mördare”.⁸⁵

Demonstrationsfilmens kanske viktigaste funktion är att åskådliggöra den egna organisationens mobiliseringsförmåga, samt betona att rörelsen präglas av kamratskap och tapperhet. Den fyller både ett externt och internt socialt och politiskt syfte. Demonstrationsfilmen söker stärka den inre sociala gemenskapen på samma gång som den vill visa upp rörelsens kraft, enighet och politiska kampvilja i relation till potentiella sympatisörer. I det avseendet kan demonstrationsfilmen fungera som ett visuellt kraftfullt redskap i konsoliderandet av såväl ideologisk övertygelse som social mobiliseringsförmåga.

Rörelserna filmar och redigerar också olika typer av *mötesaktiviteter*. På *MotståndMedia* finner besökaren en ansenlig mängd aktivitetsrapporter under samlingsnamnet ”Kampen i bild”. Här möter besökaren den Svenska Motståndsrörelsen i offentliga sammanhang på torgmöten, vid flygbladsutdelning, manifestationer, etc. Filmerna fungerar som visuell bekräftelse på SMR:s verksamhet och politiska mobilisering. Mycket sällan är det fler än ett 20-tal aktivister närvarande. I några av klippet blir stämningen hotfull och aggressiv, och på en film som föreställer ett torgmöte i Bollnäs uppträder rörelsens företrädare med svarta sköldar med spraymålade vita hängsnaror. I klippet ses några av rörelsens företrädare när de delar ut flygblad till förbipasserande. I ett samtal med en man på torget uttrycker en av organisationens aktivister att ”jag personligen tycker, att vi ska släpa ut kommunpolitikerna som är

---

⁸⁵ <http://www.youtube.com/watch?v=dA-mjy-KBXA&bpctr=1357244120> (hämtad 130103).

ansvariga för det här och hänga dem i ett träd”.⁸⁶ Bollnäsklippet finns också inbäddat i en kortare nyhetsartikel på nyhetssidan Nationell.nu, med rubriken ”Emil Hagberg: Häng politikerna i ett träd”. Artikeln har 35 kommentarer varav alla utom två är positiva till uttalandet från SMR-aktivisten, de två mer tveksamma ifrågasätter det taktiska i att uttala sig våldsamt.⁸⁷ Explicita hot om våld (eller uppmaning till mord) som uttalas i offentliga sammanhang och som sedan publiceras som propagandamaterial är ovanliga. De högerextrema rörelserna är medvetna om de juridiska komplikationer som de riskerar att hamna i vid en eventuell publicering. SMR verkar dock fetischera denna aspekt av det politiska propagandaarbetet eftersom man också publicerar rättegångsinspelningar där rörelsens aktivister döms för hets mot folkgrupp. Flera av SMR:s mötesklipp innehåller någon form av konfrontation eller sammandrabbning med ordningsvakter eller polis.

Konfrontationsfilmen

En typ av film som bland annat är vanlig på SMR:s kanal *MotståndMedia*, innehåller någon form av konfrontation. Det kan gälla verbal konfrontation med politiska motståndare, medieföreträdare, ordningsmakten, företrädare för myndigheter eller privatpersoner, men också fysisk konfrontation med meningsmotståndare.

En serie klipp innehåller inspelade telefonsamtal där olika personer rings upp och ställs inför en rad frågor ställda av en av SMR:s ledargestalter. I totalt sju olika klipp ringer företrädaren upp en polis, en skollärare, en chef på Sveriges Radio, ett par arbetsgivare, en asylboendeägare, en polis på Kriminalunderrättelsetjänsten (KUT), samt en anställd på Säkerhetspolisen. Filmklippen med inspelade telefonsamtal, innehåller bilder på den som rings upp samt på aktivisten. Klippen fyller två tydliga funktioner, dels utmålar de SMR som offer för oförrätter som drabbar enskilda medlemmar och rörelsen, dels visar de att SMR är orädda och konfrontationsinriktade. Mot bakgrund av den våldskontext som SMR är en del av härbärgerar telefonklippen ett latent hot. De manifesterar en form av latent våld, där SMR visar att de har koll på enskilda individer som de anser motarbetar rörelsen.

En annan typ av konfrontationsinslag är filmade sekvenser där SMR-aktivister hamnar i verbal och fysisk konfrontation med poliser och ordningsvakter. Oftast slutar dessa klipp med att någon eller några aktivister blir gripna eller omhändertagna av ordningsmakten. Konfrontationerna med polisen används av SMR som en intäkt för att de utsätts för politisk förföljelse och åsiktsförtryck från statsapparaten. Klippen innehåller ofta förklarande text där rörelsen beskriver sig som ett offer för politiskt förtryck. I filmklippen framträder inslag av *kollektiv viktimering*, men också tendenser till det som McCauley & Moskalenko

---

⁸⁶ Ansvar som SMR-aktivisten syftar på, avser troligen den svenska immigrationspolitiken. Protesten i Bollnäs har sitt ursprung i en gruppvåldtäkt av en 18-årig kvinna i Bollnäs, och där gärningsmännen påstås vara ”tre utlänningar”. <http://www.youtube.com/watch?v=YhxTNPMBIY8> (hämtad 121203).

⁸⁷ <http://www.nationell.nu/2012/07/27/emil-hagberg-hang-kommunpolitikerna-i-ett-trad/>

(2008) definierar som *radikalisering under bot*. Den fysiska konfrontationen med polis och ordningsvakter förstärker de element som bygger på intern disciplin och kollektivt handlande med fysiska inslag. Här blir filmade fysiska konfrontationer en del av budskapen som romantiserar den egna rörelsens styrka i relation till den för tillfället övermäktige fienden.

Några klipp innehåller sekvenser från konfrontationer med politiska motståndare, t.ex. motdemonstranter vid någon av rörelsernas aktioner. Mängden och intensiteten av våld är dock begränsad, klippene innehåller snarare bilder av lättare handgemäng och tumult än regelrätt fysiskt våld. Klippens karaktär tyder på att det är viktigare att visa upp rörelsens försvarskapacitet – både försvarsvilja och fysiska kapacitet – än att åskådliggöra direkta våldshandlingar. Det finns också en juridisk aspekt av detta, inget i klippene kan användas som bevismaterial mot någon av rörelsens aktivister. På rörelsernas egna YouTube-kanaler förekommer inte heller några klipp där politiska motståndare attackerats. Det förekommer dock äldre klipp producerade av SMR, där aktivister ses slå ned motdemonstranter, dessa är dock uppladdade av privata användare på anonyma YouTube-konton.⁸⁸ Troligtvis tillhör dessa klipp SMR:s tidigare kanal eller plattform för videodistribution.

Konfrontationsinslagen är intressanta då de nationalsocialistiska organisationerna framstår som om de är under politisk attack av det etablerade samhället. Att det är staten och inte invandrare eller immigration som utgör den viktigaste politiska kontraperten, är ett framträdande drag i den moderna rasideologiska diskursen (Mudde 2004:196). Invandring och invandrare ses snarare som symptom på ett sjukt politiskt system och som produkten av en folkfientlig statsapparat, än som själva roten till problemet. Denna taktiska förskjutning måste förstås mot bakgrund av den politiska utvecklingen inom den högerextrema miljön. Istället för att göra politik av att attackera flyktingförläggningar eller misshandla enskilda invandrare, konfronteras istället statsapparatens representanter. Genom att inta en ”underdog”-position försöker rörelserna framkalla sympati hos betraktaren, och på samma gång framställa sig som politiskt relevanta. Filmerna visar upp rörelsernas politiska aktiviteter inom grundlagsskyddade former, och därigenom försöker de också framstå som legitima aktörer. Den politiska offerpositionen konstrueras med enkla dramaturgiska grepp. Med hjälp av väl avvägda visuella klipp, dramatisk musik och förklarande text framstår en högerextrem rörelse som Svenska Motståndsrörelsen som om de vore utsatta för politiskt förtryck och förföljelse av en korrupt statsapparat. I klippene framträder tydligt de mekanismer som hör ihop med en *kollektiv viktisering* (jfr. McCauley & Moskalenko 2008).

Aktionsfilmen

Att filma spektakulära aktioner är ytterligare ett sätt att förmedla bilden av mobiliseringskapacitet och offentligt inriktad verksamhet. *Aktionsfilmen* är intressant för att den dokumenterar och bevarar små, och

---

⁸⁸ Se exempelvis <http://www.youtube.com/watch?v=nHUoZ3alCAk> (hämtad 121226).

ibland visuellt kortvariga, aktioner för en presumtiv publik. På så sätt får aktionen ett annat genomslag, åtminstone potentiellt, i tid och rum. Nationell Ungdom har profilerat sig med ett antal okonventionella gatuaktioner, som filmats och sedan distribuerats på YouTube-kanalen. Aktionerna har bland annat riktats mot arbetsförmedlingen, Goldman Sachs, krigföring, bemanningsföretag och sexualbrott. I ett filmklipp syns sammanfogade sekvenser föreställande aktivister och flygbladskonfetti, allt musiksatt med euro-poppig technomusik. NU:s aktivistfilmer fokuserar på det spektakulära och delvis lekfulla, snarare än på aggressivt beteende och homosocial maskulinitet. En intressant aspekt är den politiska dimensionen i NU:s aktioner. Aktionerna tenderar att kretsa kring socioekonomiska frågor som arbetslöshet, krigföring och ekonomiska orättvisor, frågor som vanligtvis förknippas med den politiska vänstern. NU:s aktioner hämtar tydlig inspiration från den europeiska nya sociala högern som ofta draperar rasism eller främlingsfientlighet i sociala termer. Denna politiska strategi har anammats med viss framgång av aktörer inom den italienska nyfascismen samt inom den nationalrevolutionära riktningen i Tyskland.

Långt ifrån det lekfulla och spektakulära befinner sig SMR:s aktioner i offentliga miljöer. SMR:s aktionsfilmer skildrar konventionella politiska praktiker, t.ex. torgmöten, som ibland utvecklas till handgriplig konfrontation med ordningsvakter och polis. I några klipp filmas också fysiskt handgemäng med antirasistiska motdemonstranter. I ett par klipp slutar aktionerna i polisingripande, allt filmat av organisationens aktivister. I SMR:s aktionsklipp förenas offerrollen med martyrens, i den ideologiska inramningen blir statsapparaten aggressor när rörelsen försöker återropa grundlagsskyddad mötesfrihet. På så sätt kan SMR visa att de inte viker ned sig, men att de samtidigt försöker verka inom den rådande lagstiftningens ramar. I aktionsklippen uppenbarar sig våldet som ett underliggande element, det är aldrig långt borta – SMR:s gatukamp transformeras i klippen till legitimt självförsvar, och bilderna söker bekräfta rörelsens militanta ideologi på samma gång som man framställer statsmaktens företrädare och motdemonstranter som aggressorer. Offerrollen knyter an till både *viktimiseringen* och till det ideologiska *martyrskapet* som utgör mekanismer för radikaliseringsprocesser till politisk våldsanvändning (McCauley & Moskalenko 2008). Det som präglar Svenska Motståndsrörelsens aktionsklipp är också en påtaglig aggressivitet, ibland explicit kroppslig, men även latent och diskursiv. Aggressiviteten är ideologiskt sammankopplad med SMR:s idépolitiska samhällssyn, men också till en homosocial maskulinitet. I SMR-klippen förekommer inte några kvinnliga aktivister, utan alla aktivister som syns i bild är (företrädesvis unga) män. Våldet (och den sociala avtrubning som våldet härbärgerar) i kombination med hyllningen av det maskulina, beskrivs ofta som centrala komponenter i forandet av den fascistiska politiska identiteten (se exempelvis, Eco 2004; Hobsbawm 1999).

Vildmarksfilmen

En helt annan typ av aktivistfilm föreställer diverse handlingar i olika naturmiljöer, ofta med *vildmarkstema*. Dessa filmer innehåller sekvenser från bland annat skogsvandring och andra övningar i skogsmiljö. Filmerna innehåller klipp som betonar fysiska prövningar t.ex. isvaksbad och marsch med tung packning i

svår terräng. I filmklippet ”vandring i Dalarna” från *MotståndMedia*, bär fyra yngre män runt på en nedsågad trädstam i en snötäckt skog. Klippet beskrivs på följande sätt: ”I helgen kastade sig aktivister ur Motståndsrörelsens 5: e näste ännu en gång ut i de djupaste dalskogarna för att genomföra ett vildmarksäventyr, denna gång vågade man sig på ett tuffare äventyr än någonsin tidigare.”⁸⁹ I filmen förklarar en person som agerar befäl att de ska ut och gå i vinternatten, sedan följer en rad klipp från nattvandring med karta och kompass, allt med pålagd dramatisk musik. I en textremsa förklaras bildklippet med följande information ”Aktivitet, Borlänge 18/2 2012. 1h sömn på 48h, marsch på 4.5mil. Ingen mat. Knappt något vatten. Ständiga utmaningar”.⁹⁰

Ibland har de filmade vandringarna kulturhistoriska förtecken som i klippet ”Fornminnesvandring utanför Stockholm”, publicerad på FNU:s kanal FörbundetMedia. Att sammanföra ett intresse för svensk historia med fysisk aktivitet kan tyckas harmlöst men aktiviteten måste förstås i ett större politiskt sammanhang där naturaktiviteterna fungerar som ett element i en rasideologisk sundhetsideologi. Vildmarkstemat och de pseudo-militära övningarna hänger samman med den samtida rasideologiska miljöns fokus på sundhet och renlevnad, dvs. genom bejakandet av en traditionell, förmodern maskulinitet (se exempelvis Kimmel 2007). En inriktning som skiljer den nutida högerextremismen från perioderna under 1980- och 1990-talet, då miljön, eller åtminstone de mediala bilderna av miljön, till stor del präglades av element från skinheadkulturen, vit-maktmusik och destruktivitet (jfr. Löow 2000).⁹¹ Kroppskulturen och sundhetsidealet är framförallt tydligt hos FNU och i en del filmer på Svenska Motståndsrörelsens kanal. Kanske ämnar dessa filmer också att normalisera rörelsernas sociala ungeängspraktiker, och på så sätt skapa motbilder till den hårda stigmatisering som annars omgärdar rörelserna. Den publika bilden av den högerextremistiska miljön som präglad av hot, våld och (politisk) kriminalitet möter i de filmade vildmarksklippet en ideologisk kontrapart. Här möter publiken snarare en rörelse som sysslar med fältövningar i militär anda, eller aktiviteter som kan förknippas med Scouterna.⁹²

En annan typ av film i naturmiljö är SMR:s klipp från årliga bondaktiviteter. Klippet ”Svenska motståndsrörelsen: Bondens dag” beskrivs med följande text: ”Helgen den 12-13 september reste aktivister från Svenska motståndsrörelsen, till stor del boende i städerna, till den skånska landsbygden för att hjälpa en bonde med hans arbete.”⁹³ Klippet utspelar sig inte i vildmarken, men försöker dock visa på

---

⁸⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=BAOMYO9q6wQ> (hämtad 121203).

⁹⁰ <http://www.youtube.com/watch?v=BAOMYO9q6wQ> (hämtad 121203).

⁹¹ Sundhetsidealet var förvisso ett ideologiskt element även under 1980- och 90-talen, men den mediala bilden representerade en annan verklighet i den rasideologiska miljön.

⁹² Scoutrörelsen har också uppmärksammats av SMR i en artikel om Scoutrörelsens grundare Baden-Powells kontakter med nazityskland. Bland annat skriver man ”[...] 1939, tillbringade Baden-Powell en hel dag med att läsa *Mein Kampf* och kom fram till att det var ”en underbar bok med goda idéer om utbildning, hälsa, propaganda, organisation etc.” <http://www.nordfront.se/scoutrorelsen-baden-powell-och-moten-med-ns-tyskland.smr> (hämtad 130303).

⁹³ http://www.youtube.com/watch?v=V3_QcVQbRSg (hämtad 130207).

rörelsens kontakt med historia och natur, vilket SMR också knyter till föreställningen om ras genom textelementet ”blod och jord”.⁹⁴ Filmen består av sekvenser föreställandes aktiviteter i jordbruksmiljö. SMR har fler klipp med bondtema, exempelvis i klippet ”Svenska motståndsrörelsen: Bondens dag 2010”. Det är möjligt att denna typ av klipp försöker tematisera en bonde- och landsbygdsromantik filtrerad genom en nationalsocialistisk antimodernism. I klippet ”Svenska motståndsrörelsen: Bondens dag 2010” ses aktivister tåga över ett fält med rörelsens fanor till en plats där en av de dåvarande ledargestalterna håller ett tal. Iklädd mörk kostym läser han upp ett tal ur ett medtaget anteckningsblock, inledningsfrasen är ”Barn, föräldrar. Det är rasens blod som ger er liv”.⁹⁵ Landsbygdsklippen normaliserar rörelsens utövare genom att visa upp dem under ”kamratliga” former i naturlandskap. SMR producerar således också en typ av propagandafilm som har mer tematiskt och visuellt gemensamt med den traditionella journalfilmen än med modern rasideologisk aktivism.

Träningsfilmen

En annan typ av film visar interna aktiviteter som på olika sätt innefattar någon form av fysisk träning, ofta av kampsportskaraktär. Dessa träningsfilmer har tematiska likheter med vildmarksfilmen, de betonar fysisk fostran och kamratanda, samtidigt som de demonstrerar att rörelsen är redo för fysiska konfrontationer. I filmklippen introduceras betraktaren till fysisk kamp med politiska förtecken, i klippet ”Svenska motståndsrörelsen: Vikingakamp i Dalarna” får vi bland annat se SMR-aktivister träna brottning och skjuta pilbåge. I andra klipp springer aktivister hinderbana, exempelvis i ”Spontan fysträning i Stockholm” (FNU/Förbundetmedia) och i SMR:s film ”6/11 -Motståndsrörelsen Friluftaktivitet i Västsverige” (MotståndMedia).

I lanseringsfilmen för Förbundet Nationell Ungdom syns aktivister träna kampsport och i en film på Svenskarnas Partis kanal tränar FNU-aktivister ”Airsoft” med ”ungdomar från SvP-Malmö”. Filmen kallas ”Airsoft med SvP och FNU” och beskrivs med följande text: ”Den 10/9 2011 genomförde ungdomar från SvP Malmö och aktivister från FNU en gemensam kamratskapsaktivitet i Skåne. Airsoft samt att umgås tillsammans i det fina höstvädret stod på schemat. Lagen var blandade med killar och tjejer, SvP:are och FNU:are och kamratskapskänslan var fullständig.”. Filmen föreställer ett antal skyddsmaskerade personer som skjuter på varandra i skogsmiljö. Bilderna från skogsbataljen ackompanjeras av musikstycket ”Det Finns Bara Krig” med norrländska industrimetall-bandet Raubtier.

Träningsfilmen fungerar som en bekräftelse på den fysiska fostran som reflekteras inom de högerextrema rörelsernas ideologiska självpresentation. Här tematiseras den kamratanda, kroppskultur och latent våldsutövning som präglar rörelsernas självbild och politiska identitetsprocess. Våldet närvarar bara i

---

⁹⁴ Blut und boden (blod och jord) var det tyska 1800-talsbegreppet för den rashomogena nationen (dvs. ett nationellt medborgarskap baserat på det tyska ”blodet”), och frasen populariserades av NSDAP under 1930-talet.

⁹⁵ <http://www.youtube.com/watch?v=-esoVPACdg> (hämtad 130207).

termer av lek och självförsvarsträning, men måste förstås i relation till det faktiska våldsutövande som följer vissa av organisationerna i den högerextrema miljön. Fysisk fostran och självförsvarsträning är delar av den, potentiellt, förestående väpnade raskampen.

Bland de filmklipp som beskriver interna aktiviteter återfinns också klipp från möten och tillställningar. Svenska Motståndsrörelsen publicerar bland annat klipp från sina ”aktivistdagar”, där ihopklippta sekvenser av tal, socialt umgänge och annat ackompanjeras av stämmingsfull musik. Nationell Ungdom publicerar ett klipp från lanseringen av organisationen samt ett klipp från midsommarfirande och Svenskarnas Parti publicerar klipp från en julfest. Ingen av de senare filmerna har särskilt många visningar.

Både vildmarksfilmen och träningsfilmen tematiserar byggandet av kollektiva identiteter. Kamratskap, lojalitet och fysisk fostran är tydliga markörer för identitetssökande individer och i det omgivande samhället uppfyller exempelvis idrottsrörelsen och andra föreningsbaserade kollektiva sammanhang ofta dessa behov (förutom mer självklara incitament som att det är roligt att spela fotboll, klättra i berg, osv.). I den högerextrema miljön skapas en tydlig länk mellan dessa identitetsmarkörer och den högerextrema politiska ideologin. Samhörigheten betonas genom att fysisk och social aktivitet representeras som ett sammansvetsande kitt för en målmedveten och kollegial rörelse.

Intervjun

Som en del av Nordisk Ungdoms kampanj ”bli aktiv”, publicerade organisationen filmade intervjuer med aktivister. I klippen berättar unga män om varför de gick med i organisationen och vad det var som fick dem att ta beslutet. Bland annat beskriver en av de aktiva att en av de bidragande faktorerna var användandet av internet, och framförallt ett forum (han nämner dock inte vilket, troligtvis är det nordisk.nu han syftar på) där han mötte politiska åsikter och användare som bidrog till att han blev politisk aktiv.

Svenska Motståndsrörelsen publicerar en typ av klipp som påminner om NU:s, dock är det inte intervjuer utan filmade ”kommunikéer”, dvs. ett tal som läses upp av någon av rörelsens företrädare. I ”kommunikéer” talar en nu avhoppad ledargestalt om de sociala och politiska villkoren för aktiviteten i rörelsen. En aktivism som ska botten i total lojalitet mot rörelsen och personlig uppoffring. SMR har också ett klipp där en kvinnlig företrädare intervjuas av en norsk tidning om sin syn på bland annat kvinnans roll och familjen.

Humorinslaget

Ett genremässigt inslag som förekommer i vissa klipp är humor. Humorklippen handlar framförallt om att förlöjliga antirasistiska motdemonstranter för att uppnå komisk effekt. Det kan handla om att repetera korta visuella sekvenser och lägga på humoristisk musik för att få den politiska motståndaren att verka

fänig. Eller som i exempelvis SMR:s klipp ”Motståndsrörelsen - Aktivism i Jönköping”, där filmas SMR-aktivister som delar ut flygblad på Jönköpings gator. Plötsligt syns aktivister från RKU (Revolutionär Kommunistisk Ungdom) komma gåendes (med fanor) mot kameran, i filmklippet ökas hastigheten och inslaget ackompanjeras av Povel Ramels sång ”Bråttom Bråttom Bråttom”.⁹⁶ Liknande inslag finns i fler klipp. I ”19/6 - Motståndsrörelsen - Aktion i Stockholm”, har SMR-aktivister satt upp en banderoll över en vägtunnel på ett svåråtkomligt ställe (Fredhällstunneln i Stockholm). När polisen dyker upp, ökas hastigheten och musikvinjetten från den brittiska tv-serien Benny Hill klipps in. En sekvens som liknar en liten jakt i slapstickformat slutar med att aktivisterna klättrar ned. I filmklippet syns också SMR-aktivister i samtal med flera uniformerade poliser. I klippet hörs en av poliserna hota aktivisten som håller kameran. I klippet hör man polisen säga att: ”Nu ska jag berätta en sak för dig...nu är det så här. Om du så mycket som filmar mig och mitt ansikte...[kort paus]...så kommer det att sluta illa”. Polismannen upprepar sedan samma hot vid flera tillfällen och försäkrar också att han vet vem personen som filmar är eftersom de har avkrävt SMR-aktivisterna legitimation. I klippet syns sedan polismannen som uttalat hoten inklippt med en bild där hans ansikte syns tydligt.⁹⁷ På så sätt visar SMR upp sig själva som politiska aktivister med viss humor, men som också trakasseras och hotas av polisen. I klippet blandas element från såväl aktionsfilmen, konfrontationsfilmen och humorinslaget, det är också det fjärde mest visade på SMR:s YouTube-kanal.

Det finns andra exempel på inslag av humor i de högerextrema filmklippen, bland annat på Nordisk Ungdoms kanal. I klippet ”Nätverket mot Rasism - Demonstration mot Nordisk Ungdom”,⁹⁸ häcklas och namnges antirasistiska aktivister, allt ackompanjerat med musik för komisk effekt. I en annan video ses en aktivist från NU dansa utstuderat fänigt och klippet avslutas med texten ”Okej vi kan inte dansa. Men vi kan politik”.⁹⁹ Nordisk Ungdom har till och med publicerat ett slags blooper-klipp,¹⁰⁰ med titeln ”Best of Nordisk Ungdom”, där de sammanfogat klipp där aktivister ramlar, kastar snöbollar, konfetti och i en scen hörs ett litet barn tjuta när den italienska fascisten Gianluca Iannone från CasaPound talar på något litet internt möte med NU. I klippet ses också aktivister kasta snöbollar mot fönstren på ett asylboende för ensamkommande flyktingbarn.¹⁰¹ Ibland döljer humorinslagen också ett latent hot, som i ett klipp där NU-aktivister försöker dela ut leksaker till samma asylboende. Ett boende som enligt informationen i filmen blivit attackerat av nazister (dvs. av NU-aktivister). Attacken ska ha inbegripit äggkastning. I klippet ses en hånleende NU-ordförande när han försöker överlämna leksakerna till en av de anställda på

---

⁹⁶ <http://www.youtube.com/watch?v=QkjmtWa9-sI> (hämtad 130103).

⁹⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=03ZYsp9d87E&bpctr=1357242919> (hämtad 130103).

⁹⁸ <http://www.youtube.com/watch?v=bOq7AhMvr88> (hämtad 130103).

⁹⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=xiCmOhJ610U> (hämtad 130103).

¹⁰⁰ En blooper (kan översättas till ”missar”) visar ihopklippta filmsekvenser där något gått fel vid inspelningen, exempelvis när någon glömmer bort sina repliker, eller ramlar omkull, dvs. sådant som är bortklippt i den slutgiltiga versionen.

¹⁰¹ <http://www.youtube.com/watch?v=Bf79QOgMyKE> (hämtad 130103).

asylboendet och i klippet kan flera NU-aktivister ses hånskratta åt en av flyktingarna som filmas rökandes utanför huset.¹⁰² Denna typ av filmklipp siktar tydligt in sig på en yngre målgrupp. Klippet försöker med ett enkelt budskap (flyktingbarnen är egentligen inte barn) och enkla retoriska grepp att appellera till potentiella sympatisörer. Humor blir här ett vapen i kampen för att locka nya anhängare men också för att förlöjliga politiska motståndare, flyktingbarn, och andra subjekt och politiska processer som man definierar sig mot.

Nyhetsinslaget

På Svenskarnas Partis YouTube-kanal SvPMedia finns några klipp av (amatör-)journalistisk karaktär. Klippen bär SvP:s nättidning Realistens namn och berör händelser med invandrarrelaterat tema. I ett klipp intervjuas en ägare till en gästgård, som migrationsverket vill använda som asylboende.¹⁰³ I ett annat klipp intervjuas några skolelever om det obehag som de upplevt i och med att kommunen (Åmål) tagit emot ensamkommande flyktingbarn. I klippet intervjuas unga personer (både anonyma och identifierbara), som berättar att de känner sig ”hotade”, ”äcklade”, och att de är ”rädda” för flyktingarna. Nyhetsklippet utgår ifrån att ”några småtjejer” i Åmål har ”trakasserats av ensamkommande flyktingbarn”, i klippet försöker också aktivisten intervjuas personal på asylboendet.¹⁰⁴ I ett klipp avhandlas en rättegång ”mot invandrarna som misshandlade Carl-Eric Cedvander på Kortedala torg”. Klippet inleds med en speakerröst som beskriver händelsen, sedan sammanfogas ljudupptagningar från rättegången med speakerrösten. På klippets publiceringssida finns också de åtalades namn utskrivna.¹⁰⁵ Nyhetsinslaget är inte så framträdande i YouTube-materialet, men det är ändå intressant eftersom det utgör en slags videoverision av de nätnyheter som diskuterats ovan. Att välja ut händelser utifrån en egen (främlingsfientlig eller rasistisk) nyhetsvärdering, och publicera dem som alternativ journalistik är ett väl beprövat grepp i nättidningar som *Nationell.nu* och *Realisten*. Framtiden får utvisa om detta är en publiceringsform som kommer att öka i omfattning.

4.7.4 Användarinteraktionen och YouTube-kommentarernas betydelse

Det är svårt att avgöra vilken betydelse kommentarerna under de enskilda klippen har, både i relation till YouTube-användarna i allmänhet, och i relation till dem som publicerar filmerna. Överlag kan man urskilja tre potentiella socio-politiska och politiskt-kognitiva funktioner hos kommentarerna som helhet.

För det första kan kommentarerna spela en politiskt bekräftande roll. Många av inläggen är positiva och uppmuntrande, och på så sätt bekräftar kommentarerna filmernas budskap och rörelserna bakom. De producerar en form av åsiktsgemenskap bland användare med liknande uppfattningar. I stället för att sitta

---

¹⁰² <http://www.youtube.com/watch?v=IvHMRA6y6yU> (hämtad 130103).

¹⁰³ http://www.youtube.com/watch?v=_iqynLnk9Sc (hämtad 130104).

¹⁰⁴ <http://www.youtube.com/watch?v=0nht1Q0o9oI> (hämtad 130104).

¹⁰⁵ <http://www.youtube.com/watch?v=ueGemJ4IYYg> (hämtad 130104).

i enskildhet och konsumera rasistiskt innehåll på internet, blir kommentarerna en umgängesform där användaren kan känna samhörighet kring socialt stigmatiserade uttryck och åsikter. I kommunikationen med andra förstärks det pejorativa språkbruket och den anonyma åsiktsgemenskapen kan bidra till en normalisering av ett extremt språkbruk (jfr. McCauley & Moskalenko 2008).

För det andra inbjuder kommentarerna till verbal konfrontation, där invektiv mot meningsmotståndare och explicit rasism är vanligt förekommande. På så sätt tangerar också kommentarfälten den extrema jargong som är vanlig i kommentarerna på nyhetssidor som nationell.nu och avpixlat.info. Den explicita rasismen döljs, eller spelar en mer undanskymd roll, i själva filmklippen, men den framträder fritt i användarkommentarerna. Här kan besökare, under anonymitetens skydd, inträda i en rasistisk kommunikation med andra användare utan sociala eller juridiska konsekvenser. Det finns också en stor mängd kommentarer som uppmanar till våld under filmklippen, inlägg som uttrycker saker som ”Nackskott på såna här drägg”,¹⁰⁶ eller ”(j)ävla svartskallar, FÖRSVINN bara!!! Gör världen en tjänst: Gå in i en moske och spräng dig själv, jävla äckelblatte, fatta vad spö du skulle få om du började nåt med mig, jävla fitta!”.¹⁰⁷ Det finns ingen större poäng med att stapla fler exempel här, utan vi kan konstatera att YouTube:s kommentarfält snabbt kan fyllas av hatfyllda och explicit rasistiska inlägg. Här finns ingen moderering att tala om. Det är möjligt att se de anonyma kommentarerna som en form av kulturellt våld (Galtung 1990) dvs. språkliga yttranden som nedvärderar, avhumaniserar, hotar, eller som försöker skapa skräck hos specifika subjekt (invandrare, vänsteraktivister, politiker, etc.). Det språkliga kulturella våldet normaliserar successivt strukturellt våld, och potentiellt också fysiskt våld riktat mot vissa grupper i samhället (jfr. Galtung 1990).

Ytterligare en aspekt av den verbala konfrontationen tangerar vad som brukar kallas ”flame war” (Askanius 2010:351), eller ”flaming” (Byam 2010:57), en benämning som används för att beskriva hur webb 2.0-användare med olika (politiska) uppfattningar använder (exempelvis) kommentarfunktioner för att förolämpa och misskreditera varandra i sociala medier. Flaming är ett framträdande inslag i kommentarfälten i en stor del av de högerextrema YouTube-klippen. Detta tyder också på att åsiktsmotståndare ser och kommenterar högerextrema klipp, vilket i sin tur visar att vi inte kan uttala oss om vilka som ser på klipp, och varför de ser dem.

För det tredje innebär kommentarfunktionen, åtminstone potentiellt, att rörelserna kan komma i kontakt med och kommunicera med sympatisörer. Det är dock troligt att kontaktytan på YouTube spelar en ytterst begränsad roll för faktisk rekrytering in i den högerextrema miljön. Den viktigaste funktionen är i stället rörelsernas synlighet och deras socio-politiska normalisering, vilket kommer att diskuteras närmare

---

¹⁰⁶ <http://www.youtube.com/watch?v=ueGemJ4IYYg> (hämtad 130104).

¹⁰⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=R5J-cuKYLLM> (hämtad 130104).

nedan. Däremot kan kommentarfunktionen vara en viktig språngbräda för utvecklandet av rasistiska uppfattningar. I och med att extrema åsikter florerar fritt, förskjuter kommentarerna också gränserna för vad som är möjligt att uttrycka. Över tid kan de få en normaliserande funktion, och på så sätt bli socialt accepterade. Denna normaliseringsprocess innebär också att extremt språkbruk har en avtrubbande effekt på användarna och en allmän diskursiv normalisering av extrema yttranden och åsikter har historiskt visat sig vara ytterst farlig (McCauley & Moskalenko 2008).

4.7.5 Vikten av att synas – videoaktivism och YouTubefilmernas rörelsekognitiva dimension¹⁰⁸

De högerextrema grupperna är väletablerade aktörer på YouTube och organisationernas filmklipp är överlag välgjorda och politiskt-strategiskt genomtänkta. Filmklippen innehåller mångdimensionella uttryck, där visuella, audiella och textuella element sammanfogas på ett strategiskt sätt för att uppnå politisk effekt. Nästan allt filmmaterial som publicerats på de högerextrema organisationernas kanaler rör sig inom vad som är juridiskt hållbart (dvs. det är mycket lite av innehållet som skulle kunna klassas som hets mot folkgrupp, direkta uppmaningar till våld, eller terrorhandlingar, etc.). Den högerextrema miljöns nyttjande av YouTube som plattform för publicering, distribution och cirkulation av visuellt material, kan betraktas som ett strategiskt anammande av vad som brukar kallas *videoaktivism* (se exempelvis Askanius 2010; Aguayo 2011). Som visats ovan utgör videoaktivismen en prioriterad komponent i ett omfattande propagandarbete hos specifika grupperingar inom den högerextrema miljön. Trots att filmklippen inte har några enorma publiksiffror, (antalet visningar av det sammanlagda materialet på rörelsernas kanaler uppgår till runt en och en halv miljon och i relation till andra politiska klipp är detta inte omfattande), finns det andra aspekter av videoaktivismen som är värda att belysa närmare. Klippen och deras politiska budskap fyller flera andra viktiga funktioner¹⁰⁹ för den högerextrema miljön. I det följande fokuseras på tre av dessa.

- Filmklippen bekräftar den högerextrema miljöns och gruppernas existens genom att verksamheten synliggörs i den medierade offentligheten
- YouTube-klippen bidrar till en normalisering av rörelsernas socio-politiska innehåll
- YouTube fungerar som en egen politisk arena, till vilken aktioner, intervjuer och andra politiska praktiker anpassas. Politisk kommunikation på YouTube härbärgerar en specifik form av medielogik – en logik med vissa konkreta egenskaper och effekter

---

¹⁰⁸ Med rörelsekognitiv avses de gemensamma föreställningar och identiteter som formas hos aktörerna i en rörelse. Inom den vetenskapliga forskningen kring sociala rörelser finns det de som menar att en social rörelse framförallt är ett kognitivt område (som präglas av kollektiva lärandeprocesser och kognitiv praxis), snarare än en organisation eller grupp (se exempelvis Eyerman & Jamison 1991).

¹⁰⁹ Här avses inte bara intentionella funktioner, utan även funktioner som härrör ur YouTube-kommunikationens specifika egenskaper.

Den i särklass viktigaste funktionen som den högerextrema aktiviteten på YouTube har, hänger samman med möjligheten till synlighet. Att publicera och distribuera filmklipp innebär att de högerextrema rörelserna och organisationerna erhåller en plats i den medierade offentligheten. Vidare innebär det också att publiken för de politiska budskapen är potentiellt oändlig, även om publiken i praktiken är relativt begränsad.¹¹⁰ Att publicera material på YouTube innebär också att filmklipp kan cirkuleras i andra webbmiljöer, exempelvis genom att de bäddas in eller länkas i bloggar, på webbplatser, eller andra informationsflöden på web. 2.0. På så sätt når de högerextrema organisationerna, potentiellt, också utanför sina traditionella publikområden. Högerextremt material finns på många webbplattformar i det som brukar kallas för ”corporate Internet” (Fuchs 2010), dvs. den del av internet som ägs och kontrolleras av kommersiella aktörer. Det kan förefalla paradoxalt att politiska krafter som arbetar utanför de etablerade politiska institutionerna kan dra nytta av en kommersiell kommunikationsplattform som YouTube.¹¹¹ De högerextrema rörelsernas politiska budskap inbegriper en kraftig kritik mot etablerade massmedier och medieföretag, men eftersom YouTube tolererar högerextremt material är det mycket användbart som publicerings- och distributionsplattform.¹¹²

Att synas i webboffentligheten innebär att den egna rörelsens existens bekräftas. Organisationerna kan visa upp sina aktioner och andra utvalda delar av sin verksamhet och därigenom framträder också konkreta medlemmar i offentligheten. För en konventionell politisk rörelse är detta inget märkvärdigt, men med tanke på den högerextrema miljös underjordiska eller delvis underjordiska verksamhet under framförallt 1980- och 90-talen utgör detta en attitydförändring hos rörelserna. Under 1980–90 talet var högerextrema aktivister ofta maskerade eller åtminstone anonyma (jfr. Lööv 2000). Att delta i en medierad offentlighet innebär också att rörelserna kan visa upp en mångfald av aktiviteter, och på så sätt kopplas den politiska verksamheten till olika dimensioner av det sociala livets varande.

Den andra centrala funktionen som rörelsernas filmproduktion och -distribution har, inbegriper en normalisering av den högerextrema miljön. I klippen får vi möta tämligen vanliga unga män (dock nästan inga kvinnor) som går i skogen, tränar, leker, har torgmöten och så vidare. Visserligen utmärker sig en del av SMR:s klipp av konfrontation, homosocial aggressivitet och latent våldsutövning, men även i SMR:s material finns det socialt okontroversiellt innehåll. Att publicera en betydande mängd klipp där unga män

---

¹¹⁰ Webbanvändare tenderar att utgöra en tämligen fragmenterad publik (se exempelvis Wasko & Erickson 2009).

¹¹¹ YouTube är annonsfinansierat och ägs sedan 2006 av Google (Wasko & Erickson 2009).

¹¹² YouTube har ganska omfattande publiceringsregler. Filmer med pornografiskt innehåll eller filmer som innehåller våld är inte tillåtna enligt villkoren som alla användare måste förbinda sig till. Inte heller tillåts klipp som hetsar mot andra på grund av ”ras eller etniskt ursprung, religion, handikapp, kön, ålder och sexuell läggning/hbt-identitet” (http://www.youtube.com/t/community_guidelines) (hämtad 130102). Det är dock uppenbart att modereringen eller viljan att upprätthålla regelverket inte fungerar särskilt väl. Möjligen är det ibland svårt att avgöra vart gränslinjen ska dras avseende våldsinnehåll eller hets mot folkgrupp, men troligen är det framförallt ett problem med att upprätthålla regelverket som gör att material med vålds- eller rasistiskt innehåll ligger kvar. Det är inte särskilt svårt att finna material som bryter mot användarvillkoren på YouTube (jfr. Andén-Papadopoulos 2009).

lever vildmarksliv och umgås under till synes avpolitiserade former, utgör en central komponent i vad som kan beskrivas som en social saneringsprocess. Att tematisera kamratskap och sundhet framför exempelvis hat och hedonistiskt festande är ideologiskt genomtänkt, och kan för den kontextlöse betraktaren framstå som oskyldigt eller till och med positivt. Om vi istället betraktar och analyserar vildmarkstemat mot bakgrund av den kunskap som existerar om den högerextrema miljöns politisk-praktiska samtids historia, framträder en annan bild. Då kan vildmarksstrapatser betraktas som en förlängning av den paramilitära kultur som närts i den högerextrema miljön under hela efterkrigstiden. Den stora skillnaden är den mer neutrala ideologiska inramningen av övningarna som görs i propagandamaterialet. I klippen med fysiska prövningar uttrycks det aldrig att övningarna hänger ihop med övertygelsen om en, potentiellt våldsam, politisk kamp.

De två första funktionerna; synlighet och normalisering, är också förbundna med en rörelsekognitiv dimension av den högerextrema miljön. De fyller inte bara en extern kommunikativ roll, utan de har också en intern betydelse. Synligheten och normaliseringen kan ses som element i en fortgående sociopolitisk identitetsprocess för rörelserna. De förstärker vissa identitetsmarkörer, som exempelvis fysisk sundhet, maskulin homosocialitet och naturliv, och distanserar sig på samma gång mot andra möjliga identitetsmarkörer. Dessa andra markörer framträder i filmerna som en projektyta mot vilken den egna politiska moralen och självbilden reflekteras. Denna markering och distansering uttrycks ofta på ett kraftfullt sätt, inte sällan i aggressiva termer, där man kan tala om politiska motståndare och invandrare som ”degenererade drägg”, eller som en ”pöbel”. Här fyller således kommentarerna en viktig bekräftande roll för den egna sociala och politiska identiteten.

Slutligen är det också fruktbart att betrakta den högerextrema videoaktivismen som en egen kampform med specifika (medie-)egenskaper. Att publicera filmer som representerar rörelsernas olika aktiviteter och politiska handlingsmönster, innebär att vissa element i dessa praktiker sammanfogas och medieras i propagandasyfte. Själva videoformatet och det specifika distributionssättet, medför att vissa aktiviteter (eller specifika delar av aktiviteterna) anpassas för publicering på YouTube. Detta blir tydligast i Nordisk Ungdoms videomaterial. NU:s spektakulära aktioner, där utklädda aktivister iscensätter performance-liknande protester passar väl in i videoaktivismens praktik. Genom att filma spektakulära aktioner och sedan publicera dem som korta klipp, överskrider aktionernas tids- och rumsliga begränsning. De medierade aktionerna förlänger således tiden och rummet för den faktiska aktionen, och på så sätt kan den fortsätta att cirkulera efter att den är genomförd. I det avseendet utsträcks också politikens fysiska rum samtidigt som tiden komprimeras (i och med att aktionen går att bevittna när som helst, hela tiden).

YouTube-publicering innebär också att filmernas politiska innehåll och dess estetiska former på olika sätt samverkar för att skapa ideologiska effekter. Det faktum att filmerna överlag är välproducerade, med genomtänkt redigering, pålagd musik, och med enkla slagkraftiga budskap och symboler, bidrar till vad

sociologen Les Back (2002) definierar som den rasistiska politikens estetiska dimension. Filmklippen anammar en populärkulturell estetik, för vilken betraktarens känsleregister är den främsta måltavlan. Genom att sammanfoga sekvenser av bilder som tematiserar kamratskap, motstånd, handlingskraft och maskulinitet och sedan addera ödesmättad, stämningsfull eller annan affektiv musik, konstrueras en estetiskt kodad ideologisk propaganda. Den högerextrema miljöns kommunikationsarbete visar att affektiva argument har en framträdande position, något som också korresponderar med den utpräglade politiska idealismen hos organisationerna samt med det övriga propagandamaterialet som distribueras av aktörerna i miljön.

4.7.6 Facebook som rekryteringsplattform

Den högerextrema miljöns genomslag på Facebook är inte omfattande, men samtidigt är flera aktörer stadigt växande på plattformen. Alla organisationer, Svenska Motståndrörelsen undantaget, har konton med viss aktivitet, men aktiviteten får ändå betraktas som tämligen begränsad. Två organisationer utmärker sig som mer aktiva, Svenskarnas Parti vars sida har 2 905 gilla-markeringar, samt Nordisk Ungdom med 2 427 gilla-markeringar (se tabell 4.5). Båda organisationerna har under denna rapportens tillblivelseprocess ökat sin närvaro och aktivitet på Facebook en hel del (130408).

Organisation	Antal gilla-markeringar
Svenskarnas parti (SvP)	2 905
Nordisk Ungdom (NU)	2 427
Mot svenskfientlighet – till värn för Norden (SvP)	702
Förbundet Nationell Ungdom (FNU)	673
Nordiska nationalsocialister (NNS)	331

Tabell 4.5. De högerextrema organisationernas popularitet på Facebook (130408)

För att illustrera hur den ökade närvaron också påverkar populariteten kan vi titta på Nordisk Ungdoms Facebook-konto. Mellan den 21 september och den 30 december 2012, ökade antalet gilla-markeringar från 1 293 till 2 097 på NU:s konto med samma namn. Den 26 december betonar man också själva sin popularitetsökning i ett inlägg på sidan:

Ännu ett ungdomsförbund i backspegeln! Idag passerade vi Grön Ungdom och Nordisk Ungdom är nu större på facebook än fyra av de åtta riksdagspartiernas ungdomsförbund. Förbunden som får se sig slagna av Nordisk Ungdom är nu Grön Ungdom, LUF, CUF och KDU¹¹³

Nordisk Ungdom bedriver medlemsvärvning med det utsatta målet att uppnå 1 000 medlemmar, för att därigenom bli berättigade ekonomiskt stöd från Ungdomsstyrelsen. I slutet av 2012 uppger man att antalet

¹¹³ <http://www.facebook.com/nordicyouth> (hämtad 121230).

medlemmar är drygt 700 (121230). NU:s Facebooksida är intressant då man bland annat visar upp en del av sitt internationella samarbete. På sidan finns kommentarer och bilder från resor till stora högerextrema arrangemang i Polen (marschen på Polens nationella självständighetsdag den 11 november) och från två högerextrema festivaler i Ungern med namnen ”Festival Boreal” och ”Magyar Sziget”. På Ungernbilderna syns bland annat den högerextrema sångerskan Saga uppträda.¹¹⁴ Majoriteten av bilder från festivalen (23 av 39 st.) föreställer någon form av tornerspel innehållandes strid med medeltida stridsvapen som yxa, armborst, pilbåge och svärd. På andra bilder ser man aktivister som deltar i möten. NU beskriver sitt besök på festivalen på följande sätt:

Festivalerna väntas locka nationalister inte bara från Europa utan även Japan. Den kommer vara fylld av intressanta föredrag, diskussioner, konserter och uppvisningar av olika slag. Vi ska göra vårt bästa för att uppdatera löpande med information om vad som händer, både i bild och skrift.¹¹⁵

På NU:s Facebooksida finns länkar till de officiella festivalsidorna och på dessa blir det tydligt att Nordisk Ungdom inte bara är där som besökare utan att de också deltar aktivt tillsammans med både kända och mindre kända nyfascister och högerextremister. Bland annat medverkar NU:s representant Fredrik Becklin i ett panelsamtal med namnet ”European Round Table discussion Part 1”.¹¹⁶ I mötet medverkar bland annat Roberto Fiore (från Italienska Forza Nuova), samt representanter från högerextremistiska organisationer i ytterligare sju länder (Kroatien, Spanien, Polen, Norge, Frankrike, Belgien och Ungern).¹¹⁷

Nordisk Ungdoms Facebooksida fungerar som en interaktiv visuell plattform för rörelsens aktiviteter, och som länkingsverktyg till organisationens webbplats. Det politiska innehållet på sidan är framförallt kopplat till NU:s olika aktioner och till vad som skrivs på den egna webbplatsen. Det förekommer också kommentarer till samtida politiska händelser som exempelvis Tintin-gate,¹¹⁸ men också politiska kommentarer till traditionella högtider som jul och midsommar. På sidan beskriver man sin politiska profil på följande sätt:

Nordisk Ungdom är en nationalistisk ungdomsorganisation som arbetar för skandinaviska ungdomars rättigheter. I vårt Norden diskrimineras inte unga på arbetsmarknaden. Där är inte droger, våld och

---

¹¹⁴ Att en nationalsocialistisk artist som Saga uppträder på en ”identitär” festival, visar (som diskuterats tidigare) att avståndet mellan de olika inriktningarna inom den högerextrema miljön inte är särskilt stort (se även Lundquist 2010:154).

¹¹⁵ <http://www.facebook.com/nordicyouth> (hämtad 121230).

¹¹⁶ <http://festivalboreal.hu/node/17> (hämtad 121230).

¹¹⁷ Bland organisationerna så märks såväl spanska Democracia Nacional, som enligt sin hemsida verkar ha kontakt med Svenskarnas Parti (<http://democracianacional.org/dn/modules.php?name=News&file=article&sid=4008>) (hämtad 130103). DN tillhör den del av spansk extremhöger som försökt röra sig mot det högerpopulistiska fältet (Rodríguez Jiménez 2012:118), franska *Renouveau Français* (konservativa nationalkatoliker), och mer extrema ungerska *HVIM* (Bernáth, Miklósi & Mudde 2005:86).

¹¹⁸ Tintin-gate är namnet på den mediedebatt som uppstod när en ansvarig på Kulturhuset i Stockholm valde att plocka bort seriealbumet Tintin i Kongo, med motiveringen att innehållet var rasistiskt. Händelsen blev mycket uppmärksammad och beslutet om att ta bort boken drogs senare tillbaka av Kulturhusets ledning.

kriminalitet en del av ungas vardag. I vårt Norden samarbetar skandinaverna med varandra, oavsett om man är fattig eller rik. I vårt Norden arbetar alla gemensamt för vårt folk, inte för den egna vinningens skull. Vi försöker ha grundinställningen att ingenting omöjligt. Vi försöker se problem som något positivt, som kan lösas. Vi i Nordisk Ungdom är inte rädda för att tillämpa kontroversiella arbetsmetoder och prova på nya saker. Vi vill fungera som en idéspruta där vi visar att förändringar inte är omöjliga, eller ens svåra, att uppnå. Improvisera, anpassa, segra - Så vill vi beskriva vårt arbete.¹¹⁹

Trots att NU:s programförklaring på flera sätt indikerar organisationens position långt ute på högerkanten, är det politiska innehållet på Facebooksidan relativt konventionellt. Det förekommer inga angrepp på samhällets konstitutionella grunder, inte heller förekommer explicit rasism, eller material som kan uppfattas falla inom ramen för kulturellt våldstolerande eller diskursiv/symbolisk rasism (jfr. Galtung 1991; Gust 2002; Jiwani, & Richardson 2011). När rasistiska inlägg framträder är de mer subtila. Exempelvis har man publicerat en satellitbild där stora delar av Sverige är vitt (av snö). Texten till bilden lyder ”This is what we fight for!”, tolkningen blir således att NU kämpar för Sverige, men där den vita snön också är en symbol för det etniskt homogena Sverige.¹²⁰

En intressant aspekt av NU:s programförklaring är den tydliga managementdiskurs¹²¹ som präglar texten. I beskrivningen av ”grundinställningen” återfinns flera explicita element av en utpräglad (nyliberal) managementvokabulär. Fraser som ”(v)i försöker se problem som något positivt, som kan lösas” och ”Nordisk Ungdom är inte rädda för att tillämpa kontroversiella arbetsmetoder och prova på nya saker. Vi vill fungera som en idéspruta där vi visar att förändringar inte är omöjliga, eller ens svåra, att uppnå. Improvisera, anpassa, segra”,¹²² utgör typexempel på hur en nyliberal managementdiskurs påverkar en högerextrem organisations retorik (jfr. Fairclough 2006). I skärningspunkten mellan en högerextrem politisk diskurs och nyliberal managementdiskurs uppenbaras också en diskursiv glidning mot den radikala populistiska högern. Huruvida denna programförklaring återspeglar NU:s politiska sociologi närmare är öppet för diskussion.¹²³

Svenskarnas Parti har också en aktiv Facebooksida. Sidan verkar framförallt ha tre ändamål. För det första publicerar SvP aktivitetsrapporter, för det andra lyfter man fram och länkar till artiklar i partiets nättidning Realisten, och för det tredje länkar man till partiets webbplats. I det aktivitetsrelaterade materialet på Facebooksidan finns diverse rapporter från firandet av ”hjältar” inom den högerextrema rörelsen. Bland

---

¹¹⁹ <http://www.facebook.com/nordicyouth/info> (hämtad 121230).

¹²⁰ <https://www.facebook.com/nordicyouth> (hämtad 130409).

¹²¹ Managementdiskurser utmärks av att språkbruket, bland annat, anpassas till marknadsrelationer där aktörer som exempelvis företag, kunder och konsumenter konstitueras. Språkbruket i NU:s programförklaring korresponderar delvis med formerna och stilelementen i företagskommunikation.

¹²² <http://www.facebook.com/nordicyouth/info> (hämtad 121230).

¹²³ På Nordisk Ungdoms Facebook-konto uttrycks det ett visst stöd för den mer traditionella falangen inom Sverigedemokraterna, och det finns flera inlägg där NU-företrädare uttrycker sympati för SD:s ungdomsförbund SDU (<http://www.facebook.com/nordicyouth>, hämtad 130313).

annat publiceras bilder från hedrandet av Karl XII, Gustav Vasa,¹²⁴ Gösta Hallberg-Cuula,¹²⁵ den svenske Waffen-SS kaptenen Hans-Gösta Pehrsson och bilder från hedrandet av Finlandsfrivilliga soldater. Genom hyllningarna av utvalda ”hjältar” knyter SvP också an till en lång politisk tradition inom svensk efterkrigsfascism. Här framträder SvP inte som ett reformerat nationalistiskt parti, istället utkristalliseras en historisk kontinuitet med den svenska fascistiska efterkrigsperioden (främst representerad av Engdahls Nysvenska Rörelsen och paret Oredssons Nordiska Rikspartiet), där svenska kungar och nationalsocialistiska martyrer (som exempelvis Hallberg-Cuula och Pehrsson) haft en framträdande symbolisk betydelse (jfr. Lööv 2000). De öppna hyllningarna av svenska Waffen-SS frivilliga visar också att partiets reformering (från uttalat nationalsocialistiskt till nationalistisk) i första hand är kosmetisk och taktisk, vilket bekräftar Säkerhetspolisens bedömning.¹²⁶

Aktivitetsrapporterna berör partiets politiska kampanjer, demonstrationer och aktioner. Den övervägande delen rapporter berör invandring eller invandrarrelaterade frågor och SvP:s inramning av dessa följer sedvanlig högerextrem diskurs. Bland annat skriver man om sin kampanj ”Mot svenskfientlighet – till värn för Norden”, en kampanj som också har en tillhörande Facebooksida (med 702 gillanden).¹²⁷ Begreppet ”svenskfientlig” är ett vanligt uttryck inom högerextrema kretsar och blev riksbekant i och med den omtalade videoscandalen där SD- riksdagsledamoten Erik Almqvist tvingades avgå.¹²⁸ På Facebooksidan lyfter SvP också fram politiker som lämnat Sverigedemokraterna för att ansluta sig till partiet, samt namnen på välkända personer inom högerextrema kretsar som också anslutit sig. Publiceringarna ger sammantaget intrycket av ett växande parti.

Utöver SvP:s sida ”Mot svenskfientlighet...” som berördes ovan, kan ytterligare en kampanjsida knytas till den högerextrema miljön. Sidan har namnet ”Nätverket Stoppa pedofilerna” och startades av en välkänd profil inom högerextrema kretsar (upphovsmannen är numera medlem i Svenskarnas Parti). På sidan finns det dock inga uppgifter på att ”Nätverket” skulle ha en anknytning till den högerextrema miljön. Istället framställer man sig som en ideell organisation. Följande går att läsa på Nätverkets Facebooksida:

Nätverket Stoppa pedofilerna drivs på ideell basis med syfte att påverka debatten och i en förlängning få till stånd ett antal lagändringar[...] Nätverkets vision är ett samhälle där offren sätts i första rummet och inte

---

¹²⁴ Karl XII och Gustav Vasa är tillsammans med Gustav II Adolf viktiga historiska gestalter inom svensk nyfascism (Lööv 2000:407).

¹²⁵ Hallberg-Cuula har under hela efterkrigstiden varit en centralgestalt bland den högerextrema miljöns martyrer. Hallberg-Cuula var partifunktionär inom Lindholmrörelsen och stupande som frivillig på Finlands sida i Finska fortsättningskriget (Lööv 2000:439ff).

¹²⁶<http://www.sakerhetspolisen.se/forfattningsskydd/politiskextremism/vitmaktmiljon/grupper.43b063add1101207dd46800055810.html> (hämtad 120915).

¹²⁷ <http://www.facebook.com/pages/Mot-svenskfientlighet-till-v%C3%A4rnf%C3%B6rNorden/145238075574304> (hämtad 130408).

¹²⁸ Erik Almqvist filmades av sin riksdagskollega Kent Ekeröth när han fällde rasistiska och sexistiska invektiv under ett bråk med en känd svensk komiker. Almqvist använde bland annat termen ”svenskfientlig”.

förövaren. Nätverket ser ett samhälle där barn går trygga från sexuella övergrepp, ett samhälle där staten tar sitt ansvar och gör sitt yttersta för att informera allmänheten. Nätverket använder ett flertal sociala medier för att föra ut sitt budskap, men även direkta aktioner som utdelning av flygblad. Nätverket söker ständigt personer som vill arbeta för nätverket, så tveka inte att kontakta oss om du har något som du kan bidra med. Några exempel på arbetsuppgifter är: Flygbladsutdelning, Informationsspridning av hemsidan, Begära ut domar från domstolar, Söka av internet¹²⁹

Sidan är välbesökt och populär med totalt 14 462 gilla-markeringar (130401). Sidan fungerar som en så kallad uthängningssida, i vilken dömda och misstänkta pedofilers namn och (ibland) bild publiceras. Huruvida sidan fungerar som en rekryteringsplats in i den högerextrema miljön är svårt att uttala sig om. På sidan finns det länkar till Svenskarnas Partis nättidning Realisten (det finns också länkar till mer konventionella nyhetsmedier). Mycket tyder dock på att ”Nätverket Stoppa pedofilerna” är en renodlad webbföreteelse, dvs. den mobiliserar ingen aktivitet utanför internet. Däremot kan Facebooksidan fungera som en mer oskyldig förbindelse in i den högerextrema webbmiljön, inte minst för att man ger intrycket av att de som tar problemen med pedofili och sexuella övergrepp mot barn på allvar är rörelserna i den högerextrema miljön. Pedofili utgör en tacksam tematik att formera politisk affekt kring, då det utgör en i högsta grad avskydd företeelse i samhället.

4.8 Avslutande kommentarer och slutsatser

Den svenska högerextrema miljön på internet är omfattande och välbesökt – detta är den inledande och mest allmänna slutsats som kan dras av den presenterade undersökningen. Denna slutsats korresponderar också med resultaten i tidigare svensk forskning om högerextremism (se Löow 2000, för en redogörelse av den rasideologiska miljöns propagandaarbete fram till millennieskiftet), med resultaten i samtida forskningsbidrag (Lundquist 2010; Wåg 2010), samt med resultaten i den kontinuerliga genomlysning av det högerextrema fältet som granskande aktörer bidrar med (se exempelvis Expo 2012a). Det förefaller finnas en kontinuitet i den högerextrema miljön avseende prioriteringen av alternativ medieproduktion och -distribution. Det är också tydligt att aktörerna har utvecklade kommunikationsstrategier. Sett ur ett internationellt perspektiv verkar den svenska högerextrema webbmiljön ligga i framkant avseende graden av aktivitet, professionalitet, omfång och genomslag på internet och i sociala medier (jfr. Caiani, della Porta, & Wagemann 2012; Whine 2012). Med detta konstaterat bör man samtidigt vara försiktig med att dra för snabba slutsatser rörande betydelsen av de högerextrema aktörernas förekomst på webben och i sociala medier. Låt oss först betrakta några allmänna översiktliga och kortfattade slutsatser som kan dras utifrån analysen av det högerextrema internetlandskapet.

Webbmiljön är omfattande och mångfacetterad. De högerextrema aktörerna arbetar med många olika publiceringsformer, -plattformar samt med ett mångfacetterat material. De har i hög grad dragit nytta av

---

¹²⁹ <https://www.facebook.com/Natverket> (hämtad 130401).

utvecklingen inom informations- och kommunikationsteknologin. Det märks i produktionen, cirkulationen och distributionen av politiskt propagandamaterial. Miljön är stor, både avseende antalet platser och plattformar som härrör från de mest framträdande aktörerna, men också vad gäller de olika enskilda platsernas omfång och djup. Det pågår en kontinuerlig och intensiv produktion av politiskt-ideologiskt material i den högerextrema webbmiljön.

Webbmiljön är snabb, välutvecklad och präglas av aktualitet. Flera av de analyserade plattformarna och webbplatserna kännetecknas av snabb uppdatering och hög reflexivitet mot händelser, processer och förhållanden i det omgivande (medie-)samhället. Det innebär att man, exempelvis, tidigt snappar upp nyheter som kan utnyttjas i den politiska propagandan, knyter an till aktuella debatter, samt att man kontinuerligt analyserar den omgivande samhällsutvecklingen. Den högerextrema produktionen är i hög grad också välutvecklad, vilket lämnar avtryck, både i materialets formmässiga egenskaper och i dess innehåll. Detta märks inte minst i den visuellt utformade propagandan.

Nyhetsproduktion som trafikgenererande faktor. Den högerextrema webbmiljöns kvantitativa genomslag, dvs. andelen datatrafik (besök) på de olika webbplatserna, beror sannolikt på den regelbundna nyhetsproduktion som flera aktörer prioriterar. De tre mest besökta webbplatserna har alla en daglig nyhetspublicering som till stor del består av remedierade och rekontextualiserade nätnyheter. Dessa nyheter vinklas utifrån en högerextrem nyhetsvärdering och förses med en rasistisk språkdräkt. Texterna är ofta riktade mot enskilda personer och det förekommer en kontinuerlig uthängning av (offentliga) enskilda personer. Uthängningsjournalistiken är också relativt unik för den högerextrema nyhetsproduktionen, dvs. uthängning är något de traditionella kommersiella massmedierna oftast undviker. Nyhetsproduktionen möjliggör också en direktkontakt med högerextrema aktörer, både företrädare för de olika rörelserna men också allmänna besökare är flitiga kommentatorer på nyhetssidorna.

Högerextrem videoaktivism som visuell frontlinje. Flera högerextrema aktörer har omfattande kanaler på den kommersiella videodelningstjänsten YouTube. YouTube-kanalerna utgör dynamiska plattformar för publicering, cirkulering och distribution av visuell propaganda. De fem rörelser som analysen har fokuserat på, har publicerat mer än 220 filmklipp som har visats knappt 1 500 000 gånger. Filmmaterialet är genomgående välgjort och syftar i första hand till att mobilisera publiken genom att framkalla affekt – videomaterialet utgör en form av medierad känslopolitik (det innehåller i mindre utsträckning rationell politisk retorik).

Facebook som rekryteringsplattform? De högerextrema aktörernas genomslag på den sociala nätverksplattformen Facebook är tämligen begränsat. Samtidigt är man stadigt växande. Några av organisationerna är etablerade och aktiva, men öppenheten och möjligheterna att identifiera anhängare begränsar troligen ett större genombrott. Det finns dock tecken på att några aktörer i ökad grad med

framgång nyttjar Facebook, dels för rekrytering, men också för att synliggöra den politiska aktiviteten och för att länka in i rörelsernas övriga webbmiljöer.

Webbmiljöns rörelsekognitiva betydelse. En viktig egenskap i den högerextrema internetkommunikationen är dess interna funktion. Det gemensamma bekräftandet av rörelsernas politiska praktiker (och det politiska innehållet) som uttrycks av aktivister och sympatisörer, samt den interaktion (mellan användare) som uppstår kring aktivitetsrapporter, nyhetsförmedling, i forumdiskussioner, etc. utgör betydelsefulla komponenter i ett politiskt identitetsbyggande. I kommentarfälten och i sociala medier produceras och förstärks rasistiska gemenskaper (jfr. Statzel 2008; Welks 2010), och i den interaktiva kommunikationen synliggörs också den högerextrema miljöns våldstendenser på ett konkret sätt.

4.8.1 Den högerextrema kommunikationens egenskaper och dess rekryteringspotential

Mot bakgrund av de kvalitativa analyserna går det också att dra några mer specifika slutsatser utifrån materialets innehåll och formmässiga egenskaper. Här diskuteras det högerextrema materialets karaktärsdrag i relation till olika samhällsliga, politiska och kulturella kontexter. Syftet är att förstå materialets rekryteringspotential, samt hur det förhåller sig till de övergripande utgångspunkterna för studien – hur den högerextrema webbmiljön kan betraktas utifrån dess förhållande till det demokratiska styrelseskicket och till politiskt våld. I föreliggande del berörs aspekter av sociopolitisk normalisering (den högerextrema miljöns visuella sanering), maskulinitet, homosocialitet, identitet och gemenskap, samt det politiska våldets betydelse för miljön. Mot bakgrund av denna diskussion kommer också de identifierade radikaliseringsmekanismerna att kritiskt genomlysas.

Den högerextrema internetmiljön binds samman av en rad gemensamma och besläktade budskap. Vissa av dessa är självskrivna och uppenbara (som exempelvis den explicita rasismen) andra är kanske mer oväntade (som exempelvis djurrätt). Om vi försöker konstruera en sammanhållen bild av miljön framträder några ständigt återkommande teman som alla inramas genom en rasistisk och nationalistisk diskurs. Dessa teman kan förenklat grupperas i fyra övergripande ämnesområden,¹³⁰ (1) invandrare och invandring, (2) det etablerade politiska systemet och dess aktörer, (3) mainstream-journalistiken och ”det politiska korrekta” samhällsklimatet, samt (4) sociala problem.

Den högerextrema webbmiljön tillhandahåller extremt förenklade lösningar på olika typer av samhällsproblem, vilka i sin tur attribueras mångkulturalismen, invandrare, politiker, journalister och de etablerade nyhetsproducenterna, etc.¹³¹ Genom att beskriva samhället genom ett rasistiskt filter,

---

¹³⁰ Dessa fyra övergripande teman täcker inte in allt som publiceras och kommuniceras i den högerextrema webbmiljön, men de svarar mot den överväldigande majoriteten av det analyserade materialet.

¹³¹ En intressant detalj är att det förekommer mycket lite kritik mot det rådande ekonomiska systemet, åtminstone i jämförelse med de dominerande individuella, kulturella och politiska förklaringsramar man lutar sig emot. När det

utkristalliseras en rad faktorer som också pekar på materialets rekryteringspotential. De högerextrema aktörerna erbjuder förmenta lösningar på reella sociala och ekonomiska problem, dvs. de knyter an till aktuella händelser, processer och beslut som återspeglar den samtida samhällsutvecklingen, som exempelvis våldsbrott, arbetslöshet och försämrade sociala förhållanden. Detta är en klassisk populistisk strategi (jfr. Eatwell 2004; Rydgren 2010; 2005). I de högerextrema budskapen framträder ett återkommande anspråk på att rörelserna endast avspeglar *vox populi*, dvs. att man ger uttryck för en (tystad och undertryckt) folkvilja. Genom emotionellt laddad propaganda konstrueras ett ramverk av känslopolitiska element som appellerar till publikens (de potentiella sympatisörerna/aktivisterna) personliga erfarenheter av samhällsförhållandena.

Den analyserade webbmiljön synliggör det högerextrema fältets visuella förvandling, från våldsdyrkande maskerade aktivister och berusade horder av skinheads, till en normalisering av aktivisten. Den högerextrema internetmiljön utgör på flera sätt rörelsernas ansikten utåt, mot offentligheten. Det innebär också att stora ansträngningar har gjorts för att radera ut den tidigare (etablerade) bilden av den rasideologiska miljön som socialt, politiskt och visuellt extrem.¹³² Denna transformation är inte ny utan har pågått under en längre period (jfr. Wåg 2010; Lundquist 2010), men den synliggörs tydligt i det material som rörelserna väljer att kommunicera till allmänheten. Normaliseringen av miljön utgör också ett konkret sätt att anpassa sig till de kommunikativa former som internet och sociala medier erbjuder. I och med att kontaktytorna blir fler, lättillgängliga och användardynamiska, är det viktigt att mötet med eventuella sympatisörer inte präglas av distansering, utan av identifikationsmöjligheter via gemensamma referenspunkter. Därför präglas den högerextrema webbmiljön av en påtaglig visuell sanering, dvs. alla tecken och attribut som kan förknippas med mer vulgärromantiska nationalsocialistiska sammanhang är borta eller åtminstone inte särskilt framträdande (här utgör dock Nordfront ett undantag). Samtidigt finns

---

förekommer kritik som uttrycks i ekonomiska termer, handlar det framförallt om antisemitiska uttalanden om judiska bankirer, eller om ett ansiktslöst judiskt globalt kapital. I den högerextrema diskursen förefaller det enda kravet vara att den ekonomiska makten ska ligga hos ”svenskarna”. Vid analyserna av Nordfront och SvP:s webbsidor återfinns mycket litet om synen på det ekonomiska systemet. Hos SvP får vi veta att de ”verkar för att nationalisera svensk ekonomi för att på så sätt säkra Sveriges suveränitet.” och att ”en mer självständig ekonomi måste samtidigt understödjas och ett svenskt privat företagande aktivt uppmuntras för att stärka Sverige och i största mån minska internationellt inflytande över den svenska ekonomin”. Hos SMR återfinns en text av organisationens ledargestalt, som anger att det kan finnas skäl att begränsa koncentrationen av kapital. ”En viktig sak för att etablera ett riktigt folkstyre är att begränsa möjligheterna för mycket rika familjer att etablera sig på andra människors bekostnad. Viss rikedom kommer naturligtvis att tillåtas, vi är inte kommunister, men någon form av lagar kommer att tillämpas när privata företag, privatpersoner eller familjer ansamlar för mycket kapital”. Så, när det ekonomiska styrelseformerna väl berörs verkar rörelserna förespråka en sorts nationalistisk kapitalism (SvP) respektive en nationalsocialistisk kapitalism (SMR). (<http://www.svenskarnasparti.se/2012/09/25/svp-stodjer-kritik-mot-imf-och-varldsbanken/> & <http://www.svenskarnasparti.se/vidareutveckling-av-de-politiska-punkterna/> & <http://www.nordfront.se/framtidens-styre.smr> , alla hämtade 130312).

¹³² Med visuellt extrem avses exempelvis bilder av maskerade nynazister som poserar med automatvapen, eller bilder på halvnakna skinheads i full holmgång under vit-makt konserter (se exempelvis Löow 2000, för exempel på denna typ av visuell framställning).

en stor diskrepans mellan det material som produceras av de högerextrema aktörerna och yttrandena samt kommunikationen i kommentarfält och i diskussionsforum.

Den visuella saneringen tyder inte bara på att rörelserna är medvetna om vikten av den kommunikativa framtoningen, utan att man också försöker distansera sig från de subkulturella attribut och identitetsmarkörer som präglade den högerextrema miljön under 1980- och 90-talen. Detta är också någonting som uttrycks explicit av framträdande aktörer inom den högerextrema miljön.¹³³ Utvecklingen måste också förstås i relation till den allmänna ”popularisering” som det högerextrema fältet präglats av under en längre period. Partier som tidigare verkade under ytterst marginaliserade förhållanden sitter i dag i beslutande församlingar runt om i Europa, och ibland innehar de även tydliga maktpositioner.¹³⁴

4.8.2 Maskulin gemenskap

Michael Kimmels (2007) sociologiska forskning om avhoppade svenska nynazister visar att aktivismen i den högerextrema miljön på flera sätt utgör en maskulin passagerit. I övergångsriten är också den manliga gemenskapen mer betydelsefull för engagemanget än ideologin och de politiska budskapen. Gruppidentiteter, i vilka starka maskulinitetsideal formeras, är den främsta anledningen till ett våldsbejakande beteende hos Kimmels informanter. Även om den högerextrema miljön har förändrats efter det att Kimmel genomförde sin studie torde det vara av central vikt att analysera den högerextrema webbmiljön utifrån ett perspektiv som belyser maskulinitetens närvaro, inte minst på grund av det analyserade webbmaterialets karaktär. I den högerextrema webbmiljön finns en betydande mängd material som både visuellt och textuellt gestaltar manlig gemenskap och ett manligt våldsbejakande. Maskulina ideal uttrycks också i ideologiska texter, där könsbiologism möter en extrem form av politisk idealism. Men de maskulina element som torde ha störst betydelse för identifikationen och identitetsformandet hos användarna, återfinns i de inslag av våldsamt rättskipande som framträder i både propagandafilmer och texter. Berättelser om individuell och social utsatthet (exempelvis i material som innefattar ”invandrades” våld mot svenskar) producerar en form av viktimisering (se vidare nedan). Mot denna offerposition framstår det maskulina våldet som en rakryggad och rationell reaktion. Den högerextrema webbmiljön erbjuder en (våldslatent) manlig gemenskap, i vilken oförrätter och utsatthet inte bara kan undvikas, utan även aktivt stävjas.

---

¹³³ Se exempelvis; <http://www.nordfront.se/klas-lund-jag-angrar-ingenting.smr>,
<http://www.nordfront.se/nationalsocialism-manligt-och-kvinnligt.smr>,
<http://www.nationell.nu/2012/05/10/nordisk-ungdom-den-nationella-rorelsen-ar-en-subkulturell-ankdamm/>,
<https://www.realisten.se/2012/07/03/avsaknaden-av-forebilder/> (alla hämtade 130315).

¹³⁴ Ibland har förvisso partierna nya namn och de kan bygga på nya konstellationer av aktörer, men de har ofta ett arv från, eller är sprungna ur, en europeisk efterkrigsfascism. I Sverige utgör Sverigedemokraterna ett exempel på ett sådant parti (jfr. Demker 2012).

I det analyserade materialet är våldstoleransen och våldsbejakandet också knutet till de olika kampformernas anpassning till specifika situationer. Våldsamheter eller hot om våld framträder i filmade konfrontationer med ordningsmakt eller politiska motståndare, och synliggör ett stegradt våldsbeteende i grupp. I det avseendet finns det likheter med andra former av maskulint våld, som exempelvis våld bland fotbollshuliganer, eller andra former av gatuvåld i grupp. Den politiska dimensionen av våldet vid dessa situationer utgör till största delen förklaringsramarna till händelserna (både internt och i propagandamaterialet), men våldet är också ett självändamål. En stor del av de filmade konfrontationerna framstår för betraktaren som onödiga, eller åtminstone som möjliga att undvika. Det är uppenbart att vissa aktörer i den högerextrema miljön ser våldet, både det latent och det explicita, som en central del av organisationernas handlingsrepertoarer. Våldsanvändningen kan sedan legitimeras genom en retorik som betonar självförsvar (mot antirasister, ”rödingar”, etc.), eller som ett försvar för det egna folket. Poängen är att våldsanvändningen, oavsett hur den förklaras och inramas i den högerextrema propagandan, kan ses som en produkt av homosociala praktiker som i sin tur formar och formas av gruppidentiteter (jfr. Kimmel 2007). Det maskulina våldsbejakandet kan också förstås utifrån den fascistiska ideologins tankefigurer. I den fascistiska ideologin utgör våldet och den maskulina chauvinismen centrala komponenter i ett ”mytiskt dyrkande av hårdhet” (Moore 1966/2004:266).

4.8.3 Radikaliseringstendenser

Det är svårt att med säkerhet uttala sig om huruvida receptionen av högerextremt internetmaterial och kommunikationen i högerextrema webbmiljöer kan bidra till en radikaliseringsprocess av enskilda användare. I rapporten har några tendenser till hur interaktion på internet utlöser och accelererar ett våldsamt språkbruk kunnat observeras. I kommentarfält och diskussionstrådar på sociala forum framträder en våldsbejakande kommunikation mellan användarna i den (öppna) högerextrema webbmiljön. I flera observerade fall har det varit möjligt att erfara hur beteenden påverkas i en spiral av kulturellt (språkligt) våld. I skydd av anonymiteten hetsar användare varandra och språkbruket förråas successivt. Ibland slår den interaktiva kommunikationen över i hatiska uppmaningar till extremt våldsutövande, exempelvis i detaljerade beskrivningar av hur man kan ta livet av människor man anser förtjänar det. Samtidigt är det svårt att dra entydiga slutsatser av hur ett förråat språkbruk, i vilket invandrare och politiska motståndare avhumaniseras, ska förstås. En rimlig slutsats bör vara att sådana tendenser, i kombination med andra faktorer, bidrar till att skapa en allmän tolerans för våldsanvändning i den högerextrema miljön och, i mer extrema fall, utgör ett stöd och direkt grund för det faktiska våld som den rasideologiska miljön inrymmer.

Om vi betraktar de radikaliseringsmekanismer som det högerextrema webbmaterialet på olika sätt berör och (ibland) explicit tematiserar, kan vi få en bild av individuella, sociala och socialpsykologiska element som det högerextrema webbmaterialet nyttjar i sitt propagandaarbete. En återkommande referens till radikaliseringsmekanismerna är olika former av *personlig* och *kollektiv viktimering* (jfr. McCauley och Moskalenko 2008). Den högerextrema propagandan projicerar viktimeringen (mot åskådaren) genom att

lyfta fram och presentera enskilda händelser och individer som offer (våldtäktsoffer, misshandelsoffer, etc.), eller genom att framställa den egna rörelsen som offer för ett orättfärdigt åsiktsförtryck och statligt sanktionerad förföljelse. I relation till den personliga och kollektiva viktimiseringen skapas potentiella identifikationsmärken som kan korrespondera med upplevelser och erfarenheter hos användarna. En individuell erfarenhet av, exempelvis, våld utfört av någon (eller några) som identifieras utifrån den högerextrema uppdelningen svenskar och icke-svenskar, exploateras på en känslomässig nivå av högerextrema avsändare. På detta sätt transformeras verkliga erfarenheter och upplevelser av orättvisa och utsatthet (våldsamma eller inte), till en potentiell rekrytering till, eller radikaliserings av, enskilda individer i den högerextrema miljön.

I materialet finns det också flera exempel som knyter an till radikaliseringsmekanismen *gruppradikalisering*. Utifrån en kollektiv viktimisering utmålar sig de högerextrema rörelserna (framförallt SMR) som offer för en orättfärdig förföljelse, som i sin tur medför social stigmatisering. I det material som innehåller konfrontationer med företrädare för samhällets institutioner finns flera tendenser till det som McCauley & Moskalenko (2008) definierar som *radikalisering under bot*. Verbal och fysisk konfrontation med polis och ordningsvakter framträder i skärningspunkten mellan budskap som romantiserar den egna rörelsens kamp och styrka, och som betonar det offentliga samhällets orättfärdiga repression. Denna typ av material kan fungera som radikaliserande representationer på redan aktiva individer och på politiskt övertygade sympatisörer. Då mycket av det högerextrema webbmaterialet nyttjas av aktivister och sympatisörer som redan delar attityder, uppfattningar och politisk åskådning (användarinteraktiviteten tyder åtminstone på det), förstärker innehållet redan etablerade föreställningar om den egna rörelsen och relationen till det offentliga samhället. Den sociala och politiska marginalisering som personer i den rasideologiska miljön upplever, kan också minskas genom att representationsformer och handlingsramar uttrycks utifrån personliga och gemensamma erfarenheter som kommuniceras i den högerextrema webbmiljön (jfr. Statzel 2008). Exempelvis kan individuella upplevelser av problem som uppstått i mötet med polisen, myndigheter, personer i skolan, etc. bekräftas av andra aktivister (användare) med liknande erfarenheter. På så sätt skapas också gemensamma utgångspunkter för politiska uttryck och politiskt handlande.

I det analyserade materialet förekommer det också referenser till ett ideologiskt betingat *martyrskap*. Martyrskapet framträder (åtminstone implicit) i beskrivningarna av aktivister som fått fängelsedomar eller blivit föremål för åtal och rättsprocesser. De personer som "drabbats" blir symboler för den egna gruppens gemensamma stöd, och de utgör en projiceringsyta för kommentarer som uttrycker sammanhållning och lojalitet mot organisationen och kampen. I socialpsykologisk terrorismforskning anses martyrskapet vara en framträdande mekanism för radikaliserings till våldsanvändning (McCauley & Moskalenko 2008), här avses dock oftast martyrer som offrat sitt liv för kampen. Aktivister som fått fängelsedomar uttrycker en mildare version av samma fenomen, de blir symboler för uppoffring och lojalitet med kampen. Det är nog rådligt att betrakta martyrskapet med en viss distans här, och det är

bättre att betrakta aktivister, vars fängelsedomar och åtal representeras i webbmaterialet, som ”vittnen” för den orätt man utsätts för i samhället, och som man söker mobilisera kraft mot. Således framträder inslag av radikalisering i det faktum att aktivister och sympatisörer delar och ger uttryck för en uppfattning om att gruppens medlemmar är utsatta för förföljelse, vilket i sin tur bidrar till en åsiktsmässig gemenskap som förstärks under föreställningen att man verkar under *yttre tryck* (jfr. McCauley & Moskalenko 2008; Caiani & Parenti 2009).

De olika aspekterna av representerade radikaliseringsmekanismer bör först och främst ses som *rekryteringsmekanismer*, och i andra hand som uttryck för radikalisering. De två aspekterna hänger dock samman, då radikalisering är en process som inte nödvändigtvis börjar i konkret våldsanvändning eller ens i ett våldsbejakande, utan snarare i sociopolitisk radikalisering och mer specifikt för den högerextrema miljön – i kulturell våldstolerans (framförallt uttryckt i rasism och avhumanisering av andra). Samtidigt visar tidigare forskning (se exempelvis; Kimmel 2007) att våldet och den manliga homosocialiteten (den maskulina gemenskapen) är centrala incitament för en enskild individs närmande till den rasideologiska miljön.

Förkortningar

ANC: African National Congress

BBS: Bulletin Board System

DN: Democracia National

FNU: Förbundet Nationell Ungdom

HVIM: Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom

NDU: Nationaldemokratisk Ungdom

NNS: Nordiska Nationalsocialister

NPD: Nationaldemokratische Partei Deutschlands

NSDAP: Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei

NSF: Nationalsocialistisk front

NU: Nordisk Ungdom

RKU Revolutionär Kommunistisk Ungdom

SDU: Sverigedemokratisk Ungdom

SMR: Svenska Motståndsrörelsen

SvP: Svenskarnas Parti

5 Våldsbejakande och antidemokratiska vänsterautonoma budskap på internet

Linus Andersson

5.1 Inledning, syfte och utgångspunkter

Statens Medieråd har fått uppdraget att beskriva förekomsten av antidemokratiska budskap på internet och sociala medier som riktas till unga och uppmanar till våld för en politisk eller ideologisk sak och hur internet används av organisationer, rörelser och nätverk i syfte att påverka och sprida ett antidemokratiskt budskap. I den här delrapporten analyseras förekomsten av sådana budskap inom den autonoma vänstermiljön i Sverige. ”Autonom”, som betyder oberoende, eller självständig, brukar användas som beteckning på icke-organisationsanknutna grupperingar på den yttersta vänsterkanten. Det ska dock poängteras att det i den här rapporten inte är fråga om en kartläggning av den utomparlamentariska vänstermiljön i sin helhet. Det är en bred och mångfacetterad rörelse som till största del tar avstånd från våld som politisk metod. Fokus för denna studie ligger endast på sådana budskap som förespråkar, förhålligar eller uppmuntrar till våld för en politisk sak.

Utomparlamentariska vänsterrörelser och alternativ politik i Sverige var under efterkrigstiden länge förknippade med icke-våld, till skillnad från deras motsvarigheter i andra delar av Europa (Peterson 2001). Därför kom det som något av en överraskning när militant antifascism och djurrättsaktivism fick spridning på 1990-talet. De nätverk i Sverige som förknippas med den våldsbejakande autonoma rörelsen har en historia som sträcker sig tillbaka till anarkistmiljöer på 1980-talet, men det var främst i samband med oroligheterna kring EU-toppmötet i Göteborg 2001, då tre aktivister sköts av polisen och flera av de ofta unga demonstranterna dömdes till stränga straff för sin medverkan, som de autonoma grupperna uppmärksammades i medierna (för en sammanfattning, se Wijk 2003).

I sin politiska betydelse har begreppet autonom sitt ursprung i arbetarkonflikter i Italien på 1960-talet, där industriarbetare initierade utomfackliga aktioner för att föra en mer direkt kamp mot arbetsköpare och kapital (Katsiaficas 2006:kap.2). Begreppet avser en politisk aktivitet som äger rum utanför ramarna för organiserade former av vänsterpolitik (fackföreningar, politiska partier). Man brukar göra en avgränsning mot de två former av vänsterpolitik som dominerade under 1900-talet: socialdemokrati och Leninism, samt mot mer traditionella organisationer och partier på den yttersta vänsterkanten (den så kallade bokstavsvänstern), det vill säga sådana grupper som betraktades som ett hot på 1960–70-talen och som var föremål för omfattande övervakning från säkerhetstjänsterna (SOU 2002:91). Säkerhetspolisen använder beteckningen ”den autonoma miljön” som samlingsnamn för individer och grupper inom den

utomparlamentariska vänstern, och som till skillnad mot merparten av den utomparlamentariska vänstern inte tar avstånd från våld som politiskt medel.

Föreliggande delstudie syftar till att analysera hur denna inställning till politiskt våld kommer till uttryck på internet och sociala medier med hänseende på utåtriktad kommunikation i form av propaganda och rekryteringsmaterial. Eftersom uppdraget är formulerat med särskilt fokus på budskap som riktas till unga har studien främst tagit i beaktande rekryteringspotentialen hos materialet, det vill säga material som genom sitt tilltal och utformning har för avsikt att introducera unga människor i miljön och värva sympatisörer. Det innebär att materialet som behandlas enbart är sådant som publicerats i öppna forum och som är tillgängligt för allmänheten.

Till skillnad från grupper som är principiella motståndare till demokratiska värden och praxis (både som dessa värden kommer till uttryck i existerande system och som principiellt styrelseskick) är den form av radikalvänster, till vilken de autonoma grupperna kan räknas, kritiker av en liberal/konstitutionell praxis av demokrati, men den är inte principiellt antidemokratisk. Man tar inte avstånd från demokratiska värden i generella termer av grundläggande medborgerliga rättigheter (jfr. March & Mudde 2005:24). Begreppet antidemokratisk som det förekommer i uppdraget är därmed problematiskt i sammanhanget, men har inom ramen för den här delrapporten tolkats som att innefatta aktiviteter där man med våld försöker hindra andra att utöva sin yttrande- och mötesfrihet. Detta inkluderar också aktiviteter, t.ex. då det kommer till militant antifascism, som ofta motiveras genom att de ämnar försvara demokratin från antidemokratiska krafter. Begreppet ska förstås som en fråga om med vilka *medel* den politiska aktivismen bedrivs, snarare än ett uttryck för en ideologisk ståndpunkt.

I enlighet med de definitioner av våld som förekommer i rapportens inledning avses här material som uppmuntrar, försvarar, ursäktar eller på annat sätt manifesterar politiska våldshandlingar inom en svensk politisk kontext. Till detta räknas både sådana budskap som är uttryck för kulturellt våld (t.ex. i form av nedvärderande språkbruk) och skildringar eller budskap som anspelar på direkt våld. Utomparlamentariska metoder som förespråkar icke-våld (t.ex. aktioner som inbegriper civil olydnad) omfattas inte av denna definition.

Vidare anlägger studien ett kommunikationsperspektiv och är begränsad till att endast beakta våldsbejakande och antidemokratiska *budskap* som förekommer i den autonoma miljön på internet. Det innebär att undersökningen endast perifert kommer beröra specifika organisationer eller nätverk, och den har inte som ambition att kartlägga vilka människor som ingår i dessa, den ideologi de företräder, eller den verksamhet de bedriver. Frågeställningen är formulerad enligt följande:

- Hur används internet och sociala medier inom miljön?
- Hur är de våldsbejakande budskapen formulerade?

- Hur ser budskapen ut med avseende på estetik och tilltal?
- Vilka mekanismer för radikaliserings anspelar budskapen på?

5.2 Disposition och metodologiska avgränsningar

Huvudsakligen är studien intresserad av den autonoma miljön i Sverige. Materialet och miljön som sådan är dock svårt att avgränsa till att enbart gälla svenska förhållanden av två anledningar. För det första kännetecknas den socialistiska ideologin av en tradition av internationalism. Man menar att konfliktlinjerna i det moderna samhället inte löper mellan nationer, raser, religioner eller kulturer utan mellan kapital och arbete. För det andra är internet ett transnationellt nätverk vars kommunikationsformer endast undantagsvis begränsas geografiskt (utan snarare språkligt). Sammantaget kan man därmed anta att den autonoma miljö som svenska ungdomar kommer i kontakt med på internet inte är begränsad till de webbplatser som är skrivna på svenska och behandlar svenska grupper/aktioner utan har en utblick mot aktivitet i övriga Europa. Exempelvis förekommer även på svenska webbplatser rapporter från demonstrationer och andra händelser runtom i Europa, liksom material som syftar till att mobilisera till demonstrationer och manifestationer utomlands.

Ett sådant antagande innebär att det potentiella materialet för studien kunde bli mycket stort och svåröverskådligt. Studien har därför avgränsats till att gälla material producerat av svenska grupperingar eller som skildrar händelser i Sverige. Det har också gjorts ett försök till tidsmässig avgränsning. Mycket av det material som publiceras på internet finns kvar långt efter dess ursprungliga aktualitet, vilket är tydligt när det kommer till videor som publicerats på YouTube. En avgränsning har därför gjorts till att endast omfatta aktivitet från den gångna tioårsperioden.

Det är svårt att med säkerhet uttala sig om miljöns beskaffenhet på grund av avsaknaden av formell organisering bland miljöns grupperingar. Denna svåråtgångna struktur återspeglas i miljön på internet vilket kan få konsekvenser för studiens validitet, dvs. måttet på i vilken utsträckning man studerar det man avser att studera. Strategin har därvidlag varit att vara försiktig med att beskriva materialet som representativt för en enhetlig miljö. Valet av en kvalitativ ansats i bearbetningen av materialet har varit en konsekvens av detta, där en beskrivning och fördjupad förståelse av vilka typer av budskap som förekommer har beretts företräde framför ambitioner att kvantifiera. Det går heller inte att utesluta förekomsten av ytterligare webbplatser som går att härleda till miljön men som inte omfattats av studien. Riktningen har dock varit att fokusera på typexempel som kan ge betydande teoretiska insikter om miljöns beskaffenhet på internet och att i det fall som fler exempel kunde anföras, dessa går att underordna de angivna kategorierna. Vad beträffar reliabiliteten, som refererar till resultatens tillförlitlighet har principen varit att sträva mot största möjliga transparens i avgränsningar och kategorisering av materialet. Materialet som ingår i

undersökningen ska vara lättillgängligt och öppet, inte begränsat till slutna nätverk eller webbplatser som kräver medlemskap.

Delstudien har fem delar. Den första delen ger en översiktlig, generell beskrivning av miljön samt redogör för tidigare forskning om autonoma miljöer. Därefter följer tre empiriska avsnitt. Det första av dessa består av en översiktlig beskrivning av miljön på internet: vilka webbplatser som finns, vilken typ av material de innehåller och en uppskattning av dess popularitet. Detta följs av ett empiriskt avsnitt som närmare studerar webbnärvaron hos tre namngivna nätverk/aktionsnamn vars verksamhet är kopplad till den autonoma miljön. Den tredje empiriska delen bygger på en analys av material som publicerats på YouTube och fokuserar på estetik och tilltal i det videomaterial som produceras i anslutning till den autonoma miljön, samt vilka typer av budskap som förekommer i detta material. I ett avslutande avsnitt sammanfattas och diskuteras slutsatser i relation till studiens uppdrag och syfte.

5.3 Vilka är de autonoma?

Den definition av autonom som används i den här studien avser inte i första hand en specifik politisk ideologi utan är att betrakta som ett förhållningssätt till politisk verksamhet. Detta förhållningssätt förordar en inriktning mot utomparlamentariskt arbete och direkt aktion. Antologin *I stundens betta* (Wåg 2011) är en av få böcker på svenska om den autonoma miljön och den ger en inblick i den autonoma miljöns teoretiska perspektiv då den samlar texter från olika delar av rörelsen, både svenska och utländska, publicerade under en tjugofemårsperiod mellan 1991 och 2011. Titeln är talande, liksom bokens förord som försöker placera den autonoma rörelsen i ett historiskt socialt konfliktperspektiv. Betoningen på en pågående kamp är central för att förstå hur en intern diskussion utvecklar sig i en riktning som legitimerar våld som politisk metod. Bidragen i boken handlar om att finna verktyg för att bedriva motstånd mot en samhällsutveckling där, ur ett vänsterperspektiv betraktat, allt hänger ihop: Arbetslöshet och finanskris, bostadsbrist och rasism, EU:s gränspolitik och förföljelser av minoriteter. Läget är akut, och en extrem situation tarvar ibland extrema åtgärder. Värt att notera är att merparten av dessa texter är författade av kollektiv, inte av enskilda auktoriteter, vilket kan sägas vara signifikativt för den här miljön: Det finns inga officiella starka ledare eller uttolkare av ”den sanna läran”. Vidare beskrivs i förordet hur den politiska aktivismen på 1990-talet formerades kring enfrågerörelser och kampanjer, förknippade med vad som kallas den nya vänstern eller nya sociala rörelser: ”feminism, miljökamp, antirasism, queer-hbt och djurrätt. De autonoma var i praktiken den militanta flygeln av dessa sociala rörelser” (Wåg 2011:11). Militant i det här sammanhanget är inte nödvändigtvis synonymt med våldsbägen – internationellt förekommer begreppet för att beskriva en stark övertygelse med betoning på aktivism, och ambitionen att diskutera kampmetoder handlar till stor del också om att problematisera och utvärdera våldets roll. Det finns dock de som menar att det är just förhållandet till våld som utmärker den autonoma vänstern: ”Det som

särskiljer dem autonoma från all annan vänster var dock att de inte tog avstånd från våld som politisk metod i Sverige” (Pinto 2009:9).

Den autonoma miljön beskrivs många gånger som en löst sammanhållen ”scen” som inte bygger på formell organisering. Säkerhetspolisen och Brottsförebyggande rådet har i en rapport (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009:44 f.) beskrivit den autonoma miljön i termer av tre typer av organisationsformer: nätverk, kampanjer och aktionsnamn. *Nätverk* har ingen central ledning och utgörs av mer eller mindre självständiga grupperingar; *kampanjer* är tillfälliga projekt som mobiliserar grupper eller individer kring en viss fråga eller händelse; och *aktionsnamn* kan användas av grupper eller individer utan någon officiell plattform – vem som helst som delar den grundläggande ideologin kan använda sig av aktionsnamnet. Nämda rapport pekar också ut ett antal nätverk, kampanjer och aktionsnamn som verksamma inom den autonoma miljön i Sverige: Antifascistisk aktion (AFA), Revolutionära fronten (RF), Osynliga partiet, Reclaim the Streets (RTS), Global intifada, Djurens befrielsefront (DBF). Dessa aktörer återkommer också i journalistiska granskningar av den vänsterautonoma miljön (Lodén 2006; Sandelin 2007). Eftersom den här studiens syfte är att undersöka förekomsten av våldsbejakande budskap på internet och sociala medier är dessa aktörer intressanta endast i den utsträckning som de har en aktiv närvaro på internet där sådana budskap kommer till uttryck. Eftersom framförallt kampanjer är tillfälliga och övergående fenomen blir en lista som den ovan snabbt inaktuell och det kan därför vara mer motiverat att tala om centrala perspektiv snarare än aktörer inom miljön.

5.3.1 Vad vill de autonoma?

Följande försök till att teckna en ramberättelse för den autonoma miljön ska inte förstås som en fullständig sammanfattning av de autonomas världsbild. Det går inte att påstå att alla autonoma omfattas av samma ramberättelse, utan denna är tänkt att läsas som en generaliserad konstruktion av några av de mer spridda idéfigurerna inom de våldsamma delarna av miljön. Även om ideologiska frågor i huvudsak inte är intressanta för den här studien kan det emellertid vara behjälpligt att skissera några grunddrag i den politiska kontext där våldsbejakande budskap blir meningsfulla och beskriva den tolkning av demokrati som förekommer i miljön. Den autonoma miljön omfattas av ett frihetligt socialistiskt eller anarkistiskt perspektiv. Detta innebär bland annat att det i första hand är det kapitalistiska systemet som beskrivs som den grundläggande orsaken till sociala problem och konflikter. Denna analys delas med den socialistiska traditionen, men det autonoma perspektivet utmärker sig genom att inta en kritisk hållning till staten och inte ta avstånd från olagliga eller våldsamma metoder. Man kan säga att den oavhängighet som avses med beteckningen autonom medför att man kan agera på egen hand utan att ta hänsyn till en partilinje eller överenskommelser fattade i andra traditionella beslutsstrukturer.

Eftersom den konstitutionella demokratin i sin borgerliga/liberala form inte anses utgöra någon reell möjlighet för att utmana det kapitalistiska systemet, utan snarare är lierad med det, betraktas staten ur det

här perspektivet som en del av denna destruktiva struktur. Här blir analysen av strukturellt våld en viktig komponent för att förklara varför man till skillnad från stora delar av den utomparlamentariska vänstern inte tar avstånd från våld som politisk metod. Det strukturella våldet tar sig uttryck i form av diskriminering av minoriteter eller exploatering av arbetarklassen. Man vänder sig även emot kulturellt våld så som det tar sig uttryck i form av rasism och sexism. Med detta följer att man solidariserar sig med socialt underställda grupper: arbetarklassen, unga, ”förortsungdomar”, HBTQ-personer, ”invandrare”, papperslösa flyktingar, interner, i vissa fall också djur. Utifrån detta perspektiv tolkas fascismen som en populistisk tendens som är en produkt av det borgerliga samhället, en tendens som exploaterar känslan av marginalisering och underordning och tillhandahåller till synes enkla lösningar på de problem som orsakas av klassamhället. Den fiende man möter på gatan i form av organiserad extremhöger ses som en produkt av kapitalismen, inte som en politisk rörelse.

Analysen av det strukturella våldet får också betydelse för hur polisen uppfattas och skildras inom miljön. Polisen är den repressiva statens yttersta utpost där det strukturella våldet övergår i direkt våld. Polisen hindrar försöken att utmana eller ifrågasätta den rådande ordningen samtidigt som den försvarar och skyddar de element som vill begränsa de grundläggande demokratiska fri- och rättigheterna (fascister och nynazister). Ordningspolisen beskrivs också som genomsyrad av rasistiska och sexistiska attityder.

Till skillnad från den rasideologiska och den jihadistiska miljön finns ingen historisk guldålder för de autonoma att hänvisa till. Även om föreställningar om det klasslösa samhället förekommer i ramberättelsen, och socialism framstår som ett slutgiltigt politiskt mål, så är det inget som utmålas som ett utopiskt tillstånd. Snarare beskrivs det klasslösa, socialistiska samhället som den enda möjliga lösningen på de sociala problem som kapitalismen medför. Den teoretiska överbyggnaden för miljön återfinns i anarkistisk och marxistisk teori. Det finns dock inga uppenbara ”heliga” texter att förhålla sig till, utan man hänvisar till analyser och dokumentation ur en tämligen stor antikapitalistisk kanon. Den här pluralismen återkommer också i organisering och ledarstil. De nätverk som omnämns i delstudien består av lokala grupper som är självorganiserade. Det finns ingen uttalad ledargestalt eller person som formellt företräder nätverket i officiella sammanhang. Detta bidrar vidare till svårigheten att teckna en enhetlig ramberättelse. Autonomi avser inte bara förhållandet till makten utan också förhållandet till ortodoxi. Det förekommer inte i någon större utsträckning föreskrifter om hur andra borde handla, annat än att de autonoma vill bli lämnade att bedriva sin verksamhet i fred.

Strategin för att bemöta den destruktiva samhällsstruktur som man menar att kapitalismen skapat sönderfaller i framförallt två inriktningar: dels den livsstilsbetonade motkulturen där man försöker skapa och hålla liv i alternativa institutioner som fungerar och verkar utanför eller vid sidan av det etablerade

samhället (t.ex. tillfälliga autonoma zoner som sociala center och squats¹³⁵). Dels finns den utomparlamentariska sociala rörelse som söker bredare allianser för att påverka och förändra samhället. Utifrån spänningsförhållandet mellan livsstilsbetonad motkultur och social rörelse kan man också förstå inställningen till parlamentarismen på två sätt: motkulturperspektivet företräder ett slags antiparlamentarisk hållning där aktionen riktas mot att skapa, upprätthålla och försvara frizoner där den parlamentariska ordningen inte anses ha någon legitimitet. Det sociala rörelseperspektivet företräder en syn som inte nödvändigtvis förkastar den parlamentariska processen men poängterar dess tröghet och brister, vilket motiverar direkta aktioner som i vissa fall, men inte alltid, bryter mot lagen.

I båda dessa strategier finns en betoning på handling och direkt aktion. Det kan innebära att aktivt arbeta för att etablera och försvara frizoner (ockuperade hus) eller att direkt konfrontera sociala problem (militant antifascism). För dem som inte gör skillnad mellan fredliga och våldsamma metoder blir våldsanvändningen inte en moralisk utan en taktisk fråga. Det här kan se ut på många olika sätt och det förs en ständig intern diskussion om olika kampmetoders fördelar och begränsningar (jfr. Wäg 2011). Det som kan sägas utmärka den autonoma miljön, till skillnad från stora delar av den övriga vänstern, är att de här diskussionerna inte alltid gör en klar åtskillnad mellan lagliga och olagliga metoder. I miljön förekommer begreppet ”taktikmångfald” [diversity of tactics] för att överbrygga klyftan mellan de grupper som är våldsbejakande och de som förespråkar icke-våld. I de fall som man förespråkar våldsamma medel motiveras detta ofta genom att belysa klasskonflikten i ett historiskt perspektiv och att man därigenom skriver in sig i en tradition av kamp där samhällsutvecklingen förstås som en kamp mellan progressiva och reaktionära krafter.

Det finns tendenser inom den autonoma miljön som talar för att det senaste decenniet fokuserat mindre på uppseendeväckande kravaller för att utveckla andra former av aktioner. Många vittnar om hur Göteborgskravallerna och kriget mot terrorismen innebar ett bakslag för den mobilisering av en utomparlamentarisk vänster som skett under 1990-talet. I svenska medier levde spektakulära bilder av svarta blocket-aktivister¹³⁶ och barrikader på Avenyn kvar länge i den svenska offentligheten och AFA blev till en symbol för vänsterextremistiskt våld i medierna (jfr. Vestergren 2010). Samtidigt väcktes frågor om hur den kritik och mobilisering som kommit till uttryck i samband med toppmötesprotesterna kunde översättas till vardagen och bli till en permanent antikapitalistisk kamp istället för enskilda utbrott av manifestationer.

I detta sammanhang pratas det ibland om den så kallade livsstilismen, ett samlingsnamn för den identitetspolitik och det konsumentmaktsperspektiv som var framträdande under 1990-talet. Livsstilism

---

¹³⁵ Begreppet ”squat” används internationellt för att benämna ockuperade hus.

¹³⁶ ”Svarta blocket” är en taktik som inbegriper våldsam konfrontation och förstörelse av företagsägd egendom. Namnet kommer från att aktivister är svartklädda och maskerade (se t.ex. Albertani 2002 och Dupuis-Déri 2010).

används som en nedsättande term för ett ytligt politiskt engagemang som uppfattas som alltför upptaget av stilmarkörer (kläder, musik) och individuella livsval (kosthållning, attityd till droger). Men livsstilismens begränsningar beskrivs också som en partikularitet framför det universella som skymmer klassfrågan med ett alltför akademiskt förhållningssätt. Livsstilismen kan också förstås mot bakgrund av den så kallade *triple oppression*-teorin. På svenska översattes triple oppression till förtryckssamverkan och är en maktanalys som föreslår att förtrycket i det moderna samhället har tre ansikten: kapitalism/klassförtryck, sexism och rasism. Delvis kan utvecklingen inom den autonoma miljön sedan 1990-talet förstås som en reaktion mot livsstilismen för att tydligare betona den fundamentala konflikten mellan arbete och kapital. Den grundläggande maktobalansen i denna konflikt låter sig inte ändras av individuella livsval eller konsumtionsmönster. Detta har varit synligt inom den vändning mot det vardagliga som upptagit en stor del av den autonoma rörelsen under det senaste decenniet (se t.ex. *Kämpa tillsammans!* 2009), en inriktning som av naturliga skäl inte uppmärksammas i de granskningar som fokuserar på brottslighet och våld (se t.ex. Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009).

5.4 Tidigare forskning

En svårighet med att studera autonoma miljöer är att de inte är organiserade enligt ett traditionellt politiskt mönster. Den typ av tillsynes spontan mobilisering och löst sammanhållna nätverk som utgör miljön låter sig inte enkelt sammanfattas eller beskrivas i en lista över partier, organisationer eller motsvarande. Med anledning av detta syftar följande forskningsöversikt till att lyfta fram sådana studier som ägnats åt att beskriva de autonoma miljöernas struktur för att tydligare diskutera vilken typ av material som den här studien kommit att undersöka, samt detta materials funktion eller status inom miljön.

Det kan dessutom finnas definitionsproblem behäftade vid begreppet autonom eftersom det i vissa fall behandlas som en historisk kategori som är kopplad till specifika miljöer och rörelser avgränsade i tid och rum (t.ex. den autonoma rörelsen i Italien på 1970-talet, husockupantgrupper i Västtyskland och Danmark på 1980–1990-talen). En dansk rapport om politisk extremism (Larsen 2012) skriver till exempel att den autonoma rörelse som var tongivande i den utomparlamentariska politiska rörelsen i Danmark kring millennieskiftet inte längre existerar (Larsen 2012:26). Man kan dock hävda att det finns grupper i Sverige som hämtat inspiration från de autonoma rörelserna i Italien, Tyskland och Danmark och som beskrivs som, och också beskriver sig själva som, autonoma i sin egenskap av oavhängiga och aktionsorienterade utomparlamentariska vänstergrupper.

De autonoma miljöerna i Sverige har inte i någon större utsträckning varit specifikt föremål för vetenskaplig forskning. Ett undantag är Forum för organisations- och gruppforskning (FOG) vid Linköpings universitet som inom ramen för det s.k. kravallprojektet, i samarbete med olika myndigheter, har publicerat ett flertal rapporter och uppsatser utifrån ett socialpsykologiskt perspektiv. Huvuddelen av

denna forskning syftar till att ta fram teoretiska modeller för hur risken för våldsamma sammandrabbningar och kravaller i samband med politiska händelser och sportevenemang kan förebyggas och minimeras. Delar av forskningen har emellertid fokuserat på den autonoma miljön i syfte att sammanställa empiriska data om de autonoma gruppernas syn på sig själva, men också den massmediala representationen av autonoma grupper (t.ex. Vestergren 2010; Granström, Näslund & Rosander 2009).¹³⁷

I internationell forskning har det föreslagits att de autonoma bör förstås som en miljö i gränslandet mellan subkultur och social rörelse (Schwartzmeier 1999). Denna dualism speglar i sin tur en långvarig spänning inom den anarkistiska rörelsen mellan livsstilsanarkism och social aktivism där livsstilsanarkismen fokuserar på att skapa miljöer eller subkulturer för att möjliggöra en alternativ livsstil utanför det etablerade samhället, medan socialanarkismen är mer utåtriktad och benägen att bygga allianser med andra rörelser för att få till stånd en samhällsförändring (Gautney 2009). Betraktad som subkultur beskrivs den autonoma miljön som en scen för identitetsskapande att jämföra med andra stilpräglade ungdomskulturer, men som verkar i en politisk kontext (Schwartzmeier 1999; March & Mudde 2005). Utifrån ett socialt rörelseperspektiv har forskare placerat de autonoma i ett större sammanhang av utomparlamentariska vänsterrörelser med rötter i den nya vänstern på 1960-talet (Katsiaficas 2006).

I de fall som ett subkulturperspektiv appliceras på den autonoma miljön är det för att betona livsstilsdimensionen i miljön. Utifrån detta perspektiv talar man också om en motkultur som istället för att vilja ersätta den dominerande kulturen försöker utveckla en alternativ kultur utanför den (March & Mudde 2005; Gautney 2009). Den autonoma rörelsen beskrivs som en ”politik i förstaperson” (Leach & Haunss 2009:262) som går ut på att skapa utrymme eller fristäder där det blir möjligt att föra en motkulturell livsstil baserad på självorganisering i opposition mot det rådande systemet. Begreppen subkultur och motkultur används ibland parallellt men inom forskningen hänvisar de till olika traditioner där motkultur förknippas med den amerikanska studentrörelsen på 1960-talet (Roszak 1968) och subkultur förknippas med efterkrigstidens brittiska arbetarklass (Hebdige 1979). Hos Leach & Haunss (2009) skiljer man mellan subkulturer som ibland kan vara politiskt orienterade och ibland rent livsstilsorienterade och motkulturer som per definition beskrivs som engagerade i en politisk strävan (s. 261).

Med anledning av uppdragets betoning på rekryteringspotential i de budskap som förekommer på internet tycks det motiverat att ägna särskild uppmärksamhet åt livsstils- eller subkultursdimensionen som tar i beaktande meningsskapande processer med fokus på komponenter som stil och identitet. Studiens fokus på budskap och tilltal gör att det blir intressant att analysera den implicite läsare/tittare som materialet adresserar, det vill säga vilka aspekter av verksamheter och aktioner som lyfts fram och hur dessa görs

---

¹³⁷ Till detta kan också läggas journalistiska granskningar av den autonoma vänstern i Sverige som t.ex. Lodenius (2006) och Sandelin (2007).

meningsfulla. Säkerhetspolisen talar till exempel om grubblare och utagerare som två idealkonstruktioner att beskriva enskilda individers väg in i en extrem miljö (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009). Dessa är kopplade till frågor som rör aspekter av identitetsskapande (ett existentiellt behov av mening och sammanhang, eller lockelsen i att söka spänning/”kickar”).

5.4.1 Våld och maskulinitet

I forskning om politiskt våld och våldsbejakande miljöer anläggs ibland ett maskulinitetsperspektiv för att förklara hur individer motiveras till att ansluta sig till en våldsam gemenskap (jfr. Kimmel 2007). Ann-Dorte Christensen (2010) har studerat maskulinitet bland danska män som är involverade i militant antifascistisk verksamhet och kontrasterat mot liknande studier av högerextrema rörelser (t.ex. Kimmel 2005). Hennes resultat visar att den maskulinitetskris – som kan ses som en pådrivande faktor för att utveckla en våldsam (vit) hypermaskulinitet i högerextrema miljöer – inte återfinns bland de män som söker sig till den våldsbejakande autonoma vänstern. Tvärtom, menar hon, sympatiserar dessa i stor utsträckning med den feministiska kritiken och etniska minoritetens rättigheter. Det går alltså inte att förklara deras våldsamhet med hjälp av de unga männens strukturella position eller individuella uppväxtförhållanden. Istället föreslår Christensen att konstruktionen av en våldsam hypermaskulinitet är förankrad i den politiska läroprocess och utveckling som ägt rum i de organisationer och rörelser som dessa män deltagit i (Christensen 2010:165). Hon skriver:

This includes encounters with other violent men: on the one hand the police who according to the young activists responded to non-violent actions with violence, and humiliated the young men when they were 15- or 16-year-old children; on the other hand the neo-Nazis as the enemy whose violent hyper-masculinity is despised yet is met with the same type of violence. At the same time it seems as if the movement's internal political culture and the social conventions in the environment leave no room for weakness – the norm becomes 'machismo', which implies dominance and oppression of the men who cannot live up to the norms as well as of the women who are part of the AFA men's social or political network. (Christensen 2010:166)

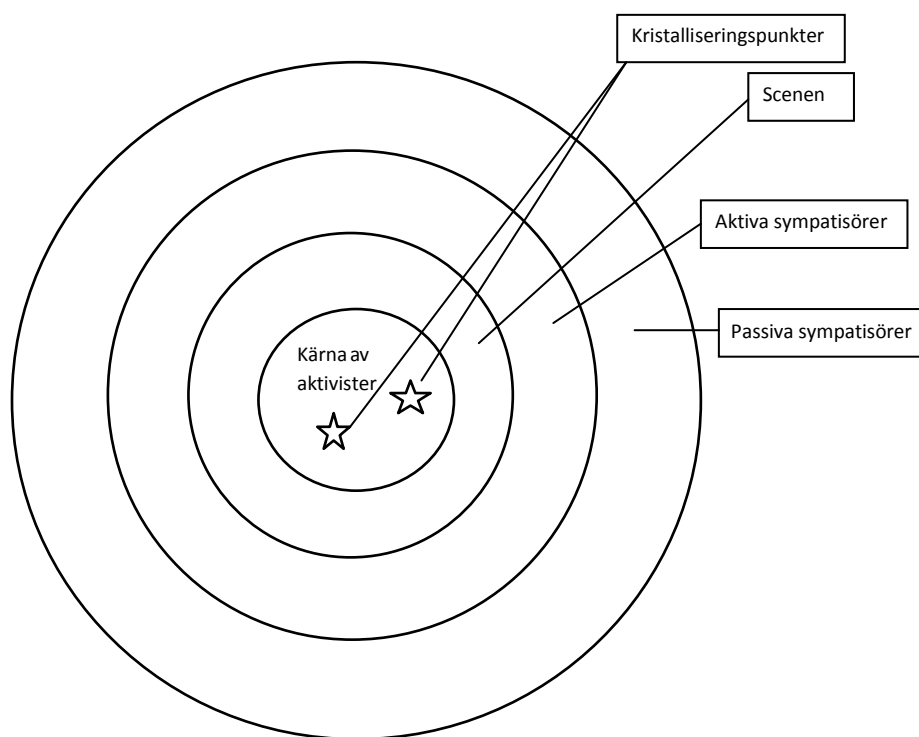
Citatet pekar ut specifika erfarenheter grundade i våldsamma konfrontationer som viktiga beståndsdelar i förståelsen av hur en enskild yngling radikaliseras till att se våld som ett berättigat medel i en politisk kamp. Det ansluter inte direkt till grubblare-utagerare-modellen utan betonar snarare hur radikalisering inom miljön är en reaktion på hot och våld, och både de politiska motståndarna (högerextremister) och polisen nämns i detta sammanhang. Christensens studie kan därmed bidra med ett perspektiv på hur man kan tolka hur de budskap som förekommer i materialet är formulerade för att anspela på eller bekräfta liknande erfarenheter.

5.4.2 Scenen

Vad som för en utomstående ser ut att vara oorganiserat och ostrukturerat kan för den invigde tvärtom uppfattas som rationellt organiserat och strukturerat. Detta är fallet med vad man brukar beskriva som en ”scen”. Ett exempel på försök till att från akademiskt håll beskriva hur svåröverskådliga och löst

organiserade autonoma miljöer struktureras finns hos Katsiaficas (2006) som, utifrån Kriesi (1984), skisserat en modell över hur den autonoma rörelsen kan beskrivas (se figur 5.1.). Modellen bygger på koncentriska cirklar där centrum utgörs av en kärna av aktivister och där det aktiva politiska engagemanget minskar i de yttre cirklarna (som i sin tur omfattar större grupper av sympatisörer). I den inre kärnan återfinns ”kristalliseringspunkter” vilket kan omfatta ockuperade hus, kollektiv, aktionskommittéer i vilka det kan förekomma formella eller informella hierarkier (men huvudsakligen brukar den autonoma miljön betraktas som icke-hierarkisk). Tillsammans med icke-anknutna individer utgör detta en kärna av aktivister som i sin tur lutar sig mot en scen av alternativa institutioner som sociala center, caféer m.m. Till aktiva sympatisörer räknas människor som engagerar sig i sådant som rörelsemobilisering och sporadiskt deltar i möten. De passiva sympatisörerna kan hänvisa till människor som tar del av en mer generell idédebatt, som läser alternativa medier, akademiker osv. De autonoma rörelsernas flytande karaktär innebär att individer kan röra sig mellan nivåer eller delta samtidigt på olika nivåer (Katsiaficas 2006:191 f.). Modellen bygger på erfarenheter från Tyskland och Italien, länder där scenen är betydligt större än i Sverige, men kan vara behjälplig såtillvida att den ger en konceptuell bild över den tillsynes lösa strukturen. I den här rapporten är scenen ett fenomen som är utmärkande för den autonoma miljön; i den rasideologiska miljön förekommer en tillsynes mer formaliserad organisationsstruktur med tydliga hierarkier och formellt ledarskap, medan den jihadistiska miljön tycks än mer löst strukturerad och svåröverskådlig.

Figur 5.1. Strukturen hos autonoma rörelser (ur Katsiaficas 2006:192).

Leach & Haunns (2009) har vidareutvecklat begreppet scen i relation till autonoma miljöer i Tyskland i ett försök att finna en definition med analytisk kraft. Deras observationer är gjorda på ett material av autonoma scener som funnits i över 30 år och vars former och verksamhet konsoliderats och blivit en del av den urbana geografin. Någon motsvarighet till Berlins och Hamburgs autonoma miljöer finns knappast i Sverige. Hos Leach & Haunns (2009) beskrivs scenen som en geografisk, framför allt urban företeelse. Kommunikation inom miljön sker i första hand genom personliga kontakter på fester, konserter och möten, eller genom affischer, klistermärken och flygblad i det urbana rummet. Internet beskrivs visserligen som en ytterligare källa till information om vad som händer i scenen men tycks underställd den fysiska sociala verkligheten.

5.4.3 Forskning om internet, nya medier och autonoma rörelser

Sedan början av 2000-talet har en växande litteratur om den utomparlamentariska vänsterns alternativa medier kommit fram (Downing 2001; Rodriguez 2001; Atton 2002; Atton 2004; Waltz 2004; Langlois & Dubois 2005; Coyer m.fl. 2007; Bailey m.fl. 2008). Gemensamt för många av dessa är att de gör en tydlig koppling mellan nya sociala rörelser och initiativ till oberoende, småskaliga, oppositionella mediekkanaler. Det kan röra sig om att trycka egna tidningar eller sända piratradio, eller om att skapa alternativa nyhetskällor på internet. Sådana alternativa medier beskrivs som viktiga för att föra ut berättelser om händelser som inte ges plats inom mainstreammedierna men också för att stärka en grupp gemenskap. Ofta betonas just hur den digitala informationstekniken gjort det mer lättillgängligt att skapa sådana alternativa mediekkanaler.

Parallellt med detta har det även skett en utveckling på medieområdet mot ett ökat deltagande genom medieanvändande. Sociala nätverksmedier tillhandahåller medietjänster där innehållet skapas och delas mellan användarna själva (exempel på detta är YouTube, Twitter, Facebook). Att utveckla egna mediekkanaler har med andra ord blivit en integrerad del av det vardagliga mediebruket för många människor. Dock finns kritiska röster som pekar på hur dessa företag (framförallt Google och Facebook) profiterar på gratis arbetskraft (Scholtz 2013), och övervakning/datainsamling (Andrejevic 2002). För en rörelse som är kritisk till exploatering av arbetskraft och kapitalismens utbredning kan det därmed finnas ett ideologiskt problem i att använda sig av sådana verktyg som bygger på att exploatera gratis arbetskraft.

Julie Uldam (2010) har studerat hur utomparlamentariska vänsterrörelser använt sociala medier i sitt gräsrotsarbete. Bland annat noterar hon en ambivalens i hur olika utomparlamentariska grupper förhåller sig till internet och sociala medier: i vilken utsträckning ska man använda sig av dessa tjänster för att kommunicera och sprida sina budskap, när de samtidigt genererar vinst åt multinationella bolag och underlättar för övervakning? En studie av skandinaviska aktivisters bruk av sociala nätverksmedier (Askanius & Gustafsson 2010) visar emellertid att långt ifrån alla grupper problematiserar detta förhållande i motsvarande utsträckning som man gjort i andra delar av Europa.

Mot bakgrund av denna utläggning kan man fråga sig hur stor del av de våldsbejakande tendenserna inom den vänsterautonoma miljön som faktiskt kommer till uttryck i de öppna och för allmänheten tillgängliga webbplatserna på internet? I intervjuer med aktivister (Peterson 2001; Lodenius 2006), liksom i diskussioner som förs på webbplatser som socialism.nu och Flashback¹³⁸, framträder en bild av att den autonoma vänstern många gånger är ointresserad av att sprida propaganda och rekrytera nya anhängare genom internet. Ofta förknippas strategisk propagandaverksamhet med högerextremism och man påtalar hur nynazisterna använder sig av internet för att framstå som större och mer seriösa än de i själva verket är.

En av aktivisterna som intervjuats i Peterson (2001:153) beskriver det som att Antifascistisk aktion (AFA) och andra militanta grupper är helt ointresserade av att nå utomstående med sina webbplatser, medan motståndarna utformar sina webbplatser för att attrahera nyfikna ungdomar och rekrytera anhängare via webben. Även om intervjun är gjord på 1990-talet finns det anledning att uppehålla sig vid den eftersom liknande resonemang återfinns också i mer samtida källor. I ett inlägg på diskussionsforumet socialism.nu daterat 5 maj 2011 frågar till exempel en användare om AFA fortfarande existerar, med hänvisning till att de under en lång period inte hade någon webbplats. Ett svar lyder:

Jodå. De finns. Verksamheten försvinner inte med hemsidan. Det där tänket härstammar från hur nassarna organiserar sig. Där finns det mängder med hemsidor men liten eller ingen verksamhet IRL. Det är väl bra att AFA inte ägnar sig åt att bygga digitala luftslott. De som behöver få veta AFA:s existens blir nog varse den =>

¹³⁹

För den här delstudien är det alltså intressant att diskutera huruvida det existerar en motsvarighet till scen på internet. Leach & Haunns (2009) beskriver hur scenen spelar en central roll för mobilisering, att skapa och upprätthålla kollektiva identiteter, praktiker och organiseringsformer (s. 20). Mycket av det material som finns tillgängligt för en allmän publik på nätet befinner sig i de yttre cirkelarna i Katsiaficas (2006) modell ovan och behandlar ämnen och för diskussioner som angår både de radikala och de reformistiska delarna av en utomparlamentarisk idédebatt. Det är också intressant att kommentera hur den digitala kommunikationstekniken kommer till användning i termer av tillgängliggörande och interaktivitet. Motivet till att studera just internetkommunikation bygger på premissen att internet erbjuder andra former för kommunikation än övriga medieformer (tryckta tidningar, flygblad, affischer m.m.) och att dessa i någon mån också har andra effekter i mottagandet än de mer traditionella formerna av propaganda, så tillvida att nätet ökar tillgängligheten till material, möjliggör interaktion och delaktighet i en nätbaserad åsiktsgemenskap.

---

¹³⁸ Det omfattande diskussionsforumet Flashback har en forumsektion för ”Anarkism, Aktivism och Socialism” med 187 918 inlägg i 4 433 ämnen (130410).

¹³⁹ (<https://www.socialism.nu/showthread.php?t=6164&page=8>) (hämtad 120912).

5.5 En autonom scen på internet?

I de journalistiska granskningar av den autonoma miljön som redan nämnts (Lodenius 2006; Sandelin 2007) bereds internet stort utrymme. Då de inte åtföljs av någon systematisk redovisning över vilka webbplatser som ingått i dessa granskningar är det lätt att få uppfattningen att det finns en omfattande och aktiv autonom miljö på internet. Det blir därmed motiverat att i ett första skede utreda i vilken utsträckning man kan återfinna en autonom scen på internet, det vill säga en miljö där nyheter rapporteras och offentliga diskussioner förs (med betoning på sådana som enligt inledande definitioner kan betraktas som våldsbejakande). Vilka webbplatser finns och hur populära är de? På vilket sätt förekommer våldsbejakande och antidemokratiska budskap? Detta är också viktiga frågor i relation till begreppet ”enklausering”, det vill säga i vilken utsträckning som en extrem åsiktsgemenskap underhålls, bekräftas och förstärks genom att det är möjligt för den enskilde internetanvändaren att vistas på en mängd webbplatser och webbforum som alla pekar i samma riktning.

I själva verket är det svårt att säga hur stor denna autonoma miljö, eller scen är på internet. Dels finns det ett avgränsningsproblem gällande vilka aktörer som ska räknas till scenen (vilken vikt ska t.ex. läggas vid enskilda bloggare?), och dels vilka delar som kvalificerar sig till uppdragets betoning på antidemokratiska och våldsbejakande budskap. Utgångspunkten för följande sammanställning har varit att ta med sådana webbplatser som omnämns i *Våldsamt politiskt extremism* avsnitt om den autonoma miljön, och som fortfarande är åtkomliga online (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009). Vidare har enskilda bloggar uteslutits eftersom dessa oftast är knutna till enskilda individer och studiens intresse är inte att kartlägga enskilda människors åsikter utan att skildra infrastrukturen för en våldsbejakande åsiktsgemenskap.

Två webbplatser som brukar hållas fram som centrala i den autonoma miljön i Sverige är Motkraft (motkraft.net) och Yelah (yelah.net). Om miljöer likt den autonoma ofta beskrivs som föränderliga och flyktiga utmärker sig nämnda webbplatser i stället genom sin beständighet: Båda har funnits på nätet sedan 1990-talet. Motkraft har funnits sedan 1997 och Yelah sedan 1994. Motkraft beskrivs i *Våldsamt politiskt extremism* som ”den autonoma rörelsens portalblogg” (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009:38) och kallar sig en medieplattform för oberoende vänstergrupper. Yelah är en oberoende socialistisk frihetlig mediegrupp/anarkistisk webbtidning. Yelah fungerar främst som en nyhetssida, med en redaktion och ansvarig utgivare, medan Motkraft fungerar som en informationssida som utöver nyheter (ofta översättningar av artiklar från andra källor eller rapporter från olika grupper) och kalendarium också fyller funktion av resursbas för radikal aktivism (t.ex. finns ett arkiv över rapporter, intervjuer, manifest och teoretiska texter m.m.). Eftersom ingen av dessa webbplatser är kopplad till någon specifik organisation går det inte heller att identifiera någon dominerande agenda. Reformistiska och radikala positioner samexisterar och man kan kanske tala om en mångfald av kritiska vänsterperspektiv, snarare än

en enhetlig ideologi. De ämnen som behandlas är rotade i socialistiska och anarkistiska perspektiv: antirasism, bostadspolitik, kollektivtrafik, arbetsrätt, feminism m.m.

I sin ursprungliga bemärkelse är begreppet scen förankrat i en given geografisk plats (ofta en stadsdel eller särskilda kvarter i stadsmiljön). I de städer där det finns en etablerad närvaro av autonoma miljöer är scenen den plats där en politisk rörelse och subkulturell livsstil samexisterar, och den fungerar som introduktion och rekryteringsbas till politiska projekt. I sin urbana form består scenen av ockuperade hus, sociala center, klubbar och barer. Information och kommunikation sker huvudsakligen via direkt kommunikation ansikte mot ansikte, via affischer och flygblad. De personliga kontakterna är avgörande för att hålla sig informerad om de aktiviteter som sker inom scenen (Leach & Haunss 2009). Mycket av ovanstående verkar gälla även för den internetmiljö som studeras i detta avsnitt. Den autonoma miljön utgör ingen stor och sammanhållen alternativ offentlighet på internet och flera webbplatser som omnämnts i rapporter och granskningar existerar inte längre (ett sådant exempel är Aktipedia som beskrivs som ”de autonomas webb-lexikon” (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009:36).

Det finns mycket få webbplatser (utöver enskilda bloggar) som publicerar och analyserar nyheter och dagsaktuella händelser. Den form av ideologisk nyhetsrapportering motsvarande de som återfinns inom den rasideologiska miljön förekommer inte i den autonoma scenen. 2001 startades en svensk underavdelning till den internationella nyhetssajten för aktivister, Independent Media Center (indymedia), men webbplatsen är inte längre aktiv (den senaste posten är från 2010). Viss typ av nyhetsförmedling sker genom webbplatser som Motkraft och Yelah, men denna är inte särskilt omfattande. Möjligtvis kan avsaknaden av ett strategiskt, aktivt arbete med ideologisk nyhetsrapportering förklaras med att den grundläggande samhällsanalys som förekommer inom den autonoma miljön delas med stora delar av vänstern, arbetarrörelsen och fackföreningsrörelsen och även om arbetarpressen decimerats de senaste decennierna finns det gott om organ som ligger nära mainstreammedierna där frågor och perspektiv som är relevanta för miljön diskuteras. Behovet av att skapa alternativa medier tycks med andra ord inte vara så stort för den miljö som här studeras.

Interaktiviteten i scenen på internet är påfallande låg. Motkrafts nyhetssidor har en kommentarfunktion i anslutning till varje nyhetsartikel men det är ytterst sällan som denna funktion används och de gånger som någon artikel kommenteras är det sällan fråga om mer än någon enstaka kommentar. Dessa kommentarfält utgör alltså inte någon arena för aktiva diskussioner på motsvarande sätt som förekommer på webbplatserna inom den rasideologiska miljön. Vad gäller forum för en offentlig debatt är diskussionsforumet socialism.nu det största och mest aktiva med 5 508¹⁴⁰ registrerade medlemmar (526 aktiva). Forumet innehåller 245 697 inlägg i diskussionstrådar om 7 900 ämnen. Det är inte ett forum

---

¹⁴⁰ Dessa siffror är hämtade 130408.

uteslutande för den autonoma miljön, utan samlar både organiserade och autonoma delar av vänstern. Inte heller är det ett forum där antidemokratiska eller våldsbejakande budskap intar någon central roll (även om där finns långa diskussionstrådar som avhandlar våldets legitimitet i en politisk kamp). Merparten av diskussionstrådarna handlar om politisk teori och frågor som rör olika vänsterorganisationer.

Utöver nämnda typer av webbplatser finns också webbutiker som saluför kläder, filmer och litteratur med inriktning mot den autonoma miljön (radikaldistro.com; bokcafet.se; 15fot.net; wapiti.se). I detta varuutbud återfinns en del material som går att kategorisera som ”våldsromantiskt” eller ”revolutionsromantiskt”, till exempel i form av T-shirts och tygmärken med motiv föreställande stiliserade molotovcoctails eller Röda Arméfraktionens emblem. Exakt vilken roll eller betydelse dessa varor har för den autonoma miljön är svårt att uttala sig om. Till viss del kan de nog hänvisas till kategorin livsstilism och fyller en funktion som ett slags stil- och identitetsmarkör snarare än som uppmaning eller försvar av politiskt våld. Det finns också en viss grad av självreflexivitet och humor i inramningen av dessa produkter. Man är uppenbarligen medveten om den massmediala bilden av stenkastande vänsterdemonstranter och det är en tacksam stereotyp att spela på. Med viss ironi låter tillexempel webbutiken Radikaldistro sina t-shirtmodeller posera maskerade i skidmask och solglasögon framför en vägg täckt av graffiti.

För att få en översiktlig bild av hur populära de webbadresser som omnämnts är har besöksstatistik hämtats från Free Website Report. Siffrorna speglar inte exakta besök utan bygger på en uppskattning av dagliga besök på webbplatsen baserad på information från ett antal öppna internetkällor. Det är därmed en i flera hänseenden osäker källa eftersom sammanställningen inte är transparent, men i kombination med rankingsverktyget Alexa går det att nå en ungefärlig uppskattning av antal besök samt vilken plats adressen har i en nationell ranking (där ettan är den adress som har flest besök dagligen).

Webbplats	Dagliga besök	Rankning i Sverige
revfront.org	3 400	5 181
socialism.nu	3 192	2 102
motkraft.net	1 356	7 507
antifa.se	220	Inga data ¹⁴¹
yelah.net	156	Inga data
djurensbefrielsefront.com	119	Inga data

Tabell 5.1. Besöksstatistik för webbplatser inom den autonoma miljön (130328).

¹⁴¹ Alexa kan inte uppvisa några regionala data över hur adressen är rankad i Sverige.

Av dessa webbplatser är det endast revfront.org, antifa.se samt djurensbefrielsefront.com som kan sägas representera miljöer som konsekvent tar ställning för våldsamt aktivism. I den mån som denna uppskattning är tillförlitlig tycks det som om ingen av dessa webbplatser är särskilt välbesökt. Scenen i den mån en sådan existerar på internet är därmed tämligen liten. De webbplatser som sticker ut med sina relativt höga visningsciffror är också de där det sker en nästan daglig aktivitet och uppdatering. Men de mest populära webbplatserna har relativt sett få besök och hamnar långt ned på den nationella rankningen, jämfört med besöksstatistiken för högerextrema webbplatser (se kapitel 4 i denna rapport).

5.6 Exempel på våldsbejakande kommunikation på internet

Utifrån den beskrivning av den autonoma miljöns ramberättelse som gavs i föregående avsnitt finns det ett par metodologiska utmaningar när det gäller att undersöka materialet utifrån formuleringen ”antidemokratiska budskap och budskap som uppmanar till våld för en politisk eller ideologisk sak”. Framför allt finns det ingen stor eller enhetlig scen där sådana budskap öppet kommer till uttryck. Därmed inte sagt att sådana attityder inte förekommer i miljön, men utifrån ett perspektiv som tar fasta på propaganda och kommunikativa rekryteringsstrategier är det svårt att finna övertygande belegg för att den våldsbejakande autonoma miljön i Sverige prioriterar internet som rekryteringsbas, eller väljer att sprida propaganda över nätet.

Eftersom studien inte begränsar sig till att enbart beakta skildringar av och uppmaningar till direkt våld, utan också till det som beskrivs som kulturellt våld (t.ex. nedvärderande och avhumaniserande språkbruk) kan det vara värt att notera att det tycks som om den grundläggande ideologiska analysen hos miljön inte understödjer ett språkbruk som är lika kraftigt och heltäckande som exempelvis är fallet med rasism. Antagonismen riktas mot en struktur, inte mot ”lägre stående folkgrupper” eller ”vantrogna” vilka i en rasistisk eller jihadistisk miljö tillskrivs avhumaniserande epitet och mytologiskt vidhäftade negativa egenskaper. Det förekommer däremot ett aggressivt och avhumaniserande språkbruk i fråga om vissa fiender (”nassesvin”) och poliser (”All cops are bastards”).

Vad beträffar diskussioner om direkt våld förkommer däremot gott om generella meta-reflektioner kring ämnet. Motkrafts arkiv samlar artiklar från olika svenska och internationella källor som på olika sätt behandlar våldets roll i en politisk rörelse. Sådana diskussioner förs företrädesvis på en principiell nivå där rationella argument dominerar och utbrott av mer affektiv karaktär, till exempel där ett diskursivt våld eskalerar i detaljerade beskrivningar av hur våldshandlingar kan utföras förekommer inte. Dessa kan läsas som politiskfilosofiska teoretiska utläggningar om den liberala demokratins begränsningar, men kan också tolkas som ett försvar av våldsamma medel för att framföra en politisk ståndpunkt. Ett exempel på hur det direkta och det strukturella våldet diskuteras och problematiseras i sådana texter är artikeln ”Det liberala våldet” med kampanjen Vår makt STHLM som avsändare:

Således är privategendomen eller ägandet av produktionsmedel, även om vi tar ett extremt (men högst realistiskt) exempel där någon lever i enormt överflöd bredvid någon som svälter ihjäl, inte att ses som en våldsrelation. Det är, i liberal diskurs, mindre våldsamt att låta den en person svälta ihjäl i enlighet med rådande egendomsförhållanden än att ifrågasätta dem genom att ta av överflödet och fördela det till de svältande. Stöld är således mer våldsamt än döden genom svält. Strejk är mer våldsamt än invaliditet genom arbetsskada. Klasskamp är mer våldsamt än imperialistiska krig osv.¹⁴²

Om ovanstående är ett exempel på hur det strukturella våldet definieras, så avslutas texten med en sammanfattning där det egna (direkta) våldet relateras till det strukturella våldet:

Men för vår rörelse finns egentligen ingen distinktion mellan medel och mål, de medel vi har till vårt förfogande är vårt mål – proletariatets makt – i sin historiska form. Det innebär givetvis att vårt våld, vårt etablerande av tvingande relationer, måste vara synligt för att sen kunna avvecklas i ett framtida samhälle. Det är dock inte vårt problem just nu. Det osynliga partiet är lika kritiskt till våld som alla andra partier, men medan vi är ett osynligt parti med synligt våld så är de synliga partier med osynligt våld. Till dess att detta har ändrats så bör vi kvarstå som en del av den offentlighet som tar avstånd från allt våld, och därmed känner sitt ansvar i att agera för att det ska erkännas och sen försvinna. Fakta är ingen ursäkt, det är vårt liknöjdhet inför dem som gör oss skyldiga.¹⁴³

Som framgår av det här exemplet förutsätter diskussionen om våldets plats i den politiska kampen en viss förtrogenhet med en teoretisk diskurs. Det går inte att uttala sig om rekryteringspotentialen i sådana här texter men framställningsformen är sådan att den läsare som implicit tilltalas genom den här och liknande texter förväntas följa den dialektiska framställningen av argumentationen och vara bekant med argumentets premisser om strukturellt våld och borgerlig demokrati. Den förutsätter också en viss förtrogenhet med akademisk vokabulär ("liberal diskurs") och marxistisk terminologi ("produktionsmedel", "historisk form").

Att våld och förhållande till politiskt våld är en angelägen fråga märks genom att det också återkommande behandlas i självpresentationer av grupper inom miljön. Det går däremot inte att uttala sig om betydelsen av våldsamma metoder för rörelsen utifrån dessa korta beskrivningar, de kan mycket väl läsas som ett sätt att svara på den kritik som ofta riktas mot dem. Nätverket AFA:s nyligen återaktiverade webbplats ger en kort presentation av nätverkets syn på hur man arbetar med militant antifascism. I en passage placerad bredvid ett fotografi som föreställer hur tre män sparkar på en polisbuss återfinns en beskrivning av synen på våld som metod:

Trots att merparten av vårt arbete sker med "fredliga" metoder, så kritiseras vi ofta när vi anser det berättigat att ta till våld. Vi har dock ingen ambition att plocka politiska poäng, försöka värva röster eller omskrivas väl i media. Vårt mål är att slå undan benen för den organiserade fascismen. (antifa.se 130308)

---

¹⁴² http://motkraft.net/temasidor/kamper-och-kampanjer/tema36/tema_var_makt_sthlm_det_liberala_valdet/ (nedladdningsdatum 130226).

¹⁴³ Ibid.

Intressant att notera är att man kommenterar mediernas eventuella intresse i nätverkets våldsanvändning. Just medierepresentationer och ett upplevt överdrivet intresse från journalisters sida för våld inom den autonoma miljön har uppmärksamats i tidigare studier (Vestergren 2010). Liknande formuleringar om förhållandet till våld som politisk metod kan återfinnas hos Revolutionära Fronten (RF) som i en beskrivning över nätverkets verksamhet skriver följande:

Vi kommer aldrig att ställa oss bakom en helt fredlig linje. För många gånger har vi sett hur sådana rörelser kvävs av handlingsförlamning och deras krav pressas tillbaka. Vi hävdar istället att vi kan välja att agera precis som vi vill. Vad nöden kräver, och vad som är taktiskt rimligt och genomförbart.¹⁴⁴

Lite längre ned i samma dokument sammanfattas olika ståndpunkter i en lista. En av dessa hanterar uttryckligen frågan om våld och våldsamma metoder:

4) Revolutionära fronten erkänner alla kampmetoder och ser fredligt motstånd och revolutionärt våld som lika delar av den revolutionära klasskampen. Användandet av revolutionärt våld ser vi som en rent taktisk och politisk fråga och inte som en moralisk.¹⁴⁵

Som nämndes inledningsvis har huvudparten av alternativ politik och utomparlamentarisk vänsterpolitik i Sverige präglats av principer om icke-våld. Möjligtvis är det därför som de ovan anförda citaten (och dess avsändare) så noga önskar definiera och förklara sin syn på våldets roll. Åsikten att fredligt motstånd och revolutionärt våld är jämbördigt är en så pass avvikande hållning att man ser sig tvungen att utveckla ett resonemang och motiv för den. Det går också att läsa formuleringarna ovan som ett svar på en tillskriven karaktäristik, den förväntan om våld och breda kritik av våldsamma metoder som förekommer i den politiska offentligheten. När man medger att våldsamma metoder ingår i ens repertoar blir det ett sätt att markera sin autonomi gentemot den breda konsensus som fördömer våldsamma aktioner. I miljön som helhet förekommer gott om argument både för och mot våld och det går inte att egentligen prata om någon utbredd samstämmighet avseende våldets roll i den politiska kampen.

Detta kan också härledas till ett resonemang om hur nischade åsiktsgrupper fungerar som ett slags ideologiskt drivhus som lyfts fram som en central komponent för att förklara hur internet bidrar till radikaliserings och förstärkning av våldsbejakande och antidemokratiska attityder. Som framgår av översikten här ovan finns det ganska få webbplatser som öppet förespråkar våldsamma metoder. Det finns inte heller någon omfattande alternativ offentlighet av ideologiskt rekontextualiserande nyhetsförmedling där en extremistisk världsbild bekräftas och eventuellt förstärks genom en daglig rapportering av händelser omtolkade för att passa in i en extremistisk åsiktsgrupp.

---

¹⁴⁴ ”Om revolutionära fronten”, http://revfront.org/?page_id=10 (nedladdningsdatum 120528).

¹⁴⁵ Ibid.

Den typ av budskap och de formuleringar som här återgivits är framförallt intressanta mot bakgrund av hur internet används för att kommunicera dessa budskap. Ett motiv till att studera internetkommunikation bland sådana miljöer som erkänner våldsamma metoder som legitima politiska medel utgår från en föreställning om att budskap som förmedlas över internet är mer lättillgängliga än sådana som förmedlas via tryckta manifest, pamfletter eller flygblad (vilket förutsätter en distribution av fysiska artefakter), samt att internetkommunikation medger en teknik för interaktivitet mellan till exempel avsändare och mottagare, eller mottagare emellan. Som framgått av denna översikt, och de exempel som lyfts fram tycks det emellertid inte som om internetkommunikationen i den här miljön gör bruk av de möjligheter till tillgänglighet och interaktivitet som tillhandahålls genom tekniken.

Vad beträffar tillgänglighet är webbplatserna få och inte särskilt populära (utifrån den uppskattning om besöksstatistik som gjorts). Visserligen är det tämligen lätt att komma i kontakt med material som försvarar våld som politisk metod, men som framgår av exemplet ovan är det inte alltid som dessa texter är lättillgängliga i bemärkelsen enkla att begripa. Man kunde till och med hävda att detta material är illa anpassat till de mediespecifika förutsättningar som internettekniken för med sig eftersom långa, teoretiska texter många gånger är lättare att läsa i bokform än på en skärm. Däremot finns det också sådant material som tycks bättre lämpat för mediet, till exempel videofilmer, vilket bereds utrymme senare i analysen. Då det kommer till interaktivitet och möjligheten till interaktion mellan avsändare och mottagare visar ovanstående genomgång hur kommentarfunktioner är sparsamt implementerade och att i de fall som möjligheten finns att kommentera, till exempel artiklar på Motkraft, är det sällan som den används.

5.7 Webbnärvaron hos aktiva nätverk och aktionsnamn i Sverige

I avsnittet som beskrev en ramberättelse för de våldsamma delarna av miljön betonades hur det autonoma förhållningssättet innebär en ”politik i förstaperson” som understryker sin oavhängighet och hävdar rätten att själva avgöra med vilka medel den egna kampen ska föras. I det autonoma förhållningssättet finns heller inget tydligt inslag av att föreskriva hur andra borde handla, med andra ord tycks man värna om att bli lämnad ifred snarare än att utmåla sig själva som föredöme för andra politiska aktivister. Detta märks i hur nätverk och aktionsnamn framträder och närvarar på webben.

Baserat på de nätverk och aktionsnamn som beskrivs av Säkerhetspolisen (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009) har följande avsnitt till syfte att ge en översikt av webbnärvaron hos dessa aktörer. Urvalet är motiverat av att dessa grupperingar eller aktionsnamn beretts utrymme i nämnda rapport, men också av det massmediala intresset för dem. I tidningsartiklar på temat vänsterextremistiskt våld som publicerats under de senaste åren (t.ex. GP:s granskning i december 2009) är det uteslutande två aktörer som omnämns: Antifascistisk aktion (AFA) och Revolutionära fronten (RF). Man kunde säga att när vänsterextremism diskuteras i offentligheten så är det dessa grupper som man konsekvent hänvisar till.

Säkerhetspolisen kategoriserar dessa grupperingar som nätverk och det är omöjligt att utifrån den närvaro som finns på webben uppskatta hur många människor som är aktiva inom dessa nätverk eller som sympatiserar med deras inställning till våld som politisk metod.

Djurrättsfrågor har flera gånger kopplats samman med den autonoma miljön och behandlas allmänt som en vänsterfråga (Peterson 2001; Lodenius 2006; Sandelin 2007; Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009). Både vänstern och djurrättsrörelsen är emellertid splittrad beträffande dess ideologiska hemvist, och djurrättsfrågor har fått ett ökat stöd inom högerextrema rörelser (jfr Olsen 1999). Ett exempel på detta är hur det bland de dömda i uppmärksammade brottsfall med kopplingar till djurrättsaktivism funnits personer med anknytning till nynazistiska sammanhang (Göteborgs Fria Tidning 110915). Bland de autonoma har sådana exempel lyfts fram som bekräftelse på att man inte riktigt vet var man har ”djurrättarna”, medan det inom djurrättsrörelsen reser ett moraliskt dilemma huruvida det är berättigat att liera sig med nazister i kampen för djurens rättigheter. Detta till trots har även Djurens befrielsefront (DBF) tagits med i nedanstående genomgång med anledning av att de omnämns i *Våldsamt politisk extremism* (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009).

Vad som kan lyftas fram som anmärkningsvärt med dessa nätverk är att de är i sammanhanget tämligen långlivade. I kontrast till beskrivningar av den autonoma miljön som stadd i ständig förändring framstår åtminstone dessa aktörer som mycket konstanta: Djurens befrielsefront har funnits sedan tidigt 1980-tal, AFA sedan tidigt 1990-tal och RF sedan tidigt 2000-tal. För studien är det intressant att ta reda på hur internetkommunikationen hos dessa aktörer ser ut: Vilka typer av webbplatser finns det och vilken typ av närvaro har man i sociala medier? Vad går att säga när det gäller strategier för rekrytering och möjlighet till kontakt?

5.7.1 Antifascistisk Aktion

Nätverket Antifascistisk aktion (AFA) bildades 1993 och var under 1990- och början av 2000-talet den mest synliga grupperingen som bedrev en militant antifascistisk verksamhet i Sverige. Dess organisering beskrivs som ett nätverk av lokala grupper i olika städer med årliga nationella möten (det är dock svårt att i dagsläget, utifrån den lilla information som finns tillgänglig på internet, uttala sig om huruvida några sådana möten ägt rum på senare år). Även om man uttrycker ett mål om ett klasslöst samhälle baserat på en socialistisk grundsyn har AFA mest förknippats med direkt konfrontation av nynazistiska organisationer, bland annat en omfattande kartläggning av personer aktiva inom vit-maktmiljön.

Under en tid spekulerades det på webbforum som socialism.nu och Flashback i huruvida AFA över huvud taget längre existerar. Till stor del byggde dessa spekulationer på att det nationella nätverkets webbplats (antifa.se) avaktiverades någon gång 2010 och att det länge inte fanns någon officiell närvaro för nätverket på webben. I början av mars 2013 startades emellertid en ny webbplats för det nationella AFA-nätverket

med samma adress, men den har inget innehåll annat än en kortare programförklaring och kontaktuppgifter till lokala AFA-grupper.

I oktober 2012 startades en Facebooksida i AFA:s namn (15 gillamarkeringar) men det är oklart vem som ligger bakom. Beskrivningen på sidan lyder: ”Alla vi som tycker AFA är bra och jobbar för att få bort sexism, fascism, rasism, nazism, kapitalism och homofobi!”, vilket antyder att det snarast rör sig om en hyllningssida än en officiell kanal. På YouTube finns ett mindre antal filmer producerade av lokala AFA-grupper, men det finns inget officiellt konto som samlar dessa videor utan de är uppladdade av enskilda användarkonton.

5.7.2 Revolutionära Fronten

Revolutionära fronten beskrivs som en organisation eller nätverk med rötterna i AFA och som bildades efter EU-toppmötet i Göteborg 2001. Det finns många likheter mellan RF och AFA vad gäller socialistisk grundsyn och syn på kampmetoder. Däremot har RF, till skillnad från AFA, en aktiv närvaro på webben. De har en egen webbplats, revfront.org, som också inrymmer nättidningen Röd agitation, och en sida på Facebook öppnades i oktober 2012 (cirka 440 gillamarkeringar). De har dessutom ett Twitterkonto (@revfront) men det är låst och bara synligt för accepterade följare (vilket innebär att varken meddelanden eller antal följare är synliga för den som inte blivit godkänd av kontoinnehavaren). Man har också två YouTubekanaler (RevfrontMedia och RevfrontMedia2) med sammanlagt 19 videor publicerade och 51 prenumeranter.

[Revfront.org](http://revfront.org) är en kombinerad organisations- och nyhetssida där det förekommer både skildringar av direkt våld (t.ex. bilder från konfrontationer med motståndare) och kulturellt våld i form av nedvärderande och avhumaniserande språk (i beskrivningar av motståndare). Primärt är det klasskampen som lyfts fram som huvudsyftet med verksamheten men mycket av den externa aktivitet som rapporteras på webbplatsen är kopplad till militant antifascism. [Revfront.org](http://revfront.org) innehåller också en artikelserie med rubriken ”Väpnad kamp” vilken fokuserar på olika typer av gerillaorganisationer som fört väpnad kamp (t.ex. Röda Brigaderna och Tupamaros). Detta intresse för historiska exempel på väpnad kamp är möjligen att förstå som ett uttryck för hur den egna verksamheten motiveras och ges mening mot bakgrund av en lång tradition av våldsamt politisk kamp.

Utifrån en rekryteringsaspekt betraktat innehåller webbplatsen information om hur det går till att ansöka om medlemskap i Revolutionära fronten. Denna information presenteras emellertid tillsammans med ett antal strängt formulerade krav som inte omedelbart inbjuder till ansökan om medlemskap:

Revolutionära Fronten ställer höga krav på våra medlemmar och till följd av dessa försvinner många ovälkomna personligheter på vägen. Vi är politiskt aktiva socialister som sätter det politiska engagemanget i första hand. Vi är så klart införstådda i att det kommer tider i allas liv då man måste prioritera annat, men vi ser gärna livslånga, odödliga engagemang. Vi kräver full lojalitet mot organisationens beslut, ”Öppenhet i

diskussion, enighet i handling” är ledordet. Vi efterlyser offervilja, initiativtagande och övertygelse, medlemmar som är beredda att föra organisationen och kampen framåt.

Vi kräver följande av anslutna på provotid och fullvärdiga medlemmar:

- 1) Man skall uppträda respektabelt och alltid företräda med gott exempel. Både på aktiviteter och i vardagen betraktas vi i egenskap av medlemmar i organisationen.
- 2) Man skall närvara så ofta man kan på aktiviteter anordnade av organisationen.
- 3) Man engagerar sig fullhjärtat i organisationen och övrigt engagemang kan enbart omfatta fackliga och enfrågeorganisationer.
- 4) Organisationens interna förehavanden är totalt hemliga.
- 5) Som medlem avger du en rimlig medlemsavgift en gång i månaden baserad på din inkomst.
- 6) Vi har även flera interna regler som man får ta del av när man blivit ansluten.¹⁴⁶

Revolutionära frontens webbplats har under hösten/vintern 2012 blivit mer aktiv som nyhetssida med nästan daglig uppdatering. Under våren 2012 skedde endast ett fåtal uppdateringar varvat med långa perioder av inaktivitet: Mellan januari och juni 2012 publicerades 16 nyheter, mellan juli och december publicerades 82 nyheter. Innehållet har under den här perioden också fått en mer allmän inriktning med utförliga kommentarer till aktuella politiska händelser. Denna tendens mot ökad synlighet bekräftas av ett inlägg daterat 1 november 2012 som lyder:

Revolutionära Fronten är en organisation som ständigt strävar efter förbättring och att ta kliv framåt i vårt politiska arbete. Vi förstår vikten av att synas i det offentliga rummet, både på gatan och på internet. Vi har därför valt att starta en facebook-sida. En sida som vi hoppas att ni läsare kommer uppskatta. Sidan kommer att fungera som ett verktyg för att sprida våra nyheter och för att nå ut med vårt politiska budskap till fler människor.

Efter tio år som organisation har vi även stoltheten att kunna presentera Revolutionära Frontens logotyp! Loggan kommer att representera organisationen och prägla vår propaganda.¹⁴⁷

Den logga som omnämns föreställer ett stiliserat kugghjul som omger bokstäverna RF. I början av december 2012 utsattes revfront.org av en DDoS-attack som gjorde webbplatsen oåtkomlig i nästan en månad. På sin Facebooksida dementerade man under tiden som webbplatsen var inaktiv rykten om att det var en nynazistisk organisation som låg bakom attacken.

---

¹⁴⁶ http://revfront.org/www/?page_id=1095 (hämtad 121031).

¹⁴⁷ <http://revfront.org/?p=5465> (hämtad 130221).

5.7.3 Djurens Befrielsefront

Djurens befrielsefront är ett aktionsnamn för militant djurrättsaktivism. De har en webbplats men den har inte uppdaterats sedan 2010 och nyheter/aktionsrapporter från aktioner mot djurindustrin med koppling till DBF publiceras snarare på den amerikanska webbplatsen *Bite Back* än på den egna webbplatsen. I likhet med AFA tycks aktionsnamnet vara operativt (man medverkade t.ex. på den anarkistiska bokmässan 2012) men använder sig inte av webbplatsen för att sprida propaganda eller rekrytera aktivister. Under rubriken ”Kontakt” återfinns en e-postadress men man skriver också:

Var god kontakta oss INTE om du vill gå med i Djurens befrielsefront, eller på andra sätt vill utföra aktioner för djuren. Vi kan inte bistå med sådana kontakter, och det är dessutom en säkerhetsrisk att skicka sådan information per e-post. [...]För information om hur DBF är organiserade kan man läsa häftet När skymningen faller. [...]Kontakta oss heller INTE angående beställning av häftet När skymningen faller. Det är DBF SG[stödgrupp] som sköter distributionen av det.¹⁴⁸

DBF SG har en egen rubrik på webbplatsen där det hänvisas till en e-postadress och adressen till en postbox i Stockholm. Webbplatsen innehåller också information som på olika sätt (indirekt) uppmuntrar till fritagningsaktioner och sabotage. Till exempel har man publicerat delar ur ”När skymningen faller” med råd om polisens förhörstekniker och juridik, samt hur man hanterar medier i samband med aktioner. Där finns också ett omfattande arkiv över aktionsrapporter som sträcker sig tillbaka till 1975. De senaste rapporterna är från 2010 och det är uppenbart att webbplatsen inte längre är aktiv. Följer man däremot länken till den amerikanska webbplatsen *Bite Back Magazine* (directaction.info) går det att finna korta aktionsrapporter från Sverige signerade Djurens befrielsefront.

Inte heller i sociala medier är Djurens befrielsefront representerade. Det finns inget Facebook-konto kopplat till svenska DBF, ej heller har det gått att hitta någon officiell kanal på YouTube. Det förekommer enstaka aktionsfilmer som skildrar fritagningar av djur i Sverige, men dessa är upplagda av internationella djurrättsgrupper och militanta miljöaktivistgrupper baserade utomlands. På webbplatsen finns också ett utförligt avsnitt om data/internetsäkerhet, vilket kan ses som en möjlig förklaring till varför man är försiktig med att i alltför stor utsträckning visa sig på internet, risken för att kommunikationen blir övervakad är helt enkelt för stor.

Tabellen här nedan ger en översikt av viken typ av närvaro som dessa nätverk och aktionsnamn har på internet. Inget av dessa nätverk har någon förlagsverksamhet eller driver för närvarande någon webbutik i eget namn (på motsvarande sätt som förekommer inom den rasideologiska miljön).

---

¹⁴⁸ http://www.djurensbefrielsefront.com/default.php?subaction=showfull&id=1122166330&archive=&start_from=&ucat=1& (hämtad 130221).

	Organisations- sida	Nättidning	Facebook i eget namn	YouTubekanal	Twitter i eget namn
AFA	Ja	Nej	Oklart	Nej	Nej
RF	Ja	Röd agitation	Ja	Revfront Media	Ja
DBF	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej

Tabell 5.2. Webbnärvaro hos tre aktiva aktörer inom den autonoma miljön.

5.8 Social rörelse eller subkultur?

Som tidigare framhållits har den internationella forskningen beskrivit autonoma miljöer som ett gränsland mellan social rörelse och subkultur som inrymmer en spänning mellan socialanarkism och livsstilsanarkism. Både sociala rörelser och subkulturer är fenomen som ofta beskrivs som löst sammansatta och som bygger på informella strukturer och det kan tyckas paradoxalt att de grupper som anses som centrala i miljön har så stränga krav på medlemskap. Samtidigt kan de stränga formuleringarna läsas som en form av identitetsmarkör i det att de syftar till att separera ett autentiskt politiskt engagemang från dem som söker sig till en livsstilsbetonad politisk subkultur. Om man återknyter till Katsiaficas (2006) modell över autonoma rörelser kan man placera de nämnda grupperna i de kristalliseringpunkter i en kärna av aktivister och som i sin tur har stöd i en bredare scen av aktiva och passiva sympatisörer.

De grupper som redogörs för här ovan, och som brukar lyftas fram som de aktiva aktörerna inom den våldsbejakande delen av den autonoma miljön, är mycket slutna miljöer. Den närvaro som finns på internet i form av organisationssidor är inte utformade för att direkt rekrytera nya anhängare till rörelsen. Visserligen finns kontaktmöjligheter på samtliga organisationssidor, men med de reservationer som förekommer kan det snarare framstå som om de syftade till att avskräcka nyfikna från att ta kontakt. Eftersom miljöerna är så pass slutna och inte öppet ger intryck av att vara intresserade av att rekrytera medlemmar finns inte heller något behov av att producera propagandamaterial som lyfter fram de positiva och uppbyggliga aspekterna av att vara en del av gruppen. Där grupper inom den rasideologiska miljön, men också jihadisterna, ofta framhåller värden som kamratskap och gemenskap i sina interna aktiviteter (maskulin homosocialitet och naturliv) förekommer ingen insyn för en utomstående i hur umgänget bland aktivister i till exempel RF eller DBF ser ut. Rekrytering till miljön tycks inte i någon betydande utsträckning ske genom att visa upp de positiva och inspirerande sidorna med att vara ansluten till någon av dessa grupperingar eller delta i deras aktioner. Antingen kan denna avsaknad av inblickar i den egna verksamheten förstås som att det inte behövs – potentiella anhängare lockas eller motiveras av andra drivkrafter än sökandet efter en gemenskap, eller så är det helt enkelt viktigare att av olika anledningar hemlighålla de interna förhållandena än det är att visa upp sig (annat än genom sina aktioner).

Sammanfattningsvis visar denna översikt på ett sparsamt bruk av internets olika kommunikationsmöjligheter bland miljöns aktörer. Med undantag för RF vittar den inte om några utarbetade mediestrategier utan pekar snarare mot den beskrivning av autonoma scener som Leach & Haunns (2009) gett och som understryker vikten av personliga kontakter och direkt kommunikation mellan människor snarare än att bygga upp en omfattande verksamhet på internet.

Tillgängligheten och mängden information som webbnärvaron erbjuder skiljer sig mellan de olika grupperingarna. RF är den enda aktören som i större utsträckning använder sig av internet och sociala medier för att informera om verksamheten och sprida propaganda. Kontaktmöjligheter finns i alla tre fallen men interaktivitetsgraden hos de egna webbplatserna är låg och för att komma i kontakt med respektive grupp hänvisas besökaren till andra kanaler (främst krypterade e-postadresser¹⁴⁹).

5.9 Den autonoma miljön på YouTube

Med utvecklingen av webbaserade tjänster som medger ett ökat deltagande i att producera och sprida ett audiovisuellt material har det skett en *visuell vändning* inom den politiska protestkulturen (Askanius 2010:340). Eftersom de korta videofilmerna på ett effektivt sätt förmår kombinera slagkraftiga budskap med spektakulära scener, samt dess tillgänglighet kan det vara rimligt att anta att just videor på YouTube kan attrahera sympatisörer till den autonoma miljön. Dessa videor, med sin orientering mot och gestaltning av direkt aktion och politisk handling, svarar också mot rörelsens önskan om att omfatta politik i praktik och de olika typerna av aktivistfilmer erbjuder en effektiv form av det som inom den anarkistiska traditionen kallas handlingens propaganda, det vill säga att en uppseendeväckande aktion kan få ett större genomslag än paroller och slagord.

Särskild uppmärksamhet har därför ägnats material som publicerats på videodelningstjänsten YouTube. Det insamlade empiriska materialet kan delas in i tre olika typer: material som publicerats med direkt koppling till nätverk/organisationssidor; material länkat från andra webbplatser som Facebooksidor och Motkraft; samt sökningar på enskilda kampanj- och aktionsnamn (t.ex. Salem, Stoppa matchen, ESF Malmö, Reclaim the Streets). Ett metodologiskt problem i samband med materialinsamlingen har varit att flertalet av klippen, även då det i filmen framgår att den är producerad av exempelvis AFA Göteborg, är upplagda av enskilda användare, inte av ett officiellt konto (de filmer som listas under AFA i tabellen nedan är t.ex. upplagda av sex olika konton). Filmerna är inte samlade under en och samma kanal utan

---

¹⁴⁹ Oftast är dessa adresser kopplade till konton hos Hushmail, en webbaserad e-posttjänst som erbjuder en hög grad av kryptering.

hittas genom en användning av en variation av sökord.¹⁵⁰ Undantag är RF:s filmer där det finns ett officiellt YouTube-konto (Revfront Media). En annan iakttagelse är att de flesta av dessa filmer har i sammanhanget tämligen få visningar, men att enstaka videor med många visningar lyfter medelvärdet.

Konto/avsändare	AFA	RF	Övriga (Salem, ESF)
Antal publicerade filmer	8	19	12
Totalt antal visningar	165 127	27 117	256 149
Antal prenumeranter	---	51	---
Medelvärde visningar/film	20 641	1 427	21 346

Tabell 5.3. Visningsstatistik för YouTubevideor från den autonoma miljön. Siffrorna är inhämtade 130313.

Som redan konstaterats är förekomsten av våldsbejakande budskap med ursprung i en organisation eller dylikt med koppling till den autonoma miljön begränsad, det är egentligen bara RF som framställer sig som en sammanhållen organisation och ger uttryck för en militant våldsförespråkande hållning. Mot bakgrund av detta har följande analys strukturerats utifrån en tematisk disposition med syfte att identifiera och beskriva olika kategorier av budskap snarare än att utgå från hur enskilda grupper eller organisationer väljer att framställa sig genom videofilmer. Kategorierna är i sin tur utformade i anslutning till de mekanismer för politisk radikalisering som beskrivits av McCauley & Moskalenko (2008). Analysen av budskapen fokuserar på estetiska och retoriska dimensioner: hur är budskapen utformade avseende tilltal och implicit tittare, och vilken typ av argument för de fram?

Flera av de videor som ingår i det analyserade materialet skildrar händelser som tilldragit sig för flera år sedan. De kan exempelvis ursprungligen ha lagts upp för att mobilisera inför motdemonstrationer mot Salemmarschen och fyller en annan funktion idag än vad de ursprungligen var avsedda för. Detta kan illustreras med hur Motkraft i en artikel¹⁵¹ som beskriver hur den antifascistiska kampen segrat i och med att Salemmarschen uteblev 2012 länkar till flera av dessa mobiliseringsvideor. De blir då istället en plats för att minnas en händelse snarare än att mobilisera inför en. Men även om få inslag i materialet skildrar mer aktuella händelser går det fortfarande att tala om de budskap som de förmedlar. Dessutom kan videoklipp som lades upp 2008 ha kommentarer från 2012 (i de fall kommentarfunktionen är aktiverad), vilket antyder att de fortfarande används eller anses relevanta.

¹⁵⁰ YouTube:s sökverktyg är inte transparent och som användare har man ingen inblick i de algoritmer som styr sökresultaten (vilka generellt gynnar kommersiellt material framför amatör- och användargenererat innehåll). För en metodologisk diskussion om YouTube som databas, se Askanius 2012c.

¹⁵¹ <http://motkraft.net/2012/12/08/motkraft-vissa-segrar-sker-i-det-tysta-salemmarschen-ar-historia/> (hämtad 130222).

Det bör också tilläggas att även om YouTube erbjuder stora möjligheter att med små medel tillgängliggöra material för en större publik är det också ett verktyg som man har ganska liten kontroll över, särskilt med avseende på i vilket sammanhang ens filmer framträder. Dels visar sig detta genom den kommentarfunktion som är förinställd att automatiskt vidhängas den publicerade videon, och dels genom den lista av förslag på liknande videor som presenteras i högermarginalen. Kommentarfunktionen går att stänga av, och i flera av de videor som ingår i materialet har detta gjorts. Vad gäller YouTubes rekommenderade videor är det påfallande ofta som det i anslutning till videor med koppling till den autonoma miljön som tittaren får förslag på videor producerade och publicerade av högerextrema grupper. Att använda sig av YouTube som kanal för propaganda innebär således en risk att tillhandahålla ett icke önskvärt utrymme åt sina motståndare, eller att ens filmer placeras i ett oönskat sammanhang.

5.9.1 Genrer och budskap i videomaterialet

De videofilmer som ingår i materialet rör sig uteslutande inom vad som i den här rapporten kategoriseras som externa aktiviteter: manifestationsfilmer, aktionsfilmer och konfrontationsfilmer. Det har däremot inte påträffats några videor som skildrar interna aktiviteter (såsom gruppaktiviteter, interna möten, träningsfilmer eller liknande). *Manifestationsfilmerna* är i första hand dokumentationer av demonstrationer (för det mesta med fokus på demonstrationstågen och banderoller, filmade tal förekommer inte), men där förekommer också inslag av konfrontationer med polis. *Aktionsfilmerna* framträder ofta i form av filmade aktionsrapporter där aktioner och konfrontationer dokumenterats med videokamera och presenteras tillsammans med en beskrivning av aktionens syfte och ofta en kort utvärdering av dess framgång. *Konfrontationsfilmerna* består ofta av korta sekvenser som föreställer hur politiska motståndare blir påhoppade av aktivister, eller skärmytslingar mellan polis och demonstranter. Till dessa genrer kan läggas en ytterligare kategori som är framträdande i den autonoma miljön: *Mobiliseringsfilmen*. Askanius och Uldam (2011) har uppmärksammat sådana mobiliseringsvideor och deras funktion i vänsteraktivistmiljöer, filmer producerade i syfte att mobilisera inför en viss händelse, en demonstration eller manifestation. Dessa mobiliseringsvideor beskrivs som kännetecknade av dramatiska sekvenser med syfte att väcka en känslomässig respons och där gatuväld antar en närmast idealiserad och konstnärlig form (Askanius & Uldam 2011:74). Deras syfte är att vara moralhöjande och också stärka en känsla av grupptillhörighet.

Genom att närmare studera YouTubevideor med anknytning till den autonoma miljön går det att identifiera ett antal olika typer av budskap som på varierande sätt anspelar på eller motiverar en radikal hållning i relation till våld som politisk metod. Uppdelningen är analytisk och en del av videofilmerna skulle kunna sorteras under fler än en kategori. De budskap som ingår i analysen är (inspirerade av McCauley & Moskalenko 2008): budskap som anspelar på personlig och kollektiv viktimisering (t.ex. negativa erfarenheter av polisivåld), budskap som anspelar på politiskt missnöje; budskap som normaliserar en radikaliseringsprocess, budskap som anspelar på gruppradikalisering samt budskap som anspelar på identitetssökande. I det sistnämnda fallet kan det vara motiverat att hänvisa till Säkerhetspolisens

kategorisering av vägar in i extrema och våldsbejakande miljöer: grubblarens väg respektive kicksökaren eller utagerarens väg (jfr. Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009).

Budskap som romantiserar martyrskap eller utlovar någon form av belöning för den enskilde har en underordnad roll i materialet och kommenteras bara delvis. Däremot kan det vara intressant att diskutera avsaknaden av sådana budskap i materialet och sätta det i relation till material som undersöks i rapportens övriga delar, något som kommer att diskuteras senare i analysen.

5.9.2 Videornas popularitet

Den i särklass populäraste videon som förekommer i materialet är manifestationsvideon ”Antifa Sweden” som enligt vinjetten är producerad av AFA Nyköping.¹⁵² Den består av ett knappt två minuter långt montage som föreställer demonstrationer, kravallscener där aktivister försöker krossa skyltfönster, samt konfrontationer mellan demonstranter och polis. Den har visats 98 128 gånger vilket är en siffra som genom att vara anmärkningsvärt hög avviker från det övriga videomaterialet. Det är också en av få videor där kommentarfunktionen är aktiverad (1 082 kommentarer 130314, många av dessa kommentarer är på engelska, vilket antyder att dess publik inte begränsas till den svenska miljön).

En annan populär video är konfrontationsfilmen ”Fria nationalister konfronteras i Stockholm”¹⁵³ som skildrar hur två aktivister från RF hoppar på och jagar bort vad som beskrivs som åtta anhängare av Fria Nationalister på Sergels torg i Stockholm. Klippet är knappt två minuter långt och innehåller inte något regelrätt slagsmål utan snarare ett aggressivt och hotfullt kroppsspråk. Aktivisterna från RF trycker på sina motståndare in på T-centralen där de försvinner ned i tunnelbanan. Den här videon har, förutom att den förekommer på RF:s officiella kanal, även laddats upp av två andra YouTube-konton. Om man räknar samman antalet visningar i alla tre versionerna blir den totala siffran 39 822 visningar. Även om videon inte är spektakulär i den mening att det rör sig om någon våldsam konfrontation (även om det är fråga om ett latent våld) så är symboliken tydlig: Här jagas motståndarna bort från gatan med effektiva och taktiska medel, en triumf för gatumilitansen som metod. Gatumilitans är en benämning för direkta konfrontationer inom den militanta antifascismen där en ”liten sammansvetsad grupp med vana att slåss” genomför ”gatufighter med nazister” (AFA3 Malmö 2005/2011:367). Det uppenbara numerära underläget – två mot åtta – bidrar också till videons retorik: Med en målmedveten operation går det att nå framgång i gatukampen och jaga bort nazisterna från gatan. Strategin att slå till ur underläge manifesterar (maskulina) värden som mod och beslutsamhet (från den egna sidan) samtidigt som den understryker motståndarsidans feghet och ynkedom.

---

¹⁵² Klippet är upplagt 5 september 2006 och har 98 128 visningar.
<http://www.youtube.com/watch?v=Gb3fNqbnk0w> (hämtad 130314).

¹⁵³ <http://www.youtube.com/watch?v=srlyYalrXSo> (hämtad 130214).

Antalet publicerade videor är tämligen jämnt fördelat över de fyra genrerna men sett till antalet visningar är det konfrontations- och manifestationsfilmerna som är populärast. I snitt har dessa videor visats sex gånger så ofta som aktions- och mobiliseringsfilmerna. Mobiliseringsfilmerna är minst populära, både till antal och till mängden visningar. Även om det är enstaka videor med många visningar ("Antifa Sweden" står för en femtedel av antalet visningar) som mest påverkar fördelningen är det möjligt att populariteten hos konfrontations- och manifestationsfilmerna också har att göra med dess innehåll som många gånger är spektakulärt och uppvisar handlingskraft och förmåga. Deras funktion kan också sägas vara dubbel: Dels fungerar de som dokument över händelser och ger dem som var med någonting att fästa sina minnen vid och de som inte var med får tillfälle att göra sig en föreställning kring vad som ägde rum. Dels har de en propagandistisk funktion i det att de uppvisar den egna förmågan, för att inte tala om det potentiella underhållningsvärdet i spektakulära skildringar av kravaller och gatubräk, en form av uppskattning som inte nödvändigtvis kräver en identifikation med den ideologiska inramningen.

5.9.3 Repression och utsatthet

Christensen (2010) beskriver i en studie av våldsbejakande radikaliserings och hypermaskulinitet bland danska AFA-aktivister den personliga erfarenheten av att blivit utsatt för våld från högerextremister eller polisen som en nyckel till att förstå våldsbejakande attityder inom den autonoma miljön. Konfrontationer med polisen och dokumentation av polisbrutalitet har länge varit ett tema för videoaktivism och ett motiv till att filma demonstrationer (Harding 2001). I flera av de videoklipp som lagts upp i anslutning till Salemmarscherna beskrivs hur polisen i sitt uppdrag att skydda högerextremisternas demonstrationsrätt likställs med motståndarna, men också skildringar av hur polisen agerar våldsamt eller hotfullt mot demonstranterna.

Konfrontationsfilmen "Reclaim The Tracks (Salem 2010)"¹⁵⁴ är ett exempel som skildrar hur polisen avhyser en grupp motdemonstranter från pendeltågsstationen i Älvsjö. Det är filmat med mobilkamera av en av demonstranterna och pågår i cirka 6 minuter. Under den tiden får tittaren följa hur polisen förflyttar gruppen från perrongen, uppför trapporna till biljetthallen och ut genom spärrarna. Många protesterar mot hårdhänt behandling och polisen framställs som tämligen oersonlig. Den beskrivning av klippet som finns på YouTube lyder:

I en protest mot svenska ny-nazisternas årliga Salem marsch, så försökte Anti-fascister stoppa tågen som skulle föra nazisterna till salem. Men som vanligt så ska poliserna alltid stoppa fredsliga demonstrationer.¹⁵⁵

Även om klippet i sig inte innehåller någon explicit agenda – videon består av ett rått, oredigerat och okommenterat filmmaterial – kan det ses i ett sammanhang av viktimering där polisens agerande tolkas

---

¹⁵⁴ Klippet är upplagt 17 december 2010 och har 1 646 visningar.

¹⁵⁵ http://www.youtube.com/watch?v=_tOVFo8UftY (hämtad 130221).

som pro-fascistiskt och där människor som till synes inte gjort sig skyldiga till något brott utsätts för en hårdhänt och orättvis behandling av ordningsmakten. Retoriken, eller det implicita budskapet i videon, kan sammanfattas som ”så här går det till när polisen stoppar fredliga demonstrationer” och ger en bild av en oresonlig maktfullkomlighet vars våldsutövning är godtycklig och summarisk. Inte bara blir den rättfärdiga antifascistiska kampen motarbetad av polisen, som aktivist riskerar du dessutom att falla offer för polisens brutalitet. Klippet innehåller inga synliga inslag av våldsamt agerande från aktivisternas sida. Videon kan sägas utgöra ett exempel på en argumentation som bekräftar bilden av polisen som fientligt inställd både på ett individuellt plan (enskilda fredliga aktivister blir utsatta för orimligt våld) och ett strukturellt plan (polisen skyddar demokratins verkliga fiender).

Däremot innehåller materialet inte några budskap som anspelar på personlig viktimisering i form av att ha blivit utsatt för våld från politiska motståndare. På ett plan lyfter man fram våldet som det stora problemet med fascistiska rörelser men det verkar samtidigt som om den militanta antifascistiska rörelsen inte erkänner att de blivit utsatta för våldet på ett personligt plan. Filmsekvenser som föreställer hur aktivister blir slagna av poliser är ganska vanliga, men det har inte gått att hitta några filmer som på motsvarande vis skildrar hur aktivister blir offer för våld från nynazister. Däremot går det att se framställningen av det hot som motståndarna utgör i mer abstrakta termer av kollektiv viktimisering, eller som det uttrycks i mobiliseringsvideon ”Väl mött i Salem 2007”: ”Antifascism är alltid självförsvar”.¹⁵⁶ Videon innehåller ett bildspel föreställande historiska bilder från nazityskland som varvas med samtida bilder på nynazister, liksom från demonstrationer och konfrontationer. Genom ett antal tablåer motiveras den militant antifascistiska kampen genom att destillera den till en enkel slutsats. I en av de inledande tablåerna sammanfattas denna slutsats i en tablå där texten ANTIFASCISM ÄR ALLTID SJÄLVFÖRSVAR framträder i vitt mot en svart bakgrund. Denna tablå följs av en stillbild föreställande en stadsmiljö som är upplyst av ett rött ljus, förmodligen en bengalisk eld. Ovanpå denna bild finns följande text, skriven i vitt på svarta textremsor:

Självförsvar för invandrare.

Självförsvar för flator och bögar.

Självförsvar för kämpande arbetare, arbetslösa och studenter.

Självförsvar för alla som tror oss ha något att vinna på att förändra den rådande ordningen¹⁵⁷

---

¹⁵⁶ Klippet är upplagt på YouTube den 4 december 2007 och har 2 217 visningar.

¹⁵⁷ Ibid.

Två typer av viktimisering kan därmed utläsas ur de här exemplen: Dels en personlig viktimisering som kopplas till hur fredliga demonstranter utsätts för trakasserier från polisen. Här är det främst enskilda individer som framstår som oskyldiga måltavlor för en våldsam repression och som bekräftar en föreställning om att ordningsmakten konsekvent går hårdare åt vänsteraktivister medan de skyddar de högerextrema grupperna. Dels finns det också en kollektiv viktimisering som uppmärksammar dels ett reellt hot från högerextrema och ett slags strukturellt våld som riktas mot minoriteter och socialt missgynnade, strukturellt underordnade grupper. I det senare fallet förekommer inte att enskilda individer faller offer för våldet (t.ex. att aktivister blir misshandlade av högerextremister) utan behandlas på ett abstrakt plan. I anslutning till detta kan man också notera hur det budskap som citeras ovan illustrerar hur solidarisering inte enbart begränsas till den egna gruppen som är fallet med den rasideologiska miljön där ”vi” är begränsat till ”svenskar”, eller den jihadistiska miljön som skiljer mellan trogna och vantrogna. I det här fallet förs kampen även för dem som inte uttalat stödjer en socialistisk ideologi men som faller offer för kapitalismens negativa verkningar.

5.9.4 Politisk handlingskraft

Ibland förekommer videor som skildrar aktioner eller för fram argument vilka tydligt går att placera inom ramen för ett politiskt arbete, eller anspelar på ett politiskt missnöje. I fallet med den autonoma vänstern finns ingen tydlig åtskillnad mellan det politiska och den vardagliga erfarenheten. Filmer med budskap som anspelar på politiskt missnöje förankras i en bredare samhällskritik. Delvis formuleras denna samhällskritik i termer av strukturellt våld: Flyktingpolitiken bidrar till att människor utvisas till länder där de riskerar att utsättas för våld eller död; sexismen och exploateringen av kvinnors kroppar i det offentliga rummet innebär ett förtryck av kvinnors möjligheter och rättigheter; exploateringen av arbetskraften och arbetstagarnas svagare ställning på arbetsmarknaden skapar social ojämlikhet.

Exempel på en video som tydligt anspelar på politiskt missnöje är aktionsfilmen ”Aktion mot bemanningsföretaget lärarjouren”.¹⁵⁸ Videon är svartvit och försedd med ett filter som gör bilden suddig och kornig, och det är svårt att urskilja vad som pågår. Av den text som återges i grafik framgår att klippet skildrar en aktion mot bemanningsföretaget Lärarjourens lokaler. Inledningsvis syns hur en person skriver ”Slavdrivare” med sprejffärg. Därefter går det inte att tydligt urskilja någonting men ljudspåret innehåller ljudet av glas som krossas.

Ovanpå ett svartvitt, grovkornigt foto som föreställer hur en person klottrar ”slavdrivare” på en vägg framträder följande text i vit grafik:

---

¹⁵⁸ Klippet är upplagt på YouTube den 7 april 2012 och har 1 176 visningar.

Bemanningsföretag...

en smutsig bransch

som utnyttjar arbetare

Förbjud

bemanningsslaveriet!

Den 26 mars 2012 besökte vi

bemanningsföretaget:

LÄRARJOURN

[ordet "FIFFLAR" i röd text framträder ovanpå "LÄRAR-" i ovanstående så att det bildar "FIFFLARJOURN"]

Detta var

En varnande hälsning

Till "Läraryouren"

Vi ser er!

REVOLUTIONÄRA FRONTEN

Videoklipppet kompletteras med ett pressmeddelande som finns publicerat i anslutning till videon på YouTube:

Bemanningsföretaget Läraryourens lokaler attackerades av Revolutionära fronten.

Pressmeddelandet:

Natten den 26 mars 2012 attackerade Revolutionära fronten Läraryourens lokaler vid Stockholms universitet. De fick sina fönster krossade och budskap sprayades på väggarna.

Läraryouren är ett bemanningsföretag som ägnar sig åt att utnyttja unga människor. De drar nytta av ungdomars utsatta situation på arbetsmarknaden och kan därmed betala låga löner och ha usla anställningsvillkor.

Läraryouren är en del av bemanningsbranschen, en bransch som främst anställer grupper av arbetare som har det sämst ställt på arbetsmarknaden. Denna situation finner vi oacceptabel och det är med denna anledning vi bedriver en kampanj mot bemanningsföretag.

Vi är för en trygg och rättvis arbetsmarknad där bemanningsföretag är förbjudna. Denna aktion var en del i detta arbete.

Vi har tidigare agerat mot liknande fifflare och vi kommer även att fortsätta med det i framtiden.

Återinför förbudet mot bemanningsföretagen!¹⁵⁹

I det här fallet finns ett politiskt budskap som inte kan beskrivas som extremt eller antidemokratiskt. Däremot är aktionen som sådan ett lagbrott och en överträdelse av de demokratiska spelreglerna. Aktionen omsätter ett politiskt missnöje grundat i en strukturell analys, i en direkt aktion. Vad som är intressant här är att bruket av våldsamma direkta aktioner som metod för att bekämpa bemanningsbranschen och driva kravet på att återinföra ett förbud mot bemanningsföretagen inte motiveras. Våld som kampmetod brukar annars åtföljas av en slags politisk-filosofisk utläggning där fördelarna vägs mot nackdelarna. När olika grupper i början på 1990-talet till exempel uppmuntrade till sabotage av ”Ja till EU”-kampanjens lokaler runt om i Sverige motiverades detta med att man ville jämna ut den ekonomiska ojämlikheten mellan Ja- och Nej-sidans kampanjer (där Ja-anhängarna var betydligt mer resursstarka än sina motståndare). Attacken mot Lärarjourens lokaler åtföljs emellertid inte av någon sådan rationalisering. Aktionen beskrivs som en del av ett större kampanjarbete men någon mer utförlig diskussion kring hur just denna typ av aktion gynnar den övergripande kampen förs inte i anslutning till filmen. Lärarjouren som måltavla är också intressant eftersom dess verksamhet inte har en omedelbar eller tydlig koppling till arbetarklassen. Däremot finns en tydlig anspelning på att det är ungdomar som aktionen vänder sig till. Bemanningsföretagen sägs dra nytta av just unga människors utsatta situation på arbetsmarknaden.

Det politiskt motiverade missnöjet används också som argument i en mobiliseringsvideo som publicerades inför Reclaim The Streets gatufest i Malmö i samband med European Social Forum (ESF) 2008. Klippet består av ett montage av filmsekvenser med pålagd grafik i form av olika uppmaningar. Det budskap som förs fram kan sammanfattas som populistiskt: det kontrasterar en distanserad politisk elit (illustrerat med bilder på bl.a. Eskil Erlandsson och Mona Sahlin) mot en vardaglig erfarenhet av brist på pengar (”Trött på att vara pank?”) och besvärliga arbetsförhållanden (”Trött på att bli körd med på jobbet?”). Därefter följer en uppmaning till att delta i RTS gatufest den 19 september 2008 i Malmö för att ”visa vem makten ska tillhöra: oss!”, och avslutas med ett montage av demonstrationsvideor från olika delar av världen som blandar våldsamma konfrontationer med mer karnevaliska inslag.

Inledningsvis visas en bild av jordbruksminister Eskil Erlandsson i riksdagens talarstol med texten:

---

¹⁵⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=AZU5i6ysfxg> (hämtad 130221).

DET HÄR ÄR EN AV IDIOTERNA SOM VILL STYRA DITT LIV

WWW.ESF2008ACTION.NET [gul] GATUFEST 19/9! [rosa] [dessa texter i nederkant står kvar under hela filmen]

Detta följs av en bild av Mona Sahlin och ett klipp som föreställer en panel med politiker som sitter vid ett podium.

TRÖTT PÅ ATT POLITIKER SOM BEFINNER SIG TUSEN MIL

FRÅN DIN VARDAG SKA BESTÄMMA ÖVER DEN?

[...]

DEN 19E SEPTEMBER 2008

TÄNKER VI VISA VEM MAKTEN SKA TILLHÖRA:

OSS!¹⁶⁰

Efter att ett retoriskt ”vi” konstruerats följer en visuell gestaltning av hur detta ”vi” tar gestalt i form av demonstrationståg, kravallscener och karnevalståg. Klippets dramaturgi har stora likheter med en annan mobiliseringsvideo som publicerades i anslutning till klimattoppmötet i Köpenhamn 2009 (COP 15), ”War on Capitalism”¹⁶¹, vilket analyserats av Askanus & Uldam (2011). Den inleds på samma sätt med att etablera ett problem i form av ett självtillräckligt politiskt etablissemanng som nonchalerar orättvisor och vanliga människors behov och intressen. ”War on Capitalism” bygger därmed upp en bakgrund av politisk oförmåga och brist på intresse att gå till roten med klimatproblemen som man identifierar som ett resultat av kapitalismen.

Ovanpå ett foto från Köpenhamns innerstad framträder texten:

COP 15 WILL TRY

TO GET CAPITALISM BACK ON TRACK

Detta följs av ett foto föreställande en ansiktsbild av en aktivist med svart maskering över näsa och mun samt uppfälld, svart luva. Bara ögonen syns och blicken är fästad rakt in i kameran. Ovanpå fotot framträder texten:

---

¹⁶⁰ <http://www.youtube.com/watch?v=ZPOb8n41Gz0> (hämtad 130221) Klippet är upplagt på YouTube den 26 augusti 2008 och har 4 888 visningar.

¹⁶¹ <http://www.youtube.com/watch?v=DWEzLoUgXw0> (hämtad 130221). Klippet är upplagt på YouTube den 22 november 2009 och har 9 682 visningar.

WE DON'T

Vad som därpå följer är ett montage av bilder från kravaller och demonstrationer till tonerna av popbandet Franz Ferdinands låt "This Fire" med den i sammanhanget talande refrängen "This fire is out of control/I'm going to burn this city, burn this city". Till skillnad från många av de andra filmer som ingår i materialet är "War on Capitalism" mer stilistiskt genomarbetad. Montagen och grafiken framstår som måttfullt och omsorgsfullt komponerade, medan "Gatufest"-videon framför sitt populistiska budskap med grafik i grälla färger. Om man vidare jämför "War on Capitalism"-videon med "Gatufest"-videon har den senare ett närmast libertarianskt eller individualistiskt politiskt budskap ("de" vill styra över "ditt" liv) som inte utvecklar sin politiska analys eller identifierar ett konkret samhällsproblem på samma sätt som den förra gjort. Den gatufest som annonseras framstår därmed enbart som indirekt förankrad i en strukturell samhällskritik utan tycks mer vara ett tillfälle att manifesteras ett allmänt missnöje.

Vem är den implicite tittaren i dessa mobiliseringsvideor? Båda bygger på etableringen av ett "vi" som tittaren bereds möjlighet att identifiera sig med, och båda inramas av en politisk kritik där den annonserade manifestationen presenteras som en politisk maktdemonstration. Det politiska etablissemangen är distanserat och saknar demokratisk legitimitet eftersom de beslut som de fattar befinner sig långt borta från medborgarnas verklighet ("tusen mil från din vardag"), eller är lierade med det kapitalistiska systemet ("will try to get capitalism back on track"). Egentligen kräver den aktion eller det handlingsutrymme som mobiliseringsvideon annonserar ingen djupare politisk analys annat än missnöje vilket kan antas tilltala en bredare publik än enbart en kärna av aktivister.

5.9.5 Fiendebilder

I forskningen om politisk radikaliserings talar man om en normaliseringsprocess där en radikal hållning som inställning till våld som legitim politisk metod successivt normaliseras. Ett väldokumenterat exempel är i form av kulturellt våld som avhumaniserande språkbruk där politiska fiender benämns med diverse nedvärderande tillmälen och konstrueras som oönskade element. För den autonoma miljön, liksom för vänstern överlag, är motståndaren ett, ofta abstrakt, system snarare än en folkgrupp. Militansen riktar sig i slutändan mot en struktur, inte mot människor. Emellanåt ges denna fientliga struktur mänsklig gestalt i form av fascism/nazism eller som myndighetsföreträdare, framförallt polisen. Normaliseringsprocesser är kopplade till det som inledningsvis beskrevs som kulturellt våld och till budskap som anspelar på direkt våld.

I mobiliseringsvideon ”Salem 08”¹⁶² förekommer en sekvens där polisen beskrivs som nynazisternas beskyddare och bilder på uniformerade och civilklädda poliser förses med ett hårkors, som om de filmades genom ett kikarsikte. Sekvensen inleds med ett foto där uppradade, kravallklädda poliser och en polisbuss filmas genom ett hårkors. I videorutans underkant glider texten:

Cops...u gotto love em...fuck it

I nästa sekvens filmas sex män (civilklädda) genom samma hårkors. I underkanten framträder texten:

ACAB ALL COPS ARE BASTERDS

Även om den pålagda effekten tycks menad att uppfattas ironiskt så speglar den en inställning som kan vara ett exempel på hur polisen, genom ett exempel på kulturellt våld, normaliseras som en legitim måltavla. Akronymen ACAB, som utläses ”All Cops Are Bastards”, har sitt ursprung i den brittiska skinheadkulturen och förekommer i flera subkulturer. Polisfientliga inslag förekommer inom hiphop (”Fuck the police” och ”Fuck Aina”), liksom inom punken (t.ex. bandnamn som Snutslakt eller MDC – ”Millions of Dead Cops”). Inom fotbollens supporterkultur finns också en snarlik antipati gentemot polisen. Mot bakgrund av denna spridning av betydelser och sammanhang där polisen ses som fiende är det möjligt att det inte bara finns ett politiskt motiv bakom negativa framställningar av polisen, utan det kan i viss utsträckning också förstås utifrån ett symboliskt och kulturellt perspektiv där uttrycket signalerar ett generellt missnöje med ordningsmakten snarare än en ideologisk positionering.

Även här kan man kanske tala om spänningen mellan en motkultur som kategoriskt hyser en antipati gentemot en polismakt som försvarar de egna förehavandena, och en social rörelse som, i likhet med de aktivister Christensen (2010) intervjuat, utifrån egna erfarenheter av polisvåld i samband med fredliga demonstrationer utvecklat en fientlig inställning till polisen. Polisen står också i vägen för och förhindrar vad man uppfattar som ett berättigat motstånd mot demokratins fiender.

Ett annat exempel på videoklipp som anspelar på en normaliseringsprocess är de aktionsfilmer som dokumenterar hembesök hos företrädare för nynazistiska organisationer. Ofta skildrar dessa videor hur maskerade aktivister vandaliserar offrets bostad, följt av en hotfull hälsning/varning samt en sammanfattning av aktionen. I videon ”Kristallnatten 2009”,¹⁶³ upplagd av RevfrontMedia, filmas hur en maskerad gärningsman klottrar i porten och trappuppgången i ett hyreshus där en utpekad nynazist har sin bostad. En svartklädd person i luvtröja med luvan uppfälld skriver med sprejfärg på en vägg ”Här bor

---

¹⁶² <http://www.youtube.com/watch?v=OAL1fjGsrpY> (hämtad 130221). Klippet är upplagt på YouTube den 12 januari 2009 och har 5 903 visningar.

¹⁶³ <http://www.youtube.com/watch?v=6ivTydMXdpQ> (hämtad 130221). Klippet är upplagt på YouTube den 4 maj 2010 och har 2 107 visningar.

nazisten n.n.”,¹⁶⁴ samma person tar sig in i trapphuset och skriver på väggen ”Nazistvåning ->”. Det hela avslutas med att personen hugger tre gånger med en yxa i offrets ytterdörr och skriver ”nästa gång går vi in”.

”Nazist” är kanske inte exempel på ett direkt avhumaniserande språkbruk, men det är ett tillmäle som kan vara socialt stigmatiserande, varför det inom den högerextrema miljön är vanligt att hellre beskriva sig som ”nationalsocialist” eller ”Sverigevänlig” (jfr. Ekmans bidrag i denna rapport). En del av den militanta antifascismens metod går ut på att avslöja och benämna sina motståndare som nazister och fascister vilket inte bara spelar på den sociala stigmatisering som det innebär att bli uthängd som nazist, utan också gör dem till en mer legitim måltavla för aktioner. När en person kallar sig nationalist kan det uppfattas som uttryck för en personlig inställning, en attityd. Att säga att någon är nazist gör istället personen till företrädare för ett system och en attack på personen blir till en attack mot systemet.

Ett exempel där aktioner riktade mot enskilda individer förankras i en berättelse om fascism som ett resultat av en samhällsstruktur finns i ett videoklipp producerat av AFA Göteborg där medlemmar i Fria Nationalister Göteborg hängs ut som nazister i sina bostadsområden. Affischer och klistermärken sätts upp i området med namn och bild på den utpekade, samt att man klottrar diverse slagord med sprejfärg på fasader och bilar.

Videon inleds med en sekvens filmad genom vindrutan på en bil som kör på en väg i mörker. I vit grafik framträder följande text:¹⁶⁵

FNG [Fria nationalister Göteborg] är en produkt av ett klassamhälle som skapar hat och frustration. Det enda sättet att långsiktigt stoppa dem och andra högergrupper är att skapa ett klasslöst socialistiskt samhälle, där folk inte känner behovet av att ta till enkla lösningar för att förklara sin utsatthet.

Men för dem som valt sida är det redan försent.

I det här citatet understryker man de strukturella förklaringarna till fascism/nazism och placerar den egentliga orsaken till dess existens i det rådande politiska systemet. Man avslutar emellertid med att poängtera att trots att fascismen har strukturella orsaker, och att det egentliga motståndet måste föras på ett strukturellt plan, finns det ändå anledning att föra kampen också mot enskilda individer – de som valt sida framstår inte som offer för en struktur utan som aktiva aktörer vars handlande gör dem till en legitim måltavla.

---

¹⁶⁴ Det namn som anges har tagits bort i den här rapporten.

¹⁶⁵ Den exakta titeln på denna film har förkommit och videon har inte gått att återfinna på YouTube. Den finns emellertid sparad. Antingen har den tagits bort från YouTube eller så är detta ett exempel på hur svårt det kan vara att hitta material genom sökfunktionen.

Både polisen och nynazister görs i dessa filmer till företrädare för den struktur eller det system man bekämpar. Normaliseringsprocessen kan förstås som en process där dessa element reduceras till delar av ett destruktivt system – och blir samtidigt en plats där det abstrakta systemet eller strukturen går att attackera. Det finns en långsiktig lösning på hotet från fascismen men det går att bekämpa den redan här och nu.

5.9.6 ”Vi” och ”dom”

Ett återkommande tema hos den våldsbejakande delen av den autonoma rörelsen är romantiseringen av styrkan i kollektivet. De flesta videoklipp i materialet skildrar kollektiva aktioner och det förekommer sällan någon idealisering av den ”ensamme hjälten” (krigaren, martyren el. dyl.). Istället förespråkas en solidarisering med marginaliserade grupper, en solidarisering som kan anta karaktären av en fetisch där kategorier som arbetarklassen eller förortsungdomar blir till ett slags projektyta vilken man kan tillskriva radikala kvaliteter och som anses ge uttryck för ett genuint klassmissnöje. Det är också grupper som utsätts för det strukturella våldet i form av social marginalisering och diskriminering.

Termen gruppradikalisering används ibland för att beskriva hur en mindre grupp genom ett upplevt eller reellt hot blir alltmer benägen att ta till våld. Centralt i retoriken för de budskap som anspelar på den här typen av radikaliserings är konstruktionen av ett ”vi” och ett ”dom” där styrkor mäts och bedöms.

Ett exempel på hur ”vi” och ”dom” etableras i anslutning till en solidarisering med utsatta grupper finns i demonstrations-/konfrontationsvideon ”Demonstration mot nazister i Göteborg 2011”.¹⁶⁶ Merparten av filmen består av material från en demonstration föreställande människor som ömsom går, ömsom springer. De inslag av våld som förekommer i klippet är framförallt konfrontationer med polisen, i form av stenkastning mot polisfordon. Av de textade tablåerna framgår att en stor del av de människor som förekommer på bilderna inte enbart är aktivister utan ”andra arbetare och förortsungdomar”.

Efter en sekvens föreställande ett svartvitt foto av ett demonstrationståg förekommer en tablå av vit text mot svart bakgrund:

När nazisterna, mycket försenade anlände till deras slutpunkt och började tala så begav sig aktivister från RF, andra arbetare och förortsungdomar upp mot Ramberget för att kunna storma ner mot nazisterna. Även denna gång var polismakten i vägen och försvarade fascisterna med hundpatruller och batonger.

Efter ett tag nere vid polisens avspärningar igen så började två-trehundra förortsungdomar röra sig bort mot Hjalmar Brantingsplatsen då det sas att nazisterna skulle dit efter deras demonstration, aktivisterna från RF hängde självklart med och efter ett par rusningar på baggatorna i Kville gick hela gruppen över gångbron vid

---

¹⁶⁶ <http://www.youtube.com/watch?v=SbSeB6PXqIc> (hämtad 130221) Klippet är upplagt på YouTube den 22 maj 2012 och har 1 305 visningar.

lundbyleden. Väl på plats så påbörjades en rusning mot moskéområdet på motortrafikleden för att kunna genskjuta nazisterna.

Dessa tablåer varvas med sekvenser där människor springer och enstaka demonstranter kastar sten mot en parkerad polisbuss. Videon avslutas med följande tablå:

Trots att nazisterna kunde genomföra sin demonstration så får det här ses som en seger för den antifascistiska rörelsen som kunde mobilisera arbetarklassen från förorten och tillsammans försöka söka upp nazisterna för konfrontation.

Vi i Revolutionära Fronten ger inte mycket för dem som tror att fascismen bekämpas bäst med musik, tal, bön eller clownspel. Vi måste ta lärdom av historien och slå hårt och skoningslöst för att få bort de element som vill splittra vår klass. Som en viss Adolf Hitler själv sa:

”Bara en sak kunde ha stoppat vår rörelse – om våra motståndare hade förstått dess principer och från första dagen hade krossat rörelsens kärna med den största brutalitet.”

I den avslutande tablån beskrivs hur våldet, hoten och hatet som fascismen sägs förespråka bäst bekämpas med samma typ av skoningslöshet. Man hänvisar till ett Hitlercitat vars innebörd är att den nazistiska rörelsen bara hade kunnat krossas om den tidigt mötts med ”största brutalitet”. Det återspeglar vad Christensen (2010) beskrivit från danska AFA-aktivister där högerextremisternas våld framställs som avskyvärt samtidigt som man anammar en snarlik typ av våldsbejakande retorik. Detta understryks genom att man tillskriver Hitler, den kanske största symbolen för den ideologiska fienden, en korrekt analys av nödvändigheten av politiskt våld.

I den redan hänvisade mobiliseringsvideon ”Väl mött i Salem 2007!” förekommer en retorik som anspelar på den egna styrkan i relation till en (eller snarare två) motståndare, här identifierad som ”nassar och polis”. Ovanpå ett färgfoto med Gamla stan i Stockholm i bakgrunden, där maskerade aktivister syns uppställda på led och håller sköldar med AFA:s emblem¹⁶⁷ på, framträder texten:

Vi ställer oss inte i vägen för nassar och polis för att vi är hårda. Vi är hårda men det är absolut inte poängen.

Argumentationen i detta exempel säger egentligen två saker: Att det finns en mobilisering och beredskap för våldsamt konfrontation, både i texten som förklarar att man ställer sig i vägen för dokumenterat våldsamma element, och i bilden av de rustade antifascisterna, men också att det finns ett högre syfte, ”poängen”, som rationaliserar bruket av våld till att gälla självförsvar (man bär sköldar, inte vapen). Detta självförsvar (som diskuterades under rubriken ”Repression och utsatthet” ovan) kan också förstås utifrån ett perspektiv av gruppradikalisering. När ”vi” står under ett yttre hot är det motiverat att kraftsamla till skydd mot hotet.

---

¹⁶⁷ Emblemet, som förekommer internationellt, består av en stiliserad bild av en svart och en röd flagga inuti en cirkel.

5.9.7 Martyrskap och belöningar

Att bli martyr för vänsterpolitik är inte något som aktivt uppmuntras i det undersökta materialet. Däremot framhålls hur människor fallit offer för det högerextrema våldet (t.ex. syndikalisten Björn Söderström som mördades av en nynazist 1999). Vad som är värt att notera är att dessa fall däremot inte lyfts fram för att förespråka martyrskapet som ett eftersträvansvärt ideal, de används snarare som varnande exempel på att det fascistiska hotet bör tas på allvar (och används i förlängningen som bevis på att den borgerliga demokratin är undfallande inför detta hot).

I den internationella miljön är det emellertid tämligen vanligt med minnesvideor och hyllningar till unga aktivister som dödat av polisen (Askanius 2012a; 2012b). Men även i dessa utpräglade martyrfilmer är temat det oskyldiga offret för den våldsamma repressionen, snarare än den ensamme hjältens ärofyllda död för saken. Martyrskapet kopplas därför snarare ihop med berättelser om utsatthet och repression (kollektiv och personlig viktimisering) än med ett självuppoftande ideal.

Några belöningar för den enskilde går inte direkt att tala om som rekryteringsstrategi i den autonoma miljön. Det förekommer inga uttryckliga anspelningar på vad den enskilde skulle ha att tjäna på att gå med i en våldsbejakande autonom rörelse. Den starka betoningen på kollektivism och avsaknad av formella ledare gör också att individuell status inte heller uppträder i propagandamaterialet. Betoningen på handling och direkt aktion ger också väldigt lite utrymme åt beskrivningar av ett framtida mål. När man beskriver ett ”framtida klasslöst och socialistiskt samhälle” är det inte i första hand för att teckna bilden av ett utopiskt tillstånd. Det förekommer inga målade beskrivningar i stil med löften om vad som ska komma ”efter revolutionen”.

5.9.8 Självreflexivitet och humor

Några filmer med direkta humorinslag liknande dem som produceras inom den rasideologiska miljön har inte påträffats i materialet. Därmed inte sagt att det saknas humor i materialet. Ofta anspelar denna på mediebilder av ”vänsterextremistiska våldsverkare” och har tydliga självreflexiva inslag. Ett exempel från kravallerna i Köpenhamn i samband med avhysningen från Ungdomshuset är den banderoll som aktivister hängde upp på Ungdomshusets fasad med texten:

KØBENHAVNS KOMMUNE UTBYDER

TIL SALG

INKLUSIVE:

500 STENKASTENDE

AUTONOME

VOLDSPSYKOPATER

FRA

HELVEDE! (Karpantschof & Lindblom 200):112).¹⁶⁸

En video som kombinerar ett humoristiskt tilltal med ett slags identitetsupprätthållande är mobiliseringsvideon ”Antifa Heroes”¹⁶⁹ som bygger på en reklamfilm för Coca-Cola där ett montage av filmsekvenser (som ser ut som familjevideon och super 8-filmer från barnkalas m.m.) med barn som iklädda superhjältedräkter leker till tonerna av David Bowies ”Heroes”. Klippen varvas med tablåer som innehåller följande text: “We have all been heroes/Do you remember what it was like?/Feeling powerful/Without fear/Being one of the good guys/Where did that costume end up?/Because it’s time to put it on”. Efter att den sista av dessa tablåer visats ersätts reklamfilmens ursprungliga fortsättning med ett montage av filmsekvenser från demonstrationståg och konfrontationer mellan antifascistiska aktivister och polis. De verkar hämtade från olika delar av Europa (språket på banderollerna varierar) men den sista scenen, som skildrar en grov misshandel, är från en händelse i Göteborg (den förekommer i AFA/RF videon ”6/6 2008”)¹⁷⁰ och var del av bevismaterialet i en rättegång avseende misshandel i samband med konfrontationer mellan en nynazistisk grupp och medlemmar i militanta antifascistiska grupperingar (GP 091214:6). I nämnda sekvens skildras hur fem personer (fyra maskerade) med tillhyggen står runt en man som ligger på marken med uppdragna ben och händerna om huvudet. Det framgår inte av klippet men den som utsätts för misshandeln tillhör den högerextrema organisationen Göteborgs Fria Nationalister. Klippet följs av en tablå med vit text mot röd bakgrund:

The world needs us

Tablåen följs av AFA:s emblem (utan text).

I sin ursprungliga form anspelar reklamfilmen på känslor av sentimentalitet och nostalgi. Antifa heroes-versionen kan beskrivas som culture jamming – en form av medieaktivism där populärkulturella och kommersiella texter omkodas med ett nytt, subversivt budskap, ofta på ett lekfullt eller ironiskt sätt (Lasn 1999; Lievrouw 2011). Vanligt är att använda sig av just reklamkampanjer med ett kärnfullt formulerat budskap eller en slogan som rekontextualiseras för att leda in i associationsbanor som kritiserar kommersialism och kapitalism. Det nostalgiska tilltalet ”We have all been heroes” och så vidare föreslår i

---

¹⁶⁸ ”500 Stenkastande Autonome Voldspyskopater Fra Helvede” är också titeln på en dokumentärfilm om Ungdomshuset producerad 2006.

¹⁶⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=eYq4OR6WYsM> (hämtad 130221) Klippet är upplagt på YouTube den 27 juli 2012 och har 224 visningar. I informationen till filmen finns adresser till stoppaedl.org – en kampanj som mobiliserade inför EDL-demonstrationen i Stockholm 4 augusti 2012. Adressen leder nu till motkraft.net.

¹⁷⁰ <http://www.youtube.com/watch?v=LXpURmRMgRU&list=UUUglKNmDlfl-KJKw5EqMwuA&index=5> (hämtad 130221) Klippet är upplagt på YouTube den 4 maj 2010 och har 2 296 visningar.

sin nya betydelse att den implicite betraktaren är någon som har ett förflutet som militant antifascist, kanske en av dem som deltog i kampen om gatan på 1990-talet men nu lämnat militansen bakom sig. Det är till denne implicite tittare som budskapet riktas: Det är dags att återuppta kampen.

”The world needs us” är, även om det i det här sammanhanget uttalas med inslag av ironi, ett budskap som tycks sammanfalla med den militanta antifascismens självförståelse. Det humoristiska tilltalet kontrasterar också skarpt mot den synnerligen brutala misshandel som avslutar videomontaget. Nätverket AFA tillkom för att kunna presentera ett strategiskt motstånd mot den mobilisering av nynazistiska grupper som ägde rum runtom i landet på 1990-talet. Uppfattningen var att samhället i övrigt inte erkände eller förmådde möta detta hot på ett effektivt sätt, varför det behövdes en militant antifascism.

Ett annat sätt att använda sig av humor är att ljudlägga videor med musik som på olika sätt (gärna ironiskt) kontrasterar mot den händelse som skildras. Exempel på detta finns i aktionsvideon ”Jag ska måla hela världen”¹⁷¹ som enligt vinjetten är producerad av AFA Uppsala och skildrar hur bostaden till en utpekad nazist får fönstren övermålad med målarfärg och två aktivister klottrar på fasaden till tonerna av ”Jag ska måla hela världen lilla mamma” med Anita Hegerland. Denna typ av humorinslag kan möjligtvis förstås inte bara som ett uttryck av reflexivitet och självdistans, utan också som ett sätt att normalisera utmanande aktioner. Genom att omgärda aktiviteten av ett humoristiskt eller ironiskt tilltal framstår den i större utsträckning som ett busstreck än som en aggressionshandling.

5.10 Kategorier av budskap i videomaterialet

I de våldsbejakande budskap med koppling till den autonoma miljön som står att finna på internet förekommer både kulturellt våld och budskap som anspelar på direkt våld, om än få inslag av direkta uppmaningar till den enskilde att begå specifika våldshandlingar. Oftare antar våldsskildringarna formen av kulturellt våld där våldsamma konfrontationer normaliseras eller görs legitima mot bakgrund av en strukturalistisk maktanalys där det politiska våldet delas in i två kategorier: Strukturellt våld ”uppifrån” riktat mot exempelvis minoriteter vilket kan beskrivas i termer av repression; som möts av ett direkt våld ”nedifrån” riktat mot makten, vilket betecknas som motstånd (jfr. Peterson 2001:46). De våldstolerande inslagen tolkar våldet som en form av motstånd, eller självförsvar, som legitimeras genom den strukturella ojämlikheten.

Huvudparten av det material som anspelar på direkt våld är kopplat till en militant antifascistisk kamp. Där blir våldet inte bara ett ur moralisk synvinkel berättigat uttryck för motstånd mot repression och

---

¹⁷¹ <http://www.youtube.com/watch?v=uTOvbE8va8M> (hämtad 100221). Klippet är upplagt på YouTube den 1 juni 2009 och har 25 791 visningar.

strukturellt förtryck, utan också ett effektivt medel att förmå fascister och nynazister att upphöra med sin verksamhet. Man legitimerar våldsanvändningen med att motståndaren hotar demokratin som idé och man kan tala om detta i termer av ”pragmatisk” våldsanvändning.

5.10.1 Det pragmatiska våldet

I ett sammanhang där våld betraktas som en effektiv kampmetod utvecklas en retorisk inramning som skulle kunna kallas ett pragmatiskt våldsbejakande. Det vill säga ett sätt att beskriva aktioner med våldsinslag som i första hand taktiska insatser där de emotionella aspekterna är nedtonade. Våld är utifrån detta perspektiv inget självändamål utan har karaktär av ett nödvändigt ont.

Det beskrivs också som att våld inte är en moralisk, utan en taktisk fråga. Valet att använda sig av våld som kampmetod är inget som vuxit fram ur en teoretisk diskussion, utan är något som man av beprövad erfarenhet vet är effektivt. När frågan om våld reduceras till att bli en taktisk fråga framstår det som att våldet bara finns med då det gör nytta och att man lika gärna kunde använda sig av andra metoder om de var lika effektiva. Den typ av påtryckningsmetoder som omfattas av det pragmatiska våldet motiveras också av att de som blir måltavlor för det (företrädesvis personer involverade i den organiserade rasideologiska miljön) i sin tur utgör ett hot mot demokratin som idé. Vad som ser ut att vara antidemokratiska metoder, syftar i själva verket till att försvara demokratin.

Det är framförallt aktionsvideon och konfrontationsvideon som har inslag av det taktiska, rationella våldet. I aktionsvideon förekommer scener från hembesök där motståndares hem och egendom vandaliseras, i konfrontationsvideon går en mindre grupp aktivister till attack mot en eller ett par företrädare för motståndarna. Attackerna framställs som genomtänkta och riktade.

5.10.2 Det affektiva våldet

Parallellt med det taktiska, pragmatiska våldet förekommer också skildringar som i högre grad är utformade för att trigga en känslomässig respons. I en av webbutikerna finns filmen *Code Red* som saluförs med följande beskrivning:

This movie contains one hour of leftwing riot. Watch riots from Gothenburg - Sweden, Genoa - Italy and much more. Follow the black block fighting the police and burning the property of the rich. Straight riot and pure hardcore to the sound of rock n roll music.¹⁷²

Detta kan snarare beskrivas som en affektiv kravallromantik än en kritisk analys och utvärdering av framgången hos aktioner med våldsinslag. Det är naturligtvis vanskligt att tillskriva våldsskildringar betydelser som att de förhärskar våld eller förespråkar våld som metod, och eftersom det inte finns någon

---

¹⁷² <http://www.bokcafet.se/?p=productsMore&iProduct=15> (hämtad 130221).

receptionsstudie på det här materialet blir alla anspråk på att säga någonting om hur budskapen faktiskt uppfattas av en tittare rent spekulativa. Däremot går det att tolka den inramning som filmen får genom citatet som en typ av förhålligande av politiskt våld där fokus riktas mot själva aktionen snarare än mot dess ideologiska betydelse.

Vissa av de mobiliseringsvideor som diskuterats har inslag av denna form av romantisering av våldsamma kravaller. Ofta klipps sekvenser från olika händelser samman i montage som tonsatts med hård musik, till exempel hardcorepunk. I Säkerhetspolisens terminologi används begreppet utagerare eller kicksökare för att förklara vissa individers väg in i en våldsbejakande politisk miljö. Delar av mobiliseringsvideorna och beskrivningen av filmen *Code Red* här ovan skulle kunna tolkas som en form av uttryck som konstrueras för att tilltala den typen av motivation.

5.10.3 Vikten av att inte synas

Stora delar av videomaterialet visar maskerade aktivister som handlar i grupp. Både de aktioner som framstår som koordinerade, och de som är mer kaotiska, erbjuder en möjlighet för tittaren att identifiera sig med de ansiktslösa och anonyma aktivisterna. Balaklavan eller rånarluvan är en väl etablerad symbol för subversiv politik och man kan se hur man spelar på denna symbol, både i ”War on Capitalism” där budskapet ”We Don’t” illustreras av en maskerad aktivist med blicken skarpt riktad in i kameran, eller i Radikaldistros maskerade mannekänger. Maskering, hemlighetsmakeri och anonymitet var under 1990-talet föremål för debatt i den utomparlamentariska rörelsen. Kritiken gällde att maskeringen låg i vägen för att nå ut med budskapet, medan försvararna pekade på säkerhetsrisken i att bedriva antifascistisk kamp om ens identitet blev känd.

I Petersons (2001) studie av militant politisk aktivism på 1990-talet diskuteras polemiken mellan å ena sidan en öppen, fredlig kamp baserad på icke-våldsprinciper och å andra sidan en slutna, hemlighetsfull och våldsam kamp. Hon citerar rörelseforskaren Stellan Vinthagen (1996) som i en uppmärksam artikel i *Syndikalisten* liknade AFA vid en terroristorganisation, baserat just på deras hemlighetsfulla tillvägagångssätt. Peterson utvecklar en diskussion om betydelsen av hemlighetsmakeri för upprättandet av en kollektiv identitet hos AFA och DBF och citerar aktivister som beskriver hur grupperna i den autonoma miljön inte alls är intresserade av att nå ut med propaganda till utomstående: Syftet med webbkommunikationen är inte att rekrytera nya aktivister, till skillnad från fascisterna som medvetet vänder sig till nyfikna ungdomar (Peterson 2001:153). Mot bakgrund av sådana utsagor är det föga förvånande att den våldsbejakande autonoma miljön på internet är ganska liten. Man satsar på mobilisering snarare än rekrytering och i den mån man vänder sig utåt och riktar sitt budskap mot andra utanför miljön så är det ofta för att manifesteras handlingskraft gentemot sina motståndare.

Man ska nog heller inte underskatta betydelsen av anonymiteten/ansiktslöshetens funktion för en typ av identitetsskapande. De maskerade demonstranterna och de utsuddade ansiktena i videoklippen, talar på sätt och vis till de redan initierade: ”vi” vet vilka ”vi” är, men för andra är ”vi” en ansiktslös massa, men också möjligheten att verka utan att synas: ”vi ser er” är en fras som återkommer. Den ansiktslösa massan erbjuder möjlighet till ett slags kollektiv identifikation, men också ett sätt att förhålla sig till en massmedial stereotyp av stenkastande vänsterextremism som är tacksam att ironisera över och som också erbjuder möjlighet att förhandla identitet och motstånd utifrån. I forskning om ungdomskultur och identitet har det lyfts fram hur sådana förhandlingspraktiker växer fram i strukturellt underordnade grupper, t.ex. hur unga killar spelar på omgivningens förväntningar och fördomar på stereotypen ”invandrarkille” (jfr. Jonsson 2007).

Anonymiteten innebär också att de grupper som är förknippade med den autonoma miljön saknar uttalade företrädare och det är mycket svårt att som utomstående göra sig en bild av vilka som är medlemmar, hur många de är och så vidare. Styrkan i anonymiteten ligger i att man kan framstå som större, starkare, och mer spridda i samhället än man kanske i själva verket är.

5.10.4 Polisen som fiende

Hur konstrueras en fiende när det är strukturen som står för det onda? Som framgått av genomgången ovan är det ofta polisen som utmålas som den närmaste motståndaren till aktivisterna i den autonoma rörelsen. Här kan man finna flera nivåer av orsaker till antagonism: På ett ideologiskt plan tjänar polisen den rådande ordningen och är därmed satt att försvara den härskande klassens intressen; på ett konkret plan kommenderas polisen ut för att skydda högerextremistiska demonstrationer, vilket tolkas som att de verkar som fascismens lakejer; och på ett personligt plan då individuella erfarenheter av trakasserier från enskilda poliser blir en del i en berättelse om ordningsmaktens negativa attityd till vänstersympatisörer, ungdomar och minoriteter.

Polisen framträder också som en aktör som hindrar de egna aktionerna (t.ex. Reclaim the Streets). Om man för samman polisens olika roller: de skyddar högerextrema grupperns offentliga demonstrationer, de går hårt åt motdemonstranter som samlats i anslutning till högerextremisters demonstrationer, och de går hårt åt de egna sammankomsterna och manifestationerna, så framträder en enhetlig bild av en antipatisk poliskår.

5.10.5 Identitet och maskulinitet

Det webbmaterial som ingått i den här studien uppvisar inga explicita hänvisningar till en idealiserad manlighet men det finns inslag, framförallt i konfrontations- och aktionsfilmerna av en maskulint kodad retorik där den egna styrkan hålls fram och kontrasteras mot motståndarna som i sin tur framställs som fega och obeslutsamma. Betoningen på hängivenhet och lojalitet mot gruppen samt identifikationen med

ett kollektiv (t.ex. arbetarklassen) kan också läsas som maskulint kodade egenskaper. Som också nämnts i analysen av webbmaterial förekommer inslag som anspelar på erfarenhet av personlig viktigmisering (polisvåld).

Däremot förekommer inte något material som uttryckligen skildrar de interna aktiviteterna inom gruppen eller som anspelar på någon homosocial maskulin gemenskap. Vilken typ av samvaro som står att finna inom miljön förblir en hemlighet som endast delas av de redan invigda. Denna avsaknad av budskap som anspelar på gemenskap är intressant att notera också ur rekryteringssynpunkt eftersom materialet ger få ledtrådar till svar på frågan vad den våldsbejakande autonoma miljön erbjuder presumtiva sympatisörer. Där finns inte heller något som anspelar på status eller belöningar för den enskilde, varken i form av direkt bekräftelse eller i beskrivningar av något kommande utopiskt socialistiskt samhälle.

5.11 Slutsatser och sammanfattande diskussion

Syftet med delstudien har varit att beskriva förekomsten av antidemokratiska och våldsbejakande budskap i den autonoma miljön på internet. De frågor som varit styrande för undersökningen formulerades enligt följande: Hur används internet och sociala medier inom miljön? Hur är de våldsbejakande budskapen formulerade? Vilka mekanismer för radikaliserings anspelar budskapen på? Beroende på undersökningsobjektets informella struktur – lösa nätverk och aktionsnamn snarare än formella organisationer – kom merparten av studien att närmare analysera kategorier av antidemokratiska och våldsbejakande budskap som förekommer på videowebbplatsen YouTube.

5.11.1 Slutsatser

I ett första skede diskuterades förekomsten av en autonom ”scen” på internet. Denna genomgång av några webbplatser visade att en uppskattning av besöksstatistiken för webbplatser som utpekats som centrala för miljön är relativt låg sett till dagliga besök. Därtill uppvisar de nätverk och aktionsnamn som förknippas med den våldsbejakande delen av den autonoma miljön i Sverige ingen enhetlig strategi när det gäller att närvara och verka på internet: AFA finns knappt representerade, DBF:s webbplats uppvisar ingen aktivitet, medan RF har en aktiv organisationssida och är verksamma i sociala medier.

En rimlig konklusion av dessa observationer är att internet inte utgör en prioriterad arena för att sprida propaganda eller rekrytera till våldsbejakande autonoma grupperingar. Baserat på tidigare forskning om autonoma miljöer kan man söka orsakerna till varför det ser ut på detta sätt i åtminstone tre möjliga förklaringar:

De autonoma grupperna är inte intresserade av att sprida propaganda för att rekrytera anhängare. Petersons (2001) studie som baserades på intervjuer med militanta aktivister på 1990-talet gav vid handen

att propaganda var något som förknippas med den högerextrema miljön och att man prioriterade att verka utan att synas.

De autonoma grupperna undviker internet och sociala medier eftersom man inte vill generera vinst åt multinationella storföretag som man menar profiterar på gratis arbetskraft. Dessutom har man begränsad kontroll över det material som publiceras på nätet. YouTube-filmer öppnar till exempel för oönskade kommentarer i kommentarfältet liksom att filmerna riskerar att hamna i sammanhang som de inte är avsedda för.

De autonoma grupperna undviker internet och sociala medier för att inte underlätta för övervakning och kartläggning av verksamheten. Askanius (2010:34) citerar en engelsk aktivist som på temat att använda sig av Facebook konstaterar att ”det är som att hålla alla sina politiska möten på McDonald’s och samtidigt säkerställa att polisen är där och filmar en under tiden”.

I videomaterialet förekommer fyra genrer av aktivistfilmer med olika avsändare inom den autonoma miljön: manifesteringsvideor, aktionsvideor, konfrontationsvideor och mobiliseringsvideor. Många av dessa har koppling till militant antifascism, framförallt de som publicerats i anslutning till motdemonstrationer mot 2000-talets nazistmarscher i Salem, eller aktioner och konfrontationer med enskilda organiserade högerextremister. Vissa aktioner med våldsinslag (skadegörelse) med politiska motiv förekom.

Då det i uppdraget ingick att beskriva hur radikaliseringsprocesser kan gå till analyserades videomaterialet utifrån hur budskap anspelade på olika mekanismer för radikalisering utifrån en kategorisering inspirerad av McCauley & Moskalenko (2008). Sammanfattningsvis kan om dessa budskap sägas följande:

I samband med demonstrations- och mobiliseringsvideor återkommer sekvenser där polisens agerande framstår som brutalt och godtyckligt och där enskilda (fredliga) individer faller offer för en hårdhänt behandling. Det finns också inslag av ett slags kollektiv viktigmisering där ett strukturellt våld i samhället framställs som ett hot mot minoriteter och socialt missgynnade grupper. I aktionsrapporter och mobiliseringsvideor uppmålas en distanserad politisk elit och hänsynslös exploatering av arbetskraft som motiverar direkt aktion och handling.

Mobiliseringsvideor, aktionsrapporter och demonstrationsfilmer innehöll inslag av att konstruera motståndare som legitima måltavlor. Eftersom miljön bygger på en analys där i slutänden strukturen och delar av samhällssystemet är fienden behöver man låta systemet ta konkret gestalt för att motivera direkt aktion eller måltavlor för aktionen. Tydligaste exemplet är attacker mot enskilda nynazister som i egenskap av individer får stå som representant för det oönskade, men också polisen blir en företrädare för etablissemangets repression och beskyddare av de högerextrema krafterna.

Kollektivet är den främsta aktören i materialet. Ensamma hjältar eller starka ledare förekommer inte och i de fall där aktionsrapporter dokumenterar aktioner utförda av enstaka individer är dessa maskerade eller anonymiserade så att de framstår som ansiktslösa delar av en större massa. Betoningen på det kollektiva innehåller också solidarisering med andra grupper som ”arbetare” och ”förortsungdomar”. Eftersom miljön är kollektivistisk förekommer ingen glorifiering av martyrskap. De som fallit offer för högerextremistiskt våld eller statlig repression hålls i åminnelse men då som oskyldiga offer för våld och hat. Anonymiteten och hemlighetsmakeriet kring aktioner och verksamheten innebär också att det åtminstone utåt inte anspelas på någon personlig vinning för den enskilde. Det ges heller ingen inblick i den interna verksamheten.

Inom miljön finns en ambition att ta avstånd från identitetspolitik och livsstilism som uppfattas som ett tecken för ytligt engagemang. Samtidigt erbjuder den autonoma miljön flera inslag av stil och identitetsskapande som känns igen från stilbetonade subkulturer. I det visuella materialet finns en enhetlighet i stil som kommer till uttryck i kläder och symboler. Det finns också en självreflexivitet i förhållande till stil och identitet som kommer till uttryck i vissa ironiska inslag som i slagordet ”Ingen klass – bara stil”, eller användningen av maskerade modeller. Den i massmedierna välanvända stereotypen av en stenkastande, maskerad aktivist blir ett slags tom signifikant som man kan leka med i ett symboliskt spel om identitet och motstånd.

Eftersom miljön i stora drag består av informella, löst sammanhållna, icke-hierarkiska nätverk är det också svårt att skapa sig en bild av någon sammanhållen världsåskådning. Även om det mycket väl kan förekomma informella ledargestalter i nätverken finns det ingen tydlig uttolkare av ideologiska budskap att ansluta sig till. Många gånger har budskapen en anonym eller ett kollektiv som avsändare. Dessutom kan man se att en övergripande vision om ett önskvärt samhälle är nedtonat, fokus ligger istället ofta på kortsiktigt formulerade mål där aktioner placeras i ett större sammanhang men utan att någon utvecklad diskussion förs kring hur de spelar in i en kamp för att få till stånd en genomgripande social förändring. Vad erbjuder då den våldsbejakande autonoma miljön baserat på de budskap som analyserats i detta material?

För det första kan man utläsa en betoning på handlingskraft: Genom direkta aktioner och konfrontationer kan politiskt missnöje kanaliseras genom en konkret åtgärd.

För det andra erbjuder den en politisk analys, om än inte någon komplett världsåskådning. Den politiska analys som förekommer i materialet betonar den personliga erfarenheten och placerar den i ett strukturellt sammanhang.

För det tredje kan man tala om möjligheten att identifiera sig med en progressiv kamp, en kollektiv kraft som bjuder motstånd mot maktens repression och bekämpar de krafter som hotar demokratin som idé.

Utifrån undersökningen kan man i termer av synlighet och propaganda urskilja två motsatta tendenser: Den ena tendensen innebär att internet överges som plattform för propaganda, rekrytering och dokumentation av aktivism, och den andra ett försök till att expandera närvaron på internet och sociala medier. Genom att i princip upphöra med en verksamhet på internet, representerar AFA en riktning som går mot en *minskad synlighet*. Denna minskade synlighet har ibland tolkats som att AFA:s verksamhet upphört helt och hållet, även om det sedan mars 2013 finns en webbplats som bekräftar nätverkets existens. Också den militanta djurrättsaktivismen i Sverige verkar ha slagit in på denna väg (även om man publicerar sina aktionsrapporter i internationella sammanhang). Samtidigt ger RF exempel på en utveckling som går i motsatt riktning. De säger sig förstå vikten av att synas i det offentliga rummet, både ”på gatan och på internet”. Därför har de under 2012 uppdaterat webbplatsen, lanserat en logotyp och öppnat en Facebooksida med uttalat syfte att nå ut med sitt politiska budskap till fler människor. Genom detta tillvägagångssätt väljer RF alltså en väg som leder mot en *ökad synlighet*. Men de är ovanliga i sammanhanget, den övervägande bilden av hur internet används bland grupper förknippade med den autonoma miljön är att detta sker i begränsad omfattning. Både i fråga om antal webbplatser förknippade med den autonoma miljön i Sverige som tillhandahåller våldsbejakande budskap, och i den utsträckning som det går att uppskatta dess popularitet i form av besök framstår den miljö som finns att tillgå på internet som en marginell företeelse.

5.11.2 Internet som rekryterings- och radikaliseringsverktyg

Som nämndes inledningsvis inrymmer intresset för att studera våldsbejakande budskap och propaganda på internet en föreställning om att internet som kommunikationsteknik på avgörande sätt skiljer sig från mer traditionella propagandakanaler som affischer, flygblad eller pamfletter. En betydande del av denna skillnad består i att internet gör den här typen av material alltmer lättillgängligt eftersom budskap kan spridas utan att någon fysisk artefakt måste transporteras. Dessutom erbjuder internet möjligheter för interaktion mellan avsändare och mottagare, och mottagare emellan.

Tillgänglighet

Att åtkomsten till material ökar genom dess spridning över internet råder det för det mesta inget tvivel om. Den typ av innehåll som ingått i den här studien hade det knappast gått att komma i kontakt med om det inte funnits på nätet, det hade förutsatt att man redan var involverad i miljön. Men termen tillgänglighet kan betyda två saker, dels hur lätt eller svårt det är att få tag på något, men också hur lätt- eller svårbegriplig en text eller ett budskap är. I den första betydelsen har internet gjort att det material som studerats varit lättillgängligt. I den andra betydelsen finns däremot en större variation, vilket är värt att kommentera i anslutning till en diskussion om rekrytering och radikalisering.

De exempel som tagits upp i studien på hur våldsamma metoder för ett politiskt ändamål försvaras och ges legitimitet omfattar både korta formuleringar av typen ”vi avgör själva när det är berättigat att ta till

våld” och försök till mer principiella resonemang kring våldets roll i en liberal demokrati och politisk kamp. I det senare fallet rör det sig inte om lättillgängliga budskap utan bygger på en argumentation som förutsätter förkunskaper. Det är svårt att säga att internet som medium gynnar den typen av framställning, som kanske rentav skulle passa bättre i tryckt form. Däremot kan de YouTubevideor som analyserats sägas vara lättillgängliga i dubbel bemärkelse: de går någorlunda lätt att komma i kontakt med och förmedlar för det mesta ett budskap som inte kräver några förkunskaper för att bli begripliga. Man kunde möjligtvis relatera dessa typer av budskap till kategorierna grubblare och utagerare på så sätt att de längre, teoritunga texter som legitimerar en våldsamt praktik finner sin publik bland mer intellektuellt orienterade besökare, medan vissa av de YouTubevideor som beskrivits har ett tilltal som tycks mer anpassat till tittare som motiveras av spänning och adrenalinkickar.

Interaktivitet

Den andra dimensionen som gör internetkommunikation intressant är möjligheten till interaktion mellan användare. Att komma i kontakt och kommunicera med likasinnade, eller bjudas in i en gemenskap där den enskilde successivt antar en alltmer radikal hållning, brukar hållas fram som en central komponent i beskrivningen av radikaliserings genom internet. Det är därför motiverat att också kommentera det undersökta materialet utifrån grad av interaktivitet och kommunikationsmöjligheter.

Översikten av webbnärvaron hos tre nätverk förknippade med den autonoma miljön visade att samtliga erbjöd kontaktmöjligheter i form av e-postadresser och i ett fall även en postadress. De egna webbplatserna var tämligen statiska i fråga om interaktivitet, där ges ingen möjlighet att kommentera artiklar direkt, utan för kontakt och kommunikation hänvisas till andra kanaler. Det är bara RF som aktivt förekommer i sociala medier (Facebook, Twitter, YouTube), men Facebooksidan är ganska nyttillkommen (oktober 2012) och antalet filmer som publicerats på YouTubekanalen är lågt (19 st.). Vad beträffar just YouTubekanalen, och Twitterkontot har dess ursprungliga interaktivitetsgrad aktivt begränsats av avsändaren – Twitterkontot är bara synligt för de som blivit godkända som följare, och kommentarfunktionen hos YouTubevideorna har avaktiverats.

I fallet med Motkraft, som beskrivits som den autonoma rörelsens portalblogg (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009), finns möjligheten att direkt på webbplatsen kommentera nyhetsartiklar men som framgått av studien är det sällan denna funktion används av besökare. Det är möjligt att avsaknaden av kommentarer är resultatet av en sträng moderering och att webbplatsens upphovsmän aktivt tar bort kommentarer, men oavsett orsak blir resultatet att graden av interaktivitet även här framstår som tämligen låg.

Det material av våldsbejakande budskap inom den autonoma miljön på internet är kanske i en mindre utsträckning att förstås som ett redskap för att rekrytera presumtiva medlemmar till militanta

organisationer. Variationen av avsändare gör att det ibland är oklart vem man ska vända sig till för att bli delaktig och många gånger tycks budskapen i till exempel mobiliseringsvideor vara riktade till de som redan är aktiva. Det är också svårt att styrka att mobilisering för en antirasistisk manifestation direkt uppmanar till våld, oftare framställs våldet som en reaktion på provokationer. Samtidigt kan man genom återbruket av sekvenser som innehåller våldsamma konfrontationer med polis och politiska motståndare, uttolka en implicit förväntan på våldsam konflikt – det finns en förutsägbar dramaturgi i hur händelsen framställs. Här kan man också lyfta fram en distinktion mellan mobilisering och rekrytering där mobiliseringsfilmen är producerad i syfte att uppmuntra till deltagande i en specifik händelse, inte att rekrytera anhängare till en rörelse.

Radikalisering

Beträffande radikaliserings/självradikalisering är det inte otänkbart att det material som behandlats i denna studie kan bidra till att stärka en kompromisslös inställning där våld framstår som en legitim metod för att påverka. Särskilt framträdande blir detta i form av hur polisen skildras. Samtidigt är den våldsbejakande autonoma miljön på internet liten och diversifierad, de budskap som förekommer har sällan en tydlig källa/avsändare och i många fall förekommer det en väldigt låg grad av interaktion kring budskapen.

I uppdraget till Statens Medieråd nämns möjligheten till självradikalisering som ett av motiven för att studera förekomsten av antidemokratiska och våldsbejakande budskap på internet. Med självradikalisering avses att en ensam individ på egen hand genomgår en radikaliseringsprocess utan direkt samröre med en extremistisk grupp. Det har framhållits hur detta fenomen är synnerligen ovanligt (se rapportens inledning) och frågan är om det i det undersökta materialet finns budskap som utformats på ett sådant sätt att den tilltänkte läsaren eller tittaren uppmuntras till att på egen hand begå våldshandlingar för en politisk sak. Visserligen är de webbmiljöer som undersökts tämligen stängda med låg grad av interaktivitet, vilket kunde tala för att möjligheten att en användare tar del av våldsbejakande material utan att komma i kontakt med några personer inom rörelsen och på egen hand samlar ihop argument som legitimerar en våldshandling. Samtidigt har det framgått hur relativt liten denna webbmiljö är och att det knappast går att tala om en ideologiskt enhetlig miljö som på ett massivt sätt skapar en extremistisk åsiktsgemenskap där till exempel nyheter rekontextualiseras i syfte att bekräfta en konspiratorisk världsbild av antidemokratisk och våldsbejakande natur.

Förkortningar

AFA: Antifascistisk aktion

ALF: Animal Liberation Front

Antifa: Namn på tyska Antifascistisk aktion

DBF: Djurens befrielsefront

ESF: European Social Forum

RF: Revolutionära fronten

RTC: Reclaim the City

RTS: Reclaim the Streets

6 Våldsbejakande och antidemokratiska islamistiska budskap på internet

Simon Stjernholm

6.1 Inledning

Syftet med denna delstudie är att, genom presentation och diskussion av olika former av webbmaterial, lägga en forskningsmässig grund för arbetet med att minska sannolikheten att nya anhängare lockas till våldsbejakande islamistisk extremism genom internet. Studien behandlar inte islam eller religion på internet i bredare bemärkelse; uppdraget gäller ”antidemokratiska budskap” och budskap ”som uppmanar till våld för en politisk eller ideologisk sak”. En diskussion kring dessa och andra använda begrepp förs nedan, som komplement till rapportens inledande kapitel. De tendenser och uttryck som berörs i denna kartläggning utgör endast ett fåtal aspekter av den mångfacetterade och enormt omfattande muslimska närvaron på internet.¹⁷³ De ska inte ses som representativa för islam eller muslimer.

En utmaning med att arbeta med internetmaterial, i synnerhet jihad-orienterat sådant, är dess flyktighet (se diskussion i Halldén 2007). Några av de svenska webbadresser som tidigare angetts leda till extremistiskt material har då arbetet med denna rapport utförts antingen upphört att existera eller transformerats till något annat.¹⁷⁴ Redan när rapporten offentliggörs kommer nya uppdateringar och publiceringar att ha gjorts sedan den skrevs, och en del berört material eller hela webbplatser kan ha försvunnit ur offentligheten. Deskriptorer av webben blir omedelbart historieskrivning. Studiens prognosvärde är därmed begränsat. Trots detta har ambitionen varit att beskriva budskap, resonemang och uttryck som, tämligen oberoende av enskilda webbplatser varaktighet, är återkommande och centrala och därför av bestående relevans över tid.

6.2 Jihad och jihadism

En grundligare begreppsdiskussion förs längre fram, men redan här behöver termerna *jihad*, *jihadism* samt därtill tätt knutna begrepp introduceras. Bland muslimer världen över finns individer, grupper och nätverk som stödjer alternativt är engagerade i våldsamma kamper vilka definieras som ”jihad”. Termen kommer

---

¹⁷³ För en mängd exempel, se t.ex. Bunt 2009 och tidskriften *Cyber Orient* (www.cyberorient.com).

¹⁷⁴ Ett exempel är Noor.se, som har angetts vara ett extremistiskt diskussionsforum (Sandelin 2012:77, 118; forumet nämns även i flera inlägg på ledarskribenten Per Gudmundsons blogg). Denna webbadress leder i skrivande stund automatiskt vidare till Ahlalbait.se, en webbsida som uppges tillhöra Pakistanska Islamiska Kulturföreningen i Märsta (130327).

från den arabiska roten j-h-d, med grundbetydelsen ”att kämpa”, ”att anstränga sig”. Sedan Muhammads tid har religiöst sanktionerad våldsamt kamp varit närvarande i islamisk tradition. I Koranen och hadither, det vill säga berättelser om vad profeten Muhammad ska ha sagt och gjort, talas om våldsamt kamp för Guds sak och den klassiska litteraturen om jihad är omfattande (Cook 2005). Under korstågstiden (främst 1100–1200-tal) och tiden för mongolernas invasion av de centrala muslimska områdena (1200-talet) kom ämnet av naturliga skäl att behandlas av många muslimska jurister och teologer. Regler för hur, när, av vem och mot vilka fiender som jihad skulle utkämpas utvecklades – men skillnader mellan olika lärda fanns. En person vars skrifter har stort inflytande bland vissa nutida muslimer – ett inflytande som märks i denna studie – är Ibn Taymiyya (d. 1328). Han levde under tiden för mongolernas framfart österifrån och ett av många teman hans skrifter behandlar är jihad.

Att som muslim acceptera jihad som en riktig och legitim aspekt av islamisk tradition är inte synonymt med att vara ”jihadist”. Att påstå att jihad – i bemärkelsen våldsamt kamp för Guds sak – *inte* har en plats i islamisk tradition får snarast ses som apologetisk historierevisionism. På samma sätt visar exempelvis korståg, häxbränningar och inkvisitionsprocesser att även kristen tradition rymmer en mängd religiöst sanktionerat våld. Däremot är det fullt möjligt att acceptera och förhålla sig till jihad som en del av islamisk tradition utan att hysa de ståndpunkter som kännetecknar nutida jihadism. Dessutom framhåller många muslimer att jihad för dem främst betecknar en inre kamp mot exempelvis egoism eller syndfulla begär. Men detta utplånar inte den våldsbejakande innebörd som begreppet haft genom historien och fortsätter att ha för vissa strömningar inom nutida islam (Cook 2005).

Med ”jihadism” avses här åskådningen att våldsamt kamp för Guds sak är en individuell religiös plikt för nutida muslimer vid sidan av andra religiösa plikter.¹⁷⁵ Begreppet ”jihadister” används för att beteckna individer och grupper som förespråkar aktivt deltagande i eller stödjande av våld för Guds sak som en angelägen, individuell religiös plikt för nutida muslimer. Några av dessa menar att jihad bör utkämpas mot islams fiender globalt, medan många fokuserar på mobilisering till specifika existerande konfliktzoner.

Denna studie gör bruk av Thomas Hegghammers (2010) åtskiljande mellan ”klassisk” och ”global” jihadism. Bägge är moderna fenomen som uppstod på 1980- respektive 1990-talet. Hegghammer anger Abdullah Azzam (d. 1989) respektive Usama bin Ladin (d. 2011) som upphovsmän. Klassisk jihadism är således inte ett historiskt kontinuerligt fenomen men står i jämförelse med global jihadism närmare medeltida uppfattningar om jihad. Azzams fokus i klassisk jihadism var att muslimer världen över är

---

¹⁷⁵ Detta kan jämföras med andra definitioner av termen jihadism: Thomas Hegghammer använder det bredare ”militant Sunni Islamism” (Hegghammer 2010:2); Jarret Brachman skriver att jihadism ”is a clumsy and controversial term” men definierar det som ett sätt att referera till ”Sunni Muslims who use violence in order to pursue their universalistic goals” (Brachman 2009:4f); redaktörerna till antologin *Contextualizing Jihadi Thought* använder termen för att beskriva ”forms of Islamist militancy defined above all by a commitment to violence ostensibly in the name of Islam” (Deol & Kazmi 2012:1).

förpliktigade att försvara muslimskt territorium från icke-muslimers intrång samt försvara muslimer mot förtryck. Azzams nyskapande påfund var att inte bara muslimer i det berörda området skulle delta i kampen; istället var enligt honom den globala *umman*, det vill säga samtliga muslimer, berörda. Detta synsätt har kallats ”panislamism”. På 1980-talet var fokus för denna kamp Afghanistan, men senare har synsättet även omfattat exempelvis Bosnien, Tjetjenien, Irak och – sedan 2001 – återigen Afghanistan. Följaktligen reste jihadkrigare från olika delar av världen, främst från arabvärlden, till dessa konfliktzoner i syfte att kämpa för Guds sak.

Den globala jihadismens fokus är istället att bekämpa islams fiender, de som uppfattas föra krig mot islam, varhelst de befinner sig – gärna på deras egen hemmaplan. Jihadistiska attentat i bland annat USA, Storbritannien, Spanien och Sverige baseras på denna panislamistiska vision som är av mer extremt snitt än Azzams. Inte bara muslimers territorium och liv ska försvaras; istället förespråkar de globala jihadisterna oprecisa attacker varhelst islams fiender befinner sig. Därmed har inte bara jihadisternas *mobilisering* blivit global utan även *kriget* som sådant. Dessutom inkluderas inte bara aktivt stridande utan även civila i de globala jihadisternas fiendebild (Hegghammer 2010).

6.2.1 Den jihadistiska ramberättelsen

Attraktionen till militant jihad bland en del nutida muslimer är avhängig en rad faktorer. En viktig sådan är vad som kan kallas *den jihadistiska ramberättelsen* som har visat sig vara tämligen konsekvent över tid och plats. Den återkommer med viss variation i geografiskt skilda sammanhang och företräds av muslimer med olika språklig, kulturell och socioekonomisk bakgrund. Vidare har den tydliga konspirationsteoretiska drag. Ett exempel på hur den jihadistiska ramberättelsen kan ta sig uttryck som påträffats under arbetet med denna rapport är en e-bok med titeln *An Incomplete History: The Muslims of Spain Post-1492/837 in a Global Context and its Relevance to Muslims Today* (al-Muhajir 2011). När al-Andalus, den del av iberiska halvön som från tidigt 700-tal fram till sent 1400-tal styrdes av olika muslimska härskare, nämns i nutida debatt är det ofta för att påtala den relativt harmoniska samlevnaden mellan muslimer, judar och kristna före år 1492. Detta år återerövrade spanjorerna halvön med följden att de judar och muslimer som inte redan begett sig av antingen fördrevs eller tvångskonverterades av den spanska inkquisitionen. Författaren är dock intresserad av tiden *efter 1492* ”i global kontext” och dess betydelse för nutida muslimer. Det faller utanför denna rapportens tema att bedöma verkets historieskrivning i stort, men dess slutsatser och avslutande kommentarer är av intresse. Själva grundtesen är att muslimer sedan förlusten av al-Andalus har förföljts och förnedrats världen över. Vidare menar författaren att härskarna i muslimska samhällen är förrädare och att dess religiöst lärda har svikit sin plikt att mana till jihad (al-Muhajir 2011:247). Detta är viktigt att notera: *samtliga* härskare i muslimskt dominerade länder betraktas som illegitima ledare, avfallingar från den sanna religionen eftersom de lerat sig med icke-muslimer och infört människostiftade

lagar istället för Guds lagar.¹⁷⁶ Dessutom betraktas det religiösa etablissemangets teologer och jurister som korrumpade och egenintresserade samt att de går i politikernas ledband. Jihadisterna definierar sig följaktligen som sanningssägare som genomskådar den illegitima makten. De anser sig vara talespersoner och aktivister å de sanna muslimernas vägnar som kämpar för återinrättandet av islam världen över, något som enligt deras synsätt endast kan ske med hjälp av militant jihad.

E-boken presenterar en mängd exempel för att stödja dessa påståenden. För att belysa de slutsatser som dras och därigenom illustrera den jihadistiska ramberättelsen, citeras och kommenteras nedan några kärnformuleringar. Författaren beskriver jihad mot Sovjetunionen i Afghanistan under 1980-talet som ett uppvaknande för muslimer i allmänhet:

It was only after the Soviet invasion of Afghanistan, that the Muslim Ummah began to wake up out of its slumber and began to realize the extent of the problem and, on the other hand, its solution, which was Islam and jihad. Muslims from all over the world came to finally begin to discharge their duties as Muslims of jihad fee sabil Allah [för Guds sak], as it was, and is, fard ayn [en individuell plikt]. The flames of jihad spread across the lands, from Afghanistan to Kashmir, Pakistan, Mindanao, Indonesia, Thailand, Somalia Bosnia, Iraq, Turkistan and of course, the Maghrib. I did not forget Palestine, and who could, when over fifty years we have been derelict of our duty to liberate this sacred Islamic land. (al-Muhajir 2011:257f)

Författaren konstaterar i detta avsnitt att muslimernas problem är att de övergett sin plikt att kämpa för Guds sak (*jihad fi sabil Allah*), samt att lösningen på deras problem är att återigen handla enligt insikten om att jihad är en individuell plikt (*fard 'ayn*). Att jihad är en religiös plikt för muslimer är många överens om. Men under vilka omständigheter som plikten gäller och för vem, är en stridsfråga. Många menar att jihad är en kollektiv plikt (*fard kifaya*) som endast kan beordras av en legitim ledare. Jihad utförs då av ett fåtal representanter för muslimerna i form av soldater. Utmärkande för jihadister är istället insisterandet att jihad är en individuell plikt (*fard 'ayn*) som åligger varje enskild muslim. Argument för detta har bland annat framlagts i tongivande moderna jihadistiska texter av Muhammad al-Faraj (d. 1981) och Abdullah Azzam. Eftersom en legitim muslimsk ledare enligt jihadisterna inte existerar, måste varje enskild muslim själv axla plikten att utföra jihad. Detta kan jämföras med "lone wolf"-fenomenet, att en enskild individ går till våldsam aktion utan att vara knuten till en organisation eller rörelse (se t.ex. Gable & Jackson 2011, Pantucci 2011). *Fard 'ayn*-begreppet är inte synonymt med att agera ensam utan syftar bredare på en individuell plikt att agera även i frånvaro av en legitim ledare som kan kommendera ut det muslimska kollektivets representanter i krig. Men begreppet öppnar upp för så kallade ensamvargar i den globala jihadistiska kampen. I al-Qaidas elektroniska magasin *Inspire* har uttryckliga uppmaningar till individuella aktioner mot den globala fienden förekommit. *Inspire* har även hyllat individer som agerat till synes utan koppling till en organisation, däribland Taimour Abdulwahhab som utförde ett självmordsattentat i Stockholm i december 2010 (Pantucci 2011).

---

¹⁷⁶ Även den nuvarande islamistiske presidenten i Egypten, Muslimska brödraskapets Muhammad Morsi, har utsatts för sådana beskyllningar (Bunzel 2013).

Att handla enligt insikten att jihad är en individuell plikt beskrivs i e-boken som ett uppvaknande ur en dvala. Vidare relateras en mängd konfliktområden till varandra och till detta uppvaknande på ett sätt som ignorerar kulturella, historiska och politiska skillnader. Sammankopplingen av olika politiska skeenden tillskrivs en närmast mytisk dimension då det talas om ”jihads flammor” som sprider sig. Muslimers militanta aktivism i en rad länder världen över beskrivs som uttryck för en och samma våg av religiös insikt. De palestinska områdenas särskilda symbolstatus som förment bevis för muslimernas prekära globala situation befasts också.

Efter ”uppvaknandet” under 1980-talet hade muslimer enligt författaren kommit ”närmare sin religion” men ännu inte nått fram till rätt troslära. Att flera muslimska politiska grupper under 1990-talet närmade sig deltagande i demokratiska processer beror enligt al-Muhajir på denna missuppfattning gällande trosläran. Att skapa politiska partier ses av författaren som ett svek mot islam: det finns inget utrymme för kompromisser i denna fråga. Det finns enligt e-boken ingen medelväg som kombinerar islam och demokratiska processer (al-Muhajir 2011:258).

Vidare påstås de muslimska staternas regimer ha visat sitt rätta ”vantrogna” ansikte: att betrakta återvändande veteraner från 1980-talets afghanska jihad som potentiella problem betraktas av författaren som att välja ”Amerikas” sida istället för Guds. Som exempel tas Pakistans politiska kursändring från att stödja mujahedin under 1980-talet till att därefter börja kontrollera jihadkrigare. ”Två hundar” som pekas ut som ansvariga är Benazir Bhutto, dåvarande pakistansk premiärminister, samt polischefen Rehman Malik. Beskrivningen av Bhutto är intressant att notera: hon kallas för en ”Rafidhi Shia” (en term som diskuteras mer nedan) som ”fick vad hon förtjänade” (al-Muhajir 2011:260).¹⁷⁷ Med detta menas händelsen då Bhutto, av många betraktad som en möjlig kraft för demokratisk utveckling i Pakistan, dödades i ett självmordsattentat i december 2007 strax efter sin återkomst till landet efter flera år i exil på grund av korruptionsanklagelser. Efter dessa observationer vill författaren avsluta e-boken med positiva tongångar:

However, there were also good things that occurred in this era. The mujahideen [jihadkrigarna] that had fought during the Afghan jihad had now gone back to their home countries and began to incite the youth to wage jihad against their tyrannical regimes at home and, if need be, to go abroad and aid their brothers in the deen elsewhere. (al-Muhajir 2011:260)

Återvändandet av jihadkrigare från Afghanistan till sina respektive hemländer ses som en positiv utveckling av författaren, eftersom de med sin erfarenhet och kunskap är kapabla att kriga mot ”tyranniska regimer därhemma” samt rycka ut till undsättning för sina muslimska bröder i andra delar av världen. Återigen ses konfliktsituationer i vitt skilda delar av världen som delar av en och samma kamp: den mellan

---

¹⁷⁷ I sin självbiografi skriver Bhutto enligt uppgift att hennes mor var shiamuslim av iranskt ursprung, medan hennes övriga familj var sunnimuslimer. Se <http://www.unhcr.org/refworld/country,,IRBC,,PAK,,3df4be8f8,0.html> (130327).

islam och icke-islam. Vidare kommenteras attackerna i USA den 11 september 2001, vilka kallas ”välsignade”. Författaren uppmanar läsaren att kämpa mot sin svaghet, att ha gudsförtröstan samt att fullfölja sin plikt att utkämpa militant jihad:

With that said, I have made my decision to act out my duty and to not fall pray to the mistakes of the people of Andalus, but: What about You? (al-Muhajir 2011:262f)

Med denna uppmanande retoriska fråga avslutas texten. Författaren ställer frågan direkt till läsaren: vad väljer du? Står du på de modiga muslimska kämparnas sida – eller på de orättfärdiga förtryckarnas? Svaret avgörs inte av exempelvis dina böner, goda intentioner eller omsorg om medmänniskor, utan av din vilja eller ovilja till militant jihad. Det förvånar inte att e-boken finns upplagd på det välkända transnationella jihadistforumet Ansar al-Mujahideen.¹⁷⁸ Men under arbetet med denna studie påträffades e-boken på en svensk webbplats vid en webbsökning på den jihadistiske ideologen Abu Mus‘ab al-Suris (f. 1958) namn.¹⁷⁹ Webbplatsen har i övrigt inte en jihadistisk prägel. Dokumentet doldes bakom en intet avslöjande länktitel som angav muslimer i Spanien som ämne. Ingen introduktion, kommentar eller förklaring gavs på webbplatsen i anslutning till dokumentet. Eftersom fyndet stack ut från webbplatsens innehåll i övrigt kontaktade författaren till denna delstudie de ansvariga för att fråga om deras syn på texten. Vid påtalandet av dess jihadistiska budskap tog man bort texten med förklaringen att de inte har tid att undersöka allt material i detalj utan ibland endast gör en grov bedömning innan publicering. Att en explicit jihadistisk text på detta sätt kan hamna på en populär svensk muslimsk webbplats får ses som bekymmersamt. Det är dock tveksamt om texten fått någon större läsekrets på grund av dess omfattning – drygt 260 sidor plus nästan 200 sidor appendix – och relativt otillgängliga stil.

Den jihadistiska ramberättelsen kan sammanfattas enligt följande: Våldsamt kamp för Guds sak är en individuell plikt för nutida muslimer. Denna plikt har negligerats av nutida religiöst lärda vilka istället försvarar de tyranniska, oislamiska regimerna i muslimska länder. Till dessa regimers synder hör införandet av människoskapade lagar på bekostnad av Guds lagar, vilket är avgudadyrkan. Från och med 1980-talets afghanska jihad har muslimer världen över börjat inse sakernas tillstånd och agerat mot såväl den ”närmre fienden” (nämnda regimer) som den ”bortre fienden” (islams fiender globalt). Konfliktzoner som inbegriper muslimer över hela jorden är sammanlänkade i denna fundamentala, allomfattande konflikt mellan islam och icke-islam. Mobilisering av jihadkrigare utgör en global våg av religiös insikt. Det finns delade meningar om var och hur kampen bör bedrivas, men kampen som sådan berör alla muslimer.

---

¹⁷⁸ <http://ansar1.info/showthread.php?t=18937> (130327).

¹⁷⁹ Författaren refererar i en lång fotnot till al-Suris skrift ”Muslims in Central Asia and the Coming Battle of Islam” för att beskriva konflikter mellan muslimsk lokalbefolkning och tillresta arabiska jihadkrigare i 1980-talets Afghanistan; han hänvisar också till liknande konflikter i Kosovo och Bosnien under senare år (al-Muhajir 2011:165f). Vidare refereras en passage ur samma skrift där al-Suri menar att de vantrogna följer respektive bryter internationell rätt när det passar deras intressen (al-Muhajir 2011:257). I en sista referens till al-Suri citeras en uppräknig av åtta punkter på vilka de kinesiska myndigheterna förtrycker muslimer (al-Muhajir 2011:257).

Därför måste varje enskild muslim ta ställning för eller emot; inga mellanpositioner är möjliga. Ställningstagandet avgör din status som antingen sann troende eller hycklare. Hycklarna kommer att straffas hårt i livet efter detta, medan de troende belönas. Martyrer i kampen för Guds sak belönas extra rikligt i paradiset och bör hyllas som hjältar.

6.2.2 Centrala begrepp för jihadismen

Ytterligare några begrepp, i tillägg till de som nämnts ovan, är centrala i nutida jihadism. Huvudsyftet med dessa är att särskilja mellan islam och icke-islam, vilket är centralt för att upprätthålla de kategorier som ramberättelsen bygger på. Termerna nedan används inte exklusivt av jihadister, men i jihadisters förhållningssätt till världen har de fått vissa distinkta konnotationer.¹⁸⁰

Shirk, mushrikun. Att sätta något vid Guds sida, att felaktigt upphöja något eller någon till gudomlig status kallas *shirk*. Det översätts ibland med ”polyteism”, då det anses bryta mot den i islamisk teologi centrala idén om Guds enhet (*tawhid*), eller monoteism. De som anses utöva *shirk* kallas för *mushrikun*. Enligt jihadistisk teori har t.ex. människostiftade lagar och autokratiska härskare felaktigt upphöjts till gudomlig status; härskarna har blivit avgudar (*tawaghit*). Detta används av nutida jihadteoretiker för att legitimera våldsamt uppror mot dem. Att härskarna i muslimska länder har infört lagar som inte härrör från Gud gör dem enligt detta synsätt till legitima måltavlor för jihadistiskt våld.

Jabiliyya. I traditionell islamisk historieskrivning har *jabiliyya* betecknat den tid av ”ignorans” som ansetts känneteckna det förislamiska arabiska samhället. Muhammads uppenbarelse och skapandet av det islamiska samfundet innebar enligt gängse syn slutet på *jabiliyya*, då islam tog vid som samhällsordning. Under 1900-talet kritiserade muslimska radikaler de samtida muslimska samhällena med hjälp av begreppet *jabiliyya*. Framför allt är Sayyid Qutb (d. 1966) känd för att ha använt begreppet om de samtida muslimska samhällena. Att benämna något som tillhörande *jabiliyya* innebär att förneka det någon relation till islam; det är i själva verket ignorans utan kunskap om islam.

Kufr, takfir, kafir, kuffar. Dessa fyra begrepp är nära relaterade. *Kufr* betyder ”vantro”, ”kätteri” eller ”heresi”: något som anses avvika från islam så mycket att det, till skillnad från meningsskiljaktigheter inom den religiösa traditionen, placeras utanför islam. Att förklara en person vara skyldig till *kufr* kallas *takfir* (på svenska förekommer t.ex. uttrycket ”att göra *takfir* på” någon). Denne person betraktas då som en *kafir*, en ”vantrogen”, ”kättare” eller ”heretiker”. *Kuffar* är pluralformen av *kafir*. Traditionellt har *takfir* varit en kontroversiell och relativt ovanlig företeelse. När det förekommit har det varit förbehållet de religiöst

---

¹⁸⁰ För en svenskspråkig introduktion till olika former av islamism, inklusive jihadism, se Hjärpe 2010.

lärda sfär. *Takfir* innebär att människor sätter sig till doms över andra människor istället för att lämna dömandet till Gud. De som ägnar sig åt *takfir* menar sig ha en så pass säker insikt i innebörden av Guds ord och vilja att ingen tveksamhet finns. För många muslimer är *takfir* och en upptagenhet med att dra gränser för *kufr* troligen obsolet – liksom många kristna inte lägger stor möda på att socialt och teologiskt åtskilja olika konfessioner, även då grundläggande medvetenhet om existerande skillnader finns. För vissa religiösa grupper är emellertid dessa distinktioner mycket betydelsefulla.

Al-wala wa'l-bara. Frasen kan översättas med ”avståndstagande och lojalitet” och är central i jihadistisk teori. Tanken är att de troende måste ta avstånd från alla former av icke-islam och aktivt visa lojalitet med *umman*. I jihadistisk teori förespråkas en radikal tolkning av begreppet, nämligen att allianser med icke-muslimer utgör syndfulla svek mot islam. Begreppet är centralt för att understödja den dualistiska, svart-vita världssyn som kännetecknar jihadistisk teori.

6.3 Salafism och dess variationer

En viktig observation är att många webbplatser som förespråkar en starkt konservativ eller puritansk tolkning av islam – vilken många kan uppfatta som extrem – uttryckligen fördömer bruket av fysiskt våld med hänvisning till att detta strider mot en korrekt förståelse av islam. En webbplats kan exempelvis innehålla uttalanden som strikt förbjuder handlingar som är allmänt accepterade i majoritetssamhället (t.ex. semesterfotografering), samtidigt som den innehåller starka fördömanden av självmordsattacker och annan våldsutövning. En konservativ, dogmatisk hållning i vissa frågor är inte liktydigt med en jihadistisk inställning. Ofta har dessa webbplatser koppling till den religiösa idéströmningen *salafism*. Ordet syftar på det arabiska ordet för ”förfäder” (*salaf*) och betecknar de nutida muslimer som gör specifika anspråk på att följa de första generationerna av muslimers exempel. Dessa förfäder anses stå för en ren och oförstörd islam, till skillnad från senare tiders muslimer, vilka istället beskylls för att ha förvanskat och korrumpat religionen. Profeten Muhammad och hans följeslagare utgör visserligen föredömen för muslimer i allmänhet, men de som menar sig följa ”de fromma förfäderna” (*al-salaf al-salih*) gör mer specifika anspråk på att följa i deras fotspår med referenser till traditionellt biografiskt material om dessa tidiga muslimer. I regel fokuserar salafitiskt orienterade muslimer starkt på utsagor om de tidiga muslimernas handlingar. Vidare ges vissa historiska religiöst lärda auktoritetens uttalanden generellt en särställning: till de historiska lärda som återkommande refereras hör Ibn Taymiyya (d. 1328), Ibn Qayyim al-Jawziyya (d. 1350), Ibn Kathir (d. 1373) och Muhammad ibn ‘Abd al-Wahhab (d. 1792). Salafism är dock långt ifrån en enhetlig rörelse.

Det finns en rad exempel på konservativa, salafitiskt orienterade webbplatser som med referens till sina religiösa auktoriteter fördömer global jihadistisk kamp så som den utkämpats under senare år.¹⁸¹ Flera av dessa auktoriteter betraktar självmordsattentat, jihadresor till konfliktzoner i muslimska länder och till och med deltagande i politiska demonstrationer som religiöst illegitima. Detta kan förstås med referens till distinktioner mellan olika grupper av salafiter som forskare har gjort. En kategorisering som fått visst genomslag är uppdelningen mellan *puritanska* (ibland används istället termen ”kvietistiska”), *politiska* och *jihadistiska* salafiter (Wiktorowicz 2006).¹⁸² Bland de religiösa auktoriteter som ofta refereras till på svenska webbplatser med salafitisk inriktning hör Muhammad Nasir al-Din al-Albani (1914–1999), ‘Abd al-‘Aziz Ibn Baz (1910–1999), Muhammad Salih Ibn Uthaymin (1925–2001) och Salih ibn Fawzan al-Fawzan (f. 1935). Samtliga har varit eller är aktiva i Saudiarabien och kan placeras i facket puritanska salafiter, vilket innebär att deras fokus är på studier av skrifterna, propagerande av budskapet och personlig renlevnad enligt de salafitiska idealen. De förespråkar generellt inte våldsamma metoder och betraktar snarast politik som avsteg från den rätta vägen. Även om puritanska salafiter i stort delar troslära (*aqida*) med politiska och jihadistiska salafiter, delar de inte syn på vilken typ av handlande som kännetecknar sanna troende.¹⁸³ Politiska salafiter å sin sida försöker utöva inflytande på den politiska sfären. Exempel är den så kallade Sahwa-rörelsen i Saudiarabien och det egyptiska salafitiska partiet al-Nur som bildades efter Hosni Mubaraks fall. De jihadistiska salafiterna kännetecknas av att de förespråkar användande av våld.

Många jihadister kan relateras till den strömning som med teologiskt orienterade termer kallats salafi-jihadism. Det är ingen enhetlig eller innehållsmässigt fixerad företeelse. Betydande skillnader och konflikter existerar gällande hur salafi-jhadister definierar korrekt jihadistisk teori och praktik (Paz 2009; Lia 2009). Olika tänkare har utvecklat idéer om hur och när militant jihad bör utkämpas i nutiden. Salafi-jihadistiska ideologer kritiserar puritanska salafiter för att de inte ser betydelsen av jihad för dagens muslimer. Likaså kritiserar de politiska salafiter och islamister i bredare bemärkelse som försöker använda de etablerade politiska systemen för att nå inflytande och makt i sina respektive samhällen.

Människoskapade samhällssystem och mänskliga härskare ses av jihadisterna som avgudar (*tawaghit*) och att sätta sin tro till dem likställs med avgudadyrkan, att sätta något vid Guds sida (*shirk*). Enligt jihadistiska ideologer placerar sig den som gör sig skyldig till detta utanför islam; vederbörande blir en vantrogen (*kafir*, plur. *kuffar*) (Wagemakers 2012). I synnerhet gäller detta härskare och deras allierade i muslimska länder, vilka anses ha lämnat islam (puritanska salafitiska lärda i Saudiarabien tar en motsatt position och

---

¹⁸¹ Se t.ex. <http://islam.nu/index.php/terrorism-artiklar> (130327) för en samling salafitiska uttalanden som fördömer terrorism, självmordsdåd, Usama bin Ladin och relaterade idéer.

¹⁸² Kritik mot denna indelning som alltför schematisk har dock framförts, då det påpekats att salafiter kan överträda gränserna och förespråka både fredligt propagerande och militant jihad som lämpliga handlingar (Wagemakers 2012:8f). Det kan också noteras att salafi-jhadister på senare tid har börjat erbjuda sociala tjänster och trygghet, t.ex. i form av sjukvård och mat till fattiga, till lokalbefolkningen i vissa regioner (Zelin 2012c).

¹⁸³ Se Meijer 2009 för en samling artiklar om olika uttryck av salafism.

förklarar uppror mot härskare vara en synd). För vissa jihadistiska ideologer kan även civila människor utan särskild koppling till regimerna klassas som legitima måltavlor för jihad. Utmaningen i legitimeringen av detta är att förklara dem vara ”stridande” i någon mening. Ett extremfall är Usama bin Ladins uppfattning om att människorna som befann sig inuti World Trade Center den 11 september 2001 stödde USA finansiellt; de var därför medskyldiga i de brott han ansåg regimen och militären ha begått mot muslimer. Vidare menade bin Ladin att eftersom USA är en demokrati, är civila medborgare ansvariga för den politik deras valda representanter för (Wagemakers 2012:87). Inte alla går så långt: i sin bok om den inflytelserike jihadistiske tänkaren Abu Muhammad al-Maqdisi (f. 1959) kallar Joas Wagemakers exempelvis honom för en ”kvietistisk jihadist”, en benämning som visar på svårigheten att dra otvetydiga gränser.

Det kan också noteras att i vissa sammanhang görs inte någon skarp åtskillnad mellan puritanska och jihadistiska budskap. På den engelskspråkiga webbplatsen Kalamullah.com (som länkas till från flera svenska webbplatser) finns både puritaner som Ibn Uthaymin och al-Fawzan, jihadister som Abu Muhammad al-Maqdisi, Anwar al-Awlaki (d. 2011) och Abdullah Azzam samt revolutionära politiska tänkare som Sayyid Qutb representerade. Webbplatsen gör ingen tydlig kategorisering liknande den som presenterats här; det är upp till besökaren att skaffa sig en uppfattning om det presenterade materialet.

Alla som är involverade i militant jihad är inte salafitiskt orienterade. Även om salafi-jihadism förknippas med uppmärksammade nätverk och organisationer som al-Qaida och al-Shabaab, har också grupper med andra åskådningar definierat sin militanta kamp som jihad. Särskilt märks grupper som strider om kontroll över territorium, ofta mot vad rörelsen uppfattar som en ockuperande eller illegitim makthavare (här kan paralleller till anti-kolonialt jihad under 1800-talet göras).¹⁸⁴ Välkända nutida exempel är Hizbullah i Libanon, Hamas i de palestinska områdena, talibanrörelsen i Afghanistan och separatister i Tjetjenien. Även om gränserna gentemot salafi-jihadism inte alltid är knivskarpa i den globaliserade samtiden, är motivationen för dessa gruppers kamp ofta en annan än den salafi-jihadistiska. Auktoriteterna och tolkningsramarna skiljer sig åt, liksom den lokala förankringen. Vidare kan gränserna mellan olika våldsamma grupper bli otydliga då jihadresenärer söker sig till konfliktzoner. Jihadresenärernas relation till lokalbefolkningen – även de som deltar i våldsamt kamp – blir ofta ansträngd då de har olika grund för sin respektive kamp.¹⁸⁵

En alternativ kategorisering till de teologiskt orienterade termer som använts ovan har formulerats av Thomas Hegghammer (2009), som istället föreslår analytiska kategorier utifrån de politiska preferenser och det politiska beteende som en viss islamistisk grupp ger uttryck för. De kategorier han föreslår sägs

---

¹⁸⁴ Jihad mot kolonialmakter utkämpades av olika muslimska grupperingar i bland annat Indien, Kaukasus, Nord- och Östafrika (Cook 2005, kap. 4).

¹⁸⁵ I relation till Irak diskuteras detta exempelvis i Hallberg Tønnessen 2010.

representera de fem viktigaste (kortsiktiga) anledningarna till islamistisk aktivism. Samtliga rymmer både våldsamma och icke våldsamma uttryck. Kategorierna är: statsorienterad,¹⁸⁶ nationsorienterad,¹⁸⁷ *umma*-orienterad,¹⁸⁸ moralorienterad¹⁸⁹ och sekteristisk islamism.¹⁹⁰ Aktörer kan röra sig mellan kategorierna och förespråkar ofta flera av prioriteterna men har, enligt Hegghammer, alltid en av dem främst i sikte. Varje prioritet kan relateras till en viss typ av propaganda. Statsorienterade islamister fokuserar på kritik av de muslimska ländernas maktthavare, medan nationsorienterade islamister fokuserar på territoriell ockupation. *Umma*-orienterade ”pan-islamister” lyfter fram globala hot mot muslimska liv och territorier: en mångfald exempel på muslimers lidande och icke-muslimska övergrepp på muslimers territorium kännetecknar denna propaganda. Moralorienterade islamister fokuserar på moralisk-religiös korruption och avvikelse bland muslimer, medan sekteristiska islamister karaktäriseras av viktigmisering av den egna identitetsgruppen och demonisering av fiendegruppen. (Hegghammer 2009:258–261) Dessa kategorier är till hjälp för att förstå budskapen som lyfts fram i föreliggande studie.

6.4 Våldsdefinitioner

Hur religiösa predikningar, ideal och tendenser bör förstås är inte självklart, i synnerhet som upprättande av distinktioner mellan ”oss” och ”dem”, ”troende” och ”kättare”, ”frälsta” och ”förtappade” i alla tider varit en central aspekt av mänsklig religiositet. Med hänvisning till det resonemang om *kulturellt våld* som förs i rapportens inledning inkluderas här inte enbart material som förespråkar *direkt* eller *strukturellt* våld. Studien skiljer på budskap som är: 1) våldsbejakande (jihadistiska); 2) uttryck för kulturellt våld. I en del av det studerade materialet finns uppmaningar till eller stödjande av direkt våld i syfte att försvara islam eller muslimer. En avgörande faktor i kategoriseringen är vilka auktoriteter som åberopas. Även om några av de välkända jihadistiska auktoriteterna inte uteslutande talar om vikten av jihad, ses hänvisningar till dessa auktoriteter och spridandet av deras budskap som accepterande och stödjande av ett jihadistiskt budskap.

I kategorin kulturellt våld sorteras istället antidemokratiska budskap vilka utmärks av fördömande, avståndstagande och nedvärderande inställningar till vissa mänskliga kollektiv. Även fördömanden av mänskliga kollektiv som ”vantrogna” (*kuffar*) bedöms vara uttryck för kulturellt våld, eftersom det innebär

---

¹⁸⁶ En reformorienterad manifestation av statsorienterad islamism är det egyptiska Muslimska brödrskapet, medan en revolutionär, våldsam variant är det algeriska GIA.

¹⁸⁷ Hegghammer ger inget exempel på en icke-våldsam manifestation av nationsorienterad islamism. Bland våldsamma manifestationer återfinns t.ex. Hamas och tjetjenska separatister.

¹⁸⁸ En icke-våldsam manifestation av umma-orienterad islamism är Muslim World League, medan våldsamma manifestationer inkluderar såväl ”klassisk” som ”global” jihadism som de presenterats ovan.

¹⁸⁹ Icke-våldsamma manifestationer av moralorienterad islamism är fromhetsorienterade grupper som Tablighi Jama’at och puritanska salafiter, medan medborgargården kan representera våldsamma manifestationer.

¹⁹⁰ Återigen ger Hegghammer inget exempel på en icke-våldsam manifestation av sekteristisk islamism, medan våldsam sekterism kan exemplifieras med irakiska sunnitiska eller shiitiska miliser och pakistanska rörelser som attackerar shiiter.

ett hierarkiskt ordnande av människor baserat på en grov kollektiv generalisering. Här åsyftas inte mer ordinära uppdelningar i muslimer och icke-muslimer, inte heller uttalanden om individers förment syndfulla leverne, utan budskap där avståndstagandet och fördömandet genom *takfir* tilldelas stor betydelse. Att definiera samtliga shiiter som vantrogna är ett exempel. Själva synsättet behöver inte åtföljas av en direkt uppmaning till våld, men kan användas för att legitimera våld.

Kulturellt våld syftar alltså inte på en specifik händelse, aktion eller handling. Det betraktas inte heller som något extraordinärt; istället rör det sig om synsätt och uttryck som i hög grad kan normaliseras inom en viss kultur och därmed bli vardagliga. Normaliserat kulturellt våld existerar på olika sätt i många delar av samhället och ska inte på något sätt ses som utmärkande för islamistiska budskap. Föreliggande studie fokuserar på budskap som upprättar strikta gränser mellan islam och icke-islam, tro och vantro, eftersom dessa gränsdragningars relation till de explicit våldsbejakande budskapen är relevant.

6.5 Studiens svenska sammanhang

Att svenska muslimer har figurerat i jihadistiska sammanhang är en av anledningarna till att denna studie initierats. Till största delen har svenska muslimers jihadism varit ”klassisk”, i betydelsen förlagd till länder med övervägande muslimsk befolkning och pågående våldsamma konflikter, däribland Somalia, Afghanistan och – sedan 2012 – Syrien. Bland de jihadistiska grupper som deltar i Syriens inbördeskrig finns tillresta individer från olika delar av världen – även Sverige (Lund 2012a; 2012b; 2012c; Ekman & Vergara 2012). Självordsattentatet i Stockholm i december 2010, hot mot konstnären Lars Vilks och de fällande domarna i juni 2012 för planer på terrorattentat mot Jyllands-Postens redaktion i Köpenhamn visar dessutom att individer har utfört eller försökt utföra ”global” jihadism i skandinaviska länder.

Förespråkande av religiöst motiverat direkt våld med syfte att försvara islam och muslimer förefaller i svenska webbmiljöer vara ett fenomen av begränsad omfattning. I arbetet med denna studie har påträffats ett mindre antal webbplatser, bloggar och aktörer i sociala medier som citerar, refererar till eller formulerar våldsbejakande islamistiska budskap i olika medieformat. Inga anspråk görs dock här på att beskriva allt existerande material av våldsbejakande karaktär på den svenskspråkiga webben. Materialet är flyktigt och förefaller vara beroende av individuella initiativ. Dessutom kan skarpa gränser vara svåra att dra gällande aktörers ideologiska hemvist.

De våldsbejakande budskap som påträffats handlar huvudsakligen om konflikter i länder med övervägande muslimsk befolkning.¹⁹¹ För att använda Hegghammers definition representerar de

---

¹⁹¹ I en nyligen publicerad artikel visar Thomas Hegghammer också att ”foreign fighters” är i klar majoritet jämfört med ”domestic fighters” i Europa och Nordamerika, samt att en avgörande anledning är att det betraktas som mer

påträffade budskapen alltså i huvudsak ”klassisk”, inte ”global”, jihadism. Vidare är budskapen uttryck för *umma*-orienterad pan-islamism, vilket innebär att de anspelar på det globala syskonskap – med den därav följande plikten att försvara och hjälpa varandra – som anses förbinda samtliga muslimer världen över. Inga svenskspråkiga budskap som specifikt förespråkar direkt våld i Sverige eller närliggande länder har påträffats. Detta innebär inte nödvändigtvis att visst stöd för våldsamma aktioner i Sverige inte existerar. Uttalat sådant stöd har dock inte påträffats under arbetet med studien. Dock förekommer referenser till företrädare för al-Qaidas globala jihadism.

Det finns ingen tidigare svensk akademisk studie med liknande fokus, men Philip Halldéns analyser av arabiskspråkigt jihadistiskt webbmateriale är mycket värdefulla för denna studie (Halldén 2006; 2007; 2010).¹⁹² Våldsbejakande islamistisk extremism och därmed förknippad verksamhet i Sverige har också ägnats journalistisk uppmärksamhet (Hedin 2007; Sandelin 2012; ledarskribenten Per Gudmundsons blogg). Fokus har i studien lagts på svenskspråkigt webbmateriale samt materiale som påträffats på svenskspråkiga webbplatser.¹⁹³ Webbens sociala struktur och det berörda materialets natur innebär dock att transnationella flöden av information, människor och idéer måste tas hänsyn till. Givet den stora mängd materiale som globalt kan relateras till rapportens tema, görs här inga anspråk på att ge en heltäckande bild. Inte heller görs några antaganden om budskapens grad av förankring hos svenska muslimer, även om uppskattningar av de berörda webbplatsernas popularitet indikerar att de numerärt sett är högst marginella. Istället är målet att lyfta fram exempel på antidemokratiska och våldsbejakande budskap i svenska muslimska webbmiljöer, ge en grundläggande förklaring till deras idéinnehåll och kontext, samt diskutera budskapens potentiella attraktionskraft.

6.6 Kategorier av webbmateriale

Muslimsk webbkommunikation har utvecklats på liknande sätt som övrig webbkommunikation, med en gradvis rörelse från sändarstyrda, texttunga webbplatser via modererade diskussionsforum till alltmer individuellt styrda och i hög grad interaktiva sociala medier där audiovisuella medieformer tar stort utrymme. Textinslagen är dock fortfarande betydande. Utvecklingen innebär inte nödvändigtvis att de äldre formerna av kommunikation försvinner; snarare att de kompletteras med fler och varierande uttrycksformer som möjligen kan tilltala en annan, bredare publik.

---

legitimt (Hegghammer 2013). Dock menar Petter Nesser att europeiska jihadister under senare år ideologiskt har rört sig mot att i högre grad betrakta även jihadism i Europa som legitimt och prioriterat (Nesser 2011).

¹⁹² Författaren vill även tacka Philip Halldén för värdefulla kommentarer under arbetets gång. Dessutom har de högre forskarseminarierna i religionshistoria vid både Lunds universitet och Göteborgs universitet bidragit med värdefulla synpunkter.

¹⁹³ Tidigare diskussioner av svenska muslimska webbmiljöer, utan särskilt fokus på den typ av budskap som behandlas här, finns i Schmidt 1999; Larsson 2006.

Sändarstyrt material utgör huvudparten av denna studie, eftersom uppdragets fokus är på budskap. Webbplatser och bloggar som tillhandahåller material i form av föreläsningar, religiösa utlåtanden, e-böcker, ljud- och filmfiler står i fokus. Några webbplatser erbjuder kommentarmöjligheter, men ingen större kommentaraktivitet syns. Interaktion på Facebook förekommer också, men ges mindre utrymme i studien bland annat eftersom fokus där riskerar att hamna på enskilda individer snarare än på budskapen.

I och med uppdragets fokus på budskap har inte heller kommunikationen på diskussionsforum ägnats någon vidare uppmärksamhet. Jihadistiska diskussionsforum har uppmärksammats i internationell forskning.¹⁹⁴ De står också under säkerhetstjänsters bevakning. Det förefaller inte existera ett öppet svenskspråkigt jihadistiskt forum i nuläget. I det studerade materialet har dock länkar och referenser till transnationella jihadistiska forum påträffats. På sådana mer eller mindre slutna forum publiceras material som producerats av jihadistiska grupperingars mediefalanger. En del av detta material återpubliceras sedan av individuella aktörer eller ”entreprenörer” på öppna webbplatser och i sociala medier (Zelin 2013). I denna studie uppmärksammas sådan återpublicering på den svenskspråkiga webben.

Nedan återges en översikt av de webbplatser som ingår i denna kartläggning.

Webbplats	Dagliga besök	Kategorisering
Darulhadith.com	67	Puritanskt salafitisk
Muslim.se	337	Puritanskt salafitisk
Fatwa.se	–	Puritanskt salafitisk
Sanningenomshiism.wordpress.com	–	Puritanskt salafitisk
Sanningen.bloggspace.se	–	Jihadistisk
Islam-tawhid.se	90	Jihadistisk

Tabell 6.1. Statistik över dagliga besök till nämnda webbplatser. Uppgifterna är hämtade från Freewebsitereport.org 130411.

6.7 Att avläsa tendenser i webbmateriel

För att bedöma vilken tendens en given webbplats står för är några faktorer särskilt viktiga. Retoriken på webbplatser innehåller vissa uttryck, referenser eller metaforer som indikerar en viss ideologi; detta säger oss något om både avsändaren och den typ av egenskaper och karaktär som den tänkta mottagaren

¹⁹⁴ Webben erbjuder också informativa källor till kunskap om jihadistiska webbforum. På gruppbloggen Jihadica.com har flera internationellt erkända forskare (inklusive Thomas Hegghammer, Will McCants och Joas Wagemakers) publicerat rapporter baserat på sin forskning. På webbsidan Jihadology.net publicerar Aaron Y. Zelin regelbundet uppdaterade rapporter om verksamhet på och översättningar av material från flera jihadistiska forum.

uppmannas att utveckla.¹⁹⁵ En viktig indikator på ideologiska tendenser är vilka religiösa auktoriteter som åberopas.¹⁹⁶ En metod för att finna material av potentiellt jihadistisk karaktär är följaktligen att söka på kända jihadistiska ideologers namn. Det har sedan 1980-talet utformats ett slags kanon av jihadistiska klassiker; texter som återkommer som inspiration och referenspunkt för nyare jihadistiska grupper. Sökningar på jihadistiska ideologers namn genererar stora mängder träffar; en avgränsning till svenskspråkiga webbplatser gör materialet betydligt mer överskådligt. Naturligtvis förekommer jihadistiska ideologers namn på många webbplatser utan koppling till jihadism, till exempel i nyhetsrapportering.

En annan faktor i bedömningen av webbmaterial är att vara uppmärksam på hur nyhetsrapportering rammas in ideologiskt. Rapportering om och dokumentation av våld som drabbar människor, inklusive muslimer, i olika delar av världen är viktig i ett öppet och välinformerat samhälle. I jihadistiska budskap – liksom i annan propaganda – kan nyhetsrapportering rekontextualiseras i ett ideologiskt ramverk där uppmaningar till ett våldsamt självförsvar blir en legitim och rätträdig konsekvens. Bakom jihadisternas idéer om anfall och försvar finns en solidaritet med *umman*, den globala muslimska gemenskap där samtliga (rätttrogna) muslimer förutsätts ingå. Därför kan nyhetsrapporter om muslimer som lider i olika delar av världen rekontextualiseras för att stödja jihadistisk argumentation. Likaså kan nyheter om säkerhetstjänster och poliser som gör tillslag mot misstänkta terrorister tolkas in i ett förment krig mot islam. Nyheter om och dokumentation av muslimers utsatthet hör samman med den viktigmisering som är central i budskap som vill uppmäna till försvar av islam och muslimer.

Vidare kan ideologiska tendenser avläsas i retoriken kring vissa mänskliga kollektiv, i synnerhet eventuella fördömanden och avståndstaganden. Centrala för dessa attityder kan vara konflikter gällande historieskrivning, tolkningar av religiösa skrifter, utövande av ritualer eller följande av religiösa auktoriteter. Till de grupper vars form av religiositet återkommande fördöms i det studerade materialet hör shiamuslimer och vissa sufimuslimer. Det talas också om hycklare (*munafiqun*); de som påstår sig vara muslimer men vars handlingar avslöjar andra lojaliteter och prioriteringar än att tjäna Gud. Vidare är avgudadyrkare (*mushrikun*), vantrogna (*kuffar*) och judar ämne för talrika och kraftfulla fördömanden. Förhållningssättet till dessa grupper varierar i materialet från undvikande och avståndstagande till legitimerande av våldsam kamp mot dem. Centralt är upprättandet av särskiljande distinktioner mellan mänskliga kollektiv som uppmuntras vägleda mellanmänskliga relationer.

---

¹⁹⁵ Se Black 1999 för ett retorikteoretiskt resonemang angående den föreställda publiken.

¹⁹⁶ För ett liknande perspektiv där en svenskspråkig muslimsk publikation relateras till globala flöden och ideologiska influenser, se Otterbeck 2000.

6.8 Film, estetiska dimensioner och tilltalsformer

Audiovisuellt material och dess estetiska dimensioner är viktiga aspekter av webbkommunikation.

Audiovisuellt material är relevantt att studera eftersom det är mer lättillgängligt och kan konsumeras snabbare än de ofta snåriga, svårtillgängliga skrifter som ligger till grund för dessa budskap. Inte bara de (i vid mening) teologiska budskap som präglar dessa medier bör studeras, utan även estetiska dimensioner, visuell kommunikation och förhållningssätt till populärkultur (se t.ex. Halldén 2010). Jihadister kan sägas bedriva en kulturkamp såväl som en fysisk kamp.

Nedan presenteras de YouTube-kanaler med svensk anknytning som figurerar i denna studie. Kanaler med tydligt jihadistiskt material markeras med en asterisk.

Kanal	Startdatum	Totalt antal visningar	Antal uppladdade filmer	Genomsnittlig visningsfrekvens	Prenumeranter
Muslimersverige2 (Darulhadith.com)	juli 2011	39 551	1 265	31	174
DawaSweden	2007	296 720	115	2 580	399
* AlGhurabaaMedia	november 2011	149 994	202	743	107
IslamiskaVideos	augusti 2012	56 587	92	615	288
* DaruTawhid (Islam-tawhid.se)	november 2010	8 492	8	1 062	14

Tabell 6.2. Statistik över antal visningar på YouTube-kanaler. Uppgifterna är hämtade 130327.

Välkända exempel på visuella jihadmedia är al-Qaidas kommunikörer i videoformat samt det digitala engelskspråkiga magasinet *Inspire* som getts av ut ”al-Qaida på arabiska halvön”. Ofta har dessa både kommenterat aktuella politiska händelser och hyllat stupade jihadistiska martyrer. De har också uppmärksamats i reguljär nyhetsrapportering. De exempel på jihadmedia som valts för närmare presentation nedan är en video producerad av ”al-Qaida i det islamiska Maghreb” (AQIM), en video producerad av den syriska rebellgruppen Jabhat al-Nusra samt en svenskspråkig uppmaning till jihad i Syrien. Dessa kommer att behandlas utförligt längre fram.

En rapport från det norska försvarets forskningsinstitut (FFI) har presenterat och kategoriserat jihadfilmer som registrerats i dess databas (Finsnes 2010). Rapporten beskriver kortfattat bland annat innehåll, ursprung och symbolik i 800 filmer och kategoriserar dem i tio överlappande genrer. Den vanligast förekommande genren är ”operationsfilmen”, vilket kan sägas motsvara ”aktionsfilmen” och ”konfrontationsfilmen” i denna rapport. Många av dessa fokuserar på en viss aktion, exempelvis en bomb placerad i vägrenen i syfte att attackera amerikanska fordon i Irak eller en självmordsattack. Många filmer innehåller inslag av olika genrer, däribland våldsam aktion, propaganda, ideologi, hyllande av martyrer,

mobilisering av sympatisörer och skrämning av fienden. Däremot är endast en liten del av filmerna instruktionsfilmer som skulle kunna användas av självradikaliserade så kallade ensamvargar (se även Stenersen 2008). Vad filmerna huvudsakligen uppmanar potentiella sympatisörer till är att söka sig till de träningsläger för jihad varifrån träningssekvenser visas.

En central ingrediens i jihadfilmer är religiösa sånger (*anashid*, sing. *nashid*; här används den försvenskade pluralformen *nashider*), vilket som fenomen inte är specifikt för jihadistiska miljöer. Den jihadistiske predikanten Anwar al-Awlaki har uppmärksammat betydelsen av nashider i pamfletten ”44 Ways to Support Jihad”:

A good Nasheed can spread so widely it can reach to an audience that you could not reach through a lecture or a book. Nasheeds are especially inspiring to the youth, who are the foundation of Jihad in every age and time. Nasheeds are an important element in creating a “Jihad culture.” Nasheeds are abundant in Arabic but scarce in English. Hence it is important for talented poets and talented singers to take up this responsibility.¹⁹⁷ (Citerad i Said 2012:863)

Det textuella innehållet i jihadistiska nashider kan t.ex. handla om modiga kämpars stridslust, uppmaningar att delta i kampen eller hyllningar till fallna martyrer. Utöver detta erbjuder de också en kulturell motståndsetetik genom sitt arkaiska språkbruk, avståndstagande från popliknande melodier, vägran att använda musikinstrument samt användande av klassiska arabiska versmått.¹⁹⁸ Dessutom erbjuder webben många möjligheter för visuella ackompanjering till ljudet. Nashider kan med andra ord vara ganska raffinerade – men de tenderar att hålla sig inom strikta genrekonventioner. Nashider kopplas dessutom ofta samman med specifika konfliktsituationer. Det finns därför särskilda samlingar med nashider från exempelvis Irak och Palestina.¹⁹⁹ I de jihadistiska filmer som diskuteras längre fram spelar nashider en central roll som ackompanjering av bilder och propagerande av ett militant budskap.

I förmedlingen av vissa budskap kan man även tala om en slags anti-estetik: för att hålla fullt fokus på innehållet i budskapet väljs all utsmyckning bort. Som exempel kan de videor som publiceras av det YouTube-konto som är kopplat till webbplatsen Darulhadith.com nämnas.²⁰⁰ Namnet kan översättas som ”Hadithens boning”. Dess inriktning är puritanskt salafitisk. Webbplatsen innehåller en stor mängd yttranden om vad som är tillåtet och otillåtet enligt dess auktoriteter, vilka i huvudsak är saudiska religiöst lärda. En påfallande noggrannhet gällande detaljer i rituell religionsutövning märks också. Inriktningen

---

¹⁹⁷ Olika varianter av stavningen (”nasheed”, ”nasheed”) förekommer i originalet.

¹⁹⁸ Behnam Said beskriver hur jihadsångerna i 1980-talets Afghanistan var olika bland arabiska respektive afghanska krigare. I afghanernas sånger användes ofta musikinstrument och musiken var traditionellt pashtunsk. Arabernas nashider framfördes däremot *a capella*. Med tiden kom dock de arabiska influenserna att dominera, vilket lett till att de nutida talibanernas jihadsånger påminner mer om de arabiska nashiderna (Said 2012:868).

¹⁹⁹ Se t.ex. <http://www.kalamullah.com/misc.html>. För en diskussion om musik med koppling till Hamas, se Berg 2012.

²⁰⁰ Enligt Freewebsitereport.org har Darulhadith.com 67 dagliga besök (130324).

beskrivs som ”Islam enligt Salaf”. Webbplatsen har två YouTube-kanaler, den inaktiva ”MuslimerSverige” samt den aktiva ”MuslimerSverige2”.²⁰¹ Darulhadith.com använder YouTube med kommentarfunktionen avaktiverad. Använt på detta vis stryps potentiell interaktion mellan sändare och konsument av budskap. Sändaren vill då uppenbarligen inte diskutera utan ser sin roll strikt som förmedlare av information. De filmer som publiceras här följer ett konsekvent minimalistiskt mönster. Filmerna har en svart bakgrund, på vilken en vit svensk text framträder med en fråga, namnet på den tillfrågade lärde, samt översättningen av svaret som ges. Texten är simultan med en ljudfil som innehåller frågan och svaret på arabiska – det är alltså en faktisk social interaktion med fråga och svar som återges. Ofta är ljudet av dålig kvalitet, genererat av ett ekande, skramligt högtalarsystem. Det dåliga ljudet blir en del av estetiken. Videoproducentens konsekventa vägran att använda bilder på den auktoritet som besvarar frågan eller överhuvudtaget något som illustrerar det framförda budskapet signalerar ett djupt allvar som präglar hela Darulhadith.com:s verksamhet. Svaren kan handla om i stort sett vad som helst, exempelvis äktenskapligt samliv, rituell renhet eller förhållningssätt till politiska demonstrationer. Eftersom samtliga observerade filmer använder samma form, ges samma grad av allvar till alla dessa budskap. Även vägran att estetisera kan leda till en igenkännbar estetik med relevans för hur budskapet uppfattas.

En annan typ av video som är relevant att beröra i detta sammanhang är Påminnelsen. Ibland har den formen av domedagsvarningar, ofta med korancitat kombinerade med visuellt kraftfulla bilder, inte sällan lika påkostade katastroffilmer. Ibland rör det sig istället om religiösa predikanter som på ett mer stillsamt vis påminner tittaren om vikten av att uppfylla en särskild religiös plikt.²⁰² En YouTube-kanal med tillhörande Facebook-konto som publicerat många Påminnelser, särskilt av den mer visuellt kraftfulla varianten, är ”IslamiskaVideos”.²⁰³ Många av dessa videor är bildsatta utsnitt av arabiskspråkiga eller engelskspråkiga predikningar som har försetts med svenska undertexter. Predikanten befinner sig ofta i ett starkt känslomässigt läge nära gråten, då han exempelvis ångrar sina synder och alla tillfällen i livet då plikterna gentemot Gud försumrats på grund av lättja eller nöjeslystnad. En av de första videor som publicerades på IslamiskaVideos var den sju minuter långa ”Syrien | Vart är ert hjärta | Känslig”.²⁰⁴ Som

---

²⁰¹ <http://www.youtube.com/muslimersverige2> (130327). Kanalen skapades i juli 2011 och har publicerat 1 265 klipp, har 174 prenumeranter och totalt 39 551 visningar. Dess mest populära klipp är ”Muslimernas ställning till hedningarnas nidfilm om Allahs sändebud”, som har 1 227 visningar (http://www.youtube.com/watch?v=KKr4g8_aVXw). I filmen uppmanar Salih al-Fawzan al-Fawzan till lugn och tålmod. De andra och tredje mest populära klipp har 842 respektive 326 visningar, därefter sjunker antalet snabbt ned mot 100. Den genomsnittliga visningsfrekvensen är blygsamma 31. Dessutom finns ett Twitter-konto (<https://twitter.com/DarulHadith>) där uppdateringar på Darulhadith.com annonseras. Även webbsidan IbnBaz.se är relaterad till Darulhadith.com.

²⁰² Påminnelser av detta slag kan relateras till den klassiska predikogenren *wa‘z*, ”en sträng, förmanande predikan, gärna över ämnen som döden, uppståndelsen och den yttersta domen” (Halldén 2001:47).

²⁰³ <http://www.youtube.com/user/IslamiskaVideos> (130327); vid tillfället för observationen hade kanalen, som skapades i augusti 2012, 288 prenumeranter, 92 uppladdningar och 56 587 visningar. Det ger en genomsnittlig visningsfrekvens på 615. Det relaterade Facebook-kontot är <http://www.facebook.com/islamiska.videos>.

²⁰⁴ <http://youtu.be/AbcpTrax8tY> (130327); vid observationen hade videon visats 457 gånger.

titeln antyder innehåller den många känsliga bilder på människor som drabbats av våld. En predikant talar i mycket uppskruvat och känslösamt tonläge om den särskilt utvalda plats som ”Sham”²⁰⁵ har för Gud, samt om plikten att hjälpa muslimerna där i deras lidande. I en annan video, ”MUHAMMAD THE COMMANDER (Svensk Text)” radar en engelskspråkig röst upp hiphop-artister (2-Pac, Dr Dre, 50 Cent, osv.) som nutida muslimer påstås ha tagit som förebilder, när de i själva verket har världens främsta förebild i sin profet Muhammad.²⁰⁶ Som belägg för Muhammads status som enastående förebild nämner rösterna olika militära slag där Muhammad deltog, där muslimerna var i numerärt underläge gentemot *kuffar* men ändå segrade. Estetiken i klippet är intressant: först visas de olika nämnda artisterna, därefter visualiseras de nämnda militära slagen med påkostade stridsscener ur filmproduktioner. Tittaren erbjuds att identifiera sig med effektsökande och glorifierande stridsscener kombinerade med tal om profeten Muhammad som förebild. I denna typ av klipp används populärkulturella inslag, samtidigt som de framförda budskapen fokuserar på det nästkommande livet, domedagen och att vända ryggen till det världsliga. De plikt- och domedagsmedvetna budskapen i islamiska Påminnelse-videor relaterar också till en ”scen” av svenska nätpredikanter.

6.9 Svenska nätpredikanter da‘wa

Som en följd av att lättanvänd medieteknologi blivit allmänt tillgänglig i stora delar av världen har mer eller mindre självutnämnda predikanter och uttolkare av religion med små medel kunnat nå ut till en potentiellt stor publik. Detta märks även i Sverige, där ett antal webbplatser och nätverk sprider videoföreläsningar på svenska. I några fall är det fråga om budskap som spelats in utan publik. I andra fall rör det sig om inspelningar av sociala evenemang inför publik, ofta arrangerade av muslimska föreningar, där föreläsningar spelar en central roll. Vissa predikanter förefaller ha blivit mycket populära genom sina föreläsningar, särskilt bland ungdomar. Flera är också aktiva i sociala medier som Facebook, Twitter och Instagram. Några har skaffat sig religiös utbildning utomlands, exempelvis i Saudiarabien och Egypten. Det är möjligt att se en rad föreläsare och medieorgan som delar av en ”scen” av islamisk verksamhet med kopplingar till en transnationell islamisk genre. Genrens religiösa tendens är domedagsmedveten, puritansk och salafi-orienterad, men rymmer också olikheter och komplexitet. Verksamheten inom denna scen är inte per definition antidemokratisk eller våldsbejakande. Det förekommer dock uttryck för kulturellt våld och gränserna mot våldsbejakande budskap är inte alltid knivskarpa. Det innebär inte att nätpredikanterna själva är öppett våldsbejakande i sin retorik. Däremot delar de i viss mån jihadisternas diagnos av en situation där det råder ett krig mot islam.

---

²⁰⁵ Sham är en arabisk benämning på Levanten, det östra medelhavsområde som inbegriper Syrien, Libanon, Israel och Jordanien.

²⁰⁶ http://www.youtube.com/watch?v=fY_Fh3IPr70 (130327); vid observationen hade videon visats 973 gånger.

Denna scen av predikanter förefaller vara ett fenomen som både genom internet och i fysiska sociala sammanhang har potential att nå en ung publik. Föreläsarna är främst unga män som talar utmärkt svenska och som ledigt använder referenser till nutida kultur och samhällsfenomen i sin retorik. Samtidigt gör de många hänvisningar på arabiska till koranverser, hadither samt islamisk teologi och historiografi. De religiösa textkällorna står i föreläsningarna för sanningen, det auktoritativa rättesnöre som talar om för muslimer i alla tider hur de bör leva. Det är vanligt att dessa föreläsare benämner sin verksamhet som *da'wa*, att ”kalla till islam” (en person som utför *da'wa* kallas för *da'i*). Budskapen är i allmänhet riktade till muslimer för att uppmana dem att låta islam vara det mest betydelsefulla i deras liv. Den *da'wa* som utförs inom scenen är mångfacetterad och komplex; den introduceras därför separat från uppdelningen mellan uttryck för kulturellt våld och våldsbejakande budskap nedan. Budskapen som framförs kan dessutom tolkas på olika sätt beroende på lyssnarens egen förförståelse. Det är en dynamisk scen med ett flertal aktörer. Här påstås inte att alla dessa aktörer agerar gemensamt och samordnat, endast att de uppvisar likheter gällande tematik, *da'wa*-aktivitet och teologiska preferenser samt att länkar finns mellan dem på webben.

Några av de föreningar och individer som kan relateras till denna scen har tidigare uppmärksammats i journalistik om radikala tendenser bland svenska muslimer. Till dessa hör Troende Unga Framtida Förebilder (TUFF)²⁰⁷ och föreläsaren Anas Khalifa.²⁰⁸ Till scenen kan dessutom räknas bland annat Al-Taqwa Ungdomsförening, YouTube-kanalen ”DawaSweden”,²⁰⁹ webbplatsen Muslim.se²¹⁰ samt en rad individuella föreläsare som figurerar i dessa sammanhang. Här ges endast en mycket översiktlig introduktion till budskapen. Det skulle krävas en separat studie för att kunna behandla scenen på ett uttömmande och tillfredsställande vis.

6.9.1 Världslig framgång gentemot verklig framgång

Ett återkommande tema är att jämföra världslig framgång med framgång i det nästkommande livet. Gång på gång poängteras Guds utlovade belöningar för de troende respektive straff för hycklarna och de vantrogna. Att göra Allah nöjd sägs vara den enda framgång som betyder något. Det förekommer berättelser ur de traditionella islamiska källorna om de som dött i kamp för Guds sak, exempelvis Muhammads följeslagare som dött på slagfältet, och som i dödsögonblicket yttrar ”jag har segrat”

---

²⁰⁷ TUFF har nyligen upphört att existera, enligt egen utsago på grund av smutskastningen av organisationen i medier där den ”kopplats till internationell terrorism, extremism och radikalism, homofobi, kvinnofientlighet och intolerans på vaga grunder”. Några av de som varit verksamma i TUFF har istället startat en ny organisation, Sveriges Förenade Muslimer. Se pressrelease här: <http://tuff-forening.se/> (130327).

²⁰⁸ Se t.ex. Magnusson, Lönnaeus och Orrenius 2006; Hedin 2007; Sandelin 2012.

²⁰⁹ <http://www.youtube.com/user/DawaSweden> (130327). Kanalen har 399 prenumeranter, 115 publicerade filmer och 296 720 visningar, vilket ger en genomsnittlig visningsfrekvens på 2 580.

²¹⁰ Enligt Freewebsitereport.org har Muslim.se 337 dagliga besök (130324).

eftersom de som martyrer belönas med en hög nivå i paradiset. Lyssnarna uppmanas att ifrågasätta jakten på materiell framgång och hög status i detta liv för att istället värdesätta det enda som betyder något: att de egna handlingarna godkänns av Gud. Tonen liknar de Påminnelser i videoform som diskuterades ovan. Det händer att talaren blir känslös under föreläsningarna; ibland verkar gråten inte långt borta.

6.9.2 Propaganda och (kultur-)krig mot islam

Ett annat tema är islams och muslimers utsatthet. I föreläsningar och sociala medier påstås det råda ett krig mot islam. Som belägg för detta refererar man till filmer och tv-serier som skildrar muslimer som utbildade, fula och tröga, alltmedan tittaren uppmanas ”heja på *haram*” (det som islam förbjuder), t.ex. omoraliskt och nöjeslystet beteende eller homosexualitet. Återkommande poängterar föreläsarna att umgänge och kulturkonsumtion påverkar oss; de avgör vilka människor vi blir, vad vi värdesätter och föraktar, älskar och hatar. Åhörarna uppmanas därför att vara försiktiga i sitt val av umgänge och underhållning. Dessa faktorer påstås ha direkt inverkan på om vi är på väg mot himlen eller mot helvetet. Det ges inget utrymme för mellanpositioner, det går inte att ”spela på båda planhalvorna”. En sann muslim måste sätta lydnad inför Gud främst och bör därför göra ansträngningar för att dagligen leva enligt Guds bud och följa de religiösa plikterna. Bönen status som framträdande religiös plikt betonas gång på gång som något av det viktigaste en muslim kan ägna sig åt.

Solidaritet med muslimska ”syskon”

I anslutning till det krig i Syrien som pågått under studiens genomförande, har solidaritetsuttryck med de lidande också förekommit inom denna scen. Insamlingar av pengar och förnödenheter samt evenemang till stöd för drabbade muslimer i Syrien där populära föreläsare deltagit har arrangerats. Att uppmärksamma och aktivt stödja muslimska ”syskon” i nöd är framträdande inom den svenska *da’wa*-scenen. Bilder och videor som vittnar om muslimernas lidande används för att väcka känslor och mana till solidarisk handling.

Uppmaning till handling

Den domedags- och pliktmedvetenhet som betonas gång på gång i föreläsarnas *da’wa* innebär att vissa handlingar sätts i fokus. Som nämnts påminns åhörarna ofta om bönen betydelse och vikten av att undvika dåligt umgänge och skadlig konsumtion. Det förekommer också uppmaningar att kämpa för islam. De handlingar som nämns i sammanhanget kan vara vardagliga sociala aktiviteter: att behandla sina grannar och skolkamrater väl, att ta hand om sina barn. Även solidariteten med muslimer världen över lyfts fram. I anslutning till detta kan även centrala gestalter ur sunnitisk historieskrivning anges som ideal. Bland dem finns gestalter som är kända som militära härförare utöver sin status som ”fromma förfäder”. Budskapen som förs fram är starkt moraliserande och vädjar bland annat till lyssnarens medkänsla, skuld-känslor, pliktmedvetenhet samt den oundvikliga döden och domedagen. Berättelserna och karaktärerna som refereras till är hämtade ur klassiska islamiska källor.

6.9.3 Budskapens tolkning: lyssnarens förförståelse

De budskap som påträffats inom den berörda scenens webbverksamhet under arbetet med denna studie kan inte utan vidare betraktas som våldsbejakande. *Da'wa*-predikanterna uttalar sig generellt inte om specifika politiska mål och avsikter; politik räknas som en del av den världsliga sfären, medan predikanternas fokus är på de troendes personliga fromhet. Dock är kategorin kulturellt våld relevant i sammanhanget, eftersom en tydlig och fientlig dualism mellan troende och övriga, mellan islam och icke-islam målas upp. Ett kraftfullt bildspråk och visuella effekter används för att avskräcka från syndfullt leverne. På detta sätt skapas kognitiva definitioner som i sin tur tänks vägleda lyssnaren till rätt handlande i vardagen: här förstått som en puritansk, plikt- och domedagsmedveten fromhet. Ungdomar uppmanas att anamma ett dualistiskt tänkesätt (rätt och fel, vi och dem, troende och hycklare) som liknar det som förekommer i jihadistiska sammanhang. Men de handlingar som de troende explicit uppmanas att utföra baserat på dessa dualistiska kategorier skiljer sig radikalt från jihadistiska våldsbejakande budskap.

De svenska nätpredikanterna bedriver inte sin *da'wa* i ett vakuum; både inspiratörer i den globala muslimska offentligheten och likasinnade i den nära omgivningen kan identifieras. En inspirationskälla som hänvisats till är den egyptiska satellitkanalen *al-Nas* ("Människorna"; detta är också namnet på Koranens 114:e och sista sura).²¹¹ Predikanterna på denna kanal kan sägas representera en puritansk salafism som tar avstånd från världsliga strävanden till förmån för en domedagsmedveten fromhet som fokuserar på att följa de tidigaste muslimernas levnadsexempel.

Hur exempelvis berättelser om döende på slagfältet som vinner framgång i nästkommande liv tas emot beror till stor del på den individuella lyssnaren. Budskapet i sig uppmanar inte till våldsam kamp. Om däremot en individ på annat håll har övertygats om att jihad är en individuell religiös plikt jämförbar med bönen kan uppmaningar om att anstränga sig för att fullfölja sina religiösa plikter gentemot Gud tolkas som stödjande av våldsam kamp, exempelvis för att försvara muslimska "syskon" i pågående konflikter. Denna tolkning är dock avhängig lyssnarens förförståelse.

6.9.4 Sammanfattande diskussion

Föreläsarnas popularitet beror troligen till stor del på förmågan att kombinera traditionella islamiska källor med referenser till nutida kultur och livsstil – samt förmågan att göra det på ett engagerande, personligt och underhållande sätt. Vad vill dessa predikanter uppnå? Charles Hirschkind har analyserat klipp från egyptiska fredagspredikningar på YouTube och funnit att *responsen* på sådana klipp som den uttrycks i kommentarfälten är relevant:

---

²¹¹ För introduktioner till *Al-Nas* och andra islamiska satellitkanaler, se Sætren 2010:65–69, 82–87; Skovgaard-Petersen 2011.

[W]hat links and relates these clips to each other is a feature ascribed to them by their viewers, the quality of being mu'aththir. Mu'aththir, from the root 'athara, embraces among its multiple meanings such ideas as effective, affecting, moving, emotional, impassionate, stirring, exciting, a kind of impact on the senses that [...] leaves a track, trace, touch, taste, or imprint (specifically, on the heart or soul)." (Hirschkind 2012:6)

Inom den svenska muslimska nätpredikantmiljön märks liknande uttryck: ”rörande”, ”påverkande” och ”stark” är exempel på adjektiv som används i kommentarer till nätpredikningar eller då en länk eller berättelse delas med följare i sociala medier. Man vill frammana fromma känslor och reaktioner hos publiken för att därigenom påverka dem att leva mer religiöst. De svenska nätpredikanterna bör ses som en del av en bredare, transnationell genre av islamisk *da'wa* online. Förespråkare för denna typ av *da'wa* är effektiva användare av nya medier i spridandet av sina budskap – så även i Sverige.

Det ska dock noteras att vid konsumtion av exempelvis YouTube-klipp inom denna genre av salafitisk nätpredikan är steget ibland inte långt till material med jihadistisk prägel. Ett kort exempel: YouTube-kanalen DawaSweden har publicerat ett klipp som heter ”Hemma hos Ibn Jibreen”, en saudisk religiöst lärd.²¹² Detta filmklipp är en minut långt och kan uppfattas som poänglöst; en samling vitklädda herrar i ett rum äter mat och hälsar på varandra. När klippet visas fylls högermarginalen med länkar till relaterade klipp på YouTube. Både tittarens historik och den algoritm som styr sökfunktionen på YouTube påverkar urvalet. Alltså medverkar YouTube som medieplattform till att skapa kopplingar mellan olika budskap baserat på den egna sökhistoriken och andra användares sökningar. Vid författarens observation av ”Hemma hos Ibn Jibreen” fanns i högermarginalen bland annat ”Shaykh ibn Jibreen Praising Osama Bin Laden”, ett klipp som publicerats av användarkontot Milkshaykh01. I ett engelskt textat klipp förklarar Ibn Jibreen att bin Ladin var en *mujahid*, en som kämpar för Gud; dessutom befriar han Ibn Baz från anklagelsen att ha kallat bin Ladin en som korrumpierar religionen. Det har också rapporterats att Ibn Jibreen 1991 uttryckte att muslimer med rätta får döda shiamuslimer med anledning av deras påstådda polyteism (Steinberg 2009:115). Med andra ord ger DawaSweden genom YouTubes försorg – med ett till synes poänglöst klipp – uppmärksamhet åt en saudisk shaykh som i andra, relaterade klipp rapporteras ha bedömt bin Ladins våldshandlingar som acceptabla enligt islam samt förklarat dödande av shiamuslimer tillåtet. Detta sker utan att DawaSweden uttrycker dessa åsikter. Exemplet illustrerar svårigheten med att dra skarpa gränser mellan ideologiska ståndpunkter. Samtidigt är det mycket vanskligt att dra slutsatser om kausalitet gällande exempel som detta. Det är långt ifrån säkert att en person som ser det första klippet även ser det andra klippet; inte heller är det säkert att tittaren blir övertygad av budskapet i klippet och anammar den åsikt som uttrycks.

Dessa observationer avslutar sammanfattningen av den komplexa scenen av plikt- och domedagsmedvetna salafi-orienterade nätpredikanter. Dock förekommer referenser till den nämnda

---

²¹² <http://www.youtube.com/watch?v=fW5b8UiI5cY&feature=youtu.be> (130327).

webbplatsen Muslim.se i det kommande avsnittet som lyfter fram exempel på uttryck för kulturellt våld gentemot vissa mänskliga kollektiv.

6.10 Exempel på uttryck för kulturellt våld

I detta avsnitt diskuteras exempel på budskap som uttrycker kulturellt våld. Exempelen är hämtade från salafitiskt orienterade webbplatser där lektioner, utlåtanden från religiöst lärda och förmaningar publicerats. Webbplatserna innehåller ofta en mängd material om många olika ämnen utöver de som nämns här; endast ett fåtal är specialiserade på en enda fråga. Presentationen nedan ger således inte en heltäckande bild av budskapen som förekommer på de refererade webbplatserna utan är en följd av uppdragets fokus på antidemokratiska budskap.

6.10.1 Anti-shiism

I svenskspråkiga webbmiljöer förekommer anti-shiitiskt material med religiösa fördömanden av (verkliga eller påstådda) shiamuslimska trosföreställningar, historiska gestalter av betydelse för shiaislam samt nutida shiamuslimer generellt. Huvudpoängerna är ofta att bevisa att shiiter i själva verket inte alls är muslimer, samt att förlöjliga shiitiska trosföreställningar och religiösa praktiker. Materialet är generellt inte av våldsbejakande karaktär – däremot kan delar sägas vara uttryck för kulturellt våld. Anti-shiism av det slag som beskrivs är ett globalt fenomen, inte ett specifikt svenskt. Mycket av det material som förekommer i svenska webbmiljöer är översatt och reproducerat från internationella källor. Det specifikt svenska är den inramning materialet ges samt eventuella personliga kommentarer av bloggare, webbredaktörer och föreläsare.²¹³ Nedan presenteras exempel från textbaserade webbplatser samt mp3-lektioner som sammanfattar och utvecklar anti-shiitiska texter för en svensk publik.

Anti-shiitiska åsikter bland sunnimuslimer är inget nytt fenomen (Steinberg 2009). Dock har den politiska utvecklingen i flera olika länder under det senaste decenniet aktualiserat sådana föreställningar i relation till öppet militanta grupper, i synnerhet i Irak och Pakistan där shiiter har dödat i våldsamma attacker. En av de mest (ö)kända anti-shiitiska jihadisterna i Irak åren efter invasionen 2003 var Abu Mus'ab al-Zarqawi (d. 2006), vars propaganda syftade till att legitimera dödandet av shiiter – vilket också har skett i ett antal attacker mot specifikt shiitiska mål (t.ex. helgedomar och processioner). Al-Zarqawi byggde sin anti-shiitiska retorik på klassiska muslimska källor, i synnerhet Ibn Taymiyya (d. 1328) och Ibn Kathir (d. 1373). I deras skrifter fann al-Zarqawi och hans anhängare stöd för ett onyanserat fördömande av nutida shiamuslimer baserat på historieskrivning om islams tidiga historia samt tiden omkring mongolernas invasion av Bagdad och Syrien under 1200-talet (Halldén 2011). En grundtanke är att shiamuslimer i

---

²¹³ Se Otterbeck 2000 för en studie av liknande fenomen.

allmänhet kan hållas ansvariga för eller antas representera specifika historiska händelser och karaktärer.²¹⁴ Generaliseringen är således mycket grov eftersom den inte tar hänsyn till tid, plats eller individuella variationer. Shiiter döms ut som kollektiv baserat på historiska konflikter och religiösa bruk som anses vara kätterska; de betraktas inte som muslimer utan som motståndare till islam.

Anti-shiism på svenska webbplatser är inte identisk med al-Zarqawis propaganda eller synonym med det våld han representerar. Dock finns några centrala förenande element. Ett gemensamt drag är den pejorativa benämningen av shiamuslimer som *rafida*, ”avvikare”, en term som användes redan av Ahmad ibn Hanbal (d. 855) och som plockades upp av senare teologer som Ibn Taymiyya och Muhammad ibn ‘Abd al-Wahhab (Steinberg 2009:113). Angående termen *rafida* skriver Philip Halldén:

På arabiska syftar det på shia-muslimers (påstådda eller verkliga) vägran att erkänna de tre första kaliferna som profeten Muhammads legitima efterträdare. Det associerar också till shiiters tillbakavisande av att Aisha, profeten Muhammads hustru, skulle ha frikänts från de anklagelser om otukt som vid ett tillfälle hade riktats mot henne i Medina. [...] Därav beteckningen al-rafida, ”de som vägrar, förnekar, avviker” i förhållande till majoritetens konsensus (Halldén 2011:48).

I tillägg till Ibn Taymiyya och Ibn Kathir hänvisas i svenska anti-shiitiska webbmiljöer till framstående nutida salafitiska auktoriteter, däribland Salih bin Fawzan al-Fawzan. Dessutom generaliseras påstådda uttalanden och skrifter av enskilda shiitiska lärde till att beskriva samtliga shiamuslimers ståndpunkter – med andra ord hålls samtliga som bekänner sig till shiaislam ansvariga för det som några religiöst lärde rapporteras ha formulerat.

Den anonyma bloggen Sanningenomshiism.wordpress.com har sedan 2010 publicerat ett stort antal inlägg som på olika sätt passar in i ovan beskrivna mönster.²¹⁵ Bloggen beskriver sig som ”En blogg som avslöjar Shia och deras lögner”. En mängd kategorier för blogginlägg inkluderar ”Besvarade lögner gentemot kompanjonerna”, ”Ren idioti”, ”Shias brott”, ”Shias shirk”, ”Shockerande”, ”Sjuka fatawas av ’Ayatollahs’”, osv. Bloggen har fått många kommentarer av både uppskattande och kritisk karaktär.

Rafida omtalas ett flertal gånger som ”dumma” bland annat i citat från Ibn Taymiyya. Även shiamuslimers firande av högtiden *ashura* kallas dumt. Flera trosföreställningar som förknippas med shiaislam förlöjligas. Dessutom tas texter från enskilda lärde ur sitt sammanhang och används som grund för att driva med shiiter. Ett exempel är ett inlägg där bloggaren citerar två texter som påstår att de shiitiska imamernas avföring och urin luktar bättre än mysk samt att den som äter och dricker dessa de ofelbaras ”urin, skit

---

²¹⁴ Ett exempel är Baghdads shiitiska vezir Ibn al-Alqami, som enligt Ibn Kathir förrådde ”islams folk”, förhandlade med mongolerna och medverkade till att ”muslimernas blod [forsade] som regnvatten längs med Baghdads gator” (Halldén 2011:55).

²¹⁵ Freewebsitereport.org genererar inga resultat angående antal besök på sidan då de är alltför få.

och blod, förbjuder Allah eld från honom och låter honom få komma in i paradiset”.²¹⁶ Efter citaten skriver bloggaren:

Eftersom vi befinner oss i månaden ramadan är ni alla shia välkomna hos mig på iftar [måltiden som bryter fastan under ramadan]. Vänligen förbereda era gafflar, skedar och glas. Jag har något till er som skickar er direkt till paradiset enligt era Ayatollahs ovan. Allt ni behöver hitta nu är den sista ofelbara Imamen!

Bloggaren antyder alltså att vederbörande ämnar bjuda shiamuslimer på avföring som måltid för att bryta fastan. Vidare innehåller några inlägg mycket detaljerat video- och bildmaterial som påstås visa hur sunnimuslimer attackerats eller dödat av shiiter just på grund av att de är sunnimuslimer. De blodiga och vanställda människokropparna påstås vara offer för religiöst motiverat våld utfört av shiiter. I anslutning till ett av dessa inlägg skriver bloggaren:

Ni kanske undrar varför jag gör dessa inlägg. Jo, så här är det, Shia har alltid målat en bild där dom alltid är **”offren”** för hemska Sunni och **”Wahhabi”** brott. **Sanningen är dock långt ifrån detta**, Shia är ansvariga för väldigt många blodiga brott som förs gentemot Sunnis och dom är inte så fredfulla som det egentligen vill tro.²¹⁷

Den anonyme bloggaren generaliserar grovt och fientligt utifrån kategorierna sunni och shia samt synonymer för dessa benämningar. Skillnader i tid och plats ignoreras då teologiska skrifter från 1300-talet används för att förklara nutiden.

Ideologiskt är Sanningenomshism.wordpress.com snarlik de webbplatser som den återkommande länkar till. Bland annat hämtas flera citat från Ibn Taymiyya och den nutida saudiske shaykhen Salih bin Fawzan al-Fawzan från den ovan nämnda Darulhadith.com. Men anti-shiitiska uttryck är på Darulhadith.com inte begränsade till det aggregerade materialet från utländska lärda. Det förekommer också i muntligt framförda lektioner på svenska som publicerats i mp3-format. Många lektioner har formen av kommentarer till böcker av utvalda religiösa auktoriteter. I en serie om tolv lektioner som förklarar boken *al-radd ‘ala al-rafidha* (”Svaret till avvikarna”) av Muhammad ibn ‘Abd al-Wahhab förklaras rafida upprepade gånger vara vantroga (*kuffar*).²¹⁸ Bland annat sägs de vara ”äsnor” på grund av beskrivna trosföreställningar vilka avviker från lärarens förståelse av islam. Lektionerna är inspelade i ett socialt sammanhang där en viss interaktion mellan lärare och elever förekommer. Ibland ställer läraren frågor till de församlade, vilka låter som unga män. Svaren är ofta korta och läraren fyller i själv. Det finns inte utrymme för att problematisera: endast ett svar är korrekt. (Ett utbyte kan exempelvis vara: ”vad är domen för att tillskriva profeten en brist?” – ”Kufr.”) Ingen möjlighet till diskussion eller egentligt tankeutbyte

---

²¹⁶ <http://sanningenomshism.wordpress.com/2011/08/01/ya-shia-ni-ar-valkomna-pa-iftaar-hos-mig/> (130327).

²¹⁷ <http://sanningenomshism.wordpress.com/2011/05/09/sunni-muadhin/> (130327).

²¹⁸ Ljudfilerna laddades ned i december 2012 från http://www.darulhadith.com/mp3_rad_rafitha.html.

ges: läraren förmedlar, åhörarna tar emot.²¹⁹ Bland de punkter läraren tar upp ur al-Wahhabs bok är att rafida ljuger om hadither, förnekar rättfärdigheten i Abu Bakrs, Umars och Uthmans kalifat (de tre som enligt sunnitisk historieskrivning rättmätigt efterträdde profeten som ledare för muslimerna) samt påstår att Koranen är förvrängd. Läraren påstår att syftet med rafidas troslära är ”att utrota islam helt och hållet”.

Lektionsserien baseras på en bok skriven på 1700-talet. Man kan fråga sig om al-Wahhabs religiösa fördömanden har relevans för dagens situation. Läraren anser uppenbarligen det, eftersom boken behandlas under tolv lektioner. Dessutom överförs bokens ställningstaganden till nutida händelser och personer genom explicita hänvisningar. I del tre av serien påstås den iranska hjälpen till krigsdrabbade i Bosnien vara ”inte för att de älskade bosnierna utan för att sprida sin *aqida* [troslära]”. Vidare kritiserar läraren Muslimska brödrskapet och olika religiösa auktoriteter som påstår att ”vi är alla bröder, det finns ingen skillnad mellan oss [sunni- och shiamuslimer]”. Läraren påstår istället att:

Shia, sedan barnsben, får godis – detta gör de i Saudiarabien – sen tar de godiset från barnet så att barnet börjar gråta. Så säger de ”Abu Bakr och Umar tog godiset från dig”. Sen ger de tillbaka karamellerna till pojken och säger: ”Ali kom tillbaka och gav det till dig”.²²⁰

För att ytterligare understryka shiiters påstådda hat mot muslimer, frågar läraren vad som skulle hända om du gick på gatan i Irak och blev stoppad av shiitisk milis som i dina ID-handlingar ser att du heter Umar, Abu Bakr eller Uthman (namnen på de tre ovan nämnda kaliferna). En åhörare svarar: ”Skjuta dig”. Läraren bekräftar: ”Skjuta dig!”. Därför, menar han, är det viktigt att känna till, punkt för punkt, ”varför vi skiljer oss från rafida”. Efter dessa exempel frågar läraren: ”Är det någon nu, efter detta här, som tvivlar på att en rafidi är en kafir?” Ingen uttrycker en avvikande åsikt.

6.10.2 Anti-sufism

Anti-sufismen som förekommer i svenska webbmiljöer liknar till viss del anti-shiismen. Också denna är ett globalt fenomen som ofta går ut på att bevisa, med stöd från islamiska källor och lärda, att vissa religiösa uttryck är felaktiga och inte hör hemma i sann islam. De specifika argument och praktiker som tas upp gällande sufism skiljer sig dock från de som berör shiism. Sufier anklagas för att ha infört ”innovationer” (*bida*) i sin religiositet, det vill säga felaktigt ha adderat läror och praktiker som inte finns med i ursprunglig, sann islam. Till dessa innovationer hör firandet av Muhammads födelse (*mawlid al-nabi*) och förment dyrkan av sufiska andliga mästare och deras gravar, vilket likställs med avgudadyrkan (*shirk*). Salafitiska lärda menar att de som gör sig skyldiga till och propagerar för oislamiska innovationer placerar

---

²¹⁹ Jonas Otterbeck har i en studie av unga muslimer i Malmö och Köpenhamn uppmärksammat att den diskussionskultur unga lär sig i skolan, där kritiska frågor uppmanas, krockar med den traditionsförmedling unga muslimer möter i moskén (Otterbeck 2010:124–127).

²²⁰ Darulhadith.com, *ar-Radd ‘alá ar-Ráfidhah (Del 03)*, [http://www.darulhadith.com/audio/ar-radd_ala_ar-rafidhah\(03\).mp3](http://www.darulhadith.com/audio/ar-radd_ala_ar-rafidhah(03).mp3) (130409).

sig utanför religionen; de är alltså *kuffar*. Det görs dock åtskillnad mellan olika grader av avgudadyrkan. Endast de former som på uppenbart vis anses bryta mot den islamiska monoteismen (*tanhīd*) gör utövaren till *kafir*.

I likhet med den våldsamma anti-shiism som nämndes ovan, har även anti-sufiska aktiviteter i syfte att rena religionen ibland tagit våldsamma uttryck. På senare tid har exempelvis gravmonument över sufiska heliga män, liksom människor som besöker dessa i religiösa syften, attackerats i Libyen, Mali och Pakistan. Att kritisera eller fördöma religiösa ”innovationer” är inte synonymt med att utföra eller stödja sådana attacker. Det finns ett spektrum av förhållningssätt till de kritiserade grupperna som baseras på snarlika teologiska resonemang där våldsamma attacker utgör en extrempunkt i detta spektrum, medan avståndstagande, fördömande och diskriminering utgör mindre extrema uttryck. Uttryck för kulturellt våld i form av att mänskliga kollektiv fördöms som vantrogna och avgudadyrkare kan därmed placeras in i den triangel av samverkande våldsuttryck som Johan Galtung beskriver (Galtung 1990). I Saudiarabien är möjligheterna för både sufigrupper och shiiter att fritt utöva sin religiositet starkt begränsad. Att i Sverige hänvisa till saudiska lärda som kategoriskt fördömer dessa grupper kan därför ses som ett stödande av sådan starkt begränsad religionsfrihet. Några exempel på uttalanden om sufism som återfinns i det studerade materialet ges i det följande.

Som svar på frågan ”Vad är sufism?” anger Fatwa.se med referens till saudiska lärda att det refererar till ”en vilseledd grupp” samt att det ”inte [är] tillåtet att umgås med eller bli vän med dem förutom att kalla dem till Allåh”.²²¹ På Muslim.se anges i en artikel att *shirk* är värre än ”motbudande brott” som mord, våldtäkt, barnmisshandel och folkmord.²²² Även om dessa handlingar är ”avskyvärda” så är *shirk* värre eftersom det inte riktas mot en annan människa utan direkt mot Gud. Artikeln säger dock att de som begår *shirk* kan bli förlättna av Gud om de ångrar sig. Därefter beskriver artikeln olika varianter av *shirk*. Det sägs att ”olyckligtvis har vissa muslimer fallit offer för” *shirk*. Bland dessa finns de som ”kallar på helgon och bortgångna heliga män”:

Tusentals om inte miljoner okunniga muslimer gör pilgrimsresor till helgons och heliga mäns gravar. [...] De utför böner (bokstavligen!) vid gravarna, de offerar i det döda helgonets namn och de gör tawaf (cirkulerar) runt graven. Många av dem ber till och med helgonen att välsigna dem med barn och förlåta dem för deras synder!²²³

Detta fördömande av ritualer som förknippas med sufisk vördnad för avlidna andliga mästare åtföljs inte av en uppmaning till våld. Dock används liknande resonemang också av grupper som skändar gravhelgedomar. I en annan artikel på Muslim.se förklarar Ibn Baz att den som anser att avgudadyrkarna

---

²²¹ <http://fatwa.se/metodik-innovationer/vad-ar-sufism/> (130327). En sökning på Fatwa.se på Freewebsitereport.org ger inga resultat eftersom antalet uppskattade dagliga besök är alltför få.

²²² <http://muslim.se/muslimenstroslara/storasynder/761-shirk--den-ultimata-oevertraedelsen.html> (130327).

²²³ <http://muslim.se/muslimenstroslara/storasynder/761-shirk--den-ultimata-oevertraedelsen.html> (130327).

”inte är icketroende eller som har tvivel om deras icketro eller som tycker att deras väg är korrekt, den personen är själv icketroende – kafir”.²²⁴ I ytterligare en artikel på Muslim.se, som hämtats från den populära, flerspråkiga salafitiska webbplatsen Islamqa.com,²²⁵ förklaras muslimers rätta förhållningssätt till *kuffar*, vilket inbegriper vantrogna av alla slag, inte bara de sufier som gör sig skyldiga till *shirk*. En muslim bör bland annat inte göra något av följande: acceptera deras *kufr* och betvivla att det överhuvudtaget är *kufr*; bli vän med dem och tycka om dem; bli medlemmar i deras samhällen, gå med i deras partier eller tjänstgöra i deras arméer; lita på dem och ta dem som rådgivare och konsulter istället för de troende; sätta dem i administrativa ställningar där de är chefer över muslimer; imitera dem i klädsel, utseende, tal och sedvänjor.²²⁶ Det sammantagna intrycket från dessa texter är att en stor mängd muslimer världen över, vars religiositet döms ut som felaktig – för att inte tala om alla andra grupper som ryms i benämningen *kuffar* – ska utdefinieras, marginaliseras och diskrimineras.

Ett liknande förhållningssätt till ”innovationens folk” (*ahl al-bid'a*) märks på Darulhadith.com. Bland annat citeras Ibn Uthaymins påstående att de som sprider innovationer inte ska få komma in i moskéerna.²²⁷ I ett annat citat hävdar al-Fawzan att de som kallar till innovationer är ”mänskliga djävlar”;²²⁸ samme lärde citeras också säga att de ritualer som ”gravdyrkarna” inom sufismen ägnar sig åt innebär ”större avguderi som tar ut dess utövare ur islam”.²²⁹ Ett uttalande av Ibn Uthaymin som fått rubriken ”Religionsfrihet är otro” kan möjligen sammanfatta webbplatsens budskap gällande avvikande åsikter i religiösa spörsmål. ”Den som anser att [...] människorna får välja den religion de vill, är inte muslim.”²³⁰

6.10.3 Antisemitism

Även antisemitiska uttryck förekommer i svenska muslimska webbmiljöer, något som redan ägnats viss uppmärksamhet (Tossavainen 2003).²³¹ Antisemitism är inte en av de mest framträdande tendenserna i det här studerade materialet men värd att uppmärksamma. De antisemitiska uttrycken liknar delvis de anti-shiitiska på så vis att de historielöst generaliserar och kategoriserar komplexa mänskliga kollektiv baserat på utvalda religiösa texter. Nedan ges exempel på typer av budskap med antisemitiska tendenser.

---

²²⁴ <http://muslim.se/component/content/article/45-tronadessverklighet/381-tio-saker-som-tar-en-ur-islam.html> (130327).

²²⁵ Enligt Freewebsitereport.org har Islamqa.com drygt 14 000 besök dagligen (130324).

²²⁶ <http://muslim.se/fragorasvar/basgrundernaitron/232-foertydligande-av-den-viktiga-regeln-det-aer-haraam-att-ta-kuffaar-som-naera-vaenner-och-beskyddare.html> (130327).

²²⁷ http://www.darulhadith.com/manhaj/php_sprider_innovationer_moskeerna.html (130327).

²²⁸ http://www.darulhadith.com/manhaj/php_ahlulbidah_manskliga_djavlar.html (130327).

²²⁹ http://www.darulhadith.com/manhaj/sufiyyahs_tawassul.html (130327).

²³⁰ http://www.darulhadith.com/tauhid/religionsfrihet_otro.html (130327).

²³¹ Mikael Tossavainens rapport *Det förnekade hatet: Antisemitism bland araber och muslimer i Sverige* (2003) fick visst genomslag i svensk politisk debatt, men den kritiserades också för sina generaliseringar utifrån ett mycket begränsat empiriskt underlag. Av de tre svenska muslimska webbplatser som Tossavainen hänvisar till existerar två stycken inte längre (Muslimer.com, Islamiskaforum.com). Den tredje webbsidan som hänvisas till är Darulhadith.com.

”Judarna” ockuperar Palestina

Återkommande är att det talas om ”judarna” istället för om staten Israel. Detta kan relateras till att världen förklaras genom religiösa termer snarare än politiska. Konflikter föreställs vara mellan religioner snarare än mellan politiska entiteter. På Muslim.se citeras Ibn Baz om en ”lösning på palestinafrågan” där han menar att frågan måste ses som en islamisk fråga samt att muslimer bör utkämpa ”en islamisk jihad mot judar, tills marken ges tillbaka till sitt folk och den judiska ockupanten går tillbaka till de länder varifrån de kom, och de ursprungliga judiska invånarna stanna i sina städer under islamiskt styre”.²³² Här är det tydligt att Israels relation till de palestinska områdena avses – men att konflikten formuleras i religiösa termer. Den generaliserade uppmaningen till jihad mot judar i återgivningen av uttalandet signalerar en betydligt mer global konflikt än vad citatets senare del gör, i talet om ockuperade områden. Vidare signalerar formuleringen stödandet av våldsam kamp, trots att Ibn Baz brukar förknippas med puritansk salafism som generellt avråder från användande av våld. Användandet av termen ”judar” istället för Israel kan också vara relaterad till en ovilja att ge legitimitet åt den israeliska staten genom att använda dess namn. Effekten av att inte nämna Israel vid namn blir då ett grovt generaliserat och rasistiskt tal om ”judar”.

”Judarna” konspirerar mot islam

Det förekommer tal om konspirationer i både historisk tid och nutid för att ”förstöra islam” och hindra muslimska samhällen från att utvecklas – konspirationer som judarna påstås vara skyldiga eller medskyldiga till.²³³ En måhända oväntad koppling mellan anti-shiism och antisemitism som förekommer i materialet är att uppkomsten av shiism skylls på en jude. Anklagelsen fyller funktionen att bevisa shiismens icke-islamiska ursprung. Om en jude står bakom shiism anses det, per definition, bevisa dess anti-islamiska tendenser. Den nutida saudiske lärde al-Fawzan citeras på Darulhadith.com svara på en fråga enligt följande:

Fråga: Stämmer det att den förste som innoverade Råfidhahs lära var juden ‘Abdullāh bin Saba’?²³⁴

Svar: Ja, det råder det inga tvivel om. Shí’ah över lag delas upp i två typer; Shí’ah från elddyrkarna och Shí’ah från judarna.²³⁵ Alla är de enade mot islam, både judarna och elddyrkarna. De införde Shí’ahs lära i islam för att förstöra islam.²³⁶

---

²³² <http://muslim.se/fragorasvar/islamiskpolitik/18-loesning-pa-palestinafragan-.html> (130327).

²³³ Se t.ex. <http://muslim.se/historiaacivilisation/globalahandelser-apolitiskafragor/68-den-islamiska-vaerlden-vart-aer-den-pa-vaeg.html> (130327).

²³⁴ Enligt *Encyclopaedia of Islam* förekommer motstridiga uppgifter angående denne figur. Han omnämns negativt i både sunnitiska och shiitiska källor pga. att han tillskrev en otillbörligt hög status åt Ali samt förnekade dennes död. I sunnitiska källor anges han ha varit en jemenitisk jude. Enligt encyklopediartikeln anges denna uppgift vara mycket osäker (Hodgson 2013), medan andra forskare betraktar idén som helt inaktuell (Halm 2004:159).

²³⁵ ”Elddyrkarna” syftar på zoroastrier, dvs. den dominerande förislamiska persiska religionen.

²³⁶ http://www.darulhadith.com/manhaj/shiah/shiahs_tva_kallor_judendomen_och_elddyrkan.html (130327). YouTube-versionen av svaret finns på <http://www.youtube.com/watch?v=DA0mWceXFQE> (130327). Se även http://www.darulhadith.com/manhaj/shiah/shiah_jude.htm (130327).

Samma påstående förekommer också i den anti-shiitiska lektionsserie på Darulhadith.com som behandlades tidigare. Frågan och svaret reproduceras på bloggen Sanningenomshism.wordpress.com. Svaret visar prov på en världsuppfattning där ”judarna” är ”enade mot islam” tillsammans med andra fiender till den sanna religionen. I lektionsserien på Darulhadith.com omtalas även den iranska revolutionen inte – vilket är gängse – som islamisk utan som ”den judiska revolutionen i Iran”. Detta ger uttryck för en konspiratorisk världsuppfattning där ”judarna” står bakom olika till synes icke-judiska händelser, även de förment islamiska. Judar anklagas alltså som generaliserat kollektiv för att genom historien ha arbetat för att förstöra islam, bland annat genom att införa irrläror bland muslimer.

”Judarna” har skadligt inflytande

I yttranden som betonar denna punkt inkluderas judar bland andra *kuffar* och *mushrikun*. Att härma dem, ta dem som vänner eller hjälpa dem på olika sätt är syndfullt.²³⁷ Faran är att man formas av och blir som sitt umgänge. Umgås du med vantrogna och avgudadyrkare så blir du en av dem. Eftersom judarna i likhet med shiiterna dessutom sägs vilja förstöra eller utrota islam är risken för negativ påverkan från dem hög.

Det förekommer citat av al-Fawzan på Darulhadith.com där han säger att ”den som säger att judarna och de kristna är våra bröder har hädat”.²³⁸ I ett längre svar på en fråga om vad det innebär att älska och hata för Allahs sak, säger al-Fawzan (återigen) att kärlek till tron och de troende respektive hat mot ”otroton och avguderiet och de otrogna och avgudadyrkarna” är en grund för religionen. Att ”hata” dem innebär inte att man inte kan ha med dem att göra i affärer och överenskommelser; som bevis påtalas att Muhammad gjorde överenskommelser med judar. Flera citat ur Koranen används som stöd för att de ”otrogna älskar ju inte oss. De hatar oss fruktansvärt mycket. [...] Vad judarna och avgudadyrkarna beträffar, finns det ingen som hatar Muslimerna som dem.”²³⁹ Man gör alltså tydliga avståndstaganden från judar, samtidigt som det sägs att affärsmässiga relationer som bygger på överenskommelser är tillåtna.

6.10.4 Sammanfattande kommentarer

De uttryck för kulturellt våld som diskuterats ovan passar in i mönstret med en världsuppfattning där konflikter mellan religioner dominerar – på bekostnad av alla andra förklaringsmodeller. Religiösa motiv och relationer mellan tydligt avgränsade religiösa grupperingar (knappast motsvarade av verkligheten) framställs som historiens drivkrafter. Islam påstås vara under attack både historiskt och i nutid. Grovt generaliserade religiösa kollektiv (”judar”, *rafida*, *kuffar* i allmänhet) påstås agera samordnat och målinriktat med syfte att skada islam. Anklagelserna riktas inte så mycket mot exempelvis det förment judiska inslaget

---

²³⁷ Se t.ex. <http://muslim.se/fragorasvar/basgrundernaitron/232-foertydligande-av-den-viktiga-regeln-det-aer-haraam-att-ta-kuffaar-som-naera-vaenner-och-beskyddare.html> (130327).

²³⁸ http://www.darulhadith.com/tauhid/fatwa_judar_kristna_muslimernas_broder.html (130327).

²³⁹ http://www.darulhadith.com/tauhid/ni_hatar_oss_vi_er.html (130327).

i detta som mot icke-islam generellt. Judarna utgör en del av den större, globala och transhistoriska frontlinjen av icke-islam gentemot islam. Men de olika fiendernas attacker mot islam tar sig olika uttryck.

Vissa centrala texter ur islamisk tradition tillskrivs ovedersäglig trovärdighet: främst Koranen och hadither, men även teologiska utläggningar och historiska krönikor av utvalda lärda. De anses bevisa historiska händelser vilka i sin tur generaliseras av nutida lärda till att omfatta breda kollektiv som ”judarna” eller ”shiiiter”. Dessa nutida lärdas läsningar av texterna reproduceras därefter i svenskspråkiga sammanhang. Ibland får de ytterligare kommentarer i svenskspråkiga lektioner.

En kärnpunkt för att förstå budskapens utformning och potentiella genomslag är den ovedersägliga trovärdighet som de religiösa källorna tillskrivs, såväl texter som människor. Texterna och de lärda som ses som rättrogna uttolkare av dem tillskrivs en status som inte kan utmanas av rationell argumentation, historiekritisk forskning, hänvisningar till mänsklig lagstiftning eller nutida politiska värderingar. Invändningar baserade på dessa faktorer tjänar snarare till att förstärka beviskraften i de utvalda källorna. Denna fullständiga tilltro till beviskraften hos vissa islamiska texter samt utvalda lärda är en utmaning att arbeta med i utvecklingen av kritisk medie- och informationskunnighet hos de beskrivna budskapens potentiella publik.

6.11 Exempel på våldsbejakande budskap

Detta avsnitt skiljer sig från de tidigare genom att rikta uppmärksamheten mot direkt våldsbejakande budskap. Referenser till och föreläsningar av jihadistiska ideologer, propagandafilmer producerade av jihadistiska grupperingar och stödjandet av jihadistiskt våld kommer att diskuteras. Den internationella forskningen kring dessa budskap och dess relaterade aktörer visar att materialet globalt sett är omfattande. Denna studie begränsar sig dock till att endast beröra våldsbejakande budskap som påträffats på svenskspråkiga webbplatser.

6.11.1 Referenser till jihadistiska ideologer

En jihadistisk predikant som det förekommer referenser till, citat från och ljudfiler med på ett antal svenska webbplatser är den jemenitisk-amerikanske Anwar al-Awlaki (1971–2011). Hans omfattande popularitet som predikant berodde delvis på att han talade utmärkt engelska. Al-Awlaki bodde en stor del av sitt liv i USA, men han var även verksam i Storbritannien och Jemen. Han hade ett engagerande och lättillgängligt sätt att uttrycka sig. Hans publik kom till stor del att bestå av yngre muslimer i traditionellt ickemuslimska länder; en publik som i många fall behärskade engelska bättre än arabiska. Al-Awlaki bedöms ha influerat en rad jihadistiska terrorattentat, såväl utförda som hejdade. Han var inte en originell jihadistisk tänkare, utan hans gärning bestod främst i att välja delar av andras budskap, syntetisera dem och förmedla resultatet i populariserad form på engelska. I september 2011 dödades han, i sällskap med andra

tillhörande ”al-Qaida på den arabiska halvön”, genom ett attentat utfört med en amerikansk drönare i Jemen.²⁴⁰ I en policyrapport som analyserar al-Awlakis ideologiska utveckling konstateras att hans omvärldsanalys var relativt konsekvent genom hela karriären. Vad som förändrades med tiden var prognosen, hans syn på vad som borde göras. Rapporten menar att uppmaningarna till våld växte fram efterhand, medan den grundläggande diagnosen av ett pågående globalt krig mot islam förekom i hans predikogärning under lång tid (Meleagrou-Hitchens 2011).

Några av de webbplatser som innehåller material av al-Awlaki är bloggar, varav flera är anonyma. Dessa är generellt dåligt underhållna och ger ett tekniskt mycket amatörmässigt intryck. Ofta är det berörda materialet ljudfiler, eftersom al-Awlaki främst är känd som talare. I något fall förekommer även texter, antingen tagna från al-Awlakis nu stängda webbplats eller transkriptioner av muntliga framställningar. En mängd material av al-Awlaki finns dessutom tillgängligt via YouTube.

En anonym svensk blogg har bäddat in YouTube-elegier över al-Awlaki efter hans död. Kontot som lagt upp videorna är dock avslutat och de går inte längre att se. Ändå finns länkarna kvar, vilket kan indikera att bloggen övergetts. Det senaste inlägget är postat i januari 2012. Bloggen har en egen kategori ägnad åt al-Awlaki. Där finns, utöver elegierna, även inlägg som består av långa citat från al-Awlaki. I ett inlägg med titeln ”O Muslimer. UNDVIK ATT RÖSTA PÅ DETTA ÄCKLIGA DEMOKRATI” citeras al-Awlaki hävda att muslimer inte ska ha något att göra med demokrati eftersom det är ett ”oislamiskt system”. Han frågar vidare varför vissa muslimer trots detta antar demokrati som sin ”politiska religion”; något som enligt honom är ett svek mot islam.²⁴¹ Vidare förmedlas ett tal av al-Awlaki om vikten av ”avståndstagande och lojalitet” (*al-wala’ wa’l-bara*) där han anklagar muslimska lärda i väst för hyckleri då ”hundreds of verses and hadith on Jihad are swept away” i samband med försök att rädda offentlig islamisk verksamhet från misstankar om extremism. Muslimer som samarbetar kring antiterrorism med västerländska myndigheter anklagas av al-Awlaki för att sälja ut sin religion genom att alliera sig med icke-muslimer.²⁴²

Variationer på samma tema återkommer. Al-Awlaki citeras tala om hur en del muslimer bryr sig mer om att framstå som goda i de vantrognas ögon (t.ex. genom att avstå från jihad) än att vara goda muslimer; återigen relateras det till *al-wala’ wa’l-bara*. Han menar även att ”there are some Muslims who are so much Muslim for the sake of the kuffar that they do not even like Muslims who call the kuffar kuffar!”²⁴³ Al-Awlaki citeras också angående rätt metod för att återetablera det muslimska kalifatet; efter en kritisk

---

²⁴⁰ Mer information om al-Awlaki finns exempelvis på <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-11658920> (130327).

²⁴¹ <http://sanningen.blogspot.se/1570227/O-Muslimer-UNDVIK-ATT-ROSTA-PA-DETTA-ACKLIGA-DEMOKRATI/> (130327). En sökning på sidans adress ger inga resultat på Freewebsitereport.org (130324).

²⁴² <http://sanningen.blogspot.se/1557357/Av-Anwar-Al-Awlaki-Vi-Maste-laa-oss-WALA-wal-BARA/> (130327).

²⁴³ <http://sanningen.blogspot.se/1557099/Av-Anwar-Al-Awlaki/> (130327).

diskussion av olika strategier sluter han sig till att det måste vara jihad.²⁴⁴ På bloggen finns dessutom ”44 ways of supporting Jihad”, en pamflett som manar muslimer i ickemuslimska länder att stödja jihad på alternativa vis om de inte själva kan delta fysiskt. De metoder som nämns är bland annat ekonomiskt stöd, tillhandahållande av medicinsk hjälp, spridande av jihadisternas skrifter och att uppfostra barn till att älska jihad och mujahedin.²⁴⁵ I kategorin ”Lite om islam för dig” på samma blogg återges också längre citat av den ovan nämnde Abdullah Azzam, känd för sitt understöd till och propagerande för arabiska muslimers deltagande i jihad mot Sovjetunionen på 1980-talet.

Andra liknande svenska bloggar har vid sidan av referenser till och material från Anwar al-Awlaki också exempelvis material som hyllar Usama bin Ladin samt nashider och budskap från det somaliska al-Shabaab. Många av inläggen består enbart av inbäddade YouTube-videos, exempelvis nashider med jihadtema. Några bloggar innehåller även mer personligt hållna kommentarer, reflektioner och dikter med anknytning till ovan nämnda teman.

En YouTube-kanal med relevans i sammanhanget är ”alghurabaamedia”.²⁴⁶ Bland kanalens olika filmer finns sådana med våldsbejakande budskap. Flera korta klipp med Anwar al-Awlaki förekommer, däribland filmen ”ya shabaab nasheed” (611 visningar) som innehåller en nashid som hyllar ungdomarna (*al-shabab*) som verkar för Guds sak (*fi sabil Allah*).²⁴⁷ En bit in i filmen börjar al-Awlaki tala om ungdomens betydelse för förändring. Flera filmer där al-Awlaki betonar vikten av att vara enade som *umma* förekommer också, liksom filmer om martyrskap och dikter av jihadkrigare om sin kärlek till jihad. På kanalen finns även ett klipp producerat av al-Qaidas medieorgan al-Sahab med titeln ”Invitation to Islam” (246 visningar).²⁴⁸ I klippet bjuder Adam Gadahn, en amerikansk konvertit som varit central då al-Qaida framfört budskap till amerikaner, in alla *kuffar* att ångra sina synder och bli muslimer. Kanalen alghurabaamedia innehåller också svenskspråkiga filmer som vittnar om en närmast morbida inställning till tillvaron. En film med titeln ”wallahi [vid Gud] vi alla kommer att dö” (144 visningar) inleds med en bild på en döds-kalle. Därefter rullar följande vita textrader över en svart bakgrund utan ljud:

Wallahi jag kommer dö / Wallahi jag kommer dö / Wallahi jag kommer dö / Wallahi Du kommer med dö /
Wallahi vi alla kommer att dö / Wallahi detta liv är inget vi ska leka med, / Wallahi ingen utav oss vet när
döden kommer komma / Wallahi vi alla kommer få träffa dödsängeln / jag har en fråga, / Är du redo? /

---

²⁴⁴ <http://sanningen.blogspot.se/1557089/En-fraga-till-Anwar-Al-Awlaki/> (130327).

²⁴⁵ <http://sanningen.blogspot.se/1578405/Om-du-satsar-hogt-du-for-hogt/> (130327).

²⁴⁶ <http://www.youtube.com/user/alghurabaamedia/> (130327). Kanalen skapades i november 2011, har 107 prenumeranter och har publicerat 202 filmer. Totalt har kanalen 149 994 visningar, vilket ger ett genomsnitt på 743 visningar per film. Den mest populära filmen har över 20 000 visningar, medan många andra filmer endast har ett par hundra visningar. Det arabiska *al-ghurabaa* betyder ”främlingarna” och har använts i jihadistiska kretsar som beteckning på de rättrogna i en värld där sann religion blivit främmande.

²⁴⁷ http://www.youtube.com/watch?v=bkoyGVbKzlg&feature=youtube_gdata_player (130327).

²⁴⁸ http://www.youtube.com/watch?v=gL7cF-kg-zM&feature=youtube_gdata_player (130327).

Handen i hjärtat är du redo? / Du vet klockan tickar, tiden går, Döden kan komma när som helst, / Tänk efter, / Jag tänker i alla fall göra detta nu, Be lite nu, Sen läsa Quran, / Kör du med på detta²⁴⁹

Därefter avslutas filmen med samma dödsbilde. På denna YouTube-kanal finns således klipp med jihadistiska ideologer samt budskap om ungdomlig handlingskraft, längtan efter jihad, upphöjande av martyrskap, avståndstagande från vantroga och uppmaningar till ständig medvetenhet om döden.

6.11.2 ”Victory”: en föreläsning av Anwar al-Awlaki

På en svenskspråkig blogg, som i övrigt inte har en jihadistisk prägel, finns en samling länkar till föreläsningar av Anwar al-Awlaki på den engelskspråkiga webbplatsen Kalamullah.com. En av föreläsningarna, betitlad *Victory*, handlar om att segern för den muslimska umman är nära.²⁵⁰

Föreläsningen innehåller flera element som kännetecknar al-Awlakis gärning: förutsättande av en global konflikt mellan islam och icke-islam; noggrant utvalda historiska referenser; jämförelser mellan situationen för det tidiga islamiska samfundet och nutiden; referenser till nutida politiska skeenden som tolkas in i den jihadistiska ramberättelsen; samt synen på jihad som en religiös plikt. Föreläsningen vittnar omisskännligt om hans jihadistiska ideologi och behandlas därför här i detalj.

Att en global kamp mellan islam och icke-islam pågår tas för givet. Al-Awlaki påstår att de vantroga försöker utrota Guds ljus, islam. Vidare har Gud lovat muslimerna att deras religion ska dominera jordens yta. En viktig poäng för al-Awlaki är att Gud genom historien har skapat omständigheter som bringat seger åt muslimer, även när det verkat osannolikt. Han exemplifierar med händelser från Muhammads tid, profetens följeslagares tid samt korstågsten och betonar Guds förmåga att styra skeendet till förmån för de troende. Skeendet återges med hänvisning till två klassiska muslimska krönikörer, Ibn Kathir (d. 1373) och Ibn al-Athir (d. 1233).²⁵¹ Dessa två skribenters skildring av historien ges fullständig trovärdighet i framställningen.

Synen på personlig belöning

Nutiden jämförs av al-Awlaki med tiden för Muhammads följeslagare: på den tiden fanns ännu ingen islamisk politisk auktoritet och muslimerna förde en kamp mot två supermakter – perserna och bysantinerna. Al-Awlaki menar att detta liknar dagens situation: muslimer bekämpas av supermakter och ingen islamisk politisk auktoritet existerar. Nutiden anges vara en tid av *jahiliyya*, förislamisk ”ignorans”,

---

²⁴⁹ http://www.youtube.com/watch?v=W0_M7aWXFLM&feature=youtube_gdata_player (130327).

²⁵⁰ Följande avsnitt baseras på två ljudfiler (54 respektive 28 minuter långa) som laddades ned i juni 2012 från <http://www.kalamullah.com/Anwar%20Al-Awlaki/asbab1.mp3> respektive <http://www.kalamullah.com/Anwar%20Al-Awlaki/asbab2.mp3>. Denna föreläsning nämns inte i de analyser av al-Awlakis verksamhet som har påträffats under arbetet med denna studie. Föreläsningen är, liksom en stor mängd annat material med al-Awlaki, också tillgänglig på YouTube.

²⁵¹ Ibn al-Athir är berömd just för sin samtida skildring av korstågen.

även om detta uttryck inte används explicit. Samtliga muslimska samhällen idag avfärdas eftersom de inte anses vara legitima representanter för islam och muslimska intressen.

För al-Awlaki har jämförelsen mellan profetens följeslagares tid och nutiden en viktig poäng, nämligen att belöningen (*al-ajr*) för de troende idag hamnar på samma nivå som för de historiska följeslagarna, eftersom prövningarna de möter är likvärdiga. Därför bör dagens troende inte beklaga sig över att leva i en svår tid och nostalgiskt blicka bakåt till följeslagarna. Istället bör de vara tacksamma över att leva i en tid då de prövas och belöningen för att stå på Guds sida följaktligen är hög. För individen kan denna prövningens tid förstås som en möjlighet, ett erbjudande om att genom sitt ställningstagande för Guds sak få den högsta nivån av gudomlig belöning som människan kan uppnå. Här framträder en distinkt religiös nivå i argumentationen; Gud som övernaturlig aktör med betydelse för människor är själva fundamentet i resonemanget.

Synen på de lärda

En poäng al-Awlaki gör i sin föreläsning är relaterad till de religiöst lärda (*'ulama*). Med stöd hos Ibn Kathir säger han att många av de lärda under korstågstiden beredde sig för att strida, att ge sig ut i jihad mot de angripande européerna. Men då de hörde talas om den kristna arméns enorma storlek, drog de sig tillbaka – de var räddhågsna då faran närmade sig. Eftersom de var *'ulama*, säger al-Awlaki vidare, kunde de hitta ursäkter för sitt agerande: de kunde vända och vrida på Koranen och hadithen till sin fördel. Lärdomen al-Awlaki drar är att det inte är någon garanti för att handla rättfärdigt att följa vad etablerade, kända *'ulama* säger. Men, tillägger han, alla *'ulama* är inte dåliga. Det finns sådana som ger de troende rätt råd. ”They might be in jail, they might be killed, they might be underground, they might not be famous because no TV station would broadcast their *khutba* [fredagspredikan]. But they are *'ulama*.” De troende uppmanas att inte lyssna på de kända lärda som lyfts fram av regeringar och tv-kanaler, utan att lära sig att känna igen sanningen där den finns. Här finns en uttalad kritik av officiellt påbjudna tolkningar och de budskap som förmedlas av mainstreammedierna som kan jämföras med de höger- och vänsterextremas kritik av etablerade medier.

Det ideal som lyfts fram är alltså lärda män med kunskap om religionen som inte kompromissar med makten. Inga specifika namn nämns, men det framgår att al-Awlaki gärna placerar sig själv i denna kategori – även om han kanske inte skulle benämna sig själv som en lärd. Hans död i ett amerikanskt attentat kan också sägas ha bekräftat denna status. Med tanke på att al-Awlaki själv aldrig deltog i våldsam kamp, gav möjligen dödandet av honom en martyrstatus som annars svårligen kunnat uppnås.

Synen på historiska och politiska skeenden

Al-Awlaki refererar vidare till den apokalyptiska avslutningen av Ibn Kathirs historiska verk från 1300-talet, *al-bidaya wa'l-nihaya* (”Början och slutet”). Texten beskriver händelser i vissa delar av världen som,

baserat på hadithtexter, sägs signalera att slutet är nära. Han talar om det kaos (*fitna*) som ska känneteckna den sista tiden, samt om de strider som påstås ha förutsagts i haditherna. Al-Awlaki säger att han brukade läsa denna text som ung och tänkte då att slutet skulle bli underbart, men att det ännu måste vara avlägset. Därefter erbjuder han en berättelse om hur förhållandena förändrats i geografiska områden som berörs i Ibn Kathirs apokalyptiska text: Irak, Khurasan (östra Persien, al-Awlaki tolkar det som Afghanistan), al-Sham (Levanten) och Jemen. Då, för drygt tjugo år sedan, var Irak sekulärt och Ba'th-styrt under Saddam Hussein. Afghanistan var kommunistiskt. ”De palestinier jag kände”, säger al-Awlaki, ”förbannade Allah”. Syrien var också Ba'th-styrt. Beirut var en partystad och Sydjemen var arabvärldens enda kommunistiska stat. Alltså tänkte den unge al-Awlaki att slutet måste vara långt, långt borta i framtiden.

Men så beskrivs förändringar på dessa platser. Palestiniernas jihad gav martyrsraksoperationer (självmoordsattacker) dess centrala roll idag. Al-Awlaki talar uppskattande om hur man i Palestina firar när en *shahid*, ”martyr”, ger sitt liv till Allah. De är en inspiration för muslimer i övriga världen. Det kommunistiska Afghanistan blev ett land för jihad. Al-Awlaki menar att alla jihad som utkämpas i nutiden kan spåras tillbaka till Afghanistans jihad mot Sovjetunionen under 1980-talet. Och vem kunde ha annat att Irak skulle bli ett centrum för jihad? Även amerikanerna blev överraskade, menar al-Awlaki. Men tack vare Allahs förberedelser i form av sanktioner mot folket, kriget mot Iran under 1980-talet och USA:s invasion år 2003 blev det sekulära Irak själva frontlinjen för jihad. Även den socialistiska enpartistaten Sydjemen har upplevt ett islamiskt återuppvaknande. Al-Awlaki frågar: visar inte dessa utvecklingar att den slutgiltiga segern närmar sig? Visar det inte att Allah har förberett dessa områden för nästa fas – det episka slag som ska äga rum mellan den muslimska umman och dess fiender och följas av ett globalt kalifat?

En observation är att al-Awlaki kombinerar tal om politiska händelser som tillhör allmän nyhetsrapportering och historieskrivning (konflikterna i Afghanistan, Palestina, Irak, osv.) med specifikt religiösa referenser. För att till fullo förstå al-Awlakis föreläsning krävs förkunskap: kännedom om islamiska termer och berättelser om den yttersta tiden. Den idealiske åhöraren är inte vem som helst, utan en person som är väl förtrogen med och accepterar legitimiteten i övernaturliga skeenden som de beskrivs i islamiska källor. Gud antas vara en aktör som styr historien efter sin vilja. Till och med FN-sanktioner och krig mot Irak sägs vara Guds verk. Åhöraren förväntas acceptera denna premiss; i annat fall faller föreläsningens resonemang platt. Gud har bestämt ett skeende och ingenting kan inträffa som avviker från Guds vilja.

Vidare relateras komplexa politiska skeenden i vitt skilda delar av världen till varandra i likhet med den text som refererades i studiens inledning för att exemplifiera den jihadistiska ramberättelsen. Irak, Afghanistan, Palestina, Jemen och andra platser framställs av al-Awlaki som påverkade av en och samma våg av religiös insikt, med våldsam kamp som resultat. Att dessa platser har sin egen historia, sitt eget

sammanhang, sina egna lokala konflikter och förhållanden som spelar in beaktas inte alls i al-Awlakis skildring av historiska och politiska skeenden.

Synen på individens plikt att handla

Al-Awlaki fortsätter med att tala om hur lyssnaren bör förhålla sig till det budskap han nyss framfört:

Now, if we are getting close to those times, you really really really don't want to be sitting on the sidelines and lose out on all of the *ajr* in the Golden Era.[...] And here you are, living in those times, sitting on the sidelines.

Åhöraren står inför ett val: Antingen förenar man sig med den globala islamiska vågen av religiös insikt, manifesterat i våldsamt kamp, och får därigenom del av den belöning (*ajr*) som utlovats – på samma höga nivå som de första muslimerna. Eller så sitter man passivt vid sidan av och går miste om denna gyllene möjlighet. Åhöraren anklagas också för att sitta vid sidan av. Här riktar al-Awlaki sig direkt till lyssnaren: vad väljer *du* att göra? Om chansen att utkämpa jihad säger han vidare:

If you sit behind, if you're reluctant – you're gonna miss out. The chance only comes once.

Det blir alltså nödvändigt för varje individ att välja sida. Det finns ingen position mitt emellan. Antingen är du med oss, eller så är du mot oss. Al-Awlaki menar att den muslimska umman kommer att bli separerad i troende (*mu'min*) och hycklare (*munafiq*).

Föreläsningens budskap är följaktligen att människor inte har något egentligt utrymme för agerande utöver att ställa sig antingen på vinnarnas (de troendes) eller förlorarnas (de vantrognas, hycklarnas) sida i den ofrånkomliga historiska utveckling som Gud dirigerar. Exemplet ur den islamiska historieskrivningen syftar till att bevisa denna syn: om Gud vill, skapar han förutsättningarna för islams seger (vilken har utlovats) även om alla observerbara tecken i tiden signalerar att det är omöjligt. Åhöraren uppmanas alltså inte att förändra historien genom sitt handlande utan snarare att följa med historiens ofrånkomliga utveckling och stå på vinnarsidan. Chansen ges bara en gång; domen för den som tvekar är hård och ofrånkomlig. Denna framställning av individens handlingsutrymme lyfter fram jihad som religiöst laddad symbolhandling – ett vittnesbörd om ditt ställningstagande för Guds sak – snarare än som politiskt nödvändig för kampen som sådan.

En hadith citeras: ”Om ni lämnar *jihad fi sabil Allah* kommer Allah att förödmjuka er och förödmjukelsen kommer inte att lämna er förrän ni återvänder till er religion.”. Al-Awlaki menar att denna hadith berättar om både problemet och dess lösning. Men, menar han, vissa muslimer vänder på saken och påstår felaktigt att problemet i själva verket är lösningen:

Some Muslims say that the way forward for the umma is to distance itself from terrorism, and to spend their time becoming good in business, good in technology and agriculture and the rest, and that is how we can

compete with the rest of the world. Rasul Allah [Guds sändebud] (saws)²⁵² says that this is false, that this is wrong and Allah will dishonor us if we do that. Rasul Allah says there is no way out for you except if you go back to your din [religion]. Now, the commentators on the hadith say that 'going back to your din' here means going back to jihad fi sabil Allah specifically. [...] So jihad becomes equal to the religion.

Med detta raka budskap, att jihad är att likställa med religionen och är lösningen för världens muslimer, avslutar al-Awlaki föreläsningen. Enligt hans läsning av den refererade hadithen säger Muhammad klart och tydligt att den enda möjligheten för muslimerna att få ett slut på förödmjukelsen är att de tar till vapen. Relaterat till kommentaren ovan om historiens drivkrafter och jihad som symbolhandling snarare än politisk förändringskraft, kan al-Awlaki förstås som att jihad i sig inte kommer att lätta muslimernas bördor. Däremot kommer deras ställningstagande för religionen, för Guds sak – manifesterat genom jihad – att garantera deras räddning i det nästkommande livet. På så vis undkommer de förödmjukelsen.

På den svenska blogg som länkade till denna föreläsning finns även länkar till flera föreläsningsserier av al-Awlaki som fokuserar på Muhammads liv och framträdande gestalter ur islams tidiga historia. Dessa föreläsningsserier innehåller enligt Meleagrou-Hitchens (2011) samma grundläggande diagnos av världstillståndet som al-Awlakis senare föreläsningar, med kampen mellan islam och icke-islam i centrum, medan de explicita uppmaningarna till våldsamt jihad framträdde under senare år. Ingen av de länkade föreläsningarna kommenteras till innehåll, tid eller plats. Besökaren på bloggen får därmed intrycket att personen bakom den sympatiserar med det samlade budskapet i föreläsningarna. Bloggens svenskspråkiga originalmaterial är inte av jihadistisk karaktär utan kan snarast benämnas som plikt- och domedagsmedveten puritansk salafism (dock har även en video med citat från en australiensisk predikant postats under studiens genomförande; i videons början anges predikanten ha blivit martyr i Syrien). I och med att föreläsningar med al-Awlaki är publicerade på webbplatsen uppstår dock en relation mellan dess unika material och al-Awlakis budskap. Därmed inte sagt att varje besökare på webbplatsen självklart rör sig från en ideologisk punkt till en annan. Det är upp till besökaren att förhålla sig till det erbjudna materialet.

6.11.3 Islam-tawhid.se

En svensk webbplats med konsekvent våldsbejakande budskap är Islam-tawhid.se. Dess uppskattade dagliga besökarantal är 90.²⁵³ *Tawhid* betyder ”enhet” och syftar i islamisk teologi på Guds enhet och odelbarhet. Det kan sägas vara motsatsen till ”avgudadyrkan” (*shirk*). Webbplatsens huvudrubriker är: Hem; Nyheter; Länkar; MP3; Video; Artiklar; Sheikh Anwar al-Awlaqi. Endast tre länkar finns under rubriken Länkar. En går till det jihadistiska forumet Ansar al-Mujahdeen, vilket beskrivs som ett ”Mycket

---

²⁵² Förkortningen ”saws” inom parentes används för att markera den ritualiserade välsignelsen över Muhammad som brukar åtfölja hans omnämnande. I föreläsningen säger al-Awlaki *sallu Allahu ‘alaybi wa sallim*, ”Guds frid och välsignelser över honom”.

²⁵³ Källa är Freewebsitereport.org (130324). Webbplatsen sparades ned i sin helhet i januari 2013.

bra webbforum för de senaste nyheterna i den islamiska världen”. Dessutom länkas till en webbplats för inläring av Koranen samt, bakom underrubriken Nyheter, en som kallar sig ”Islamic Emirate of Afghanistan”, med undertiteln ”Voice of Jihad”. Islam-tawhid.se har också en YouTube-kanal som är relativt inaktiv.²⁵⁴ Anwar al-Awlaki är den ende predikant som ges en egen rubrik på webbplatsen. Avdelningen med hans namn rymmer tre ”doroos” (”lektioner”) av honom i form av audiofiler med titlarna ”State of the Ummah”, ”The Battle of the Hearts and Minds” och ”Your Just Reward”.

Islam-tawhid.se innehåller också unikt material på svenska. En samling lektioner finns publicerade i mp3-format. Den manlige läraren som talar namnges inte men samma röst känns igen i de olika inspelningarna. Någon lektion är inspelad i ett socialt sammanhang; svaga ljud från åhörare kan skönjas. Andra verkar vara inspelade utan publik. Titlar som anges på lektionerna är exempelvis ”Vem allierar du dig med?”, ”Håll er fast vid Tawhid”, ”Hur kommer ditt liv att avslutas?!”, ”Den efterlängtrade khilafa” och ”Bryr du dig verkligen om de?!”. I lektionen ”Tafsir Sorat al-Kafiroon” (Tolkning av kapitel 109 i Koranen), förklarar läraren först vikten av denna sura. I Mohammed Knut Bernströms svenska översättning lyder den i sin helhet:

Säg: ”Ni som förnekar sanningen! Jag dyrkar inte vad ni dyrkar. Inte heller dyrkar ni vad jag dyrkar. Och jag kommer aldrig att dyrka vad ni dyrkar, och ni kommer heller aldrig att dyrka vad jag dyrkar. Ni har er tro – och jag har min tro!”

I sin utläggning använder sig läraren av två historiska korankommentarer: Ibn Kathir och al-Qurtubi (d. 1273). Suran sägs vara uppenbarad i Mekka i en tid av svårigheter och förföljelser för muslimerna. Efter surans uppenbarande blev svårigheterna större då Muhammad och de troende tog avstånd från motståndarnas ”avgudadyrkan”. Mot slutet av lektionen noterar läraren att när man i samtal med muslimer påpekar att exempelvis kristna och judar ger uttryck för *kufr* och dyrkar annat än Allah så påstår ibland ”okunniga muslimer” att den här suran betyder: ”låt bli dem, de är tillåtna att dyrka det de dyrkar – de har sin religion och du har din religion. Varför bråkar du om det?”. Denna förståelse är, enligt läraren, ”självljakt fel, de har inte fattat den riktiga meningen”. Istället är suran ”en klar och tydlig förklaring om att er religion är ogiltig, er religion är inte godtagbar av Allah (swt),²⁵⁵ er dyrkan är fel, er dyrkan är inte rätt”. De som förstår suran som ett accepterande av skillnader som finns mellan muslimer och andra religioner har alltså, menar han, en helt felaktig förståelse. Därefter lägger han till att det finns:

---

²⁵⁴ <http://www.youtube.com/user/DaruTawhid/> (130327). Kontot skapades i november 2010 och har fjorton prenumeranter, åtta publicerade filmer har publicerats (mestadels klipp med strider från det libyska inbördeskriget under 2011) och 8 492 visningar. Det ger en genomsnittlig visningsfrekvens på 1 062 (130308).

²⁵⁵ I likhet med ”saws” används förkortningen ”swt” inom parentes för att markera att talaren på ett ritualiserat sätt prisar Gud vid dennes omnämnande med frasen *subhana wa ta’ala*, vilket ungefär kan översättas med ”upphöjd och allsmäktig”.

Inte något som helst tvivel om att detta är ett avståndstagande från kufr och shirk som måste hela tiden finnas och som måste också följas av strid, när det är tid för strid, när vi söker strid, när vi borde sprida den här religionen, sprida den här da'wa med ord och svärd. Så da'wa sprids inte endast med ord – da'wa sprids med ord och svärd. Så som profeten Muhammad (saws) gjorde, så som sahaba [följeslagarna] gjorde, så som Allah (swt) först och främst beordrade i Koranen.

Här finns ett öppet stöd för militant kamp mot ”avgudadyrkarna” och ”vantrogna” för att ”kalla till islam”. Kallelsen ska ske med både ”ord och svärd”. Denna strid ska utkämpas ”när det är tid för strid” – tidpunkten anges dock inte närmare i denna lektion.

Bland uppdateringarna på Islam-tawhid.se finns referenser till nyheter som publicerats i reguljära medier och rekontextualiserats här. Nyhetsrapporter från TT, Dagens Nyheter, Jyllands-Posten, Svt.se och andra källor förekommer. Flera relaterar till samhällelig respons på terrorhot- och aktioner. ”Säpo vill öka spaningen på internet” är rubriken på en artikel, i vilken chefen för Säkerhetspolisen resonerar kring hur man bäst bevakar extremistiska tendenser på internet i kölvattnet av Taimour Abdulwahhabs och Anders Behring Breiviks dåd. ”Säpo allt mer inriktat på terrorism” heter en annan artikel som tagits från TT som berättar att anslagen till Säkerhetspolisen mer än fördubblats under en period på tio år. I början av augusti 2012 var den sistnämnda artikeln publicerad på förstasidan på Islam-tawhid.se med rubriken: ”Allah säger i Qoranen: ’och de strider mot er tills ni överger er religion om de kunde’” (Kor. 2:217).²⁵⁶

Säkerhetspolisens antiterrorinriktade underrättelseverksamhet ses i detta sammanhang som direkt riktad mot muslimer. I januari 2013 användes samma korancitat på förstasidan för att länka till artiklar om den danske f.d. jihadisten som, enligt nyhetsrapporter, i samarbete med danska säkerhetstjänsten och CIA gillrade den fälla som ledde till den attack som dödade Anwar al-Awlaki i september 2011.

Som inramning åt en post som påstår att USA är på väg att slitas isär (”34 av 50 stater begär ett utträde ur de förenta staterna”) används frasen ”de är så grymma mot varandra, du tror att de är enade men deras hjärtan är så olika” (Kor. 59:14).²⁵⁷ Ytterligare ett exempel på användande av korancitat rör stöd till människor i Syrien, där korancitatet ”de troende är bröder” (Kor. 49:10) används. I tillägg till detta citeras hadither som talar om att de troende är som en kropp där hela organismen påverkas om en del är sjuk samt att ”Ingen av er har tro (Imaan) förrän han önskar för sin (Muslimske) broder det som han önskar för sig själv”. I anslutning till citaten finns en uppmaning till humanitär omsorg om muslimer i Syrien genom insamling av pengar, medicin och förnödenheter. Inga specifika detaljer ges angående hur insamlingen rent praktiskt ska genomföras: varken kontonummer eller andra kontaktuppgifter till någon hjälporganisation anges. I stället förefaller informella muslimska kontakter premieras. I anslutning till texten finns fem bilder på en ung flicka. På fyra av bilderna är hennes ögon slutna, hennes arm är blodig

---

²⁵⁶ I Bernströms översättning lyder samma fras: ”Och de kommer att fortsätta att kämpa mot er för att förmå er att avsvära er er tro – om de kan.”

²⁵⁷ Samma fras i Bernströms översättning: ”Inbördes är de hätska fiender. Det är lätt att tro att de håller samman, men i sitt inre är de splittrade [utom i sitt hat mot de troende]”.

och hon ser ut att vara i svårt trångmål. På den femte bilden är hon insvept i en handduk, ser ren och trygg ut och tittar rakt in i kameran. Beträktaren kan förstå bildens och textens samverkan som att flickan var i nöd i krigets Syrien men har blivit hjälpt av sina muslimska ”syskon”.

Uppmaningar till att hjälpa muslimer i Syrien illustrerar hur humanitärt och militärt stöd i princip har likställts inom det som Hegghammer kallar klassisk jihadism. Dessa verksamheter ses av *umma*-orienterade panislamister som två sidor av samma mynt. Uppmaningar till materiell humanitär hjälp kan därmed publiceras jämsides med propaganda från stridande grupper och uppmaningar att ansluta sig till den väpnade kampen. I dessa uppmaningar till solidaritet spelar båda verksamheterna stor roll. Detta trots att många i samhället i övrigt önskar en tydlig åtskillnad mellan å ena sidan humanitär hjälp, å andra sidan våldsamt kamp. Liknande budskap kommer till uttryck i lektionen ”Bryr du dig verkligen om de”, där talaren behandlar muslimers plikt att hjälpa muslimer i nöd i Syrien. Han talar om välfärdsstaters system för att ta hand om de svaga och att den muslimska *umman* måste ta ett liknande organiserat ansvar. Den hjälp han talar om är främst humanitär i form av pengar, kläder, mat och andra förnödenheter. Men det finns också ett uttalat stöd för dem som deltar i den militanta kampen. Vidare hänvisas till ett uttalande av Muhammad i en hadith om att de som varken 1) själva fysiskt deltar i strid, 2) ekonomiskt och praktiskt stödjer dem som går ut i strid eller 3) tar hand om de stridandes efterlevande (kvinnor och barn) kommer att råka ut för ”en katastrof” innan Domedagen. Om man däremot ekonomiskt och praktiskt stödjer de stridande för Guds sak får man samma belöning (*ajr*) som dem. Lektionen avslutas med en känslös uppmaning att skänka femtio kronor per månad till stöd för framförallt de barn i Syrien som drabbats av det pågående våldet. Humanitär hjälp till utsatta muslimska ”syskon” kopplas på så vis samman med stöd till jihadkrigare i konfliktzoner.

Syrien upptar mycket utrymme på webbplatsen, men andra konfliktzoner där militanta jihadister figurerar (t.ex. Mali och Algeriet) förekommer också. I januari 2013 låg flera poster rörande Syrien högst upp på förstasidan. Först en video med rubriken ”Blev beskjutna av stridsflyg vid ett bageri i staden Halfaya 2012 12 23” (själva filen är döpt till ”Massaker på civila vid bageri”).²⁵⁸ En skakig handhållen kamera rör sig först i bil på dammiga gator mot vad som verkar vara ett bombnedslag i stadsmiljö. Flera människor i närheten av kameran ropar ”Allahu akbar”. Vid platsen för explosionen visas blodiga och lemlästade människokroppar. Själva bildmaterialet i sig är inte olikt sådant som sänts i reguljära tv-kanaler. Skillnaden är att det här placeras i en ideologisk kontext som understödjer jihadism genom webbplatsens övriga budskap.

---

²⁵⁸ Just attacker mot bagerier har rapporterats vara återkommande i Syrien. Mjöl och elektricitet – som behövs för att baka bröd – har blivit bristvaror, vilket lett till långa köer av desperata och hungriga människor vid de få bagerier som haft tillgång till båda.

Solidaritet med de muslimska offren för regimstyrkornas våld i Syrien är ett centralt tema. I en text med rubriken ”Syrien, Alsham och det kommande hoppet” vars upphovsman anges vara ”Abdullah Khalid Al’adam”, riktas också hatisk propaganda mot folkgruppen alawiter – den minoritet i Syrien som presidenten samt många i det styrande skiktet och armén tillhör. Alawiter benämns som ”den otrogna sekten” och kampen i Syrien beskrivs som en strid ”mellan Islam och *kufr*”. Att delta i striderna beskrivs som en skyldighet eftersom religiöst lärda sägs vara överens om att ”ingen ursäkt finns inför Allah (SWT) på domedagen för muslimer som kan bistå dem, men avstår”. Vidare hävdas att den muslimska *umman* ”måste militariserats” samt att dess ”förgångna storhetstid inte kommer tillbaka förrän de verkligen blir en Umma av svärd och penna, och detta kommer inte att hända förutom med Jihad och blodsutgjutelse på Islams altare”. Kampen i Syrien, vilken beskrivs som ”förlossningssmärter”, anges också vara ”början till slutet av årtal av förödmjukelse, servilitet och berövandet av muslimens heder, manlighet och instinkten genom att ta bort hans vapen”. Att vapen förknippas så nära med manlighet och heder är talande, med tanke på den visuella framställningen av vapen i jihadistiska filmer som diskuteras nedan.

6.11.4 En film av ”al-Qaida i det islamiska Maghreb” (AQIM)

En 56 minuter lång film från 2009 med titeln *Join the Caravan* publicerades på Islam-tawhid.se under hösten 2012.²⁵⁹ Filmen uppmanar unga män att delta i jihad arrangerat av ”al-Qaida i det islamiska Maghreb”; mer specifikt fokuserar budskapet på Algeriet.²⁶⁰ Flera tekniska finesser används i filmens redigering: den eller de som producerat filmen är uppenbart tekniskt kunniga. Filmen är på arabiska, men den har försetts med engelska undertexter och är därmed tillgänglig för en global publik. Titeln är tagen från en känd jihadistisk text från 1980-talet av den ovan nämnde Abdullah Azzam (”Anslut till karavanen”, på arabiska *Ilhaq bi’l-qafilā*), i vilken han manar muslimer världen över att delta i jihad.²⁶¹ Denna text citeras också explicit i filmen. Dessutom förekommer flera filmklipp med Azzam där han föreläser om nödvändigheten av jihad. Att Azzams text appliceras på kampen i Nordafrika visar att filmens upphovspersoner anser att uppmaningen från 1980-talet fortfarande har aktualitet i en annan del av världen. Budskapet anses ha generell giltighet på olika platser, i olika tider och i olika politiska sammanhang, vilket tidigare konstaterats vara fallet med den jihadistiska ramberättelsen.

Ytterligare auktoriteter som förekommer i filmen, vid sidan av Azzam, är bland annat Usama bin Ladin, Ayman al-Zawahiri och Abu Yahya al-Libi. Budskapen som dessa framför är varianter av den jihadistiska ramberättelsen. I inledningen kritiseras dock särskilt algeriska ledare för att vara korrupta, oislamiska samt i maskopi med fiendliga makter. Samtidigt som bilder på politiska ledare för muslimska länder visas säger

---

²⁵⁹ Filmen laddades ned i oktober 2012.

²⁶⁰ Al-Qaida i det islamiska Maghreb (AQIM) är en jihadistisk grupp med rötter i Algeriet som allierade sig med al-Qaida 2007. Gruppen hamnade i internationellt fokus i samband med gisslandramat på en oljeanläggning i Algeriet i januari 2013. För en introduktion till AQIM, se Lebovich 2013.

²⁶¹ Centrala delar av texten i engelsk översättning finns bl.a. i antologin *Islam in Transition* (al-Azzam 2007).

en talare att dessa härskare avskaffat sharia och infört världsliga, vantroendes lagar genom tvång. De sägs också vara i allians med ”våra fiender bland judarna och de kristna”.

Filmens huvudsakliga innehåll är en lång rad sekvenser från ett träningsläger i skogen. Skjutövningar av flera slag förekommer, liksom övning i närstrid. Unga män ses hoppa, springa, klättra och krypa förbi olika hinder, ofta med automatvapen i händerna. Man skildrar ett brödraskap där unga män vandrar, lever lägerliv och kämpar tillsammans – sida vid sida. Det visas inga exempel på faktiskt utkämpande av jihad i filmen; istället fokuseras på ett romantiserande vis själva träningsfasen. Nashider har en central betydelse i filmen som ackompanjemang till träningsscenerna. I flera fall återges orden på engelska i textremsan. Den tänkta publiken för denna textade version av filmen förutsätts alltså inte förstå arabiska. Samtidigt är budskapen i sångerna uppenbarligen mer än utfyllnad. De är en central del av filmens innehåll. I nashiderna framhålls dygder som kamplust, offervilja, beslutsamhet och styrka.

De flesta män som deltar i träningslägret har inte maskerat sina ansikten för kameran. Filmen visar även hur gruppen samlas i en ring för gemensamma studier: en lägerledare läser koranverser och ger muntliga kommentarer till dem. De unga männen med byxor som slutar ovanför ankeln (vilket många salafiter bär för att efterlikna Muhammad), sitter i ring på marken, lyssnar till synes uppmärksamt och följer med i texten ur egna böcker. Fågelsång hörs i bakgrunden. Som avslutning på träningslägret delas priser ut till de deltagare som utmärkt sig. En efter en kallas de fram, får motta ett paket och tas i hand för att därefter återvända till sin plats i ringen. Här finns en tydlig aspekt av personlig belöning av mer omedelbart slag än löften om martyrs upphöjda status i paradiset. Att bli utvald som särskilt duktig på träningslägret kan utöva en attraktion på unga män, i synnerhet en publik vars referensvärld inkluderar krigsskildringar på film. Värdesättandet av den fysiska förmågan och det tävlingsmoment prisutdelningen tillför kan vara en effektfull kombination.

De genrer av filmer som berörts i andra delar av denna rapport kan appliceras här; främst *träningsfilmen*, *mobiliseringsfilmen* och *vildmarksfilmen*. Lägret skildrar interna aktiviteter med starkt fokus på målinriktad militär träning. Dessutom finns inslag av sammanhållning i gruppen: vardagligt lägerliv med matlagning, brödbak och leende unga män klipps in. Fokus är dock på själva träningsmomenten och dess fysiska och psykiska utmaning. Filmen verkar ställa en fråga till tittaren: skulle du klara av det här? De interna aktiviteterna har ett klart syfte: de förbereder krigare för våldsam kamp mot korrupta, oislamiska regimer i muslimska samhällen. Kända och karismatiska ideologer klipps in i mindre bildrutor samtidigt med träningssekvenserna. Filmens första del har en nästintill dokumentärt polemisk stil, där härskarna kritiserar genom historiskt bildmaterial och intervjuer med ”experter”. Det finns dock inga kontaktuppgifter för de tittare som eventuellt blir övertygade av filmen och vill ansluta sig. På Islam-tawhid.se där filmen påträffades ges heller inga detaljer gällande var rekryter till den jihadistiska kampen bör vända sig. Dock tillhandahålls en e-postadress på webbplatsen.

6.11.5 En film av Jabhat al-Nusra

En av de mest uppmärksammade jihadistiska grupperna i det krig som pågått i Syrien sedan den folkliga resningen 2011 har varit Jabhat al-Nusra ("Hjälpfronten").²⁶² Organisationen offentliggjordes i januari 2012; ledare är syriern Abu Muhammad al-Jawlani (Zelin 2012b). Organisationen stämplades i december 2012 av USA som en internationell terrororganisation. En 54 minuter lång film om Jabhat al-Nusra, producerad av dess medieavdelning al-Manara al-Bayda ("Den vita minareten"), publicerades under 2012 på Islam-tawhid.se.²⁶³ (Därefter har ännu en film av Jabhat al-Nusra publicerats på webbplatsen.) Filmen är mindre tekniskt avancerad än den ovan diskuterade AQIM-filmen, men produktionen är inte osofistikerad. Filmen publicerades på Islam-tawhid.se med den svenska rubriken "Ge stöd och seger till ahl sunna i Syrien". Bland de stridande inom Jabhat al-Nusra finns både syrier och tillresta jihadister. Publiceringen av deras propagandamaterial på en svensk webbplats kan antas syfta till att öka stödet för gruppen både ekonomiskt, moraliskt och fysiskt.

Filmen visar gruppens olika aktiviteter, inklusive bombattentat och en attack mot en militärbarack. Individer med utsuddade ansikten som var och en benämns "hjärte" (*batal*) presenteras, intervjuas och talar även direkt till tittaren. Detta är personer som ska utföra självmordsattacker; de talar om sin längtan efter martyrskap. De filmade explosionerna repriseras flera gånger och följderna – utbrända, förstörda byggnader – visas ur flera vinklar. I samband med en filmad nattlig attack mot en militärbarack visas de dödade soldaternas ansikten och vanställda kroppar i närbild. Effekten är drabbande. Tittaren ges inget tvivel om att denna grupp är involverad i blodig, våldsam strid med dödlig utgång. Nashider som glorifierar jihadkrigare och fördömer dess fiender spelas samtidigt i bakgrunden.

Intressant nog visar filmen också hur Jabhat al-Nusra delar ut förnödenheter till lokalbefolkningen samt hur de skyddar människor från beskjutning i gathörn. Några sekvenser visar bilar på en väg. Ovanför vissa bilar visas ordet muslim i svart text; ovanför andra ordet *abdaf*, "måltavla". Detta är ett tydligt exempel på *avhumanisering*. Med inslag som dessa verkar Jabhat al-Nusras medieavdelning vilja framställa gruppens soldater som "de goda" genom att påstå att de inte riskerar – eller till och med aktivt skyddar – muslimers liv. FFI:s rapport om jihadistiska filmer anger att snarlika scener, där "muslimer" skyddas av jihadisterna, förekommer även i dess material (Finsnes 2010:22). Intressant i sammanhanget är benämningen av de som förtjänar respektive inte förtjänar skydd: "måltavlor" är lika med icke-muslim. Här märks det ideologiska ramverk utifrån vilket Jabhat al-Nusra agerar, där världen delas upp i kategorier som inte ger utrymme för mellanpositioner.

---

²⁶² För en översikt över jihadism i Syrien under kriget, se Lund 2012a.

²⁶³ Videon, som är drygt 50 minuter lång, laddades ned i augusti 2012. Transkriptioner i PDF-format av videon på arabiska och engelska, samt själva videon, har också gjorts tillgängliga på Jihadology.net (Zelin 2012a).

Filmens sista del ägnas åt att skildra träningsläger och gruppaktiviteter. Utöver träningssekvenser med automatvapen i stenigt ökenlandskap förekommer grupper som poserar för kameran, bland annat omkring en bil. Den visuella effekten av en grupp maskerade, beväpnade män som poserar omkring en bil med en svartvit flagga föreställande den islamiska trosbekännelsen mitt i öknen är anslående. Ett meddelande läses upp: gruppen annonserar att de skapat en bataljon i östra Aleppo som är lojal med Jabhat al-Nusras ledare.

I filmens avslutningssekvens står två rader av beväpnade män vända emot varandra. Mellan de två raderna går en omaskerad man fram och tillbaka (hans ansikte suddas ut när det vänds mot kameran). Männerna i raderna reciterar rytmiskt en fras om att de har för avsikt att utföra jihad. ”Religionens hjälpare” (*ansar al-din*) uppmanas också att stödja de fyra ”rättleda” kaliferna i sunnimuslimsk historieskrivning: Abu Bakr, Umar, Uthman och Ali. Detta markerar Jabhat al-Nusras sunnitiska prägel, vilken är betydelsefull eftersom många i den syriska regimen är alawiter, vilka av många sunniter ses som vantrogna, vilket noterades tidigare. Anti-shiism har varit en faktor bland syriska islamister under lång tid (Steinberg 2009). Mot bakgrund av de starkt sekteristiska striderna i Irak sedan 2003 samt regimen al-Asads krig mot de oppositionella rörelserna i Syrien kan anti-shiism möjligen bidra till att rekrytera för jihadistisk kamp i Syrien.

Filmen rymmer budskap gällande externa aktiviteter som kan rubriceras *aktionsfilm*, *konfrontationsfilm* och *mobiliseringsfilm*. Fokus ligger på gruppens våldsamma aktivism och konfrontation med fiender. Filmen innehåller också ideologisk argumentation av liknande slag som den ovan diskuterade AQIM-filmen, men utan motsvarande referenser till globalt kända jihadistiska ideologer. Det talas om nutida unga muslimers förslappade tillstånd, liksom de förhatliga fienderna. Budskap framförs också som fokuserar på kampen i det lokala sammanhanget (krigets Syrien), självmordsbombares längtan efter martyrskap samt lojalitet med Jabhat al-Nusra som grupp. Filmens budskap är alltså inte främst principiellt, utan lokalt förankrat: propagandan kan sägas vara statsorienterad, enligt Hegghammers typologi. Deltagandet i det pågående inbördeskriget i Syrien är i självklart fokus. Jabhat al-Nusra framställs som de sanna förkämparna för muslimer i Syrien mot den vantrogna fienden, regimen och dess hjälpredor. Deras våldsamma strategi och effektivitet presenteras som deras styrka. Dessa externa aktiviteter och konfrontationer är avgörande för gruppens självpresentation.

Samtidigt finns vad man kan kalla interna aktiviteter också representerade. Militär träning inom gruppen och posering för kameran ges visst utrymme, liksom ett slags ritual på slutet. Slutsekvensen fyller ingen militär funktion utan är snarare identitetsstärkande med sin religiöst laddade rytmiska call-and-response. Dessa mer interna budskap kan tänkas appellera till tittaren likaväl som explosionerna och striderna.

Även om gruppen som producerat filmen är statsorienterad, innebär dess placering och inramning på Islam-tawhid.se en *umma*-orienterad rekontextualisering. I korrelation med AQIM-filmen och det övriga material som presenterats ovan kan filmen förstås dels som ett stöd för Jabhat al-Nusras kamp, dels som

en uppmaning till besökaren på webbplatsen att ansluta sig till denna kamp för att försvara den muslimska *umman*. En films funktion kan med andra ord ändras beroende på vilket sammanhang den placeras i. Genom publiceringen av filmen på Islam-tawhid.se inkluderas den i ett *umma*-orienterat och panislamistiskt ”klassiskt” jihadistiskt sammanhang.

6.11.6 Svenska Mujahedeen Fi Ash-Sham

Under hösten 2012 kom rapporter om skandinaver som sökt sig till Syrien för att kämpa med jihadistiska grupper mot regimen. Även svenskar fanns representerade. En grupp svenska jihadister som kallade sig Svenska Mujahedeen Fi Ash-Sham publicerade via olika webbplattnar (Facebook, Vimeo) en film med titeln ”Och Uppmana De Troende Att Strida”.²⁶⁴ Sannolikt är det den första offentliggjorda svenskspråkiga jihadistiska filmen, med svenska avsändare direkt riktad till en svensk publik. Denna åtta minuter långa video innehåller endast antydningar till teologiska resonemang i stil med de som beskrivits ovan. Istället är den en rak och tydlig uppmaning till alla muslimer, särskilt ”bröder”, att delta i militant jihad i Syrien som kan beskrivas som en *mobiliseringsfilm*. Filmen passar väl in i den jihadistiska ramberättelsen och övriga budskap som beskrivits ovan. Den kan knappast sägas bidra med något nytt utöver framförandet på det svenska språket. Det har senare publicerats material som tyder på att svenska jihadister i Syrien också deltagit i strid (se t.ex. Gudmundson 2012; Lund 2012c).

Filmen inleds med koranrecitation och en stillbild på en man, visad bakifrån, med ett gevär hängtt över ryggen, i vad som ser ut som tidig gryning. Därefter visas en maskerad person beväpnad med ett gevär stå framför en stenvägg. Han säger:

Jag hoppas insha'allah att en viss person får se denna video, och det är Bashar al-Kalb [Bashar hunden]. Och jag hoppas [...] att ni där i Sverige [pekar mot kameran] kan göra du'a [förbön] och att jag kan få skjuta ett sådant här skott [pekar mot vapnet][...] rakt i hans ansikte.

Därefter lägger han an vapnet. Personen som håller i kameran säger *bismillah* ("i Guds namn"). Mannen med vapnet säger också *bismillah* och avfyrrar.

I nästa scen syns sju maskerade personer, sannolikt män, posera framför en bakgrund av gräs och träd. Tre personer sitter på marken i förgrunden, fyra står därbakom. Gruppen är tungt beväpnad. En svart flagga hålls upp som i vit text på svart bakgrund visar den islamiska trosbekännelsen. Mannen som sitter i mitten längst fram framför ett muntligt budskap på svenska. Nedan följer utvalda avsnitt med kommentarer.

---

²⁶⁴ Videon laddades ned i december 2012. Den har plockats bort från Vimeo. De svenska jihadisternas egen uppladdning av filmen förefaller ha plockats bort även från andra plattformar, men andra användare har återpublicerat den på YouTube (där den ånyo har tagits bort) och Liveleak.com (8 456 visningar 130412).

Mina älskade bröder och dyrbara systrar. Lyssna på detta meddelande. Ett meddelande som skär i hjärtat och tynger bröstet. Mina bröder! Ögon och öron vittnar. Män förnedras. Kvinnor våldtas! Och barn slaktas. Detta tynger bröstet.

Meddelandet gäller Syrien, men dessa inledande meningar hade kunnat användas om många andra konfliktzoner. Lyssnaren uppmanas känna in tyngden i tragiken som drabbar män, kvinnor och barn.

Men dock – vad som skär i hjärtat! – är när muslimerna sviker dessa barn och kvinnor. När muslimerna vänder ryggen till! Sina egna bröder och systrar. Detta skär i hjärtat. Vi är Mujahedeen Fi Ash-Sham. Och vi vittnar att jihad är obligatorisk för var och en som tror på Allah, hans profet och Domedagen.

Här blir budskapet mer specifikt. Vad som verkligen smärtar talaren är inte människors lidande, utan att muslimer ”vänder ryggen till” då deras ”egna bröder och systrar” – det vill säga andra muslimer – drabbas av sådana lidanden. Här finns en starkt moraliserande ton som implicerar en viss etik: när muslimer drabbas av våld, är andra muslimer skyldiga att agera för deras skull. Vilken slags agerande som förespråkas lämnas inget tvivel om. Talaren framhåller jihad som obligatoriskt för alla muslimer; inte bara några utvalda eller de som befinner sig i närheten. Det kan knappast råda tvivel om att den typ av jihad som avses är militant, med tanke på talarens inramning:

Verserna är många, ya akhi [min broder], och haditherna är långa. Allah och hans profet kallar på dig. Men du följer din egen lust och du följer Shaytan. Varför, ya akhi, fråga dig själv. Varför följer du dem som säger att det är fard kifaya [en kollektiv plikt] istället för att följa det Allah och hans profet har sagt? Sura al-Tawba – den själv! Den är sig själv nog. Den talar för sig själv.

Här anspelas på särskilda religiösa texter: Koranen och hadither. Det kapitel av Koranen (al-Tawba) som nämns refereras ofta till av salafi-jihadister för att legitimera deras sak, då den innehåller många verser som talar om militant kamp mellan de troende och ”avgudadyrkarna” (Halldén 2012). Tittaren beskylls vidare för att följa sin egen lust och Satan istället för den rätta vägen. En viktig poäng är också den konflikt som nämnts tidigare angående jihads status som religiös plikt, individuell eller kollektiv. Liksom andra jihadister framhåller talaren här den individuella dimensionen: att framställa jihad som *fard kifaya* sägs till och med gå emot vad ”Allah och hans profet har sagt”. De som förespråkar detta ges ingen trovärdighet. Bland dessa ryms exempelvis dem som följer salafitiska lärde som fördömer jihadresor på grund av att endast en legitim ledare kan beordra muslimerna till jihad.

Därefter anspelas på individens beroende av Gud:

Mina bröder! Kom ihåg att jihad inte behöver dig. Du behöver jihad. Du och jag, vi behöver Allah, Allah behöver inte oss. Vi varnar de som stannar hemma. Vi fruktar för er. [...] Vi är rädda att ni dör med nifaq [hyckleri] i hjärtat. Ni dör med nifaq i hjärtat!

Att dö med hyckleri i hjärtat innebär att man tillhör *munafiqun*, ”hycklarna”. Skillnaden mellan att vara sant troende och att vara hycklare avgörs, enligt talaren, av huruvida man lyder uppmaningen att utkämpa jihad. De som inte gör detta är hycklare, vilka antas motta Guds eviga straff. Den särskilda status jihadkrigare har berörs sedan:

Bara en mujahids sömn när han sover det är bättre än [...] din nattbön i Sverige. Och om du fastar hela dagen – du sover här, och det är bättre! Vägen till jihad är en genväg till firdaws [paradiset].

Att en jihadkrigares handlingar värderas högt av Gud anges som en anledning att slå följe med dem. Bara man rest till jihad räknas till och med sömnen som bättre eller mer värd än bönen, något som kan ”höja dina nivåer” inför Gud. Här anspelas på den belöning (*ajr*) som människor antas motta för sina handlingar; något som även Anwar al-Awlaki tog upp i den ovan refererade föreläsningen ”Victory”. Att be och fasta ger många belöningar; men för en *mujahid* sägs till och med sömn vara mer värt i belöningssystemet. Därför är det en genväg till paradiset att ansluta sig till jihad. Men ytterligare ett argument läggs till:

Den väg vi berättar idag, det är den bästa vägen som visats. Allah förlåter dina synder. Kom till jihad – Allah förlåter dina synder. Vill du inte att Allah ska förlåta dina synder? Och höja dina nivåer? Sätt då din lit till Allah. Frukta Allah, gör tawba [bot, ånger], sätt din lit till Allah, packa din väska och kom till Syrien. För vi väntar på dig, vår älskade broder.

Om inte de tidigare argumenten skulle räcka för att övertyga publiken, lägger talaren till ett sista trumfkort, nämligen Guds förlåtelse av synder för de som utför jihad. Många fromma är säkerligen medvetna om sin syndfullhet. Här erbjuds en chans att bli förlåten, förutsatt att man ångrar sig (”gör *tawba*”) och packar sin väska. Argumentationen gör anspelningar som möjligen kan verka mobiliserande på en mottaglig publik; en publik som förstår de anförda begreppen och referenserna samt för vilken talet om paradiset, syndfullhet och de lidande muslimska bröderna och systrarna har en stark emotionell laddning.

En nashid spelas i bakgrunden samtidigt som meddelandet framförs. Flera gånger under budskapets framförande hötter mannen med pekfingret eller en knuten näve. Mannen rör också vid skjutvapnet som ligger framför honom på marken. Flera gånger under meddelandet ser han ned i knät, vilket ger intrycket att han har en fuskklapp liggande där.

Språkbruket i meddelandet är inte vardagligt. Högtidliga uttryck som att något ”tynger bröstet” eller ”skär i hjärtat” passar in i budskapets kulturella sammanhang. Muntliga framställningar på arabiska salafi-jihadistiska webbplatser präglas ”som regel av en hög och formell språknivå, såväl som av retoriska finesser och utsmyckningar i klassisk eller klassicerande stil, vilket ger ett arkaiskt intryck” (Halldén 2010:338). De svenska jihadisternas muntliga framförande når kanske inte upp till den nivå som beskrivs – men det avslöjar en ambition att lyfta sig över vardagliga uttryckssätt för att ge våld och vapenskrallande en sakral inramning.

Efter att meddelandet framförts visas en bild med rubriken ”We are coming”, ett citat av Abdullah Azzam samt en bild på en maskerad, beväpnad krigargestalt. Det allvar som präglat orden i meddelandet bryts dock av i filmens avslutande scener, då de unga männen till synes utan mål eller mening avlossar skottsälvor. Kanske fungerar detta som ytterligare en breddning av budskapets publik. De som inte övertygats om att resa till jihad i Syrien av den muntliga framställningen (inte ens för att få sina synder

förlåtna) kanske nappar på detta: att ohämmat få använda automatvapen. Inget mer substantiellt framförs utan filmen avslutas med dessa till synes planlöst avlossade skott.

Ett möjligt genomslag för filmen – eller en gemensam källa – kan dock anas på Facebook. Flera svenskspråkiga användare hade som ”omslagsbild” på sina profiler samma bild med texten ”We are coming” som användes i filmen kort tid efter att filmen offentliggjorts.²⁶⁵ Det kan ses som ett stöd för den svenska gruppen av jihadkrigare som producerat filmen.

6.11.7 Facebook

Den sociala medieplattformen Facebook är en mångfacetterad, transnationell arena där användare kan komma i kontakt med en mängd budskap samt skapa virtuella band till och diskutera med olika individer och organisationer. Även jihadistiska budskap finns bland det myller av information som Facebook rymmer. Som studiefält är Facebook enormt omfattande. Här ges endast några korta exempel och kommentarer.

Ett svenskspråkigt användarkonto som sprider jihadistisk propaganda från flera internationella forum är ”Ummah Nyheter”.²⁶⁶ Pressmeddelanden, bilder och filmer från jihadistiska grupper som Jabhat al-Nusra, AQIM och det somaliska al-Shabaab återfinns bland det länkade materialet. Både längre filmer och kortare dokumentation av enskilda aktioner, exempelvis ”martyrskapsoperationer”, förekommer.

Konfliktsituationer i vitt skilda delar av världen behandlas som delar av en och samma frontlinje mellan islam och icke-islam. Länkarna som postas leder sällan direkt in i jihadistiska forum; istället leder de till exempelvis YouTube och dokumentportalen Scribd. Kontot länkar även till den senaste utgåvan av al-Qaidas magasin *Inspire*, där det bland annat uppmanades till mord på Lars Vilks, Salman Rushdie, Jyllands-Postens redaktör och andra som ansågs ha förolämpat profeten Muhammad. Ummah Nyheter är aktivt med nästintill dagliga uppdateringar. Även nyheter som gäller Sverige finns i flödet, exempelvis en notis om att Sverige beslutat skicka 15 instruktörer till EU:s militära träningsinsats i Mali. Användarkontot benämner jihadister i Mali och andra delar av världen som ”våra bröder”, ibland till och med ”våra älskade bröder”. En film har även laddats upp på kontot från ”vårt senaste besök i Syrien” där en svenskspråkig man visar sönderbombad stadsbebyggelse, ett övergivet sjukhus samt besöker ett flyktingläger för att dela ut pengar och förnödenheter. Vidare har kontot postat filmer där jihadister slår sönder och vandaliserar sufiska gravmonument, samt postat uppskattande kommentarer om attacker där hundratals shiiter uppges ha dödats.

---

²⁶⁵ Observationen gjordes 27 november 2012.

²⁶⁶ <http://www.facebook.com/pages/Ummah-Nyheter/> (kontot observerades senast 130409; vid denna tidpunkt hade kontot 199 ”gilla-markeringar”).

Ett annat användarkonto med jihadistisk prägel är ”Millatu Ibrahim Sweden”.²⁶⁷ Även här används benämningen ”våra bröder” om jihadistiska grupperingar. Bland dessa finns svenskarna som strider i Syrien, men även de som utförde attackerna i USA den 11 september 2001. Bland de nutida ideologer som citeras och refereras till är Anwar al-Awlaki, Abu Muhammad al-Maqdisi, Abdullah Azzam, Abu Mu‘sab al-Zarqawi och Ayman al-Zawahiri. Vid sidan av externt material som hänvisas till har användarkontot också postat svenskspråkiga kommentarer och uppmaningar som manar till jihad, påpekar att jihad är en individuell plikt (*fard ‘ayn*) och skuldbelägger muslimer som lever bekväma liv i överflöd utan att bry sig om den lidande *umman*. Vidare förekommer våldsbejakande anti-shiitiska och anti-sufiska uttryck.

Det finns även svenskspråkiga individer som på Facebook skyltar med åsikter som signalerar en jihadistisk hållning. Exempelvis förekommer referenser till och hyllande av jihadistiska ideologer, förlöjligande av Muslimska brödrskapet som ”light” och fördömanden av salafiter som anlägger vissa fromma yttre attribut (t.ex. skägg och byxor som slutar ovanför ankeln) men som har en felaktig uppfattning om jihad. Ett inlägg postat av en användare i januari 2011 är intressant i sammanhanget, främst på grund av kommentarerna det genererade. Inlägget citerar Saudiarabiens tidigare stormufti al-Albani (d. 1999) som anges ha sagt att han önskar att han var yngre så att han kunde kriga i Afghanistan ”med vapen och Da’wah”. Ingen tidsangivelse ges för uttalandet, men det förefaller rimligt att det är från 1980-talet då Saudiarabien liksom många stater (inklusive USA) stöttade mujahedin i kampen mot Sovjetunionen i Afghanistan. Inlägget fick åtta ”gilla-markeringar” och 71 kommentarer.²⁶⁸ Direkt undertill har användaren som postat inlägget kommenterat att uttalandet var ”fint” samt att om al-Albani ville till Afghanistan och ”göra jihad”, varför skulle man inte göra det idag? ”Ni som säger man ska ej det? Må Allah ge er mer kunskap!”. Kommentarer till inlägget är både uppskattande och ifrågasättande. Till de som ifrågasätter att muslimer bör ”göra jihad” i nutidens Afghanistan svarar användaren bland annat att de kommer att få stå till svars på domedagen för sina uttalanden.

Även kommentarer till stöd för nutida jihad i Afghanistan postas som respons. En användare skriver ett långt inlägg där det bland annat påstås att ”DOM DÖDAR OSS en i taget, och världen ser på, och bröder vad ska ni göra åt det??? Det finns systrar som är modigare än bröderna, som åker iväg fisabillah,²⁶⁹ utan att veta vad som kommer att hända”. En annan användare skriver, apropå kommentarer om att man måste ha stor kunskap för att kunna avgöra när jihad ska utkämpas att:

---

²⁶⁷ <http://www.facebook.com/MillatuIbrahimSweden> (kontot observerades senast 130410; vid denna tidpunkt hade kontot 195 ”gilla-markeringar”). *Millat Ibrahim* kan översättas med ”Abrahams religion” och är titeln på ett viktigt verk av den jihadistiske ideologen Abu Muhammad al-Maqdisi (Wagemakers 2012).

²⁶⁸ Observationen gjordes den 27 november 2012.

²⁶⁹ ”Fisabillah” är en sammandragning av *fi sabil Allah*, ”för Guds sak”.

Det var nån som frågade om [...] fiqh [islamisk rättsvetenskap] hit och dit... jag frågar den personen, kunde Sahaba [Muhammads följeslagare] alla de reglerna vid badr?²⁷⁰ eller vid uhud?²⁷¹ eller alla andra slag? Ska man vara Alim [religiöst lärd] och Dr i Sharia [islamisk lag] innan man kan försvara sin heder, och sitt land och sin religion?

Ytterligare en användare påtalar att profeten Muhammad ska ha sagt att om en muslim hör någon från sin umma skrika på hjälp och man inte svarar, så:

[...] tillhör du inte oss längre !!!! va betyder d ? sluta diskutera , jihad är obligatoriskt !! o vi som inte hjälper bröderna kommer få det hård på domedagen.

Kritik mot så kallade ”sekt-salafiter” vars lärde säger att jihad inte bör utkämpas i nutiden förekommer också. Fenomenet skrivs in i en apokalyptisk vision där skeendet är förutsagt i hadither:

Islam kommer först se seger när man ser vilka som är med mujahideen och vilka som är emot. Testet har varit på våra ledare och vi ser vilka de valt sen va de våra ulama [religiöst lärda] och vi ser vilka de har valt och nu är det på oss och vi ser vilka som väljer vad.

I detta citat återfinns också kritik mot muslimska regimer och religiöst lärda liknande den som noterats tidigare. Vidare kommenterar en användare:

Att säga att det är haram [religiöst förbjudet] och skydda sitt land och sin familj då är man lite långt från quranen och sunnah då Quranen och sunnah uppmanar oss att strida mot dom som strider mot oss.

I samband med nyheterna om att Usama bin Ladin dödats av amerikanska styrkor i Pakistan i maj 2011, publicerades kommentarer om händelsen på Facebook. Uppskattande kommentarer om bin Ladin möttes av både instämmanden och hård kritik. Kommentarer om att bin Ladin dragit skam över muslimer förekom, samt påståenden om att jihad främst innebär att kämpa i vardagen, ”att vi aktar oss från synder och gör bönerna”. Någon frågade vad bin Ladin gjort som är så gott och nyttigt för islam – och får till svar att han slagits för Allah och för ”våra syskon bl.a. i Afghanistan”, samt är ”vår broder i islam och ska behandlas som sådan”. Motfrågan ställdes också vad den personen själv har gjort som är gott och nyttigt för islam. En annan användare skrev ”nej mina syskon jag är inte en radikal muslim eller en terrorist” trots uppskattning för bin Ladin som har ”dödat flera civila”. Användaren ställer frågan ”har inte *kuffar* dödat civila?” och skriver anklagande att ”du verkar vara snäll mot dem och du snackar skit om bin ladin som är din broder inom islam”. Nyheter som den om bin Ladins död orsakar diskussion där olika synsätt kommer fram. Företrädarna för de mest aggressiva åsikterna verkar försöka tysta kritiker genom anklagelser om bristande lojalitet med andra muslimer. Individerna uppmanas att först och främst identifiera

---

²⁷⁰ Slaget vid Badr år 624 är en avgörande händelse för det tidiga islamiska samfundet. Enligt de traditionella källorna vann muslimerna trots kraftigt numerär underlägsenhet en övertygande seger mot sina fiender med Guds hjälp.

²⁷¹ Även slaget vid Uhud år 625 är avgörande i den tidiga islamiska historien. Återigen var muslimerna numerärt underlägsna. Slaget blev en motgång jämfört med Badr – bland annat anger källorna att Muhammad själv sårades.

sig som muslim och inget annat. Budskapen inbjuder till en känsla av viktimering där muslimer faller offer för islams fiender. Detta förväntas i sin tur ta sig uttryck i form av handlingar och ställningstaganden som visar solidaritet med *umman*.

Enstaka stridsrop som hetsar mot ”judarna” och *kuuffar* förekommer också på Facebook. I november 2012, i samband med en israelisk bombkampanj mot Gazaremsan, publicerade flera användare sådana stridsrop.²⁷² Ett exempel:

Å judar, ni får akta er. Den islamiska nationen är den ENDA som inte kommer tillintetgöras, ni vet inte vad ni har gett er in i. Mujahedin väntar inte på någons tillstånd, de kommer från olika håll och kanter. Ni klarar inte av dessa muslimska lejon, ni möter människor som VILL dö, ni krigar mot människor som inte fruktar någon förutom sin Herre, ni strider mot MÄN som har paradiset i sikte. Ur vägen säger jag bara. (21 ”gilla”-markeringar)

I samma anda, av en annan användare:

Muslimerna har vaknat! Raderna bland mujahideen ökar, ungdomar söker mötet med sin Herre. Krigsropet hörs över hela världen, från öst till väst. Judarnas och de icke troendes hundar börjar skaka, rädslan har intagit deras hjärtan. Muhammeds ummah är tillbaka! (10 ”gilla”-markeringar)

Exemplen sammanfaller med den jihadistiska ramberättelse som presenterats ovan. Anslutande till jihad i olika delar av världen beskrivs som en enhetlig våg av religiös insikt och den ”islamiska nationen”, *umman*, uppfattas som en klart avgränsad gruppidentitet som står i konflikt med kollektiven ”judar” och ”icke troende”.

Det förekommer även på Facebook uttalanden om att ”det är obligatoriskt för alla muslimer att göra *takfir* på” olika personer. Detta är i sig en intressant utveckling. *Takfir* har traditionellt genom historien varit sällsynt och när det har förekommit, har det varit förbehållet de lärda. Även salafitiska lärda idag, exempelvis al-Fawzan, uppmanar studenterna att lämna *takfir* till de lärda.²⁷³ Påståendet att alla muslimer måste ”göra takfir på” någon innebär att markant utökade maktbefogenheter tillskrivs troende muslimer i gemen. Varje muslim uppmanas göra sina egna ställningstaganden om rätt och orätt; inga mellanhänder accepteras mellan Gud och människa. Denna moderna syn på individens ställning innebär ett brott mot den traditionella uppdelningen av befogenheter mellan lärda och vanligt folk. Muslimer som saknar formell teologisk skolning har, eller anser sig ha, större insyn i religiösa angelägenheter nu än tidigare. Det får till följd att vem som helst kan uttala sig om vad som är obligatoriskt för alla muslimer att göra: inklusive att förklara andra muslimer vara vantrogna. Denna möjlighet kan användas för att sprida fientliga, exkluderande budskap likaväl som kärleksfulla och inkluderande. I dagens medieklimat kan dessa

---

²⁷² Observationen gjordes 28 november 2012.

²⁷³ <http://fatwa.se/metodik-innovationer/studenterna-skall-soka-kunskap-och-inte-sysselsatta-sig-med-takfir-och-tabdi%C2%B4/> (130327).

budskap, oavsett innehåll, enkelt spridas till en potentiellt stor publik. Vem som lyssnar och hur budskapen tolkas är en annan fråga.

6.12 Avslutande kommentarer

Internationell forskning kring internet som arena för jihadism har fokuserat på olika problemområden, däribland ideologi, mediestrategier och webbens potential som arena för terrorhandlingar (se t.ex. Stenersen 2008; Torres Soriano 2010; Awan 2012; Zelin 2013). Olika forskare och säkerhetsanalytiker tilldelar internet varierande roller i rekryteringsprocesser till jihadism. Marc Sageman (2008) menar att de flesta ”passiva” webbplatser med radikalt eller våldsbejakande innehåll inte i sig är orsak till radikalisering av individer; däremot kan de tjäna till att förstärka de redan övertygades ståndpunkter. Han menar att diskussionsforumen är av större betydelse för rekrytering till våldsbejakande extremism eftersom människor ändrar uppfattning genom diskussioner med andra, inte genom konsumtion av bilder eller texter från konfliktzoner (Sageman 2008:114–116). Aaron Y. Zelin (2013) påpekar dock att medan forum utgör distributionskanaler för jihadistiska nätverk och fungerar som viktiga interaktiva samlingsplatser för övertygade jihadister, är individuella ”entreprenörer” som bloggar, återpublicerar, översätter och uppmärksammar jihadistiska budskap i exempelvis sociala medier de som ”säljer” budskapen till en potentiell ny publik (Zelin 2013:6).

Kausaliteten som ofta antas existera mellan ideologi och beteende behöver ifrågasättas (Gunning 2012). Det inte givet att konsumtion av våldsbejakande budskap följs av anammande av den förmedlade ideologin. Inte heller är det givet att anammande av en våldsbejakande ideologi följs av deltagande i våldshandlingar. Det är i vilket fall relevant att notera vilken tänkt publik som föreställs i de berörda budskapen, samt vilka behov hos publiken som budskapen kan tänkas motsvara. Resonemangen nedan anknyter till de mekanismer för radikalisering som diskuteras i rapportens inledning.

Personlig och kollektiv viktimisering

Både personliga negativa upplevelser och svårigheter som drabbar den grupp som individen identifierar sig med bedöms kunna bidra till en individs radikalisering. Att vara (eller uppfatta sig vara) offer för negativ särbehandling eller våld kan utgöra en grund för att vilja hämnas eller uppnå rättvisa. Avgörande här är identifikationen med en viss grupp vars upplevelser (verkliga eller påstådda) av våld och orättvisa blir en del av den egna upplevelsen. Den som identifierar sig med den utsatta gruppen känner deras (”vårt”) lidande in på bara skinnen – trots att det kan äga rum på andra sidan jordklotet. Det frekventa talet i de studerade budskapen om ”våra bröder och systrar”, ”syskon i islam” och liknande uttryck kan frammana känslor av viktimisering. Det finns en mängd vittnesmål och rapporter om våld och hot som muslimer i olika delar av världen har utsatts för. Solidaritet med och önskan att hjälpa dessa människor kan uttryckas på många sätt utan inslag av antidemokratiska eller våldsbejakande budskap.

I det studerade materialet talas om krig mot islam samt medvetna kampanjer genom historien och i nutid för att utrota eller förstöra islam. Dessa kampanjer påstår man förs av grovt generaliserade grupper av fiender: *rafida*, *kuffar*, judar. Huvudkonflikten sägs stå mellan islam och icke-islam. Muslimska människors utsatthet i olika delar av världen hävdas bero på denna grundläggande, allt genomsyrande konflikt. Religion och religiositet används som förklaringsmodeller på bekostnad av en mängd andra relevanta sociala och politiska aspekter. Religiöst dominerade uppfattningar om historisk utveckling och en mycket stark tilltro till vissa utvalda texter underbygger detta synsätt. De människor man uppmanar till solidaritet med – ”oss” – är religionsfränder. I särskilt extrema fall, som i Anwar al-Awlakis föreläsningar, beskrivs solidaritet med icke-muslimer till och med som avfall från islam. Budskapen inbjuder till känslan av viktimisering, att uppleva sig som delaktig i att vara offer för anti-islamisk fiendtlighet, vilket i sin tur förväntas leda till solidariskt handlande. Vad detta handlande består i varierar i de olika budskapen: från materiell och ekonomisk humanitär nödhjälp till att ta till vapen i en viss konfliktzon. Det ena behöver inte nödvändigtvis leda till eller vara kopplat till det andra (även om sådana kopplingar förekommer). Men grunden för de olika typerna av handlande, nämligen personlig och kollektiv viktimisering, kan jämföras. Hur denna viktimisering sker kan därmed problematiseras och kritiserars.

Normalisering av fiendebilder och gruppradikalisering

En tankefigur som kan leda till antidemokratiska uttryck är att fienden delar en dålig, förhatlig essens som kan generaliseras till att omfatta ett ansiktslöst kollektiv där varken historiska förändringar eller individuella drag ges utrymme (McCauley & Moskalenko 2008:428). I det studerade materialet märks sådana idéer exempelvis i skildringarna av shiiter. Texter skrivna på 1300- och 1700-tal antas i de refererade lektionerna och bloggmaterialen säga sanningen om shiiter i allmänhet i alla tider. Det generaliserade kollektivet benämns inte bara som vantrogna; uttalanden om att de är aktivt sysselsatta med att utrota islam förekommer också. Med andra ord representerar de ett hot mot den förmenta sanningen som är den primära identifikationsfaktorn i de aktuella budskapen. I det studerade materialet talas om ett svar på detta hot: avståndstagandet. Men det kan också anas en latent våldsamt i uttrycken som används för att tala om islams påstådda fiender. Dessutom har liknande resonemang använts för att legitimera direkt våldsutövande mot shiiter i vissa sammanhang.

Inom grupper som identifierar sig med en viss sak eller ideologi kan det förekomma ett socialt tryck mot åsiktsgemenskap. De mer extrema individerna anses ofta mer hängivna och kan därför ha inflytande över utvecklingen av gruppens ståndpunkter. En slags tävlan om att visa sig vara mest hängiven kan också förekomma. I de observationer från Facebook som gjorts i denna studie kan en möjlig sådan tendens skönjas. Exempelvis kan fördömanden av salafiter som inte uttrycker våldsbejakande åsikter få gillande tillrop. Avståndstagandet från jihadisternas sida bygger då just på de puritanska salafiternas brist på stöd för våldsam kamp. De som kritiserar terrorhandlingar som utförts av exempelvis bin Ladin riskerar att få

sin lojalitet med de muslimska ”syskonen” starkt ifrågasatt och beskyllas för att ta de vantrognas parti. En betoning av tapperheten hos dem som tar upp kampen mot de mäktiga fienderna återkommer.

Martyrskap och belöningar

Uppfattningar om martyrskap är framträdande. Talet om martyrer och deras belöningar är förankrat i islamiska källor, vilket kan härledas till de första muslimernas erfarenheter av förföljelser och strid. Det innebär att martyrskap kan omtalas positivt även i icke-jihadistiska budskap – det är inte i sig ett tecken på jihadistisk ideologi. Stridande som dödats i kampen för Guds sak ses som martyrer vilka får åtnjuta paradiset belöningar.

Självordsattacker kallas av jihadisterna i förskönande ordalag för ”martyrskapsoperationer”. I filmen av Jabhat al-Nusra talar de unga män som ska utföra martyrskapsoperationer om sin längtan efter aktionen. I Anwar al-Awlakis föreläsning ”Victory” talar han om att nutida muslimers belöningsnivå är jämförbar med de första muslimernas. Även i budskap som inte är direkt våldsbejakande, såsom i vissa nätpredikanter *da’wa*, talas om martyrerens upphöjda status inför Gud. I AQIM-filmen syntes dessutom mer konkreta belöningar till de lägerdeltagare som utmärkt sig: de kallades fram inför resten av gruppen i en avslutande scen och gavs gåvor. Annars är belöningarna som förekommer i det studerade materialet till stor del av metafysisk karaktär. Dessutom kan martyrer och deras efterlevande åtnjuta hög status inom de grupper som sympatiserar med deras kamp.

Tal om belöningar i det nästkommande livet kan verka främmande för befolkningsgrupper som är vana vid sekulära förhållningssätt till tillvaron. Men att utlovade metafysiska belöningar för gärningar som utförs i jordelivet kan ha inflytande över handlingar och motivationer hos individer med en stark religiös övertygelse måste tas med i beräkningen. Förlåtande av synder och mottagande av Guds belöning (*ajr*) kan låta verklighetsfrånvänt för den icke troende, men kan ha en motiverande betydelse för den religiöse som är medveten om sina brister.

Grubblare och utagerare

De två typerna grubblare och utagerare har omtalats som möjliga rekryter till våldsbejakande miljöer (Säkerhetspolisen 2010:43f). Av de budskap som diskuterats i föreliggande studie framstår de filmer som fokuserar på fysisk aktivitet och användning av skjutvapen som mer riktade till den utagerande typen än till grubblartypen. Det direkta, visuellt effektiva tilltalet i filmerna av Jabhat al-Nusra, AQIM och Svenska Mujahideen Fi Ash-Sham innehåller alla sådana sekvenser. Träningsskvenser som ackompanjeras av stridshetsande nashider, klipp med tal av våldsbejakande ideologer och sekvenser där byggnader sprängs och fiender attackeras kan utöva en lockelse för individer som tilltalas av machoorienterad, actionspackad propaganda. Grubblarna å sin sida kan möjligen tilltalas mer av de resonerande, referenstunga texter och föreläsningar som argumenterar för nödvändigheten av jihad. Uttrycken för kulturellt våld som behandlats

i studien förefaller inte vara lämpade att attrahera utagerare mer än som legitimering av direkt våld. Däremot kan grubblarna tänkas bli engagerade i de sammanhang där uttryck för kulturellt våld förekommer. Det finns en mängd frågor som kräver svar. Den puritanska salafismen, vilket är den strömning vars inslag av kulturellt våld föreliggande studie har fokuserat på, erbjuder ett omfattande studium av såväl det arabiska språket som en stor mängd texter, historiska berättelser och teologiska resonemang. Studier av detta slag kan troligen vara mycket engagerande och spela stor roll för utformandet av grubblande individers förståelse av tillvaron, medan de för en utagerare kan antas inte ha samma lockelse som handlingsorienterade och vapenbemängda filmer. De konflikter som uttrycks i kommentarerna på Facebook, där våldsbejakande individer uttrycker sig nedsättande om de ”sekt-salafiter” som inte förstår vikten av jihad, illustrerar i viss mån skiljelinjen mellan grubblare och utagerare.

6.12.1 Budskapens form och tilltal

Ett materials inramning är avgörande för dess potentiella genomslag, liksom dess estetik och tilltal. Konsumtion av budskap på nätet kan ske i nätverk av ideologiskt inramad information som förmedlas av sammanlänkade kanaler som bygger upp en internt sammanhängande världsbild (Awan 2012:110). Budskap med olika avsändare som delar ideologisk grundsyn kan då bekräfta varandra och stå närmast oemotsagda i en digital åsiktsgemenskap.

Utvecklingen av kommunikationsformer på internet pekar mot ett ökat fokus på känslanspelande video- och bildsekvenser ackompanjerade av religiösa sånger och emotiv agitation. Den jihadistiska propagandan appellerar i hög utsträckning till publikens känslor och inte bara till förnuftet. Sändarna vill uppnå en emotionell respons. I filmmaterial från jihadistiska grupperingar är denna aspekt ofta mer i fokus än den teologiska argumentation som trots allt ligger till grund för våldsbejakandet. Audiovisuellt material kan vara mer globalt tillgängligt för en webbkunnig, ung publik utan kunskaper i arabiska eller andra språk som används i lokala konfliktzoner – bilderna kommunicerar till viss del över språkgränser (Awan 2012:114). Samtidigt finns de mer invecklade ideologiska och teologiska texterna kvar och har fortsatt relevans för den jihadistiska propagandan. Texterna utgör en ideologisk fond som filmerna förhåller sig till. Internet har inneburit att dessa texter kan distribueras till en potentiellt global publik med enkla medel. De olika typerna av budskap kompletterar varandra.

Långa texter med teologiska resonemang och historieskrivningar lockar troligen inte någon stor publik, även om de fortsatt finns tillgängliga. Snarare är muntligt framförda budskap sannolikt ett mer effektivt kommunikationsverktyg. Att återkommande lyssna på någons röst kan innebära att ett slags förtroende uppstår. De repetitiva drag som finns i de muntliga framförandena spelar också en roll. De inskräper vissa återkommande budskap och utgångspunkter. Repetitiva drag kan exempelvis vara ritualiserade välsignelser över profeten Muhammad och hans följeslagare eller titulerande av de lärda vars texter kommenteras. Det kan också vara att ordna framförandet i punktform för att effektivt kommunicera de centrala poängerna.

Muntligt framförda budskap kan delas upp i två medietyper: ljudfiler respektive ljud- och bildfiler (kamerainspelade föreläsningar och lektioner). Båda typerna kan konsumeras i portabla elektroniska apparater i olika sammanhang, oberoende av tid och rum. De kan spridas enkelt, utan kostnad eller spatialt utrymme. De kräver inte lyssnarens/tittarens noggranna koncentration på samma sätt som en längre text gör. För att dessa föreläsningsmedier ska vara effektiva krävs att föreläsaren uppnår resonans hos publiken gällande personligt och estetiskt uttryck såväl som innehåll. Om föreläsaren vill påverka lyssnaren, måste han (det är uteslutande män i det studerade materialet) anknyta till de förkunskaper och tolkningsramar som lyssnaren kan förväntas ha. Endast då kan han hoppas påverka publiken i avsedd ideologisk riktning.

Det redigerade filmmaterial som behandlats i studien är av en annan karaktär än föreläsningsmedierna. Även om filmerna innehåller segment av tal och predikningar, är större fokus på bildberättande i kombination med autentiskt bakgrundsljud, pålagda ljudeffekter och nashider. Här finns mer av effektsökande och pockande på uppmärksamhet. Filmerna uppvisar avgörande likheter men skiljer sig åt i hur sofistikerade de är såväl innehållsligt som formmässigt. Av de som beskrivits ovan är *Join the Caravan* av "al-Qaida i det islamiska Maghrib" mest tekniskt avancerad, medan "Och Uppmana De Troende Att Strida" av Svenska Mujahideen Fi Ash-Sham är mest simpel i utförandet. Den förstnämnda filmen är också avsevärt mycket längre. Gränserna mellan interna och externa aktiviteter är inte helt tydlig i filmerna. Träningsläger och uppmaningar till att ansluta sig är interna, men deras syfte är uttalat externa: att kämpa med våld och vapen mot fienden. Jabhat al-Nusras film är den enda av de tre filmerna som fokuserar på stridssituationer av olika slag, medan de två övriga filmerna har fokus på träningssekvenser, agitation och mobilisering. I dessa filmer är den externa aktiviteten – själva striden – mer ett löfte än en realitet. I Jabhat al-Nusras film är den väpnade kampen däremot högst reell.

Det finns intressanta skillnader mellan Jabhat al-Nusras film och den svenska jihadfilmen. Båda handlar om konflikten i Syrien och verkar ha salafi-jihadistisk koppling – men deras respektive uppmaningar till eller försvar av våld görs med delvis olika grunder. Med hänvisning till Hegghammers kategorier av islamistiska prioriteter kan Jabhat al-Nusras film sägas vara statsorienterad (den beskriver gruppens kamp mot Syriens regim), medan Svenska Mujahideen Fi Ash-Shams film är *umma*-orienterad (den fokuserar på lojalitet med Syriens utsatta muslimer). Dock är de båda uttryck för vad Hegghammer kallar "klassisk" jihadism, nämligen global mobilisering för jihad i regioner där muslimer förtrycks alternativt försvar av muslimskt territorium från inkräktare.

Budskapens innehåll och dess tolkning

En del föreläsare lämnar stort tolkningsutrymme åt lyssnaren. Detta är särskilt tydligt i den "scen" av svenska nätpredikanters *da'wa* som berörts. Uppmaningar att noggrant utföra religiösa plikter, ständigt vara medveten om den annalkande domedagen och aktivt visa solidaritet med muslimska "syskon" kan förstås på olika sätt. En lyssnare kan i dessa uttryck uppfatta en uppmaning att noggrant utföra sina

dagliga böner, hålla fastan och behandla sina medmänniskor väl, samt ge humanitärt stöd till utsatta människor i konfliktsituationer. En annan lyssnare, som tidigare övertygats om att jihad är en individuell religiös plikt för alla muslimer, kan i samma budskap tolka in en uppmaning att delta i våldsamt kamp i solidaritet med *umman*. Det är följaktligen svårt att uttala sig om kausalitet mellan budskapens innehåll och publikens tolkning. Den individuella mediekonsumentens förförståelse, tolkningsramar, erfarenhet, personlighet och sociala sammanhang har avgörande betydelse. Det krävs omfattande vidare forskning om receptionen av budskap för att kunna uttala sig om samspelet mellan dessa faktorer.

Auktoritet

Frågor om religiös auktoritet är relevanta. Hur kan det komma sig att till åren komna religiöst lärda i Saudiarabien framträder som auktoriteter även för unga svenska muslimer? Flera faktorer spelar in. En av dem rör den auktoritet som religiösa texter och den dokumenterat förvärvade kunskapen om dessa tillskrivs. Enligt den syn på klassiska islamiska texter som omhuldas inom salafismen, ska tolkningen av texterna inte förändras i takt med mänskliga samhällens utveckling. Moderna fenomen och uttryck ska förstås utifrån Koranen och berättelserna om Muhammads och de frommas förfäders ord och handlingar, inte tvärtom. De lärda som refereras till är skolade i ett utbildningssystem där dessa ideal dominerar; de sitter på högt uppsatta poster i det saudiska samhället och är officiellt erkända som experter på islam. På svenska salafitiskt orienterade webbplatser ges deras läsning av texterna högsta auktoritet. Denna auktoritet kan svårligen utmanas av aktörer med en alternativ syn på vad som utgör relevant kunskap. Det bästa sättet för en svensk muslim att skaffa sig relevant kunskap är, enligt ett sådant synsätt, inte att studera på svenskt universitet och delta i rationalistiska kunskapssträvanden, utan att studera i de skolor som utgår från den salafitiska synen på de religiösa texternas betydelse. Mycket riktigt anger också flera svenska nätpredikanter att de har studerat i sådana sammanhang.

Identifikation

En genomgående aspekt av budskapen som diskuterats är de möjligheter till identifikation som de erbjuder. Här kan skillnader konstateras mellan de olika uttrycken för kulturellt våld respektive de direkt våldsbejakande budskapen. De puritanskt salafitiska budskapen som fördömer avgudadyrkan och vantro samt uppmanar till avståndstagande från de grupper som förknippas med dessa egenskaper, erbjuder identifikation med ”de rättrogna”. Den som övertygas av argumentationen i sådana budskap och försöker agera därefter kan därmed föreställa sig ingå i den grupp som räddas undan Guds straff på grund av renlevnad, lydighet och noggrannhet vid följandet av religiösa påbud. Fokus är här på individens räddning, men identifikation med andra rättrogna individer som följer samma väg erbjuds också. Identifikationen kan förstås som baserad på noggrant *undvikande av synder* snarare än på de aktiva handlingar som uppmanas till.

De jihadistiska budskapen erbjuder en annan sorts identifikation. Visserligen är rättrogenhet och personlig räddning undan Guds straff framträdande också här, men dessutom erbjuds en handlingsorienterad identifikation med ett religiöst avantgarde, en stridande förtrupp som sägs försvara islam mot angrepp. Jihadkrigarna påstås ta sin religiositet ett steg längre än alla andra, då de osjälviskt offerar sig själva i kampen för Guds sak. Identifikationen med denna i jihadistisk propaganda romantiserade grupp, samt den därtill relaterade kritiken av alla de som inte hörsammar plikten att utföra jihad, kan utöva en dragningskraft. Önskan att identifiera sig med dem som *agerar kraftfullt* kan tänkas överskugga önskan att identifiera sig med dem som undviker synder.

6.12.2 Maskulinitet

I det studerade materialet förekommer få explicita referenser till maskulinitet. I samband med Islam-tawhid.se refererades en text där muslimers fräntagna vapen likställdes med muslimernas förlorade heder och manlighet. Från Facebook har också citerats en kommentar om att jihadkrigare är ”MÄN som har paradiset i sikte”. Denna explicita koppling mellan maskulina ideal och våldsutövande är inte lika uttalad i det övriga materialet. Samtidigt är maskulina ideal ett tema som finns implicit i många av de refererade budskapen. Frånvaron av kvinnor i de jihadistiska budskap som refererats är närmast total, med undantag av stödjande roller i Anwar al-Awlakis pamflett ”44 Ways to Support Jihad”. Att ”ansluta till karavanen” kan förstås som ett sätt att ta sitt ansvar som man; att stå upp för och försvara muslimska kvinnors och barns liv och heder mot angrepp. Från Facebook citerades en kvinnlig användares kommentar om att vissa systrar hade större mod än män då de gav sig av för att kämpa för Guds sak; en implicit kritik av de män som inte tar sitt ansvar och ger sig av.

En studie av avhoppade nynazister i Sverige poängterade att dessa unga mäns nazistiska engagemang var en maskulin passagerit snarare än en ideologiskt övertygad kamp. För dessa avhoppare hade inlemmandet och deltagandet i den nazistiska gemenskapen varit ett sätt att hävda sig gentemot mobbare, bli populär hos tjejer och bli upptagen i en starkt sammanhållen grupp. Engagemanget avtog därför också när dessa behov inte längre upplevdes lika starkt (Kimmel 2007). Anammandet av ett våldsbejakande beteende hängde således samman med en viss typ av maskulinitet snarare än en djupgående ideologisk övertygelse. Attraktionen hos denna våldsamma maskulinitet är i Kimmels artikel också sammanbunden med erfarenheter av personlig viktigmisering i form av mobbning och social utsatthet. Det är tänkbart att maskulinitetsideal – i kombination med andra faktorer – kan spela en roll för unga muslimers potentiella attraktion till de budskap som studien lyft fram. Det innebär inte att budskapens ideologiska dimension är betydelselös. Snarare kan maskulinitetsideal komplettera förklaringen av dess möjliga dragningskraft.

I de studerade jihadistiska budskapen förmedlas ideal som mod, allvar, ansvarstagande, religiös innerlighet, styrka och handlingskraft, vilka kan förstås som traditionellt maskulint kodade egenskaper. I de jihadistiska budskapen förknippas de med att försvara den islamiska *umman*. Nashider framförs av mansröster. De

jihadistiska filmerna innehåller enbart män. De vapenskramlade scenerna och träningssekvenserna är fulla av traditionellt maskulint kodade teman: vapen, bilar, bomber, vildmarksliv, stöddigt kamratskap och en handlingsorienterad argumentation. Jihadkrigarna framställs som kraftfulla män som offerar sig och anstränger sig för den större saken, medan de som sitter hemma i den svenska jihadvideon påstås följa sin egen lust och Satan. Att delta i kampen framställs som en förmåga att tygla sin lust; att utöva självkontroll. Denna självkontroll, att sätta sina egna känslor och begär åt sidan för den större sakens skull, kan också förstås som ett traditionellt maskulint ideal. Även om det kan framstå som motsägelsefullt, samverkar detta ideal med den vapenskramlade manlighet som kan tilltala utagerarna. Här erbjuds alltså även utagerande unga män möjligheter att göra anspråk på uppoffrande, ansvarstagande och självkontrollerande roller – något som möjligen är svårt att uppnå i andra sammanhang.

6.12.3 Solidaritet och identifikation

I studiet av våldsbejakande islamistisk extremism på internet är en möjlighet att försöka förklara den specifika etik som förespråkas i materialet, snarare än att som utgångspunkt förkasta materialet som omänskligt eller obegripligt. Enligt Faisal Devji går det att tala om en ”jihadistisk etik” utifrån den särskilda omvärldssyn, referensvärld och de narrativ som informerar det material som kommer ur miljön (Devji 2008; 2009). Peter Mandaville har betonat vikten av att förstå jihadism inte bara som orsakat av materiella missförhållanden eller radikal ideologi utan också som en del av bredare former av motstånd mot globala maktförhållanden (Mandaville 2012). För att förstå (och motverka) våldsbejakande budskap behöver aspekter som solidaritet, förödmjukelseretorik och idéer om etiskt handlande vägas in. Hegghammers kategori *umma*-orienterade islamister är relevant i sammanhanget. Primär identifikation och solidaritet med *umman* kan ta både humanitära och våldsbejakande uttryck. Av en del aktörer ses dessa uttryck som tätt sammankopplade. Det framstår som viktigt att unga muslimer erbjuds möjligheter till identifikation som går utöver en exklusiv solidaritet med ”muslimska syskon” eller *umman* till att omfatta fler och alternativa identitetsgrupper. En central fråga är därför på vilket sätt ökad medie- och informationskunnighet bland unga också kan medverka till att bredda ungas möjligheter till identifikation.

Ordlista

ahl al-sunna sunnans folk; benämning på sunnimuslimer

ajr belöning från Gud

‘alim religiöst lärd (plur. *‘ulama*)

al-wala wa’l-bara avståndstagande och lojalitet

aqida troslära

Badr plats för och benämning på ett viktigt slag mellan muslimer och icke-muslimer år 624

bidā‘ innovationer (sing. *bid‘a*)

da‘wa kallelse till islam, mission

dhikr erinran, åminnelse; benämning på en typ av repetitiv böneritual inom sufism

din religion

du‘a bön utöver de fem dagliga föreskrivna bönstillfällena, t.ex. förbön

fiqh islamisk jurisprudens

firdaws paradiset

fi sabil Allah för Guds sak

fitna kaos, osämja

hadith berättelse om vad profeten Muhammad ska ha sagt eller gjort

haram förbjudet enligt islamisk lag

jahiliyya ignorans; benämning på det förislamiska tillståndet i Mekka som nytolkats till att beskriva nutida oislamiska regimer

jihad kamp, strävan

jihadism här: ideologisk strömning som menar att våldsam kamp för Guds sak är en individuell religiös plikt för nutida muslimer

kafir vantrogen; se **kufir**

khutba fredagspredikan

kuffar vantrogna (sing. *kafir*); se **kufir**

kufir vantro, katteri, heresi; pejorativ benämning på icke-islam som markerar en tydlig uppdelning mellan sanning och osanning; kan användas för att legitimera avståndstagande eller våldsam kamp från muslimers sida

mawlid al-nabi firande av profeten Muhammads födelse

munafiq hycklare (plur. *munafiqun*); benämning på de som muntligen bekänner sig till islam men vars handlingar avslöjar andra lojaliteter

mu‘min troende

mushrikun/mushrikin avgudadyrkare; se **shirk**

rafida avvikare; pejorativ benämning på shiiter

rasul Allah Guds sändebud; benämning på profeten Muhammad

sahaba följeslagare till profeten Muhammad

salaf al-salih fromma förfäder; benämning på de första generationerna av muslimer som indikerar att deras levnadssätt bör efterliknas

salafism benämning på en variationsrik teologisk strömning där fokus är på att efterlikna **salaf al-salih**

(saws) sallu Allahu ‘alayhi wa sallim, ”Guds frid och välsignelse över honom”; ritualiserad fras som ofta åtföljer omnämmandet av profeten Muhammad

shahid martyr

shiism samlingsbenämning på den näst största huvudgrenen av islamisk tradition; kan i sin tur delas upp i olika grenar; kännetecknas av starkt fokus på profeten Muhammads kusin och svärson ‘Ali och dennes släktled, samt avståndstagande gentemot de tre första av de i sunnitisk tradition kallade ”rättleda kaliferna”, dvs. ledare för det islamiska samfundet efter Muhammads död

shirk avgudadyrkan, polyteism; ansett som en av de värsta synderna i islamisk teologi

sufism benämning på en variationsrik islamisk tradition av fromhet och andlighet, ofta med starkt fokus på vördnad för profeten Muhammad samt levande och avlidna andliga mästare

sunni samlingsbenämning på den största huvudgrenen av islamisk tradition; kan i sin tur delas upp i många olika grenar; kännetecknas av ett fokus på att följa profeten Muhammads och hans följeslagares **sunna**, dvs. normerande sed

(swt) subhana wa ta‘ala; ritualiserad fras som ofta åtföljer omnämmandet av Gud för att markera hans upphöjdhet och majestät

tafsir korantolkning

takfir att förklara någon vara vantrogen; se **kufir**

tawhid Guds enhet, monoteism; ett av de mest centrala dragen i islamisk teologi

Uhud plats för och benämning på ett viktigt slag mellan muslimer och icke-muslimer år 625

‘ulama religiöst lärda (sing. *‘alim*)

wahhabism pejorativ benämning på den teologisk-politiska strömning som bygger på Muhammad ibn ‘Abd al-Wahhabs (d. 1792) reformidéer; närbesläktat med salafism

7 Sammanfattande slutsatser

En av de uttalade ambitionerna med denna rapport har varit att under arbetets gång föra en kontinuerlig dialog mellan de olika studieområdena. Målet har varit att så långt som möjligt modifiera frågeställningar och fokusområden för att göra delstudierna så jämförbara som möjligt och för att lättare kunna urskilja grundläggande skillnader mellan miljöerna.

Delstudierna behandlar tre sinsemellan olika och komplexa miljöer. Att sammanfatta och jämföra dessa innebär vissa förenklingar och generaliseringar. För att få en fullständig bild av de tre webbmiljöerna vill vi understryka vikten av att läsaren även tillgodogör sig delstudierna i sin helhet.

7.1 Webbmiljöernas storlek och utformning

Den mest påtagliga skillnaden mellan de tre webbmiljöerna är hur olika stora de är.

	Antal svenska webbplatser	Antal besök/dag
Högerextrema	7	144 868
Vänsterextrema	2	3 660
Jihadistiska (puritanskt salafitiska)	2 (4)	90 (404) ²⁷⁴

Tabell 7.1. Antal svenska webbplatser i kartläggningen med besöksstatistik. Sociala medier ej inkluderade.

Reliabiliteten i dessa siffror går inte att bedöma varför de endast ska betraktas som en grov jämförelse av miljöernas storlek. Några svenska webbplatser för våldsbejakande jihadistiska *organisationer* finns inte. Det finns enskilda bloggar, användare i sociala medier samt åtminstone en svensk webbplats som sprider jihadistiska budskap men ingen av dem tycks vara knuten till någon organisation. Merparten av den jihadistiska propaganda som sprids till en potentiellt svensk publik förekommer på internationella arabiskspråkiga webbplatser eller på kommersiella webbplattdelar som YouTube. De svenska webbplatserna länkar vidare till delar av denna transnationella jihadistiska webbmiljö. De fyra puritanskt salafitiska webbplatserna i kartläggningen tar avstånd från bruket av fysiskt våld. Däremot förekommer uttryck för kulturellt våld i bemärkelsen nedvärderande och avhumaniserande språkbruk om grupper av människor. De salafitiska budskapen ska i denna kartläggning främst förstås som en ideologisk fond mot vilken de jihadistiska budskapen kan tolkas. I flera avseenden ligger de jihadistiska idéerna nära de puritanskt salafitiska men skiljer sig tydligast i förespråkandet av fysiskt våld.

²⁷⁴ Besöksstatistik saknas för en salafitisk webbplats, en salafitisk blogg och en jihadistisk blogg.

Den svenska våldsbejakande vänsterns internetmiljö är begränsad till två organisationssidor, revfront.org och antifa.se.²⁷⁵ Den förra uppdateras någorlunda kontinuerligt, medan den senare i nuläget endast består av en programförklaring och mejladresser till AFA:s lokalavdelningar.

Dessa båda miljöer har en mycket blygsam representation på nätet jämfört med de högerextrema. I denna kartläggning finns fem olika högerextrema organisationer representerade och med nyhetssidor inkluderade omfattar det sju webbplatser med sammanlagt 144 868 dagliga besök.²⁷⁶ De båda autonoma webbplatserna hade sammanlagt 3 620 besök och den enda jihadistiska webbplatsen som det finns besöksstatistik för har 90 besök dagligen. Även avseende representation på YouTube är skillnaderna omfattande.

	Antal filmer	Antal visningar/film
Högerextrema	223	25 552
Vänsterextrema – rörelseanknutna (fristående)*	27 (12)	817 (21 346)
Jihadistiska (salafitiska)	210 (1 472) ²⁷⁷	902 (266) ²⁷⁸

Tabell 7.2. Antal filmer på rörelseanknutna YouTubekanaler och visningsstatistik för dessa.

De högerextrema har flest antal våldsbejakande filmer och också överlägset flest visningar per film. Notervärt är att de vänsterextrema filmer som laddats upp av fristående, icke uttryckligen rörelseanknutna aktörer är betydligt mer populära än de som lagts upp på rörelsernas egna kanaler. Detta kan förklaras med att dessa filmer i huvudsak porträtterar våldsamma konfrontationer i samband med medialt uppmärksammade händelser.

Det finns också skillnader när det gäller de olika webbplatsernas utformning: De högerextremas webbplatser har både en mer avancerad webbdesign och mer avancerade funktioner än de autonomas och framför allt jihadisternas. Både extremhögern och -vänstern har logotyper för sina organisationer och har enhetliga grafiska profiler och layout. Även om de autonomas webbplatser har ett mindre professionellt utseende än högerextremisternas, så arbetar man med att paketera sina budskap i en attraktiv form. De svenska jihadistiska webbplatserna framstår vid en jämförelse som amatörmässiga. Dock kan den brist på funktionalitet och avancerad design som återfinns i denna miljö lika väl vara uttryck för en medveten anti-estetik. Det material som producerats av internationella jihadistiska rörelsernas medieorgan och som återpubliceras på svenskspråkiga webbplatser ger dock ofta ett professionellt intryck.

²⁷⁵ Djurrättsorganisationen Djurens befrielsefront tycks fortfarande bedriva aktivitet. Dock har deras webbplats inte uppdaterats sedan 2008 och behandlas därför endast kortfattat i denna kartläggning.

²⁷⁶ Det finns flera andra svenska högerextrema webbplatser än dessa sju. De har dock avsevärt färre besök och/eller uppdateras sällan eller aldrig.

²⁷⁷ De fristående filmerna skildrar aktioner och konfrontationer som tillskrivs rörelser, men är inte postade på rörelsernas kanaler.

²⁷⁸ 1 265 st. av de salafitiska filmerna består av muntliga frågor och svar, endast illustrerade av vit text på svart botten.

Rekontextualisering av nyheter är något som de högerextrema fäster stor vikt vid. Hos både de autonoma och jihadisterna är det vanligt att man återger aktuella händelser, tolkade genom respektive ideologiska raster. På extremhögerens webbplatser sker detta kontinuerligt, på en daglig basis. Att ta nyheter från mainstreammedierna och skriva om dem utifrån ett högerextremt ideologiskt ramverk har blivit en propagandistisk strategi. Extremhögeren sysslar med en alternativ nyhetsförmedling där händelser får passera ett rasistiskt/nationalistiskt/nationalsocialistiskt filter innan de presenteras för publiken.

Det är också stora skillnader på möjligheterna till interaktion i de olika webbmiljöerna. Medan möjligheterna för besökare på webbplatserna att kommentera eller på annat sätt lämna feedback är begränsade eller obefintliga i de autonoma och jihadistiska miljöerna prioriteras användarinteraktiviteten högt i extremhögerens internetmiljöer. Det finns öppna kommentarfält på de flesta av de högerextremas webbplatser och de används också mycket flitigt. Extremhögeren har uppenbart valt att öppna upp för stor interaktivitet som ett led i sin rekryteringsverksamhet, medan man i de båda andra miljöerna förlitar sig mer på traditionell envägskommunikation eller rekryteringsvägar utanför internet.

7.2 Miljöernas gemensamma drag

De tre extremistmiljöerna skiljer sig åt på många sätt, men uppvisar också några likheter. På åtminstone fyra tematiska områden är de budskap som förmedlas på internet likartade: de innehåller *skarpa dikotomier*, en tydlig *självförsvarsretorik*, världen förklaras genom *konspiratoriska ramberättelser* och det finns en *idealisering av direkt handling* parat med ett förakt för diskussion och konsensuslösningar.

7.2.1 Skarpa dikotomier

Centralt i alla de tre extremistmiljöerna är en skarp uppdelning mellan vilka som utgör ”vi” och ”dem”. I fallet med den extrema högeren rör det sig om en rasideologiskt betingad dikotomi mellan å ena sidan svenskar eller vad man kallar den nordiska rasen och å andra sidan icke-nordiska invandrare i allmänhet och judar i synnerhet. Att tillhöra rätt ras är dock inte tillräckligt för att räknas till ”vi” – även inom den egna rasen menar man att det finns fiender, ”folkförrädare” alternativt ”rasförrädare” som lierar sig med judar och/eller invandrare. Det är endast inom den egna extrema miljön där ras, ställningstagande och engagemang är tillfyllest.

Jihadisternas dikotomisering särskiljer rättrogna muslimer och *kuffar*, vantroga. En jihadist identifierar sig uteslutande med *umman*, den föreställda globala gemenskapen av rättrogna muslimer. Några extrema teologer menar till och med att det är syndfullt att umgås med eller att hjälpa *kuffar*. Till de vantroga räknas inte bara individer med andra trosbekännelser än den muslimska, t.ex. förkastas shiamuslimer och sufier och i de mest extrema tolkningarna alla muslimer som inte stöder jihad i bemärkelsen väpnad kamp.

Den autonoma vänstern bygger sin grundläggande dikotomi på en enkel maktanalys: ”Vi” utgörs av de förtryckta som kämpar mot förtryckarna. I det samtida samhället avses framförallt arbetare mot kapitalister (inte sällan refererade till som ”överklassen”). Även andra underordnade grupper som invandrare, papperslösa, hbtq-personer, kvinnor och ”förortsungdomar” inkluderas i det egna kollektivet. Till förtryckarsidan räknas polisen som upprätthåller det förment orättvisa ekonomiska systemet samt nazister och fascister, vilkas existens man menar är en logisk följd av den kapitalistiska ekonomin.

Det är tydligt att en politiskt eller religiöst extrem miljö måste skapa och upprätthålla en tydlig dikotomi mellan vilka som är goda och onda, vilka som är vi och dem, för att kunna saluföra sina budskap. Om olika åsikter – och i de högerextremas fall också det man kallar raser – tilläts och diskuterades utan att fördömas skulle man inte kunna vidmakthålla de extrema ståndpunkterna – framför allt skulle det bli omöjligt att motivera bruket av våld mot meningsmotståndare.

7.2.2. Självförsvarsretorik

Kopplad till den skarpa distinktionen mellan vänner och fiender är föreställningen att man står under attack av en övermäktig fiende som vill krossa den egna gruppen. Det våld som utövas av de olika extremistgrupperna beskrivs av dem själva i princip aldrig i termer av aggression – utan som självförsvar. Hos de högerextrema motiveras våldet som ett svar på aggression från den autonoma vänstern, eller för att skydda det svenska folket och den nordiska rasen mot judiska konspirationer eller rasblandning med ödesdigra konsekvenser.

De autonoma menar att kapitalisterna och överklassen angriper arbetare och andra förtryckta grupper och att man därför måste försvara sig och dessa utsatta minoriteter. Mer konkret åsyftas självförsvar mot det man beskriver som polisens och fascisternas övervåld.

Slutligen finns det bland de jihadistiska extrema en föreställning om att det förs ett krig mot islam. Vilka som för detta krig och varför är inte alltid helt tydligt, men stater som t.ex. USA, Storbritannien och Israel, vantrogna regimer i muslimska länder, andra muslimska grupperingar (t.ex. shiiter) samt judar nämns i argumentationen om kriget mot islam. Det finns också tankegångar om att ett världsligt politiskt styre – oavsett om det är demokratiskt eller ej – är att fjärma sig från Gud, varför all politik baserad på mänskliga idéer i stället för Guds lagar blir till ett angrepp mot rättrogna muslimer.

7.2.3 Konspiratoriska ramberättelser

I alla de tre miljöerna finns också konspiratoriska ramberättelser som används som heltäckande förklaringar till de orättvisor och problem man menar kännetecknar samtiden. Såväl bland högerextrema som hos jihadisterna återfinns tanken att världens utveckling i hemlighet styrs av en judisk konspiration med världsherravälde som mål. De autonomas ramberättelse reducerar alla skeenden till tolkningar utifrån

en strikt ekonomisk-politisk analys där den kapitalistiska strukturen och kapitalets agerande fungerar som förklaringsmodell för snart sagt vilka skeenden som helst. Tydliga exempel är t.ex. hur polisen först och främst är kapitalismens beskyddare och hur nazisternas existens är en logisk konsekvens av kapitalismen. Alternativa förklaringar till polisens roll i samhället eller nazismens rötter ses som villospår.

7.2.4 Handlingsfixering och förakt för diskussion

I delar av samtliga miljöer finns tendenser till förakt för diskussion och teoretiserande. Att bara prata om något leder inte till någon förändring, utan handling är det som förändrar världen.

Hos både höger- och vänsterextrema finns samma avståndstagande från teoretisk och intellektuell diskussion, även om det på sina håll förs tämligen avancerade teoretiska diskussioner. Tanken underordnas dock fysisk handling. Följande exempel är hämtat från revolutionära frontens webbplats, men argumentationen är i princip densamma hos de högerextrema:

RF har inte som mål att återigen bli en medelklassdominerad organisation som talar över folks huvuden, med ett språk och med frågor som känns främmande och flummiga. Vi kommer inte att prata i studiecirkel inlåsta bakom akademiska dörrar på universiteten, vårt mål är att vara på gatan, där vi bor, där vi arbetar. ("Om revfront.org" http://revfront.org/?page_id=10)

Den direkta aktionen romantiseras, medan diskussion och strävan efter konsensus ses som förkastligt.

Även bland jihadisterna värderas en krigare högre än en skriftlär. Bland de intellektuella jihadisterna är dock idealet den "Den stridande shaykhen", dvs. en person som både strider och är skriftlär.

7.3 Miljöernas unika budskap

En av ambitionerna med denna kartläggning har varit att så långt som möjligt jämföra de tre extremmiljöerna. I flera avseenden går det att dra paralleller mellan ideologiska element eller strategier i deras användning av internet, även om skillnaderna ofta är större än likheterna. Nedan beskrivs de särdrag i varje enskild miljö som saknar motsvarighet i de övriga två.

Extremhögerns föreställningar om rasens, det egna folkets och nationens centrala betydelse finns inte i de andra miljöerna.²⁷⁹ Enligt extremhögern utgör folket en gemenskap som till varje pris måste skyddas och bevaras från påverkan utifrån. Det största hotet är varken ideologiskt eller religiöst, utan består av andra (icke önskvärda) folkgrupper.

---

²⁷⁹ Några beskriver skillnaden mellan "svenskar" och "invandrare" som en fråga om ras, andra använder begreppet "folk" (som kan baseras på såväl ras, etnicitet och kultur). Likheterna mellan de olika inriktningarna reflekteras i föreställningen om att alla "folk" är naturligt kopplade till ett geografiskt territorium och att de bör hållas separerade från varandra.

Den autonoma vänstern utmärker sig från de båda andra miljöerna i två avseenden. För det första tar man varken avstånd från demokrati som politisk idé eller från demokratiska medborgerliga rättigheter för alla. Tvärtom menar man att en kapitalistisk marknadsekonomi måste bekämpas för att den leder till ett odemokratiskt samhälle. För det andra solidariserar man sig inte med en given folkgrupp. Medan de högerextrema endast intresserar sig för den egna rasen och jihadisterna uteslutande solidariserar sig med rättrogna muslimer, tar de autonoma parti för flera fragmenterade sociala grupper t.ex. arbetare, invandrare, kvinnor, hbtq-personer, ”förortsungdomar” och interner. Det gemensamma för dessa grupper är att de intar en underordnad position i samhället och, menar man, utnyttjas av kapitalister och överklass.

De jihadistiska extremisterna uppvisar tre särdrag som saknar motsvarigheter i de båda övriga miljöerna.

För det första har man religiösa urkunder som uppfattas som en absolut sanning och ett ideologiskt-religiöst facit i alla frågor. Den jihadistiska läsningen av Koranen och den islamiska traditionen anses vara den oförfälskade sanningen och andra tolkningar utgör hädiska förvanskningar. För det andra finns ett hinsidesperspektiv som saknas i de båda andra miljöerna. En jihadist får syndernas förlåtelse och Guds belöning i Paradiset efter sin död. För det tredje är jihadismen en global och transnationell miljö. De svenska höger- och vänsterextremisterna är främst verksamma i Sverige och inriktade på att förändra svenska förhållanden. De jihadistiska budskapen rör i liten utsträckning svenska förhållanden utan gäller främst konfliktzoner som t.ex. Syrien Afghanistan, Irak och Somalia. Det slutliga målet är upprättandet av en muslimsk världsstat.

7.3.1 Synen på kön och genus

De autonoma för en uttalad kamp mot sexism och för jämlikhet medan de högerextrema och jihadisterna har en helt annan kvinnoyn. De båda senare miljöerna är synnerligen homosociala och kvinnor är ovanliga aktörer i dem. Kvinnor ses som väsensskilda från män och i den utsträckning de omnämns är det i regel som goda mödrar och omvårdare eller som offer för fienders aggression. I de jihadistiska miljöerna förekommer kvinnor synnerligen sparsamt och när de väl omtalas är det i regel som offer för våld och förtryck från islams fiender. På den svenska extremhögerens webbplatser är historier om hur svenska kvinnor våldtagits av ”invandrare” ett ständigt återkommande inslag. Som nämnts ovan uttrycker man i de autonoma miljöerna istället en radikal jämställdhetssträvan. Trots detta är de manliga inslagen i miljön dominerande, och den aggressiva maskulinitet som kommer till uttryck i den våldsamma kampen skiljer sig inte stort från den högerextrema maskuliniteten.

7.3.2 Guldåldrar

Såväl högerextremisterna som jihadisterna blickar tillbaka på en guldålder, ett svunnet idealtillstånd som sedan förfallit. Extremhögeren hämtar inspiration från olika historiska epoker, där kraftfulla historiska gestalter idealiseras. Det rör sig bl.a. om svenska kungar och tiden för deras styre t.ex. Gustav Vasa,

Gustav II Adolf och Karl XII – men också om upprorsmän som Engelbrekt. Vissa framhåller också det tredje riket som en guldålder. Det finns på sina håll också en övertygelse om att nationalsocialismen är ”den biologiska världsåskådningen”. Man menar att det är en ideologi som utgår från givna biologiska faktorer och att förneka denna är att fjärma sig från den mänskliga naturen. Man beskriver det som ”[...] lika absurt och ologiskt att vara emot nationalsocialismen som det skulle vara att opponera sig mot gravitationslagen eller det faktum att jorden är rund!” (Riis-Knudsen 2010).

Bland jihadisterna ses Muhammads tid och de första generationerna av muslimer som ett förlorat idealtillstånd. Även när det finns konkreta politiska mål för kampen (t.ex. att befria Syrien) fungerar berättelser om detta idealtillstånd som ideologiskt rättesnöre för nutida jihadister. Historisk utveckling anses dock ligga i Guds händer, varför jihadister inte alltid främst ser till den strategiska realpolitiska effekten av sina handlingar. Det centrala är inte enbart vilka resultat man uppnår genom bruket av våld. Jihad är också en symbolhandling som visar att man valt sida.

Den extrema vänstern saknar dessa föreställningar om en svunnen guldålder. Deras historiesyn har sin grund i (klass-) kampen mellan kapitalister och arbetare. Denna kamp är lika gammal som den kapitalistiska ekonomin och föregicks av konflikter mellan förtryckare och förtryckta inom ramen för andra ekonomiska och politiska system (t.ex. feodala eller slavsamhällen).

7.3.3 Synen på demokrati

Ingen av miljöerna anser att den parlamentariska demokratin i sin nuvarande form är acceptabel. Motiveringarna till detta skiljer sig dock kraftigt åt. Extremvänstern kritiserar systemet utifrån att det inte är tillräckligt demokratiskt. Det kapitalistiska systemet är roten till samhällets onda, och ett politiskt system som tolererar detta är, menar man, odemokratiskt. Revolutionära fronten:

[...] strävar efter arbetarstyre i arbetarområden och för att återupprätta en klasskänsla och klassansvar igen med målet att skapa direktdemokratiskt styrda samhällen på lokal nivå som samarbetar med andra samhällen byggda på samma direktdemokratiska princip. [...]Det vi ser framför oss är ett internationellt samhälle med basen på lokalt plan där makten finns hos invånarna istället för makthavarna. ("Om revfront.org" http://revfront.org/?page_id=10)

Parlamentarismen döms ut och deras idealsamhälle skulle genom direktdemokrati bli betydligt mer jämlikt än det system vi har idag:

Men någonstans måste någonting hända, och historien har också visat att tiden för partier och pampar har tagit slut. Vi kommer aldrig att gå i samma fälla igen och låta oss förrådas. ("Om revfront.org" http://revfront.org/?page_id=10)

Extremhögern är mer splittrad, men klart är att samtliga aktörer vill inskränka de medborgerliga rättigheterna för vissa grupper (t.ex. invandrare, judar, homosexuella). Medan t.ex. Svenskarnas Parti åtminstone på pappret är en traditionell partiorganisation som inte uttryckligen tar avstånd från den

parlamentariska demokratin har andra, t.ex. Svenska motståndsrörelsen, en rasren nation under en stark ledare som mål:

Vi anser att ren partipolitik är en urartad form av politisk aktivism, till mångt och mycket endast är en krafflös illusion och inte på något sätt utgör ett tillräckligt svar på de problem vi står inför och måste hantera. ("Klas Lund svarar" <http://www.nordfront.se/klas-lund-svarar.smr>)

Samtliga högerextrema organisationer i denna kartläggning anser dock att demokratiska principer och rättigheter kan bortses ifrån så fort de gäller någon annan än dem själva och "riktiga svenskar". Folkvalda beskrivs som "folkförrädare" eller i termer av att de går den judiska världskonspirationens ärenden. Till och med Sverigedemokraterna beskrivs i termer av förrädare eftersom deras analys av invandring inte är grundad i antisemitiska tankar. I själva verket, menar den rasideologiska extremhögern, är muslimer bara en bricka i det spel om världsherraväldet som orkestreras av den judiska konspirationen.

Jihadisterna tar helt avstånd från den demokratiska processen. Demokrati är ett mänskligt påfund och att försöka styra ett samhälle på annat sätt än efter Guds ord är förkastligt. En god muslim tar därför, menar jihadisterna, helt avstånd från politiskt engagemang. Att delta i den politiska processen är att utöva *shirk*, att upphöja lagar och makthavare till gudomlig status. Makthavarna beskrivs i termer av *tawaghit*, avgudar, som infört lagar som inte härrör från gud. Detta gör dem till legitima måltavlor för jihadistiskt våld.

7.3.4 Anonymitet

Både de autonoma och jihadisterna skyddar aktivisternas anonymitet i högre utsträckning än extremhögern. På de autonomas webbplatser namnges inga individer inom de egna miljöerna. Samtliga som förekommer på bild är maskerade eller har gjorts icke identifierbara. I de jihadistiska filmer som sprids över nätet är det relativt ovanligt att man får se några igenkännliga ansikten utom när det gäller de ledande ideologerna. De högerextrema utmärker sig i detta sammanhang: ledande personer framträder med namn och ibland även med bildbyline. På filmer som dokumenterar sociala aktiviteter är deltagarna i regel fullt igenkännliga. De högerextrema är heller inte likt de autonoma och jihadisterna maskerade i konfrontations- och aktionsvideor. Anonymitet är dock mer regel än undantag i högerextremisternas forum och kommentarfält. Sannolikt är möjligheten att vara anonym en förutsättning för att man ska kunna ge uttryck för sina politiskt extrema åsikter utan risk för sociala sanktioner. Att jihadisterna är måna om sin anonymitet är inte förvånande eftersom de är internationellt terroriststämplade och föremål för militära ingripanden från ett antal stater. Spekulativt kan man urskilja en ideologisk förklaring till de högerextremas mindre diskreta framtoning. Fixeringen vid en stark ledare är en av grundpelarna i den nationalsocialistiska ideologin, något som inte kopplas samman med anonymitet. Revolutionära fronten och AFA är tydliga med att framhålla att de är ledarlösa kollektiv där inga individer står ut – målet är att verka utan att synas.

7.3.5 Synen på medier

I synen på mainstreammedier är de tre extremmiljöerna i princip eniga: de går fiendens ärenden. De högerextrema ser medierna som svenskfientliga judiska propagandister som uteslutande går judarnas och marxisternas ärenden. De autonoma tycker att merparten av medieutbudet är borgerlig propaganda i kapitalets tjänst. Allt är dock inte förkastligt, revfront.org rekommenderar t.ex. dokumentärer från Sveriges Radio. Även jihadisterna beskriver mainstreammedierna som lögnaktiga och kontrollerade av islams fiender. Den kritiska inställningen hindrar inte att alla de tre miljöerna använder material hämtat från mainstreammedierna som förses med en egen kontextualisering för att bekräfta den egna världsbilden.

7.3.6 Relationer till andra extremistmiljöer

De extrema höger- och vänstermiljöerna har ett i många avseenden symbiotiskt förhållande som varandras ärkefiender. En stor del av deras propaganda gäller motståndarsidans förkastlighet. Särskilt de autonoma koncentrerar sig på kampen mot högerextremism (Antifascistisk aktion har till och med namngivit sig efter dessa strävanden). Även om man inte ser motståndarsidan som huvudanledningen till de problem som man vill åtgärda (vilket för extremhögern är invandring och den judiska världskonspirationen och för extremvänstern den globala kapitalismen), är det dem man oftast konfronteras med. Bevakningen av varandras webbplatser förefaller vara kontinuerlig varför alla planerade aktioner och manifestationer från ena sidan möts av motaktioner från den andra. Det finns iakttagelser som tyder på att när högerextrema grupperingar etablerar sig lokalt, så växer sig snart vänsterautonoma motståndare starka och vice versa (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009:15).

Jihadisterna saknar egentliga relationer till andra extrema grupperingar i Sverige. Detta har flera anledningar. Vare sig de autonoma eller extremhögern betraktar jihadisterna som fiender. Vidare agerar inte jihadisterna i samma fysiska rum – på gatan – som de båda andra miljöerna. Slutligen kämpar de svenska höger- och vänsterextrema främst om svenska förhållanden och en svensk politisk inriktning. Även om internationella samarbeten finns i båda rörelserna, är aktionerna påfallande ofta lokalt eller nationellt inriktade. Jihadisterna utgör istället en transnationell miljö där aktionerna sällan äger rum på svenskt territorium eftersom deras kamp främst bedrivs utomlands.

7.3.7 Synen på polisen

De autonoma ser polisen som fientlig både på ett individuellt plan (att enskilda aktivister utsätts för polisbrutalitet) och på ett strukturellt plan (att polisen skyddar både demokratins verkliga fiende – fascisterna – och ett i grunden odemokratiskt system). På ett likartat sätt betraktar extremhögern polisen som beskyddare av folkförrädarna och den stat man vill bekämpa. Synen på polisen som fiende tycks dock vara ett starkare tema hos de autonoma än hos högerextremisterna.

Bland jihadisterna är polisen inte någon uttalad fiende, kanske främst beroende på att de sällan konfronteras med den svenska polisen. Däremot ser man de säkerhetstjänster som försöker kartlägga dem och de militära enheter som är aktiva i muslimska länder som direkt delaktiga i kriget mot islam.

7.3.8 Synen på ledarskap

Miljöerna skiljer sig kraftigt åt angående hur de styrs och vad som uppfattas som auktoriteter. Inom den extrema vänstern är kollektivismen grundprincip och några officiella ledare eller företrädare existerar inte. Nätverken består av lokala självorganiserade grupper som fattar alla beslut i demokratisk ordning.

När det gäller extremhögern är synsättet motsatt. De högerextremas organisationer har alltid en formell ledare som har en framträdande roll. Medan t.ex. SMR är en starkt hierarkisk organisation under en absolut ledare, har t.ex. SvP en formellt sett traditionell partiorganisation. I dessa miljöer brukar dock ledarskapet vara mycket starkt.

Bland de puritanska salafiterna (alltså den islamistiska gren som ger uttryck för kulturellt våld men inte uppmanar till våldshandlingar) är de ledare som framträder på internet alltid personer med stor auktoritet när det gäller att uttolka religiösa urkunder. Påfallande ofta är dessa saudier i mycket hög ålder. Jihadisternas ledargestalter är däremot ofta karismatiska och stridsvana personer som tar sig rätten att uttolka de religiösa urkunderna trots att de saknar större religiös skolning. De är inte i första hand religiösa auktoriteter utan deras erfarenhet av väpnad kamp är långt viktigare.

7.3.9 ”Vi” och ”dem”

Den svenska extremhögern är starkt rasistisk i ordets grundläggande mening. Judarna är i allmänhet den mest avskydda gruppen men icke nordiska invandrare i allmänhet är också mycket illa omtyckta, vilket ofta tar sig uttryck i avhumaniserande och grovt kränkande språkbruk. Bland de s.k. etnopluralisterna hävdas att inga folk- eller etniska grupper är underlägsna andra, men att de måste hållas åtskilda för att undvika påstått negativa konsekvenser.

I de islamistiska webbmiljöerna förekommer kraftfulla fördömanden av muslimska grupper som man menar inte lever rättroget. Det finns även antisemitiska uttryck som dock inte är lika framträdande som hos de högerextrema i det material som legat till grund för denna rapport.

De autonoma ger inte uttryck för missaktning av några minoritetsgrupper (utom extremhögern). Tvärtom framhåller man att man kämpar mot sexism, homofobi och rasism/fascism i alla former. I rapporter från manifestationer och aktioner framhåller Revolutionära fronten gärna att ”förortsungdomar” deltagit, en grupp man tycks vilja förknippas med.

7.4 Mekanismer för rekrytering och radikaliserings

Efter att ha summerat några av de bärande idéerna så som de uttrycks i de tre extremistmiljöernas budskap på internet vänder vi blicken mot hur dessa idéer presenteras. Det kanske starkaste gemensamma temat i alla de tre miljöerna är att de uttryckta åsikterna kan beskrivas som reaktioner på strukturer där man upplever sig som missgynnade och utsatta för orättvisor.

Av stor betydelse för hur ett budskap mottas är hur mottagaren tilltalas. Vi återknyter här till de mekanismer för radikaliserings som presenterades i kapitel 3.

7.4.1 Personlig och kollektiv viktimisering

Alla de tre miljöerna innehåller referenser till viktimisering, där man vädjar till mottagarens medkänsla antingen med den utsatta rörelsen eller med olyckliga bröder och systrar (svenskar, arbetare, muslimer).

I högerextrema diskussionsforum förekommer ofta diskussionstrådar om hur ”oskyldiga svenskar” rånats och/eller misshandlas av ”invandrargäng”. Poängen med dessa återkommande historier är att skapa en bild av systematiska övergrepp där alla svenskar kan utsättas för övergrepp av svenskfientliga element. Om mottagaren själv råkat ut för sådant får hen veta att hen är i gott sällskap, om inte, är det bara en tidsfråga innan det sker. I sammanhanget framställs den rasideologiska rörelsen som det enda fungerande skyddet mot sådana övergrepp. Påstådda invandrares våldtäkter på svenska kvinnor är också en populär genre på högerextremistiska webbplatser. Där konstrueras offren som en del av ”oss”, medan gärningsmännen är ett utomstående, främmande hot som inte hör hemma här. Våldtäkt är ett brott som i medierapporteringen ofta innehåller vad den norske kriminologen Nils Christie benämner ideala offer (Christie 1986). Ett idealt offer är förövarens motsats, och är idealt i bemärkelsen att det blir en effektiv berättelse i medierna och dessutom bekräftar föreställningar vi har om å ena sidan kriminella avvikare och å andra sidan ”vanligt folk”. Offret är svagt, förövaren stark; offret är respektabelt, förövaren suspekt; offret är oskyldigt, förövaren bär ensam skulden. Helst ska offer och förövare befinna sig på så stort socialt avstånd som möjligt för att det ska bli en effektiv nyhetsstory. Enligt den högerextrema logiken i våldtäktsrapporteringen understryks etniciteten hos förövare och offer för att ytterligare distansera dem från varandra. Konsekvensen blir att man tycks mena att det är mindre allvarligt att bli våldtagen av en ”svensk” man än av en ”invandrare”. En annan typ av viktimisering som är relativt vanligt förekommande hos extremhögern är att framställa den egna rörelsen som offer för orättfärdigt åsiktsförtryck och statligt sanktionerad förföljelse.

De autonoma har under flera år videodokumenterat konfrontationer med polisen och sedan presenterat dessa som polisbrutalitet. De autonoma hamnar ofta i konflikt med polisen när de senare ska skydda nationalisternas demonstrationsrätt från de förras angrepp. I flera av de videoklipp som studerats inför denna rapport likställs polisens agerande med de högerextremas. Man beskriver den egna rörelsen som

utsatt för övergrepp från statsmaktens sida. Däremot förekommer inga exempel på hur man vid gatukonfrontation utsätts för våld från de högerextremas sida. På nätet förekommer smutskastning mellan de båda lägren där man anklagar motståndarna för att vara veklingar och feiga. I en vidare bemärkelse kan man hos de vänsterextrema urskilja referenser till en typ av kollektiv viktimitisering som man menar är konsekvensen av den ekonomiska strukturen: exploatering av arbetare, rasism, fascism, homofobi och sexism är ett strukturellt våld som drabbar individen, men som är knutet till större grupper i samhället (arbetarklass, invandrare, hbtq-personer och kvinnor).

Bland jihadisterna relateras viktimitiseringen till islam. Det finns en mängd berättelser om hur ”våra bröder och systrar” utsatts för diskriminering, våld och orättvisor i olika delar av världen. En god muslim ska vara solidarisk med *umman*, den föreställda globala gemenskapen av muslimer och därför också med dem som utsatts för dessa övergrepp. Att visa solidaritet med utsatta personer behöver inte vara liktydigt med att uppmana till bruk av våld, men i såväl den jihadistiska som den puritanskt salafitiska propagandan talar man om ”krig mot islam” och motståndarnas vilja att ”utrota islam”. Konflikter där muslimer är inblandade reduceras till att uteslutande gälla religion och andra förklaringsmodeller (t.ex. etniska konflikter, territoriella anspråk eller ekonomiska intressen) underordnas de religiösa förklaringarna. Alla muslimer framställs som kollektivt viktimitiserade av en värld av *kuuffar* (vantrogna).

7.4.2 Politiskt missnöje

Jihadisternas missnöje motiveras i religiösa termer, i att samhället inte styrs av religiösa principer utan av världsliga idéer. Att genomföra dessa religiösa principer för hur samhället ska vara organiserat får politiska konsekvenser, men i jihadisternas budskap uttrycks politiska ambitioner och analyser med religiöst språk och religiösa referenser.

Det politiska missnöjet är den huvudsakliga bevekelsegrunden för extremvänsterns agerande. Här framhåller man strukturella förklaringar – att sakernas oacceptabla tillstånd inte är resultatet av individers eller etniska eller religiösa gruppers agerande. Det kapitalistiska produktionssystemet är roten till det onda, och de högerextrema grupperingar man bekämpar är en produkt av detta system. Missnöjet grundar sig främst i den ekonomiska exploateringen av underordnade grupper och den våldsamma aktivismen motiveras av solidaritet med dessa utsatta grupper: arbetare, invandrare, hbtq-personer och kvinnor.

De högerextremas politiska missnöje har en motsatt grund. Invandrarna är det huvudsakliga problemet, men roten till detta problem är de folkförrädiska politikerna och den judiska konspirationen. Även om uttrycket kapitalism sällan används, uttrycks ibland ett missnöje med det rådande ekonomiska systemet som kan beskrivas i termer av kapitalismkritik. Kritiken riktas då mot det man beskriver som det globala judiska kapitalet. Svensk kapitalism ses däremot som oproblematiserad. I den rasideologiska rörelsens tankevärld skulle i princip alla politiska problem lösas bara Sverige blev en etniskt homogen nation.

7.4.3 Normalisering

Ett av de tydligast framträdande fenomenen i det extremistiska webbmaterialiet är hur ett aggressivt, nedlåtande och avhumaniserande språkbruk som i andra sociala sammanhang vore oacceptabelt normaliseras i de olika miljöerna. Detta sker främst i kommentarfält och forumdiskussioner – på redaktionell plats är språkbruket i regel något mer städat, förmodligen för att undvika åtal. I de tämligen slutna intressegemenskaper som extremmiljöerna utgör ifrågasätts aldrig de extrema åsikterna eller det extrema språkbruket. Istället blir de ständigt bekräftade eftersom miljöerna enbart består av likasinnade. I dessa miljöer uppfattas de mest extrema också som de mesthängivna, varför det kan uppstå en slags tävling om vem som kan uttrycka sig mest brutalt och därmed vara den mest rätttrogna (McCauley & Moskalenko 2008). Effekten har omväxlande beskrivits som en ekokammare (som man ropar får man svar) och ett ideologiskt drivhus (åsikter renodlas och förstärks). Båda begreppen syftar på samma fenomen – att en åsiktsgemenskap utan tillskott av perspektiv utifrån resulterar i renodlade och radikaliserade åsikter som i en mindre homogen diskussionsmiljö hade balanserats av motbilder. I vidare mening kan man tala om enklavisering, där det allt större utbudet av nischmedier och specialiserade diskussionsforum resulterar i ett antal digitala enklaver där deltagarna bara möter likasinnade och aldrig får sina åsikter ifrågasatta (Bjurwald 2013).

Eftersom de autonoma ser sin främsta fiende i en samhällsstruktur och inte olika folkgrupper, är avhumaniseringen på deras forum inte lika påtaglig som i de andra miljöernas. Det förekommer dock även hos dem, inte minst när det gäller beskrivningen av de högerextrema. Polisen är dock, i egenskap av de främsta försvararna av den rådande samhällsordningen, de man går hårdast åt. Videofilmer där poliser försetts med hårkors förekommer och den gamla skinheadakronymen ACAB (All Cops Are Bastards) används emellanåt.

Tonläget på de högerextrema webbplatserna är betydligt råare, och här riktas hatet mot folkgrupper ”Äckliga jävla neger svin!”, politiker (”Dööööööööö billström dööööööööööööööööö.”), journalister ([jag hoppas] att Åsa Linderborg får sitt rättmätiga straff för sina brott mot folket när vi tagit makten.) och feminister (Jag spottar på sådant patrack.).²⁸⁰ När andra kommentarer tar avstånd från sådana uttalanden menar man inte att de är fel i sak, utan motiverar avståndstagandet av taktiska skäl. Man menar att det inte främjar saken att uttrycka sig på detta vis.

---

²⁸⁰ Samtliga citat är hämtade från kommentarfälten på <http://www.nordfront.se>

Även i de puritanskt salafitiska och jihadistiska miljöerna förekommer en omfattande avhumanisering som normaliserar en hatisk inställning till meningsmotståndare. Shiiter beskrivs äta avföring av religiösa skäl, människor som omfattar andra trosriktningar är ”icke troende hundar” och i en film som skildrar Jabhat al-Nusras verksamhet i Syrien förses vissa av de bilar som förekommer med skylten ”muslim”. Andra bilar förses med skylten ”måltavla”.

Bruket av nedlåtande och avhumaniserande språk är en metod att normalisera den hatiska synen på fiender eller meningsmotståndare. När en bild av motståndargrupper etablerats som mindre värd eller rent av icke mänsklig ökar också benägenheten att bruka fysiskt våld mot dem.

7.4.4 Gruppradikalisering

Gruppradikalisering åsyftar den inre sammanhållning som uppstår i en liten grupp under starkt yttre tryck. Stridande militärförband eller aktiva terroristceller är klassiska exempel. Det går inte att hävda att mekanismer som återfinns ibland militära kombattanter är direkt jämförbara med de som uppträder på diskussionsforum på internet. Men retoriken i extremistmiljöerna hänvisar till samma fenomen. Denna retorik är snarlik i alla de tre miljöerna. Man är en liten, hjältemodig grupp som slåss mot en övermäktig och orättfärdig fiende (den judiska världskonspirationen/invandrarna, den globala kapitalismen/fascismen samt *kuffar* som för krig mot islam). De egna aktivisternas tapperhet och offervilja betonas särskilt hos de högerextrema och jihadisterna, medan de autonoma framhåller kollektivets effektivitet och solidaritet. Eftersom rörelserna är små är mobilisering av vikt, men för att bli en fullvärdig medlem understryks att det krävs stora uppoffringar. Hos SMR, SvP, NU, NNS och RF kan man ansöka om medlemskap över nätet. Både SMR och RF praktiserar provmedlemskap där man måste bevisa sin duglighet för att bli fullvärdig medlem. SMR har dessutom elitmedlemmar, Edsvurna. Kraven för att bli en sådan är dock hemliga. Bland jihadisterna inskränker sig rekryteringsinformationen, sannolikt av säkerhetsskäl, till mejladresser där mer information möjligen kan erbjudas.

7.4.5 Martyrskap

Martyrskap i sin grundläggande form – att dö för sin sak – ses inte som något eftersträvansvärt vare sig bland de höger- eller vänsterextrema. I en vidare betydelse kan man dock finna två olika typer av referenser till martyrskap inom dessa miljöer. För det första håller man minnet av fallna kamrater vid liv, som en påminnelse om vilka som är fienden och att kampen måste fortsätta. Syndikalisten Björn Söderström som mördades av en nynazist 1999 är ett sådant exempel som nämns i vänstersammanhang. Mordet på Daniel Wretström i Salem 2000 fick den högerextrema miljön att under tio år anordna demonstrationer till hans minne. I det senare fallet användes en martyr som symbol för att samla en då ganska splittrad miljö i en gemensam manifestation. För det andra finns det bland de högerextrema en tendens att glorifiera de aktivister som åtalats och/eller dömts till fängelse. De ses som politiska fångar

och blir till symboler för lojalitet och uppoffring för saken samtidigt som de fungerar som levande bevis för de orättvisor den egna gruppen utsätts för av det korrupta majoritetssamhället.

Bland jihadisterna är martyrskapet centralt. De som dödas i strid eller genom attentat från fienden kommer att belönas i paradiset och självmordsattacker kallas inte sällan ”martyrskapsoperationer”.

Martyrskapet har hög status även för muslimer utanför jihadistiska kretsar och är förankrat i traditionella religiösa texter.

7.4.6 Belöningar

Bland extremhögern och -vänstern saknas budskap som anspelar på att de som deltar i kampen kommer att belönas på något sätt. Att kämpa för det goda och rätta och segra är belöning nog. Bland jihadisterna förekommer dock skildringar av belöningar både i detta livet och efter döden. I en av de studerade filmerna från ett jihadistiskt träningsläger visar man hur deltagare som utmärkt sig kallas fram inför resten av gruppen och mottar gåvor. Detta är dock av mindre betydelse än de metafysiska belöningar som en stridande krigare får motta. En rättrogen jihadist får både syndernas förlåtelse och *ajr* (Guds belöning) som tack för sina insatser. Den största gåvan är att dö martyrdöden då man utlovas en särskild plats i paradiset. Skildringar av äran i att bli martyr och de belöningar som följer efter döden är mycket närvarande i den jihadistiska propagandan.

7.4.7 Att nå identitetssökare

En av anledningarna att söka sig till en extremistisk grupp kan vara att individen upplever sig sakna ett socialt sammanhang. Personer som känner låg samhörighet med sin närmiljö och/eller samhället i stort kan i de starkt sammansvetsade extremistmiljöerna finna en gruppstillhörighet (Munton et al 2011). Att extremistgrupperna tar avstånd från det majoritetssamhälle en sådan individ känner sig alienerad från stärker ytterligare värdet av en sådan gruppidentifikation, liksom det faktum att omgivningen också tar avstånd från extremisterna (Høigård 2012). De individer som kan betecknas som identitetssökare torde alltså tilltalas av budskap som visar att en given extremmiljö har en stark intern sammanhållning.

Hos den autonoma vänstern saknas sådana budskap. I deras aktionscentrerade budskap finns inga vardagliga aktiviteter vid sidan av kampen och därför heller ingen inomgruppslig socialitet. All aktivitet framställs som inriktad mot klasskampen och kampen mot fascism och kapitalism. En möjlig förklaring till detta kan vara att man inom denna miljö inte ser kampen främst som ett medel för den egna gruppens intressen, utan verkar för andra exploaterade och diskriminerade grupper och individer. Den egna gruppen menar man utmärker sig genom att vara de som effektivast konfronterar problemen.

Inom extremhögern är däremot en mycket stor andel av materialet inriktad på att visa sociala aktiviteter inom gruppen. Förutom rent politisk kollektiv aktivitet som flygbladsutdelning visar man upp sociala

aktiviteter: hur man tillsammans tränar kampsport, lever vildmarksliv eller hjälper till på en bondgård. Det rasideologiska ”vi” (som bara inkluderar den egna gruppen) är betydligt snävare än de autonomas som solidariserar sig med merparten av samhällsmedborgarna (fascister, kapitalister och poliser undantagna). Sett till kvantiteten av högerextrem propaganda som syftar till att visa upp en stark kamratanda och god socialitet inom gruppen, kan man anta att detta uppfattas som en viktig rekryteringsstrategi.

Jihadisterna intar något av en mellanposition avseende skildringarna av den egna gruppens sociala sammanhållning. Man visar i filmerna upp hur män lever lägerliv, tränar och lagar mat tillsammans. Fokus ligger dock inte på att visa upp en god kamratanda med social samvaro som hos högerextremisterna, utan träningen till goda soldater är det centrala. Den manliga homosocialiteten är densamma som hos extremhögern, men hos jihadisterna framhålls identifikationen med det stridande avantgardet – de som står upp i kampen mot fienden.

7.4.8 Att nå grubblare

De mer filosofiskt intresserade individer som söker historisk-ideologiska förklaringar till sakernas tillstånd erbjuds sådana i samtliga de tre miljöerna. De autonoma utgår från en historisk-materialistisk ekonomisk analys som beskriver historien i termer av relationen mellan förtryckare och förtryckta och som även erbjuder en lösning på dessa ojämlika relationer genom kapitalismens kullkastande. De autonomas ramberättelse är mindre komplicerad än de teorier som förklarar högerextremisternas och jihadisternas syn på tingens beskaffenhet. Om extremvänsterns narrativ är materialistiskt, har de högerextremas teorier såväl biologistiska (rasistiska) som idealistiska inslag. Nationalsocialismen²⁸¹ och nationalismen beskrivs som naturliga och sunda ideologier där alla sociala och politiska problem kan lösas genom upprättandet av rasmässig och etnisk åtskillnad. Det starkaste narrativet återfinns hos jihadisterna där de religiösa urkunderna representerar den absoluta sanningen som kan uttolkas till att ge svar på alla frågor. Den jihadistiska ramberättelsen hävdar sin legitimitet med hjälp av heliga och icke ifrågasättbara urkunder, något som saknar motsvarighet i de båda andra miljöerna. Notervärt är att de mer existentiella och filosofiska inslagen hos såväl de våldsbejakande delarna av den autonoma vänstern som hos jihadisterna är förenklingar av resonemang som förekommer hos de icke våldsbejakande delarna av närliggande miljöer. Som tidigare påpekats finns det också i samtliga miljöer ett förakt för teoretiserande och diskussion som ses som underordnat fysisk handling. I den mån grubblare tilltalas av de våldsbejakande extremistiska budskapen torde det snarare vara i sökandet efter enkla och icke ifrågasättbara svar snarare än som en önskan att dryfta filosofiska frågor.

---

²⁸¹ Svenska motståndsrörelsen och Nordiska nationalsocialister kallar sig uttryckligen för nationalsocialister. Övriga organisationer kallar sig nationalister (Svenskarnas parti och Nationell ungdom) eller etnopluralister (Nationell Ungdom).

7.4.9 Att nå utagerare

Utagerarna kan sägas vara grubblarnas motsats. Här är det inte sökandet efter sanning, utan fysisk aktivitet, spänning och våldsam handling som attraherar. ”Kicksökare” är en lika passande beskrivning. Den typ av affektiva budskap som kan tänkas ha dessa kicksökare som målgrupp sprids främst i form av videoklipp. Samtliga miljöer innehåller videomaterial som presenterar gatuslagsmål (hos extremhögern och -vänstern) eller väpnad strid (hos jihadisterna) som en adrenalinkick.

I en av de autonomas webbutiker säljs filmen Code Red, som presenteras på följande sätt:

”This movie contains one hour of leftwing riot. Watch riots from Gothenburg - Sweden, Genoa - Italy and much more. Follow the black block fighting the police and burning the property of the rich. Straight riot and pure hardcore to the sound of rock n roll music.”²⁸²

Det rör sig om affektiv kravallromantik, där det eventuella syftet och framgången i aktionerna helt underordnas den fysiska handlingen. Detta är intressant i belysning av att den våldsbejakande grenen av de autonoma beskriver bruket av våld enbart som en taktik bland många, ett medel för att uppnå ett mål. I denna film tycks våldet snarare vara ett självändamål.

Jihadisternas stridsskildringar är på en annan nivå än de höger- och vänsterextremas. Medan de senare inskränker sig till gatuslagsmål och kravaller, visar jihadisterna upp strider med automatvapen, bombattentat och dödsskjutningar med ingående närbilder på döda kroppar. De jihadistiska filmerna är ofta betydligt längre än de två andra miljöernas och innehåller därför mer varierat material. De rena stridssekvenserna kan dock återanvändas i förkortade och mer actionspackade filmversioner.²⁸³ Den religiösa inramningen har karaktären av predikningar som kan upplevas som betydligt mer långgrandiga än högerextremisternas och de autonomas kortare slagord.

---

²⁸² <http://www.bokcafet.se/?p=productsMore&iProduct=15> (hämtad 130221).

²⁸³ Sådana kortversioner har inte studerats i denna kartläggning.

8 Åtgärder mot våldsbejakande budskap på internet

Sammantaget visar kartläggningen att det finns en mångfald av strategier, mekanismer och processer som kan leda till radikaliserings och omfattandet av våldsbejakande budskap. Att försöka förhindra dessa var och en för sig är inte meningsfullt, varför förslagen till åtgärder ligger på en övergripande strukturell nivå med syfte att stärka individens förmåga att kritiskt värdera och tolka medierade budskap.

I direktiven för föreliggande studie definieras att Statens medieråd ska:

föreslå lämpliga åtgärder för att särskilt stärka unga i rollen som medvetna medieanvändare samt andra åtgärder för hur ett förebyggande arbete mot våldsbejakande beteende med kopplingar till antidemokratiska värderingar som förmedlas genom internet kan bedrivas. (Ju2011/6776/D)

Myndigheten ska inte ge förslag på hur våldsbejakande extremism kan bekämpas eller förebyggas, utan endast på hur motståndskraften mot sådana budskap kan stärkas. Vi ska inte heller förorda metoder för hur dessa budskap kan stoppas eller åtkomsten till dem försvåras, utan endast föreslå preventiva åtgärder mot att våldsbejakande beteende utvecklas till följd av kontakten med antidemokratiska budskap på internet. Att uppdraget att lämna åtgärdsförslag är begränsat innebär inte att de här lämnade förslagen kommer att ha begränsade effekter. Det finns mycket som talar för att förslagen att stärka barn och unga mot extremistisk propaganda genom en ökad satsning på undervisning i medie- och informationskunnighet även kan få positiva konsekvenser för deras möjligheter att delta i det demokratiska samtalet. Även om förslagen främst är ägnade att motverka att unga rekryteras till våldsamma extremistmiljöer, har vi valt ett holistiskt perspektiv på åtgärderna. Enligt vår bedömning går det inte att göra kirurgiska ingrepp som enbart siktar på att förebygga extremism; däremot går det att göra satsningar som ökar t.ex. ungas kognitiva färdigheter, deras kritiska och analytiska tänkande vilket därmed ger dem möjligheter att förstå sin omvärld och bli delaktiga i den demokratiska processen. På så sätt stärks delaktigheten och minskas den upplevelse av utanförskap som är en grogrund för all extremism.

8.1 Att begränsa våldsam extremism

Tore Bjørge beskriver nio olika metoder att förebygga kriminalitet i allmänhet och terrorbrott i synnerhet: att skapa normer mot kriminalitet, avskräckning genom straff, avväjning, inkapacitering av återfallsförbrytare, att skydda sårbara mål, att minska skadeverkningarna, att minska vinsterna av kriminalitet, att begränsa rekryteringen genom sociala åtgärder samt att rehabilitera dem som varit inblandade i kriminalitet (Bjørge 2011:24).

Inom ramen för denna rapportens uppdrag – antidemokratiska och våldsbejakande budskap på internet – är det strängt taget bara två av dessa punkter som är tillämpliga, att *skapa normer mot kriminalitet* samt att *begränsa rekryteringen genom sociala insatser*. Att skapa normer mot kriminalitet skulle i detta sammanhang kunna avse en slags demokratiskolning där individens normativa motstånd mot bruket av våld i antidemokratiska syften stärks:

De stora fördelarna med den normativa förebyggandemekanismen är att den jämfört med andra metoder är okontroversiell, icke-repressiv och bryter inte mot principer mot demokrati eller rättssäkerhet. Det handlar i hög utsträckning om generell socialisering och integration i samhället. (Bjørge 2011:27)

Sådana åtgärder har dock visat sig vara svåra att genomföra för statliga aktörer och har till och med visat sig kontraproduktiva, vilket diskuteras vidare nedan.

Att motverka rekrytering kan i detta sammanhang förstås som att unga med förmåga till källkritik, analytiskt och kritiskt tänkande blir mindre mottagliga för våldsbejakande och antidemokratisk propaganda. En person som kritiskt kan granska sådana budskap kan också genomskåda bristfällig argumentation och logiska luckor.

8.1.1 Närliggande uppdrag

Anledningen till att föreliggande uppdrag främst föreslår åtgärder avseende stärkt medie- och informationskunnighet står att finna i övriga delar av regeringens handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (Skr 2011:12:44). Två av de utredningar som ingår i handlingsplanen, *Utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet* samt *Utredningen för ett förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism* överlappar delvis detta uppdrag. För att undvika överlappande eller motstridiga åtgärdsförslag har arbetet med denna rapport koordinerats mot dessa två uppdrag.

Det första av uppdragen, *Utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet*, lämnade 2012 betänkandet *Främlingsfjenden inom oss* (SOU 2012:74). Detta skiljer sig från föreliggande uppdrag i tre viktiga avseenden. För det första behandlar *Främlingsfjenden inom oss* endast främlingsfientlighet, medan föreliggande kartläggning studerar våldsbejakande extremistiska budskap. För det andra är den främlingsfientlighet som man kartlagt inte alltid extrem eller våldsbejakande. Den har ofta formen av ”vardagsrasism”. Medan den del av befolkningen som har en starkt främlingsfientlig inställning i olika studier ligger mellan fem och tio procent är de ideologiska extremisterna långt färre (SOU 2012:74, sid 147). Många ger istället uttryck för en mindre extrem form av främlingsfientlighet – ungefär hälften av svenskarna uppger att de är negativt inställda till islam (Weibull 2012). För det tredje är föreliggande kartläggning centrerad kring förekomsten av våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet, medan den tidigare utredningen har ett bredare anslag som står fritt till medier i allmänhet och internet i synnerhet. Flera av de förslag som lämnats av *Utredningen om ett effektivare arbete mot*

främlingsfientlighet har som syfte att höja kunskapsnivån om främlingsfientlighet, t.ex. förslagen att informera om islamofobi och om främlingsfientlighetens historia i Sverige samt ett lärarlyft i mänskliga rättigheter (SOU 2012:74:331–334, 340–344). När det gäller våldsbejakande extremism har det emellertid visat sig att liknande informationsprojekt kan vara kontraproduktiva (se t.ex. Kundnani 2009, *Roots of violent radicalisation* 2012, RAN 2012). I Storbritannien genomfördes under 00-talet *Prevent*, ett stort centralstyrt projekt för att stävja våldsam jihadism. Det betraktas som ett misslyckande, då det i huvudsak tyckts ha fött misstänksamhet kring syftet med verksamheten. Många uppfattade projektet som ett verktyg för spioneri och underrättelseverksamhet. Flera bedömare menar att en större decentralisering med fler lokalt anknutna verksamheter jämte ett mindre uttalat fokus på en enda extremistisk miljö som problematisk är en lösning på dessa trovärdighetsproblem (Kundnani 2009, *Roots of violent radicalisation*:31–32, Thomas 2010).

Att statliga aktörer pekar ut vissa extrema åsikter som felaktiga får inte extremisterna att omvärdera dessa. Snarare stärks de i sin uppfattning, de konspirationsteorier om statens hemliga agenda som frodas i miljöerna bekräftas och de extrema grupperna kan enas i motståndet mot en gemensam fiende.

Om kunskaphöjande åtgärder ska kunna förebygga extremism måste de ta sikte på att höja färdigheter i att genomskåda propaganda genom ett mediekritiskt förhållningssätt, inte genom att hävda att vissa uppfattningar är sanna eller falska:

I miljöer där det frodas paranoia och konspirationsteorier kan statlig inblandning bli en dödskyss för oberoende lokala initiativ. (Stevens & Neumann 2009:43)

För att motverka extremism ska unga stärkas för att engagera sig politiskt och bidra till den demokratiska samhällsutvecklingen, vilket blir svårt om de upplever att deras åsikter och uppfattningar måste godkännas från ovan (Kundnani 2009). Samma resonemang kan tillämpas på de två förslag som utredningen lämnat med koppling till främlingsfientlighet i medierna, att Ungdomsstyrelsen får i uppdrag att ge ekonomiskt stöd till projekt eller verksamheter som syftar till att motverka främlingsfientlighet samt finansiera en quick response-funktion (SOU 2012:74, sid 334–339).²⁸⁴ Båda förslagen kan vara verksamma mot främlingsfientliga uppfattningar, men kommer från extremt håll sannolikt att uppfattas som statlig propaganda.

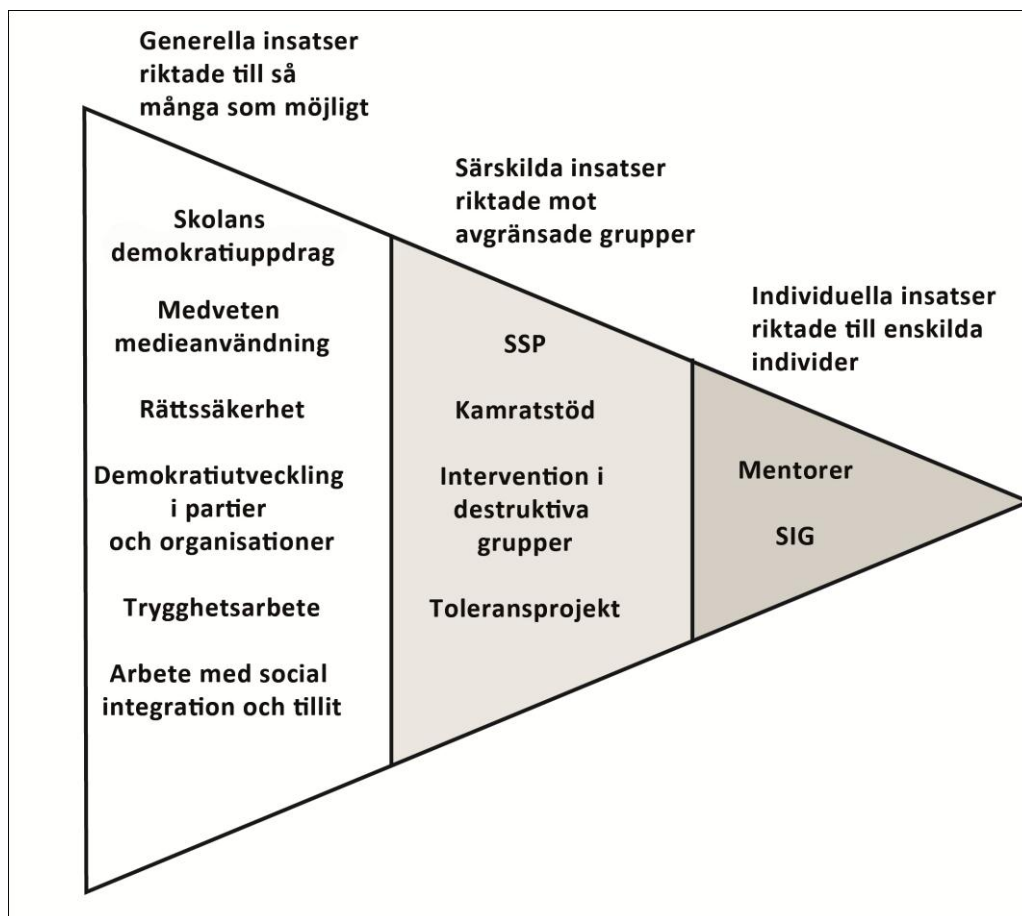
Det andra angränsande uppdraget i regeringens handlingsplan *Utredningen för ett förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism* avrapporteras först 13 december 2013. Föreliggande text har utarbetats under löpande kontakt med nämnda utredning. Den skiljer sig också från denna kartläggning i uppdragets

---

²⁸⁴ En quick response-funktion går ut på att när något – i det här fallet främlingsfientliga budskap – som kan ifrågasättas förekommer i medierna, ska man snabbt förse medier, organisationer och opinionsbildare på området med korrekta fakta och bakgrundsinformation.

omfattning. Medan föreliggande rapport endast behandlar budskap på internet, gäller *Utredningen för ett förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism* förekomsten av våldsbejakande extremism i sig. Medan Statens medieråds uppdrag endast har till mål att föreslå åtgärder för att stärka unga mot antidemokratisk propaganda, har *Utredningen för ett förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism* den bredare målsättningen att stoppa våldsbejakande antidemokratisk extremism över huvud taget. Det innebär att de kan lämna mer omfattande åtgärdsförslag än Statens medieråd.

Utredningen för ett förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism har gjort följande uppdelning av förebyggande åtgärder:

Figur 8.1. Förebyggande åtgärder mot extremism.²⁸⁵

De åtgärder som föreslås i denna rapport tillhör gruppen generella insatser riktade till så många som möjligt. Att stärka unga som medvetna medieanvändare är en bred satsning utan särskilda målgrupper eller ämnesområden. En satsning på ökad MIK kommer inte att hindra alla att attraheras av antidemokratiska

²⁸⁵ SSP = Skola, socialtjänst, polis i lokal samverkan SIG = Sociala insatsgrupper, ett projekt initierat av Rikspolisstyrelsen, som nu permanentats och drivs i samverkan med Socialstyrelsen. Båda projekten handlar om att förebygga livsstilskriminalitet bland unga.

miljöer. Andra åtgärder enligt ovanstående modell behövs därför för att fånga upp dem vars rekrytering och radikalisering inte kan förebyggas av ökad MIK.

8.1.2 Att utvärdera åtgärder

Åtgärder måste på något sätt utvärderas för att man ska kunna bedöma om de är framgångsrika, meningslösa eller kontraproduktiva. Åtgärder för att bekämpa våldsbejakande extremism utvärderas inte alltid och evidensbaserade utvärderingar är sällsynta. Problemet är att det är svårt, om inte omöjligt, att med säkerhet säga att det är en given åtgärd som resulterar i en eventuell nedgång av antalet aktörer inom en extrem miljö eller om det är effekter av andra faktorer: generella ideologiska strömningar, förändringar i demografi, ekonomi, arbetslöshet osv. En sådan nedgång kan också bero på att en ledande gestalt inom en extrem miljö lämnat denna. Särskilt problematiskt är det att utvärdera förebyggande åtgärder eftersom de har till syfte att förhindra att en oönskad utveckling äger rum. Måttet på att en åtgärd är framgångsrik är att något *inte* inträffar – och man kan aldrig med säkerhet påstå att detta något, den oönskade utvecklingen, hade ägt rum *utan* de förebyggande åtgärderna. De åtgärdsförslag vi presenterar nedan är på det hela taget omöjliga att utvärdera på ett sådant sätt att man med säkerhet kan uttala sig om de bidrar till att minska rekryteringen till extrema och våldsbejakande rörelser. Däremot bör det gå att utvärdera i vilken utsträckning de bidrar till att öka barns och ungas kritiska och analytiska förmågor att förstå budskap förmedlade på internet i allmänhet och antidemokratiska och våldsbejakande budskap i synnerhet.

8.2 Att hindra mediepåverkan

När påverkan av medierade budskap ska förhindras kan detta ske på tre olika sätt, genom att: *begränsa förekomsten av budskap, förhindra åtkomsten till budskap* respektive *stärka mottagarnas motståndskraft mot budskap*. Även om denna rapport endast ska lämna förslag avseende den tredje av dessa, finns det anledning att kort diskutera vad samtliga typer av åtgärder kan innebära. Med undantag för lagstiftning och polisiära ingripanden kan samtliga dessa åtgärder utföras såväl av offentliga aktörer som av representanter för civilsamhället (Bailey 2007).

8.2.1 Att begränsa förekomsten av budskap

Förekomsten av budskap kan begränsas av såväl statliga aktörer som av företrädare för civilsamhället.

Att staten genom olika åtgärder försöker se till att en viss typ av budskap över huvud taget inte existerar är en repressiv åtgärd som innebär en begränsning av yttrandefriheten. Den mest extrema formen av sådana begränsningar är censur, att alla budskap måste förhandsgranskas och godkännas innan de tillåts nå allmänheten. Det är en form av yttrandefrihetsbegränsning som hör hemma i totalitära stater och inte i

demokratier. Däremot finns det redan andra former av yttrandefrihetsbegränsningar i svensk lagstiftning som kan tillämpas på delar av materialet i denna kartläggning.²⁸⁶

Lagen om hets mot folkgrupp, (Brb 16 kap 8 §) förbjuder hot eller att uttrycka missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning och torde vara tillämplig på delar av materialet i denna kartläggning.

För att kunna åtala någon måste man veta vem som ansvarar för det potentiellt brottsliga uttalandet. Många av webbplatserna i denna kartläggning saknar ansvarig utgivare, vilket gör att de saknar tryckfrihetsrättsligt skydd. Det innebär också att det inte alltid går att finna någon att lagföra. Även då en ansvarig utgivare lagförts har den önskade effekten uteblivit. Exempelvis har den ansvarige utgivaren för nordfront.se dömts för hets mot folkgrupp åtminstone två gånger, vilket inte hindrat webbplatsens fortlevnad.

Ett annat problem med lagstiftningsåtgärder av denna typ är att många av de webbplatser som skulle kunna bli föremål för åtal fysiskt befinner sig i andra länder, företrädesvis sådana med en mer liberal lagstiftning avseende hets mot folkgrupp.

Lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor (SFS 1998:112, ”BBS-lagen”) stipulerar att material som kan betraktas som uppvigling, hets mot folkgrupp, barnpornografi eller olaga våldsskildring måste tas bort av den ansvarige för webbplatsen. Anders R. Olsson konstaterar dock i rapporten *Yttrandefriheten på nätet. En guide om gränserna för det tillåtna på nätet* (2009) att lagen inte är tydlig med vilka tidsramar som avses:

[...] så mycket står klart att den som äger eller sköter den elektroniska anslagstavlan måste göra vissa ansträngningar för att hålla den ren från de uppräknade brotten. Han/hon måste regelbundet ägna åtminstone någon tid åt att läsa och kontrollera vad andra publicerar. Skulle någon tipsa om att något brottsligt har dykt upp på webbplatsen är den ansvarige skyldig att undersöka saken snabbt. (Olsson 2009:69)

De svenska webbplatserna i denna studie har också anpassat sitt material så att det sannolikt faller inom lagens ramar. Att skärpa någon eller några av de lagar som reglerar hets mot folkgrupp, olaga hot, förtal eller uppvigling är alltför långtgående åtgärder för att kunna diskuteras inom ramen för denna rapport. Begränsningar av yttrandefriheten riskerar att få oönskade konsekvenser. Genom att inskränka de grundlagsskyddade yttrande- och informationsfriheterna för att värna demokratin riskerar man att själv skada det man tänkte skydda.

---

²⁸⁶ Åtal kan t.ex. väckas mot internetpublicerat material för brott mot medborgerlig frihet (Brb 18 kap 5 §), förolämpning (Brb 5 kap 3 §), förtal (Brb 5 kap. 1 & 2 §§), hets mot folkgrupp, (Brb 16 kap 8 §), olaga hot (Brb 4 kap 5 §), hot mot tjänsteman (Brb 17 kap 1 §), uppvigling (Brb 16 kap 5 §), övergrepp i rättssak (Brb 17 kap. 10 §). När dessa åtalpunkter utgör yttrandefrihetsbrott återfinns de i TF 7 kap 4 §.

Strategiska åtal av enskilda individer som driver webbplatser skulle kunna ha en avskräckande effekt, men har i extremistiska sammanhang inte visat sig verkningsfullt. (Stevens & Neumann 2009:25–27). I Storbritannien har insatserna på internetområdet har främst gällt försök att stänga webbplatser och/eller åtala utgivarna bakom dem, vilket inte har varit framgångsrikt för en minskning av de budskap man velat stoppa (Roots of violent radicalisation:23–26). Möjligen skulle den typ av hot och hat som anförs i kommentarfält eller i privatmejl till journalister och debattörer kunna stävjas till följd av den avskräckningseffekt åtal kan föra med sig, men det är inte sannolikt att företrädare för de extrema miljöerna skulle påverkas av detta.

Ytterligare en modell för att begränsa förekomsten av antidemokratiska och våldsamma budskap på internet är s.k. hotlines. International Network Against Cyberhate (INACH) grundades 2002 med syfte att bekämpa diskriminering på internet. Deras huvudsakliga metoder är att göra anmälningar till de webbhotell eller tjänsteleverantörer som upplåtit plats åt diskriminerande material. I många fall finns det förbud mot sådant material i användaravtalen, varför det plockas bort efter anmälan. I de fall det finns legislativt utrymme, polisanmäler man också material. INACH finns idag i 19 länder, svensk nod i nätverket är Diskrimineringsbyrån i Uppsala. Man kan se det som en användardriven självreglering – att användarna skärper kraven på dem som tillhandahåller tjänsterna. Utan att förringa INACH:s insatser på området kan man dock konstatera att deras verksamhet sträcker sig bortom de extremistiska och våldsbejakande budskapen. Bland de Facebooksidor de agerat mot finns bl.a. grupper som sprider smaklösa skämt om cancer och döda spädbarn.²⁸⁷ Det finns också anledning att anta att denna strategi endast fungerar mot webbtjänster i den breda mittfåran som är måna om sitt renommé. Extremistiska webbplatser och forum eller diskussionsforum där själva grundidén är att allt ska få sägas, t.ex. Flashback, tar i regel inte bort inlägg efter anmälningar.

8.2.2 Att förhindra åtkomst till budskap

I stället för att försöka hindra att oönskade budskap förekommer på internet, kan man försöka hindra åtkomsten genom filtrering eller blockering. Internetfiltrering kan beskrivas som att ”en aktör med tekniska metoder försöker blockera flöden av specifik information som en annan aktör tillgänglig gör för alla eller kommunicerar till några via Internet.” (Olsson 2010:19). Det finns flera olika typer av filtrering. *IP-filtrering* innebär att de internetoperatörer som tillhandahåller nättillgång blockerar vissa IP-adresser. I Sverige finns genom en frivillig överenskommelse mellan internetoperatörerna en sådan blockering av webbplatser med misstänkt barnpornografiskt innehåll. Rikskriminalpolisen tillhandahåller en spärrlista över sådana webbplatser och de flesta större svenska internetoperatörer använder listan. *Innehållsfiltrering*

---

²⁸⁷ <http://www.inach.net/news.php?en/2012-08>

eller *dynamisk filtrering* är tekniska lösningar där programvaror blockerar webbplatser eller delar av webbplatser efter att ha analyserat innehållet (Stevens & Neumann 2009:16–18). Denna innehållsanalys gäller i regel förekomsten av vissa nyckelord och ibland även bildanalys. Det finns t.ex. filtreringsprogram som kan känna igen nakenbilder. De flesta kommersiella filtreringsprogram för hemmabruk innehåller både IP-filtrering och innehållsfiltrering.

Filtrering kan ske på flera olika nivåer. På central nivå blockerar internetoperatören tillgången till material för alla användare. På lokal nivå kan man installera filterprogram på t.ex. skolor, arbetsplatser eller bibliotek. På privat nivå får användarna (eller kanske snarare användarnas föräldrar) själva installera filter på datorerna i hemmet. Ett av de största problemen med filtreringslösningar är att de oavsett teknik leder till överblockering. IP-filtrering innebär att hela webbplatser blockeras, även de delar som inte innehåller oönskade budskap. Programmen som innehållsfiltrerar är helt okänsliga för sammanhang – blotta förekomsten av vissa ord eller bilder gör att material kan blockeras. RFSU, Riksförbundet för sexuell upplysning, har rapporterat att deras webbplats blockerats av flera internetfiltreringsprogram och om ett innehållsfilter mot extremistisk propaganda skapades, skulle denna rapport sannolikt fastna i det.

Med nuvarande lagstiftning är det i princip omöjligt för myndigheter att besluta om att filtrera innehåll.

TF [Tryckfrihetsförordningen] förbjuder förhandscensur. Ingreppet mot brottsliga yttranden får enligt TF och YGL [Yttrandefrihetsgrundlagen] alltså bara ske i efterhand. Att på en myndighets order eller initiativ filtrera bort yttranden så att de inte kan nå mottagare vore knappast förenligt med detta förbud mot i förväg lagda hinder för spridning. (Olsson 2011:85)

Att barnpornografi trots detta kan filtreras beror på att barnpornografi inte skyddas av TF eller YGL och att internetoperatörerna frivilligt blockerar webbplatser enligt Rikskriminalpolisens spärllista. Ett liknande förfarande avseende politiska eller religiösa budskap skulle vara grundlagsvidrigt. Det hindrar inte att privata aktörer – internetoperatörerna – skulle kunna blockera material på eget bevåg. Man kan dock fråga sig på vilka grunder och med vilka konsekvenser sådan filtrering skulle kunna genomföras. De hittills beskrivna åtgärderna för att begränsa förekomst och återkomst av antidemokratiska och våldsbejakande budskap är inte oproblematiska om staten utför dem i en demokrati.

8.2.3 Att stärka användarnas motståndskraft

Att stärka motståndskraften mot antidemokratiska och våldsbejakande budskap innebär att förse medieanvändarna med kognitiva förmågor som reducerar budskapens attraktionskraft. Syftet är att stärka användarnas förmåga att kritiskt värdera, analysera och förstå såväl online- som offlinematerial, att lära barn och unga att ifrågasätta och jämföra olika informationskällor, ta del av oberoende undersökningar och kunna värdera texter, ljud- och bildmaterial (Stevens & Neumann 2009:38). Den internationella benämningen på dessa förmågor är *Media literacy*. I Sverige har det omväxlande översatts till mediekunskap, mediepedagogik, medielitteracitet m.m. I en nyligen publicerad läroplan från UNESCO (Carlsson 2013)

lanserades begreppet Medie- och informationskunnighet (MIK). Det är inom detta område som samtliga åtgärdsförslag läggs fram.

I Framtidskommissionens slutrapport *Svenska framtidsutmaningar* menar man att tre faktorer har betydelse för att människor kan hålla sig korrekt informerade genom medieanvändning: de måste ha *möjligheter* att ta del av medieutbudet, de måste ha *motivation* att göra det och inte minst måste de ha *förmåga* att förstå och tillgodogöra sig innehållet. (Ds 2013:19 sid. 180)

I dagens informationssamhälle är det centralt att medborgarna är medie- och informationskunniga: att de kan finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och kontexter. Av särskild vikt i detta sammanhang är förmågan att förhålla sig kritisk och ifrågasättande och kunna analysera olika typer av medietexter i ett allt större och mer diversifierat medielandskap. Framtidskommissionen uttrycker informationssamhällets paradox:

Internets och medielandskapets expansion har inte bara ökat tillgången till information och gett människor bättre möjligheter att kommunicera med varandra och nå ut med sina budskap. Den har också ökat tillgången till desinformation och näthat. Aldrig har det varit lika enkelt att bli informerad. Aldrig har det varit lika enkelt att bli desinformerad. (Ds 2013:19 sid. 184)

Med en allt mer omfattande medieanvändning i allt yngre år är det också av största vikt att barn och unga får lära sig dessa förmågor tidigt. Idag innebär läs- och skrivförmåga inte längre bara att kunna läsa och skriva. I det samtida medielandskapet har gränserna mellan text och bild och mellan producent och konsument blivit otydliga och man kan tala om att det som krävs av medborgarna är en form av multilitteracitet. Med tanke på att medieanvändningen blir allt mer omfattande i allt lägre åldrar är detta också något som bör finnas i skolundervisningen så tidigt som möjligt för att säkerställa en instinktiv källkritisk hållning:

Till en mer traditionell läs- och skrivkompetens kan idag således fogas en digital kompetens, samt en textkompetens som innefattar förmågan att hantera texter inom olika genrer och praktiker. (Adelmann m.fl. 2013:62)

Kartläggningar av samtida våldsamt extremism framhåller internet som ett mycket viktigt eller till och med det viktigaste verktyget för rekrytering och radikaliserings. Man konstaterar också behovet av främjande åtgärder för en kritisk användning av internet och sociala medier (se t.ex. Center on Global Counterterrorism Cooperation 2012, *Roots of violent radicalisation*, Metoder i arbetet med radikaliserings 2012, SOU 2012:74 sid. 291).

Den brittiske extremistforskaren Jamie Bartlett formulerar det så här:

Mycket av den information som ser väldigt trovärdig och exakt ut – och folk tenderar att bedöma det utifrån webbplatsernas estetik – är fullständig bluff, men det lär vi oss inte i skolan eftersom det har uppstått så

snabbt. Man får inte lära sig att kritiskt värdera internetbaserat innehåll och jag anser att det är ett av största problemen vi står inför just nu. (Roots of violent radicalisation:25)

I *Främlingsfjenden inom oss* konstaterades att källkritiska kompetenser idag är centrala:

Information har blivit lättare tillgänglig än någonsin, men den når oss också mer osorterat än tidigare.[...] Det är därför viktigt att fråga sig vem som står bakom den information man nås av. Vilken är originalkällan? Kan man lita på författaren? Är författaren välkänd? Något slags expert? Vilka källor har författaren använt sig av? Är referenserna kända? Har andra länkat till dokumentet i fråga? Vilka? (Hultén et al 2007:89–90). Frågorna är många. Skolan har en oerhört viktig uppgift när det gäller att träna upp ett källkritiskt förhållningssätt. (SOU 2012:74; 291)

Många röster framhåller alltså ökade satsningar på MIK i allmänhet och källkritiska förmågor i synnerhet som en central åtgärd för att förebygga våldsam extremism. Trots detta har, såvitt vi vet, inga större sådana projekt genomförts vare sig i Sverige eller internationellt. Satsningar på MIK-undervisning behöver inte ha extremismstävande mål för att genomföras. På ett mer övergripande policyplan har EU-kommissionen slagit fast att:

Det är en förutsättning för demokrati att medborgarna deltar aktivt i samhällslivet och mediekunskap skulle ge dem de färdigheter som de behöver för att förstå det dagliga flödet av information som sprids genom ny informationsteknik. [...] Mediekunskap betraktas i dag som en av de viktigaste förutsättningarna för ett aktivt och fullvärdigt medborgarskap och för att förebygga och minska risken för utestängning från samhällslivet. (2009/625/EG)

UNESCO menar i *Medie- och informationskunnighet i nätverksambället* att jämte en demokratisk konstitution och fria medier är medie- och informationskunniga medborgare en av förutsättningarna för en fungerande demokrati:

Om människor ska stärkas i sin roll som medborgare måste gemensamma ansträngningar göras för att utveckla MIK, som ett sätt att bidra till individens kritiska och kommunikativa förmågor. Då blir det möjligt att använda medier och kommunikation både som redskap och som ett sätt att ge uttryck för processer som speglar samhällsutvecklingen och samhällsförändringar. Det bidrar också till att förändra det dagliga livet till det bättre och till att stärka människors möjligheter att styra över sina liv. (Carlsson 2013:46)

Professor Ulla Carlsson formulerar det i sin inledande text i *Medie- och informationskunnighet i nätverksambället* att målen för en framgångsrik MIK-undervisning är två: ”att maximera möjligheterna och att minimera riskerna i den digitala mediekulturen.”(Carlsson 2013:8).

8.3 Vad är medie- och informationskunnighet?

Traditionellt har man skiljt *media literacy*, som avser förmågorna att förstå och använda medier, från *information literacy*, som fokuserar på hur man kan söka, processa och använda information. I UNESCO:s ramverk har man valt att slå samman dessa kompetensområden till medie- och informationskunnighet (Carlsson 2013). Det finns pedagogiska vinster i denna sammanslagning då de båda områdena i hög

utsträckning överlappar varandra. De förändringar i medie- och informationslandskapen som följer på digitalisering och internet gör också att det blir allt svårare att skilja dem åt; mycket av den information vi möter på internet kan tyckas vara medieinnehåll, men är i själva verket information från databaser eller arkiv. Frågan är i vilken utsträckning mediebegreppet som sådant fyller någon funktion på internet: är information som förekommer på en personlig blogg, på Facebook väsensskild från information publicerad på en dagstidnings webbplats eller svt.se? Det kan finnas skillnader i organisation och avsändarnas syften, men frågan är i vilken utsträckning användaren uppfattar dessa. Utan utvecklade färdigheter i MIK, gör hen det sannolikt inte alls. Att förhålla sig kritiskt till medier och information ses ofta som synonymt med källkritik, men MIK inbegriper mer än detta. I *Medie och informationskunnighet i nätverkssambället* urskiljer man följande förmågor som centrala i MIK:

Mediekunnighet

Förstå mediernas roll och funktion i ett demokratiskt samhälle.	Att veta vilka förutsättningar som krävs för att medier ska kunna uppfylla sina funktioner.	Kunna kritiskt värdera medieinnehåll utifrån mediernas funktioner.	Förmåga att använda medier för att kunna uttrycka sig och delta i den demokratiska processen.	Använda färdigheter som krävs för att producera eget medieinnehåll.
---	---	--	---	---

Informationskunnighet

Definiera och beskriva informationsbehov.	Söka och använda information.	Bedöma information.	Sortera information.	Använda information på ett etiskt hållbart sätt.	Förmedla information.	Använda IKT-färdigheter som krävs för att processa information.
---	-------------------------------	---------------------	----------------------	--	-----------------------	---

För att en stärkt satsning på MIK ska kunna komma så många som möjligt tillgodo bör den ske på skoltid. Det ideala vore att alla lärare hade fullgod utbildning i MIK, men då så inte är fallet kan externa aktörer behöva anlitas för att sköta MIK-undervisning av elever och fortbildning av lärare. Runt om i landet finns kompetenta lokala och regionala aktörer som med rätt ekonomiska förutsättningar skulle kunna göra omfattande insatser.

I de nyligen omarbetade läroplanerna för grundskolan (LGR 11) och gymnasiet (GY 11) har skrivningarna om inslagen av medier i undervisningen fått en mer framträdande plats än tidigare. Det har dock framförts kritik mot att läroplanerna i detta sammanhang fokuserar alltför starkt på traditionella kommunikativa färdigheter, medan kompetenser centrala i internetkommunikation glömts bort:

[...] man kan konstatera att de nu gällande läroplanerna *Lgr 11* och *Gy 11* snarast trycker ännu hårdare på lyssna, tala, läsa och skriva än tidigare, men att seende och gestaltande fortfarande behandlas minst sagt styvmoderligt. (Adelmann 2013:59)

Det tar tid att tillämpa nya läroplaner i den praktiska undervisningen och skrivningarna i LGR 11 OCH GY 11 borde vara tillräckliga för att säkerställa en god MIK-undervisning för alla – under förutsättning att de implementeras. I nuläget är dock så inte fallet. En undersökning om it-kompetens och it-användning i skolan visade nyligen att 31 % av eleverna i årskurs 7–9 inte får någon undervisning i källkritik på internet alls (Skolverket 2013:61). På gymnasiet står 22 % av eleverna helt utan sådan undervisning. Andelen elever som fått lära sig källkritik har dessutom sjunkit med 8 % i båda grupperna jämfört med en liknande studie från 2009. Lärarna efterlyser också fortbildning på området: 41 % av grundskollärarna och 34 % av gymnasielärarna uppger att de har ett ganska stort eller mycket stort behov av kompetensutveckling i källkritik (Skolverket 2013:64). Källkritik inbegriper långt mer utöver att ange var något är publicerat. Limberg (2013) skiljer mellan åtminstone fyra huvudsakliga källkritiska ansatser för att undersöka en källas trovärdighet (Limberg 2013:71). Värt att notera är att den ovan refererade undersökningen från Skolverket endast kartlägger elevers och lärares tekniska och källkritiska färdigheter. Hur det står till med de övriga kompetenser som ingår i UNESCO:s definition av MIK behandlas inte i rapporten.

En framgångsrik satsning på MIK som förebyggande åtgärd mot våldsbejakande och antidemokratiska budskap ska inte fokusera på just dessa frågor. Att bedriva en medieundervisning som fokuserar på extrema budskap på internet skulle eleverna sannolikt uppfatta som ideologisk skolning, att staten pekar ut vilka ideologier som är rätt och vilka som är fel och därmed riskera att bli kontraproduktiv. En klokare strategi är ett brett anslag där man kan kritiskt analysera olika genrer; dagspress, reklamfilm, olika typer av tv-program, sociala forum på internet etc. Man kan även arbeta med politisk propaganda – såväl extremistisk som riksdagspartianknuten – men då som en typ av mediematerial bland andra. Genom att eleverna själva får förstå hur budskap är konstruerade, vilka ideologiska syften som ligger bakom och vad dessa ideologier innehåller kan de identifiera bristande argumentation och faktaunderlag – inte genom att vuxensamhället talar om för dem att budskapen är fel. En individ som ser världen i svartvitt börjar inte betrakta den annorlunda bara för att någon påstår att det finns gråskalor. Att se nyanser är en förmåga som individen själv måste utveckla och en väl genomförd MIK-strategi kan underlätta denna lärandeprocess.

En satsning på MIK kan stärka elever mot extrema budskap genom att ge dem möjligheter att utveckla ett källkritiskt förhållningsätt; att kunna identifiera motstridiga och osammanhängande argument, förstå hur propaganda är uppbyggd och förstå hur extremister omformar samtida händelser till att passa deras egna syften. En omfattande del av extremistmiljöernas budskap består av starkt vinklade eller falska fakta och nyheter. Därför bör en satsning på medie- och informationskunnighet hos barn och unga kunna stärka

deras förmåga att genomskåda sådana budskap och kan, kort sagt, stärka deras motståndskraft mot extrema och våldsbejakande budskap.

En ökad satsning på MIK kan också föra med sig andra effekter som kan stärka demokratin. Som det redan konstaterats av bl.a. EU-kommissionen och UNESCO medför en ökad MIK också ökade möjligheter för medborgarna att delta i den demokratiska processen, både genom förmågorna att förstå mediernas roll och olika medieuttryck och genom att själva kunna uttrycka sina åsikter i olika mediala genrer. Att redan tidigt arbeta för barns möjligheter att förstå detta informationssamhälle och även kunna ge uttryck för sina åsikter som medborgare i detta samhälle kommer att minska riskerna för utanförskap, marginalisering och – i slutänden – extremism.

Vid sidan av de demokratiska vinsterna finns ytterligare fördelar med stärkt MIK-undervisning. Den fullständiga titeln på rekommendationen från EU-kommissionen är *Kommissionens rekommendation av den 20 augusti 2009 om mediekunskap i den digitala miljön för en mer konkurrenskraftig audiovisuell industri och innehållsindustri och för ett kunskapssamhälle för alla*, vilket pekar mot att konkurrenskraft ses som minst lika viktigt som att kunskapssamhället är för alla. I samma anda har UNESCO:s ramverk för lärarutbildningen har beskrivits som:

[...] i första hand som ett dokument för demokrati, fred och samförstånd mellan medborgare, men en ökad medie- och informationskunnighet hos lärare och elever har betydelse också för framtidens arbetsmarknad och global konkurrens. (Forsman 2013:77)

Ökad MIK-undervisning är ingen universallösning för att stoppa extremismen. Men det är sannolikt en förhållandevis resurseffektiv metod att motverka uppkomsten av våldsam extremism som dessutom kan få många positiva bieffekter.

Det är dock centralt med ett helhetsgrepp på problemet: ensidiga insatser som endast fokuserar på ideologi eller sociala insatser är dömda att misslyckas (Tackling Extremism: De-Radicalisation And Disengagement:22). På samma sätt har det visat sig svårt att hjälpa personer som hamnat i våldsamma extremistmiljöer med enstaka åtgärder. En kombination av ideologiarbete och förbättringar av individens personliga omständigheter, familjerelationer och sociala band tycks vara mest effektivt (Bjørge & Horgan 2009:4). De jihadistiska budskapen intar här en särställning då de i hög utsträckning närs av internationella konfliktsituationer som inte påverkas av sociala åtgärder i Sverige. Icke desto mindre blir all medierad rapportering om dessa konflikter föremål för tolkning när den mottas av en svensk publik. Extremisternas rapportering om konflikterna är dessutom starkt vinklad för att stödja deras världsbild. En ökad satsning på MIK kan alltså vara av stor betydelse även då själva grundproblematiken ligger utanför en svensk kontext.

För att MIK ska kunna fungera som en verksam metod måste det dock ses som något viktigt i sig själv – inte bara som ett verktyg för att bekämpa extrema idéer.

8.4 Åtgärdsförslag

Som ett led i regeringens *Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism* fick Statens medieråd den 29 maj 2013 i uppdrag att ”ta fram ett digitalt utbildningsmaterial som syftar till att öka ungas medie- och informationskunnighet och därigenom stärka dem mot antidemokratiska budskap på internet och i sociala medier som uppmanar till våld och hot för en politisk eller ideologisk sak” samt ”kartlägga vilka aktörer som är verksamma inom området för medie- och informationskunnighet och inventera det pedagogiska material som finns på området.” (Ju2013/3289/D) Justitiedepartementet har kontinuerligt informerats om de rön som föreliggande kartläggning gett. Denna avrapportering ligger till grund för det nya uppdraget. Statens medieråd ser detta som två viktiga åtgärder, men då uppdraget redan är effektuerat diskuteras det inte vidare här.

Statens medieråd har sex förslag till åtgärder, två korttidsförslag som omgående kan sättas i verket, två förslag som på längre sikt kan garantera en breddad och fördjupad MIK-undervisning för eleverna i landets alla skolor samt två förslag som syftar till att stärka kunskapsläget avseende rekrytering till extremmiljöer och MIK som didaktiskt verktyg.

Förslag: Ungdomsstyrelsen får i uppdrag att administrera ekonomiskt stöd till befintliga MIK-verksamheter på lokal och regional nivå i syfte att sprida goda exempel. Beslut om stöd fattas av en särskild expertgrupp ledd av Statens medieråd i samverkan med Ungdomsstyrelsen. För ändamålet avsätts 15 mkr fördelat på 3 år.

Runt om i landet finns olika lokala och regionala MIK-initiativ. Dessa bedrivs ibland inom ramen för skolan, men också av ideella föreningar eller som regionala resurscentra med stöd från kommuner och landsting. De verksamheter som Statens medieråd har varit i kontakt med är eniga om vad de huvudsakliga problemen med att bedriva medie- och informationskunnighet idag är: behoven är stora både hos skoleleverna och hos de lärare som behöver fortbildas för att kunna arbeta med MIK i skolan, men resurserna alltför små. På kort sikt skulle ekonomiskt stöd till redan befintliga verksamheter kunna resultera i såväl ökad lärarkompetens som mer spridd verksamhet riktad direkt till barn.

En av de viktigaste insatserna för att motverka extremism på internet är att utveckla och sprida ”motberättelser” (*counter-narratives*) på nätet. Sådana kan ta tre uttryck: budskap som dissekerar den extremistiska ideologin och visar på logiska fel, faktafel eller inbördes motsägelser, budskap som satiriserar eller på annat sätt underminerar deras trovärdighet samt budskap som erbjuder positiva alternativ

(Institute for Strategic Dialogue 2011:9). Av tidigare diskuterade trovärdighetsskäl är det av yttersta vikt att sådana initiativ inte bedrivs som centralstyrda statliga kampanjer. De redan befintliga lokala verksamheterna är alltså betydligt bättre lämpade att sprida sådana motberättelser än en större statlig aktör. En större anslagsgivare som kan ge mindre summor pengar till ett stort antal lokala projekt har större förutsättningar att åstadkomma positiva förändringar än ett mindre antal centraliserade och välfinansierade projekt. Dels gör det inget om några av de små projekten misslyckas, dels har större, rika projekt svårare att uppfattas som trovärdiga i lokalsamhället (Stevens & Neumann 2009:44–45).

Om välfungerande lokala och regionala MIK-aktörer ges ökat ekonomiskt stöd kan dessa sprida sina goda exempel i vidare kretsar, fungera som inspirationskällor för aspirerande verksamheter och sprida kunskap om metoder för MIK-arbete. För att projekten ska ha möjlighet att långsiktigt planera och bygga upp en utökad verksamhet bör stödet löpa över åtminstone 3 år. De projekt som beviljas stöd bör också kontinuerligt utvärderas avseende didaktiska metoder och pedagogiska resultat för att kunna identifiera och vidareutveckla särskilt effektiva metoder.

Statens medieråd fick den 25 april 2013 ett särskilt uppdrag av regeringen att kartlägga de olika aktörer som på nationell, regional och lokal nivå arbetar med MIK och att inventera vilka utbildningsmaterial som finns och vilka som behöver utvecklas (Ju2013/3289/D). Myndigheten är därför särskilt lämpad att leda den grupp av experter som kan besluta vilka verksamheter som är mest betjänta av ekonomiskt stöd.

<p>Förslag: En för ändamålet lämpad myndighet får i uppdrag att utarbeta en strategi för att koordinera de olika aktörer som arbetar med medie- och informationskunnighet på nationell, regional och lokal nivå.</p>

Bara inom myndighetssfären finns många aktörer inom området. Förutom Statens medieråd har följande myndigheter verksamhet som på olika sätt berör MIK: Skolverket, Universitetskanslerämbetet, Konsumentverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Ungdomsstyrelsen, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Datainspektionen, Post- och telestyrelsen, Rikskriminalpolisen, Svenska filminstitutet samt alla landets universitet och högskolor. Även utanför myndighetsvärlden finns ett antal nationella aktörer: Sveriges kommuner och landsting, UR, Nordicom, Surfa lugnt och Mediekompass. På regional och lokal nivå är det långt fler som arbetar med MIK – privata och kommunala skolor, kulturskolor, bibliotek och föreningsliv. Koordinationen mellan alla dessa aktörer är i bästa fall svag och i regel obefintlig. Den internationella forskningen på området betonar också vikten av samordnade insatser inom MIK-området för att nå resultat:

Självfallet kan inte detta ge omedelbara resultat, I det långa loppet är det dock få åtgärder som är viktigare för att underminera de extremistiska budskapens dragningskraft, varför en övergripande strategi med samordnade insatser från alla berörda parter är viktig. (Stevens & Neumann 2009:40)

En koordinering av de olika MIK-aktörerna skulle kunna förbättra resultaten av insatserna och sänka kostnaderna, då en del av verksamheterna idag överlappar varandra. Eftersom Statens medieråd redan har uppdraget att kartlägga och inventera dessa verksamheter, är myndigheten väl lämpad att utföra koordinationsuppdraget.

Förslag: Skolverket bör få i uppdrag ta fram stödmaterial till läroplanerna LGR 11 och GY 11 som ger exempel på hur lärare kan undervisa i MIK i grundskolan och på gymnasiet.

Som tidigare konstaterats står nästan var tredje högstadieselev utan undervisning i källkritik och fyra av tio lärare upplever behov av kompetensutveckling på området. Skolverket arbetar just nu med att ta fram ett kommentarmaterial till de delar av kunskapskraven för årskurs 6 i olika ämnen (svenska, biologi, historia och religionskunskap) som berör elevers förmåga att bedöma källors användbarhet. Det finns också planer på att utifrån kommentarmaterialet ta fram ett stödmaterial som ger exempel på hur lärare kan undervisa för att stödja utvecklingen av elevernas förmåga att värdera källor och information på ett kritiskt sätt. Framtagandet av sådant material är av avgörande betydelse för att läroplanernas skrivningar om mediernas roll i undervisningen implementeras. I skrivande stund planeras sådant material endast för årskurs 6. I skolverkets rapport *It-användning och It-kompetens i skolan* konstateras att det föreligger stora behov avseende undervisning i källkritik hos såväl elever som lärare. Givet detta bör Skolverket få i uppdrag att ta fram motsvarande material för samtliga årskurser i grundskolan och för gymnasiet.

Förslag: Medie- och informationskunnighet ska vara ett obligatoriskt inslag i lärarutbildningen. En utredning tillsätts med uppdrag att föreslå nya skrivningar i Högskoleförordningen i syfte att MIK blir obligatoriskt på utbildningarna av grundskole- och gymnasielärare.

För att elever ska få en bred MIK-undervisning krävs lärare som fått lära sig undervisa i detta. I Högskoleförordningen stipuleras vad som måste ingå i landets olika universitets- och högskoleutbildningar. Det finns en mening i Högskoleförordningen som kan tolkas som att MIK är något som ska förekomma i lärarutbildningen. Studenterna ska efter genomgången utbildning:

[...] visa förmåga att säkert och kritiskt använda digitala verktyg i den pedagogiska verksamheten och att beakta betydelsen av olika mediers och digitala miljöers roll för denna. (Högskoleförordningen 1993:100 Bilaga 2)

Denna skrivning gäller den roll digitala verktyg, medier och digitala miljöer spelar i den pedagogiska verksamheten i stort. Här avses inte att en utbildad lärare ska kunna undervisa om medier och digitala verktyg, utan att de ska *använda* dem i undervisningen, oavsett vilket ämnet är.

Högskoleförordningen anger alltså endast minimikraven på lärarutbildningarna. Landets lärarutbildningar utformar sina egna kursplaner, vilka varierar från lärosäte till lärosäte. Att gå igenom dessa med avseende

på inslagen av utbildning i medie- och informationskunnighet inom ramen för denna rapport är ogörligt. En sökning på utbildningsportalen *Studentum* visar att ämneslärarutbildning bedrivs vid nitton olika lärosäten i landet. Inslagen av MIK i lärarutbildningen tycks dock variera stort från högskola till högskola. För att säkerställa att landets nyutexaminerade lärare har fullgod kompetens inom området föreslås att en utredning tillsätts med uppdrag att föreslå nya skrivningar i Högskoleförordningen så att MIK blir ett obligatoriskt inslag på utbildningarna av grundskole- och gymnasielärare.

Förslag: Regeringen avsätter medel för forskning om hur våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet mottas och tolkas av unga människor (t.ex. genom Vetenskapsrådet). För att ytterligare kunna utveckla metoder för att förebygga våldsam extremism behövs systematisk receptionsforskning om hur publiken för budskapen tar emot dem.

Föreliggande studie utreder endast förekomst av budskap och hur dessa budskap ser ut. Hur barn, ungdomar och vuxna tolkar budskapen går det inte att uttala sig om utifrån denna kartläggning. Vederhäftig internationell forskning på området saknas också. För att fördjupa förståelsen av rekrytering till våldsamma extremmiljöer och ytterligare förbättra åtgärderna mot denna krävs mer forskning. Det finns många frågor som ännu är obesvarade:

Hur vanligt är det att man kommer i kontakt med extremistiska våldsbejakande budskap? Genom vilka internetkanaler möter man dessa budskap: Facebook? Twitter? YouTube? Diskussionsforum? Extremmiljöernas egna webbplatser?

Söker man själv upp budskapen eller leds man dit genom länkar i forum som inte är renodlat extrema? Hur tolkar mottagarna budskapen? Tillgodogör man sig hela ideologierna, eller tilltalas man av specifika delar av dem? Vilka delar? Vilka delar har man svårare att förlika sig med? Finns det andra, icke-ideologiska, delar av miljöerna som attraherar? Om man inte attraheras av budskapen – på vilka grunder sker detta avståndstagande? Är det ett normativt avståndstagande eller ser man brister i argumentationen?

Det är i sammanhanget också av stor vikt att undersöka vilken betydelse mottagarna tillmäter budskap på internet jämfört med andra medierade budskap och icke-medierade sociala kontakter.

Dessa frågor kan inte besvaras med mindre än att man genomför omfattande receptionsstudier som fokuserar på mottagarna för budskapen i stället för budskapen i sig. Sådana studier är mer arbetskrävande och kostsamma än den typ av kvalitativ analys som legat till grund för denna rapport. I ideala fall skulle en större kvantitativ enkätstudie kunna kombineras med kvalitativa djupintervjuer.

Förslag: Regeringen inrättar ett resurscentrum i Medie- och informationskunnighet med didaktisk inriktning.

God undervisning i MIK måste vara baserad på god forskning, oavsett om det gäller utbildning på grundskolan gymnasiet eller högskolan. Det finns goda exempel inom såväl pedagogisk forskning som inom medie- och kommunikationsvetenskap med inriktning mot MIK, men inget etablerat forskningscentrum i Sverige. På sikt är det av största vikt att bygga en stabil forskningsmiljö som kan ligga till grund för pedagogisk utveckling på MIK-området. Det är också av största vikt att en sådan forskningsmiljö har uppdrag och resurser att sprida forskningsrönen till praktikerna på området. En tänkbar modell för att skapa en sådan miljö är de nationella resurscentrum för matematik, naturvetenskap och teknik som stöds av Skolverket. Dessa centrum är ämnesanknutna till teknik, biologi och bioteknik, fysik, kemi samt matematik och knutna till landets universitet. De har uppdraget att stödja lärare och verka för utveckling av utbildning och pedagogik inom respektive ämne.

Även om MIK inte är ett eget ämne, och inte heller bör bli det, vore ett nationellt resurscentrum av stor vikt både för att sprida forskningsgrundade pedagogiska modeller för undervisning och för att skapa en miljö som stimulerar till vidare forskning på området.

En ökad satsning på MIK kommer lika lite som andra enskilda åtgärder att kunna stävja förekomsten av våldsbejakande och antidemokratisk extremism. En sådan satsning kan förse unga med de kognitiva förmågor som gör det möjligt att genomskåda de vinklade propagandabudskap och den förvanskade information som är centrala element i extremisternas rekryteringsstrategier. Av stor vikt för att detta arbete ska bli framgångsrikt är att det tar sikte på att stärka individens förmåga till kritiskt tänkande och analys. Att istället utmåla vissa uppfattningar – hur extrema och motbjudande man än tycker de är – som felaktiga har visat sig vara direkt kontraproduktivt ur ett extremismförebyggande perspektiv.

Att ge unga verktyg att skaffa sig en egen, väl informerad, uppfattning är inte bara ett sätt att stärka deras motståndskraft mot våldsbejakande extremism. Det är också ett sätt att stärka dem i rollen som aktiva medlemmar i den demokratiska processen.

Referenser

- Adelmann, Kent, Lotta Bergman, Per Dahlbeck, Karin Jönsson, Pia Nygård Larsson, Cecilia Olsson Jers, Magnus Persson & Pär Widén (2013) ”Kommunikativa kompetenser i det nya medielandskapet”. I: Carlsson, Ulla (red) *Medie- och informationskunnighet i nätverkssambället: Skolan och demokratin. UNESCO:s ramverk för lärare och lärarutbildning – Analyser och reflexioner*. Göteborg: Nordicom.
- AFA3 Malmö. (2005/2011). ”Den ambivalenta styrkan i mångfald”. I: Wåg, Mathias (red) *I stundens betta. Svarta block, vita overaller och osynliga partier*. Stockholm: Roh-Nin.
- Aguayo, Angela J. (2011) ”New Media and Activism”. I: Downing, J. D. H. (red.) *Sage Encyclopedia of Social Movement Media*. London: Sage.
- Ahmed, Sara (2011) *Vitbetens hegemoni*. Hägersten: Tankekraft förlag.
- al-Azzam, Abdullah (2007) ”Join the Caravan”. I: Donahue, John J. & John L. Esposito (red.) *Islam in Transition: Muslim Perspectives*:425–429. New York: Oxford University Press.
- Albertani, Claudio (2002) ”Paint it Black: Black Blocs, Tute Bianche and Zapatistas in the Anti-Globalization Movement”. *New Political Science* 24(4):579–595.
- al-Muhajir, Ibn Abi Hashim (2011) ”An Incomplete History: The Muslims of Spain Post-1492/837 in a Global Context and Its Relevance to Muslims Today”.
- Andén-Papadopoulos, Kari (2009) ”US Soldiers Imaging the Iraq War on YouTube”. *Popular Communication* Vol. 7 (1):17–27.
- Andrejevic, Mark (2002) ”The Work of Being Watched: Interactive Media and the Exploitations of Self-Disclousure”. *Critical Studies in Media Communication*, 19(2):230–248.
- Askanius, Tina & Julie Uldam (2011) ”Online Social media for Radical Politics: Climate Change Activism on YouTube”. *Int. J. Electronic Governance*. 4(1/2):69–84.
- Askanius, Tina & Nils Gustafsson (2010) ”Mainstreaming the Alternative: The Changing Media Practice of protest Movements”. *Interface* 1(2):23–41.
- Askanius, Tina & Uldam, Julie (2011) ”Online social media for radical politics: climate change activism on YouTube”. *International Journal of Electronic Governance* 4(1–2):69–84.
- Askanius, Tina (2010) ”Video Activism 2.0: Space, Place and Audiovisual Imagery”. I: Hedling, E. Hedling, O. & Jönsson, M. (red.) *Regional Aesthetics: Locating Swedish Media*. Stockholm: Mediehistoriskt Arkiv 15.
- Askanius, Tina (2012a) ”DIY Dying: Video Activism as Archive, Commemoration and Evidence”. *International Journal of E-Politics*. 3(1):12–25.
- Askanius, Tina (2012b) ”Protest Movements and Spectacles of Death: From Urban Places to Video Spaces.” I: *Research in Social Movements, Conflict and Change* (under utgivning).
- Askanius, Tina (2012c) *Radical Online Video: YouTube, Video Activism and Social Movement media Practices*. Doktorsavhandling. Lund: Dep. Of Communication and Media.
- Atton, Chris (2002) *Alternative Media*. London: Sage.
- Atton, Chris (2004) *An Alternative Internet*. Edinburgh: University Press.
- Awan, Akil N (2012) ”Jihadi Ideology in the New-Media Environment”. I: Deol, Jeevan & Zaheer Kazmi (red.) *Contextualizing Jihadi Thought*: 99–119. London: Hurst & Co.
- Back, Les (2002) ”Aryans reading Adorno” *Ethnic and Racial Studies*. 25(4):628–651.
- Back, Les Keith, Michael & Solomos, John (1996) ”Technology, Race and Neo-fascism in a Digital Age: The New Modalities of Racist Culture.” *Patterns of Prejudice*, 30(2):3–27.

- Backes, Uwe (2010) *Political Extremes: A conceptual history from antiquity to the present*. London & New York: Routledge.
- Badiou, Alain (2005) *Metapolitics*. London: Verso.
- Bailey, Jane (2006) "Strategic Alliances: The Inter-related Roles of Citizens, Industry and Government in Combating Internet Hate". I: *Canadian Issues: Hate on the Net*. http://www.chrc-ccdp.ca/pdf/HateOnInternet_bil.pdf
- Bayley, Olga Guedes, Bart Cammaerts & Nico Carpentier (2008) *Understanding Alternative Media*. Maidenhead: McGraw Hill.
- Baym, K. Nancy (2010) *Personal Connections in the Digital Age*. Cambridge: Polity Press.
- Berg, Carin (2012) "Tunes of Religious Resistance? Understanding Hamas Music in a Conflict Context". *Contemporary Islam* 6 (3):297–314.
- Bernáth, Gabor Miklósi, Gabor & Mudde, Cas (2005) "Hungary". I: Mudde, Cas *Racist Extremism In Central And Eastern Europe*. London/New York: Routledge.
- Bjurwald, Lisa (2013) *Skrivbordskerigarna: hur extrema krafter utnyttjar internet*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Bjørgo, Tore & John Horgan (2009) *Leaving Terrorism Behind*. New York/London: Routledge.
- Bjørgo, Tore (2011) "Dreams and Disillusionment: Engagement in and disengagement from militant extremist groups". *Crime, Law and Social Change*, 55(4):277–285.
- Bjørgo, Tore (2011) "Strategier for forebygging av terrorisme." I: Bjørgo, Tore (red) *Forebygging av terrorisme og annen kriminalitet*. Oslo: Politihøgskolen.
http://brage.bibsys.no/politih/s/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_17097/1/forebygging%20av%20terrorisme.pdf
- Black, Edwin (1999) "Den Andre Persona". Övers. Lars Nyre. *Rhetorica Scandinavica* (9):7–16.
- Brachman, Jarret M (2009) *Global Jihadism: Theory and Practice*. Kindle. Abingdon: Routledge.
- Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen (2009) *Våldsam politisk extremism. Antidemokratiska grupperingar på yttersta höger- och vänsterkanten. Rapport 2009:15*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Bucht, Catharina & Maria Edström (red) (2012) *Youth Have Their Say on Internet Governance. Nordic Youth Forum at EuroDIG Stockholm June 2012*. Göteborg: The International Clearinghouse on Children, Youth and Media. NORDICOM.
- Bunt, Gary R (2009) *iMuslims: Rewiring the House of Islam*. London: Hurst.
- Bunzel, Cole (2013) "Stealth Takfir: The Discreet Excommunication of Muhammad Morsi". *Jihadica.com*. <http://www.jihadica.com/stealth-takfir-the-discreet-excommunication-of-muhammad-morsi/>
- Caiani, Manuela & Linda Parenti (2009) "The Dark Side of the Web: Italian Right-Wing Extremist Groups and the Internet" *South European Society and Politics* 14(3):273–294.
- Caiani, Manuela, Donatella della Porta & Claudius Wagemann (2012) *Mobilizing on the Extreme Right. Germany, Italy and the United States*. Oxford: Oxford University Press.
- Carlsson, Ulla (red) (2013) *Medie- och informationskunnighet i nätverksamballet: Skolan och demokratin. UNESCO:s ramverk för lärare och lärarutbildning – Analyser och reflexioner*. Göteborg: Nordicom.
- Carr, Matthew (2006) "You are now entering Eurabia" *Race & Class* 48(1):1–22.
- Center on Global Counterterrorism Cooperation (2012) *EU Workshop on Effective Programming for Countering Violent Extremism Final summary report*.
http://ec.europa.eu/europeaid/news/documents/20121217_eu_cve_workshop_summary_report.pdf
- Christensen, Ann-Dorte (2010) "Resistance and Violence: Constructions of Masculinities in Radical Left-wing Movements in Denmark". I: *NORMA* 02/2010:152–166.

- Christie, Nils (1986) *The Ideal Victim*. I: Fattah, Ezzat A. (red.) *From Crime Policy to Victim Policy*. London: Macmillan.
- Cook, David (2005) *Understanding Jihad*. Kindle. University of California Press.
- Corte, Ugo & Bob Edwards (2008) "White Power music and the mobilization of racist social movements" *Music and Arts in Action* 1(1):4–20.
- Coyer, Kate, Tony Dowmunt & Alan Fountain (Red) (2007) *The Alternative Media Handbook*. London: Routledge.
- Deland, Mats Hertzberg, Fredrik & Thomas Hvitfeldt (red.) (2010) *Det vita fältet*. Uppsala: Opuscula Historica Upsaliensis 41.
- della Porta, Donnatella & Mario Diani (1999) *Social Movements – An Introduction*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Demker, Marie (2012) "Scandinavian right-wing parties: diversity more than convergence?". I: Mammone, A. Godin, E. and Jenkins, B. (eds.) (2012) *Mapping the Extreme Right in Contemporary Europe*. London/New York: Routledge.
- Deol, Jeevan & Zaheer Kazmi (2012) "Introduction: Jihadi Worlds". I: Deol, Jeevan & Zaheer Kazmi (red.) *Contextualizing Jihadi Thought*:1–28. London: Hurst & Co.
- Devji, Faisal (2008) *The Terrorist in Search of Humanity: Militant Islam and Global Politics*. London: Hurst & Company.
- Devji, Faisal (2009) "The Terrorist as Humanitarian". *Social Analysis* 53(1):173–192.
- Downing, John (2001) *Radical Media: Rebellious Communication and Social Movements*. London: Sage.
- Ds 2013:19 (2013) *Svenska framtidsutmaningar. Slutrapport från regeringens Framtidskommission*. http://www.framtidskommissionen.se/wp-content/uploads/2013/03/Slutrapport_svenska_framtidsutmaningar.pdf
- Dupuis-Déri, Francis (2010) "The Black Blocs ten Years After Seattle: Anarchism, Direct Action and Deliberative practices". *Journal for the Study of Radicalism*. 4(2):45–82.
- Eatwell, Roger. (2004) "Introduction. The new extreme right challenge". I: Eatwell, Roger & Cas Mudde (red.) *Western Democracies and the New Extreme Right Challenge*. London/New York: Routledge.
- Eco, Umberto (2004) "Ur-Fascism". I: Griffin, R. & Feldman, M. (red) *Fascism – Critical Concepts in Political Science. Volume V. Post-war Fascism*. London/New York: Routledge.
- Ekman, Mattias (2011) "Online Islamophobia: The relation between elite news discourse and increasing xenophobia in Swedish blogs". Paper presenterat vid IAMCR- konferensen, 13–17 juli 2011, Istanbul.
- Ekman, Mattias (2012) "Networking Islamophobia: The global online network of Counter-jihad". Paper presenterat vid ECREA-konferensen, 22–27 oktober 2012, Istanbul.
- Ekman, Mattias (2013) "Online Islamophobia and the Politics of Fear. Manufacturing the Green Scare". accepterad för publicering i: *Networking Knowledge*.
- Ekman, Mikael & Daniel Vergara (2012) "Svenskar Strider i Syrien". *Expo*. http://expo.se/2012/svenskar-strider-i-syrien_5414.html
- EU-Kommissionen (2009) *Kommissionens rekommendation av den 20 augusti 2009 om mediekunskap i den digitala miljön för en mer konkurrenskraftig audiovisuell industri och innehållsindustri och för ett kunskapsambälle för alla (2009/625/EG)*. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:227:0009:0012:SV:PDF>
- Europol (2012) *TE-SAT 2012: EU Terrorism Situation and Trend Report* <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europoltsat.pdf>

- Europol (2013) *TE-SAT 2013: EU Terrorism Situation and Trend Report*
https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europol_te-sat2013_lr.pdf
- Expo (2011) *Den antimuslimska miljön – idéerna, profilerna och begreppen. Fokusrapport 2011:1*. Stockholm: Expo Research.
- Expo (2012a) *Den rasideologiska miljön. Årsrapport 2011*. Stockholm: Expo Research.
- Expo (2012b) *Counterjihadrörelsen – en del av den antimuslimska miljön*. Stockholm: Expo Research.
- Eyerman, Ron & Andrew Jamison (1991) *Social Movements A Cognitive Approach*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman (2006) *Language and Globalization*. London/New York: Routledge.
- Federal Bureau of Investigation (2006) *The Radicalization Process: From Conversion to Jihad*. FBI Counterterrorism Division.
- Fekete, Liz (2012a) "The Muslim conspiracy theory and the Oslo massacre" *Race & Class* 53(3):30–47.
- Fekete, Liz (2012b) *Peddlars of hate: the violent impact of the European far Right*. London: Institute of Race Relations.
- Feldman, Matthew (2012) *From Radical-Right Islamophobia to 'Cumulative Extremism'*. Faith-matters.org
<http://faith-matters.org/images/pdf/islamophobia.pdf> (hämtad 130320).
- Fenton, Natalie (2012) "The internet and radical politics". I: Curran, James, Natalie Fenton & Des Freedman (red.) *Misunderstanding the Internet*. London/New York: Routledge.
- Ferber, Abby L. (2000) "Racial Warriors and Weekend Warriors: The Construction of Masculinity in Mythopoetic and White Supremacist Discourse". *Men and Masculinities* 3(1):30–56.
- Finsnes, Cecilie (2010) *What Is Audio-visual Jibadi Propaganda? An Overview of the Content of FFI's Jibadi Video Database*. Norwegian Defence Research Establishment (FFI). <http://www.ffi.no/no/Rapporter/10-00960.pdf>
- Forsman, Michael (2013) "Hur får vi en hållbar utveckling av medie- och informationskunnighet?" I: Carlsson, Ulla (red) *Medie- och informationskunnighet i nätverkssambället: Skolan och demokratin. UNESCO:s ramverk för lärare och lärarutbildning – Analyser och reflexioner*. Göteborg: Nordicom.
- Fuchs Christian (2010) "Labor in informational capitalism and on the Internet". *Information Society* 26(3):179–196.
- Futrell, Robert, Pete Simi & Simon Gottschalk (2006) "Understanding Music in Movements: The White Power Music Scene". *The Sociological Quarterly* 47:275–304.
- Gable, Gerry & Paul Jackson (2011) *Lone wolves: myth or reality?* Searchlight. UK.
- Galtung, Johan (1977) *Methodology and Ideology: Essays in Methodology. Vol 1*. Köpenhamn: Ejlers.
- Galtung, Johan (1990) Cultural Violence. *Journal of Peace Research* 27(3):291–305.
- Gardell, Mattias (2010) *Islamofobi*. Stockholm: Leopard.
- Gautney, Heather (2009) "Between Anarchism and Autonomist Marxism". *The Journal of Labor and Society* 2009(12):467–487.
- Göteborgs Fria Tidning 110905 "Dömd djurrättsaktivist var fascist".
<http://www.goteborgsfria.nu/artikel/91985>
- Göteborgs-Posten 091214 "Bevisen räckte inte".
- Granström, Kjell, Johan Näslund & Michael Rosander (2009) *Lekmannateorier om orsaker till oroligheter och kravaller i samband med stora demonstrationer* (FOG-rapport nr 63). Institutionen för Beteendevetenskap & Lärande: Linköpings universitet
- Griffin Roger (1991) *The Nature of Fascism*. New York: Palgrave Macmillan.

- Gudmundson, Per (2012) "Svensk jihadist poserar med människolik i Syrien". <http://gudmundson.blogspot.se/2012/12/svensk-jihadist-poserar-med-manniskolik.html/>
- Gunning, Jeroen (2012) "Critical Reflections on the Relationship Between Ideology and Behaviour". I: Deol, Jeevan & Zaheer Kazmi (red.) *Contextualizing Jihadi Thought*:219–242. London: Hurst & Co.
- Yep, Gust A. (2002) "From Homophobia and Heterosexism to Heteronormativity: Toward the Development of a Model of Queer Interventions in the University Classroom". *Journal of Lesbian Studies*, 6(3–4):163–176.
- Hallberg Tønnessen, Truls (2010) "Motstand Og Politikk i Irak". *Babylon* 8 (1):20–31.
- Halldén, Philip (2001) *Islamisk predikan på ljudkassett: en studie i retorik och fonogramologi*. Lund: Almqvist & Wiksell International.
- Halldén, Philip (2006) "Militant Salafism on the Internet: 'Alneda.com' and the Legacy of Yusuf al-'Ayyiri". I: Larsson, Göran (red.) *Religious Communities on the Internet*:62–85. Studies on Inter-religious Relations 29. Uppsala: Swedish Science Press.
- Halldén, Philip (2007) *Jihad-orienterad salafism på internet*. Studier av inter-religiösa relationer 38. Uppsala: Swedish Science Press.
- Halldén, Philip (2010) "Jihad, retorik och poesi i digitaliseringens tidsålder: estetiska dimensioner i al-Qa'idas kulturkamp". *Samlaren – Tidskrift för litteraturvetenskaplig forskning* 131:330–352.
- Halldén, Philip (2011) "al-Zarqawis anti-shiitiska retorik". I: Larsson, Göran & Susanne Olsson (red.) *Islam och politik*:45–63. Lund: Studentlitteratur.
- Halldén, Philip (2012) "Jihad-salafitisk koranutläggning och tillämpning". I: Otterbeck, Jonas & Leif Stenberg (red.) *Islamologi: studiet av en religion*:111–132. Stockholm: Carlssons.
- Halm, Heinz (2004) *Shi'ism*. Övers. Janet Watson & Marian Hill. 2 utg. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Harding, Thomas (2001) *The Video Activist Handbook*. London: Pluto.
- Hebdige, Dick (1979) *Subculture: The Meaning of Style*. London: Routledge.
- Hedin, Oscar (2007) *Det svider i hjärtat*. Laika film och television.
- Hegghammer, Thomas (2009) "Jihadi-Salafis or Revolutionaries? On Religion and Politics in the Study of Militant Salafism". I: Meijer, Roel (red.) *Global Salafism: Islam's New Religious Movement*:244–266. London: Hurst & Co.
- Hegghammer, Thomas (2010) *Jihad in Saudi Arabia: Violence and Pan-Islamism Since 1979*. Kindle. Cambridge University Press.
- Hegghammer, Thomas (2013) "Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Western Jihadists' Choice Between Domestic and Foreign Fighting". *American Political Science Review*:1–15.
- Hirschkind, Charles (2012) "Experiments in Devotion Online: The YouTube Khuṭba". *International Journal of Middle East Studies* 44(1):5–21.
- Hjärpe, Jan (2010) *Islamism: politisk-religiösa rörelser i den muslimska världen*. Malmö: Gleerups.
- Hobsbawm, Eric J. (1999) *Ytterligbeternas tidsålder – det korta 1900-talet: 1914–1991*. Stockholm: Prisma.
- Hodgson, M. G. S (2013) "'Abd Allāh B. Saba'". *Encyclopaedia of Islam, Second Edition*. Brill Online. Hämtad 11 februari. http://referenceworks.brillonline.com/ludwig.lub.lu.se/entries/encyclopaedia-of-islam-2/abd-allah-b-saba-SIM_0061?s.num=1&s.q=abd+allah+ibn+saba.
- Holtz Peter & Wolfgang Wagner (2009) "Essentialism and Attribution of Monstrosity in Racist Discourse: Right-wing Internet Postings about Africans and Jews". *Journal of Community & Applied Social Psychology*. 19:411–425.

- Høigård, Kirsti Tajet (2012) *Ways In and Ways Out: An Analysis of Radicalization and Deradicalization: Right-Wing Extremism versus Islamist Extremism* Trondheim: Norwegian University of Science and Technology. <http://ntnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:561329/FULLTEXT01>
- Institute for Strategic Dialogue (2011) *Radicalisation: The Role of the Internet PPN Working Paper*. http://www.strategicdialogue.org/StockholmPPN2011_BackgroundPaper_FOR%20WEBSITE.pdf
- Jiwani, Yasmin & John E. Richardson (2011) "Discourse, Ethnicity and Racism". I: van Dijk, Teun A. (red.) *Discourse Studies 2nd Edition*. Thousand Oaks, CA/London: Sage.
- Jonsson, Rickard (2007) *Blatte betyder kompis. Om maskulinitet och språk i en högstadieskola*. Stockholm: Ordfront.
- Karpantschov, René & Martin Lindblom (Red) (2009) *Kampen om ungdomshuset. Studier i et oprør*. Köpenhamn: Frydenlund & Monsun.
- Katsiaficas, Georgy (2006/1997) *The Subversion of Politics: European Autonomous Social Movements and the Decolonization of Everyday Life*. Edinburgh: AK Press.
- Kimmel, Michael (2005) Globalisation and its Mal(e)contents: The gendered Moral and Political Economy of Terrorism. I: Kimmel, Michael S., Jeff R. Hearn & Robert W. Connell (red.) *Handbook of Studies on Men and Masculinities*: 414–432. Thousand Oaks: Sage.
- Kimmel, Michael (2007) Racism as Adolescent Male Rite of Passage: Ex-Nazis in Scandinavia. *Journal of Contemporary Ethnography*. 36(2):202–218.
- Kriesi, Hanspeter (1984) *Die Zürcher Bewegung*. Frankfurt: Campus Verlag.
- Kumar, Deepa (2012) *Islamophobia and the Politics of Empire*. Chicago: Haymarket Books.
- Kundnani, Arjun (2008) "Islamism and the roots of liberal rage". *Race & Class* 50(2):40–68.
- Kundnani, Arun (2009) *Spooked! How not to prevent violent extremism*. London: Institute of Race Relations.
- Kundnani, Arjun (2012) "Blind Spot? Security Narratives and Far-Right Violence in Europe" ICCT Research paper. June 2012. <http://www.icct.nl/download/file/ICCT-Kundnani-Blind-Spot-June-2012.pdf> (hämtad 130110).
- Kämpa tillsammans! (2009) *Tillsammans. Gemenskap och klasskamp på samhällsfabrikens gov*, redigerad av Kämpa tillsammans! Pluribus.
- Langlois, Andrea & Frederic Dubois (red.) (2005) *Autonomous Media: Activating Resistance & Dissent*. Montreal: Cumulus.
- Larsen, Chris Holmsted (2012) *Politisk ekstremisme i Danmark*. Roskilde: Institutet for kultur og Identitet.
- Larsson, Göran (2006) "Sidratul-Muntaha: An Alternative Voice for Swedish Muslims in Cyberspace?". I: Larsson, Göran (red.) *Religious Communities on the Internet: Proceedings from a Conference*:86–105. Uppsala: Religionshistoriska avdelningen, Uppsala universitet.
- Lasn, Kalle (1999) *Culture Jam*. New York: Harper Collins.
- Leach, Darcy K. & Sebastian Haunss (2009) Scenes and Social Movements. I: Johnson, Hank (red.) *Culture, Social Movements, and Protest*. Aldershot: Ashgate.
- Lebovich, Andrew (2013) "Primer on Jihadi Players in Algeria and Mali, Pt. 1: AQIM". *Jihadica.com*. <http://www.jihadica.com/primer-on-jihadi-players-in-algeria-and-mali-pt-1-aqim/>
- Lentin, Alana & Gavan Titley (2011) *The Crises of Multiculturalism: Racism in a Neoliberal Age*. London/New York: Zed Books.
- Lia, Brynjar (2009) "Destructive Doctrinaires": Abu Mus'ab al-Suri's Critique of the Salafis in the Jihadi Current". I Meijer, Roel (red.) *Global Salafism: Islam's New Religious Movement*:281–300. London: Hurst & Co.

- Lievrouw, Leah (2011) *Alternative and Activist New Media*. London: Polity.
- Limberg, Louise (2013) "Informationskompetens i undervisningspraktiker". I: Carlsson, Ulla (red) *Medie- och informationskunnighet i nätverksamballet: Skolan och demokratin*. UNESCO:s ramverk för lärare och lärarutbildning – Analyser och reflexioner. Göteborg: Nordicom.
- Lodenius, Anna-Lena (2006) *Gatans parlament. Om politiska våldsverkare i Sverige*. Stockholm: Ordfront.
- Lund, Aron (2012a) *Syrian Jihadism*. UI Brief. Stockholm: Utrikespolitiska institutet.
<http://www.ui.se/upl/files/77409.pdf>
- Lund, Aron (2012b) "Holy Warriors". *Foreign Policy*, October 15.
http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/10/15/holy_warriors
- Lund, Aron (2012c) "Swedes, Jihadis & Anti-air Missiles in Northern Syria". *Syria Comment*.
<http://www.joshualandis.com/blog/?p=17077>
- Lundquist, Dag (2010) "Mellan myt och verklighet". I: Deland, Mats, Fredrik Hertzberg & Thomas Hvitfeldt (red.) *Det vita fältet*. Uppsala: Opuscula Historica Upsaliensis 41.
- Lööw, Heléne (1990) *Hakkorset och Wasakärven: en studie av nationalsocialismen i Sverige 1924–1950*. Göteborg: Avhandlingar från Historiska institutionen i Göteborg:1100-6781;2.
- Lööw, Heléne (2000) *Nazismen i Sverige 1980-1999. Den rasistiska undergroundrörelsen: musiken, myterna, riterna*. Stockholm: Ordfront.
- Lööw, Heléne (2004) *Nazismen i Sverige 1924–1979: pionjärerna, partierna, propagandan*. Stockholm: Ordfront.
- Lööw, Heléne (2011) "The extreme right in Sweden: Growing slowly". I: Langenbacher, Nora & Britta Schellenberg (red.) *Is Europe on the "Right" Path? Right-wing extremism and right-wing populism in Europe*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Magnusson, Erik, Olle Lönnaeus & Niklas Orrenius (2006) "Extremister Lockar Vilsna Tonåringar". *Sydsvenskan*. <http://www.sydsvenskan.se/sverige/extremister-lockar-vilsna-tonaringar/>
- Mammone, Andrea, Emmanuel Godin, & Brian Jenkins (red.) (2012) *Mapping the Extreme Right in Contemporary Europe*. London/New York: Routledge.
- Mammone, Andrea & Timothy Pease (2012) "Cross-national ideology in local elections: the case of Azione Social and the British National Party". I: Mammone, Andrea, Emmanuel Godin, & Brian Jenkins (red.) *Mapping the Extreme Right in Contemporary Europe*. London/New York: Routledge.
- Mandaville, Peter (2012) "Global Jihadism, Subalternity and Urban Islam in the West". I: *Contextualizing Jihadi Thought*, Deol, Jeevan & Zaheer Kazmi (red.):31–49. London: Hurst & Co.
- March, Luke & Cas Mudde (2005) "What's Left of the Radical Left? The European Radical Left After 1989: Decline and Mutation". *Comparative European Politics*. (2005):3:23–49.
- McCauley, Clark & Sophia Moskalenko (2008) "Mechanisms of political radicalization: Pathways toward terrorism". *Terrorism and Political Violence* 20(3):415–433.
- Meijer, Roel (red.) (2009) *Global Salafism: Islam's New Religious Movement*. London: Hurst.
- Meleagrou-Hitchens, Alexander (2011) *As American as Apple Pie: How Anwar al-Awlaki Became the Face of Western Jihad*. London: The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence. www.icsr.info
- Meleagrou-Hitchens, Alexander, Shiraz Maher & James Sheehan (2012) *Lights, Camera, Jihad: Al-Shabaab's Western Media Strategy*. London: The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence. www.icsr.info
- Merkel, Peter H. & Leonard Weinberg (red.) (2003) *Right-Wing Extremism in the Twenty-First Century*. London/New York: Routledge.

- Metoder i arbetet med radikaliserings* (2012) Köpenhamn: Social- og integrationsministeriet.
http://www.sm.dk/data/Dokumentertilpublikationer/Publikationer%202012/Forebyggelse_af_ekstremisme%E2%80%93Metoder_i_arbejdet_med_radikaliserings/INM_Metoder_web_2012_links.pdf
- Moore, Barrington Jr. (1966/2004) "Revolution from above and fascism" I: Griffin, Roger & Matthew Feldman (red.) (2004) *Fascism – Critical Concepts in Political Science. Volume II. The Social Dynamics of Fascism*. London/New York: Routledge.
- Mudde, Cas (2004) "Conclusion: defending democracy and the extreme right". I: Eatwell, Roger. & Cas Mudde (red.) *Western Democracies and the New Extreme Right Challenge*. London/New York: Routledge.
- Mulinari, Diana & Anders Neergaard (2010) "Sverigedemokraterna och det teoretiska fältet". I: Deland, Mats, Fredrik Hertzberg & Thomas Hvitfeldt (red.) *Det vita fältet*. Uppsala: Opuscula Historica Upsaliensis 41.
- Munton, Tony, Alison Martin, Theo Lorenc, Isaac Marrero-Guillamon, Farah Jamal, Angela Lehmann, Chris Cooper & Matthew Sexton (2011) *Understanding Vulnerability and Resilience in Individuals to the Influence of Al Qa'ida Violent Extremism: A Rapid Evidence Assessment to Inform Policy and Practice in Preventing Violent Extremism*. UK Home Office for Security and Counter-Terrorism.
<http://www.homeoffice.gov.uk/publications/science-research-statistics/research-statistics/counter-terrorism-statistics/occ98?view=Binary>
- Murthy, Dhiraj (2012) *Twitter. Social Communication in the Twitter Age*. Cambridge: Polity Press.
- Nesser, Petter (2011) "Ideologies of Jihad in Europe". *Terrorism and Political Violence* 23(2):173–200.
- Olsen, Jonathan (1999) *Nature and Nationalism: Right Wing Ecology and the Politics of Identity in Contemporary Germany*. New York: St. Martins.
- Olsson, Anders R (2009) *Yttrandefriheten på nätet. En guide om gränserna för det tillåtna på nätet*. Stockholm: Stiftelsen för Internetinfrastruktur. http://www.iis.se/docs/Yttrandefrihet_pa_natet.pdf
- Olsson, Anders R (2010) *Sökes: En teknisk lösning på ondskans problem En guide om filtrering av innehåll på nätet*. Stockholm: Stiftelsen för Internetinfrastruktur. https://www.iis.se/docs/Filtrering_pa_Internet.pdf
- Otterbeck, Jonas (2000) *Islam på svenska: tidskriften Salaam och islams globalisering*. Lund Studies in History of Religions 11. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Otterbeck, Jonas (2010) *Samtidsislam: unga muslimer i Malmö och Köpenhamn*. Stockholm: Carlsson.
- Pantucci, Raffaello (2011) *A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists*. Developments in Radicalisation and Political Violence. The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence. <http://icsr.info/2011/04/a-typology-of-lone-wolves-preliminary-analysis-of-lone-islamist-terrorists/>
- Paz, Reuven (2009) "Debates Within the Family: Jihadi-Salafi Debates on Strategy, Takfir, Extremism, Suicide Bombings and the Sense of the Apocalypse". I: Meijer, Roel (red.) *Global Salafism: Islam's New Religious Movement*:267–280. London: Hurst & Co.
- Peterson, Abby (2001) *Contemporary Political Protest: Essays on Political Militancy*. Aldershot: Ashgate.
- Peunova, Marina (2012) "The transfer of ideas along a cultural gradient: the influence of the European New Right on Aleksandr Panarin's new Euroasianism". I: Mammone, Andrea, Emmanuel Godin, & Brian Jenkins (red.) *Mapping the Extreme Right in Contemporary Europe*. London/New York: Routledge.
- Pinto, Andrés Brink (2009) Förord i *Tillsammans. Gemenskap och klasskamp på samhällsfabrikens golv*, redigerad av Kämpa tillsammans! Pluribus.
- Poole, Elisabeth & John E. Richardson (red.) (2006) *Muslims and the News Media*. London: I.B Tauris
- Ramalingam, Vidhya, Alex Glennie & Sebastien Feve (2012) *Preventing and Countering Far-Right Extremism: European Cooperation. Country Reports*. Swedish Ministry of Justice & Institute for Strategic Dialogue.
<http://www.strategicdialogue.org/FarRightEM.pdf>

- RAN (Radicalisation Awareness Network) (2012) *Proposed policy recommendations for the high level conference from the RAN INT/EXT working group*. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-high-level-conference/docs/proposed_policy_recommendations_ran_int-ext_en.pdf
- Regeringskansliet (2011) *Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism*. Regeringens skrivelse 2011/12:44. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/18/23/56/34d8d6c5.pdf>
- Regeringsbeslut 110922. *Uppdrag till Statens medieråd att genomföra en studie om antidemokratiska budskap som förmedlas genom internet och hur unga kan stärkas mot sådana budskap*. Ju2011/6776/D.
- Regeringsbeslut 130425. *Uppdrag till Statens medieråd att stärka unga i åldern 12 till 18 år mot antidemokratiska budskap på internet och i sociala medier*. Ju2013/3289/D.
- Riis-Knudsen, Povl H (2010) *Nationalismen den biologiska världsåskådningen*. Stockholm: Nationellt motstånd förlag.
- Rodríguez Jiménez, José L. (2012) 'The Spanish extreme right: from neo-Francoism to xenophobic discourse'. I: Mammone, Andrea, Emmanuel Godin, & Brian Jenkins (red.) *Mapping the Extreme Right in Contemporary Europe*. London/New York: Routledge.
- Rodríguez, Clemencia (2001) *Fissures in the Mediascape. An International Study of Citizen's media*. Cresskill: Hampton.
- Roots of violent radicalization: Nineteenth Report of Session 2010–12*. (2012) House of Commons Home Affairs Committee. London: The Stationery Office Limited. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmhaff/1446/1446.pdf>
- Roszak, Theodore (1968) *The Making of a Counterculture: Reflections on the Technocratic Society and its Youthful Opposition*. Berkeley: University of California Press.
- Rucht, Dieter (2004) "The quadruple 'A': media strategies of protest movements since the 1960s". I: van de Donk, Wim, Brian D. Loader, Paul G. Nixon & Dieter Rucht (red.) *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements* London: Routledge.
- Rydgren, Jens (2003) "Meso-level Reasons for Racism and Xenophobia: Some Converging and Diverging Effects of Radical Right Populism in France and Sweden". *European Journal of Social Theory* 6:45–68.
- Rydgren, Jens (2005) "Is extreme right-wing populism contagious? Explaining the emergence of a new party family" *European Journal of Political Research* 44.
- Rydgren, Jens (2008) "Immigration sceptics, xenophobes or racists? Radical right-wing voting in six West European countries". *European Journal of Political Research* 2008(47):737–765.
- Rydgren, Jens (2010) "Den radikala högerns sociologi" i Deland, Mats, Fredrik Hertzberg & Thomas Hvitfeldt (red.) *Det vita fältet*. Uppsala: Opuscula Historica Upsaliensis 41.
- Sætren, John Erik (2010) "Two Narratives of Islamic Revival: Islamic Television Preaching in Egypt". Doktorsavhandling, Universitetet i Bergen.
- Sageman, Marc (2008) *Leaderless Jihad: Terror Networks in the Twenty-First Century*. Philadelphia, Pa.: University of Pennsylvania Press.
- Said, Behnam (2012) "Hymns (Nasheeds): A Contribution to the Study of the Jihadist Culture". *Studies in Conflict & Terrorism* 35(12):863–879.
- Sandelin, Magnus (2007) *Extremister. En berättelse om politiska våldsverkare i Sverige*. Stockholm: DN Förlag.
- Sandelin, Magnus (2012) *Jihad: svenskarna i de islamistiska terrornätverken*. Stockholm: Reporto.
- Schiffer, Sabine & Constantin Wagner (2011) "Anti-semitism and Islamophobia – new enemies, old patterns". *Race & Class* 52(3):77–84.

- Schmidt, Garbi (1999) "Sveriges Förenade CyberMuslimer – blågul islam på internet?". I: Svanberg, Ingvar & David Westerlund (red.) *Blågul Islam? Muslimer i Sverige*:107–122. Nora: Nya Doxa.
- Scholz, Trebor (red.) (2013) *Digital Labor. The Internet as Playground and Factory*. New York: Routledge.
- Schwartzmeier, Jan (1999) *Die Autonomen. Zwischen Subkultur und Sozialer Bewegung*. Doktorsavhandling, Göttingen. (1999).
- Silber, Michael D. & Arvin Bhatt (2007) *Radicalization in the West: The Homegrown Threat*. New York City Police Department.
- SKOLFS 2010:37 (2010) *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket.
- SKOLFS 2011:144 (2011) *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2013) *It-användning och It-kompetens i skolan*. Rapport 386:2013. <http://www.skolverket.se/publikationer>
- Skovgaard-Petersen, Jakob (2011) "Islamic Fundamentalism in Arab Television: Islamism and Salafism in Competition". I: Ulrika Mårtensson, Jennifer Bailey, Priscilla Ringrose & Asbjørn Dyrendal (red.) *Fundamentalism in the Modern World vol 2. Fundamentalism and Communication: Culture, Media and the Public Sphere*:264–291. London: I.B. Tauris.
- SOU 2002:91 (2002) *Hotet från vänster. Säkerhetstjänsternas övervakning av kommunister, anarkister m.m. 1965–2002*.
- SOU 2012:74 (2012) *Främlingsfienden inom oss: Betänkande av Utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet*. Stockholm: Fritzes.
- Statzel, R. Sophie (2008) "Cybersupremacy: The New Face of White Supremacist Activism". I: Boler, Megan (red.) *Digital Media and Democracy*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Steinberg, Guido (2009) "Jihadi-Salafism and the Shi'is: Remarks About the Intellectual Roots of anti-Shi'ism". I: Meijer, Roel (red.) *Global Salafism: Islam's New Religious Movement*:107–125. London: Hurst & Co.
- Stenersen, Anne (2008) "The Internet: A Virtual Training Camp?". *Terrorism and Political Violence* 20(2):215–233.
- Stevens, Tim & Peter R. Neumann (2009) *Countering Online Radicalisation*. London: International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence (ICSR)/Community Security Trust.
- Säkerhetspolisen (2010) *Väldsbejakande islamistisk extremism i Sverige*. <http://www.sakerhetspolisen.se/download/18.34ffc68f1235b740c0680005541/ijrapportweb.pdf>
- Tackling Extremism: De-Radicalisation And Disengagement* (2012) Institute for Strategic Dialogue. <http://www.strategicdialogue.org/allnewmats/DeRadPaper2012.pdf>
- Thomas, Paul (2010) "Failed and Friendless: The UK's 'Preventing Violent Extremism' Programme". *The British Journal of Politics & International Relations* 12(3).
- Torres Soriano, Manuel R (2010) "The Road to Media Jihad: The Propaganda Actions of Al Qaeda in the Islamic Maghreb". *Terrorism and Political Violence* 23(1):72–88.
- Tossavainen, Mikael (2003) *Det förnekade hatet: antisemitism bland araber och muslimer i Sverige*. Stockholm: Svenska Kommittén Mot Antisemitism.
- Uldam, Julie (2010) *Fickle Commitment. Fostering Political Engagement in 'The Flighty World of Online Activism'*. Köpenhamn: CBS PhD Series 35.
- Wagemakers, Joas (2012) *A Quietist Jihadi: The Ideology of Abu Muhammad al-Maqdisi*. Kindle. Cambridge University Press.

- Waltz, Mitzi (2005) *Alternative and Activist Media*. Edinburgh: University Press.
- van Dijk, Teun A. (2000) "New(s) Racism: A Discourse Analytic Approach" I: Cottle, Simon (red.) *Ethnic Minorities and the Media*. Buckingham: Open University Press.
- Wasko, Janet & Erickson, Mary (2009) "The Political Economy of YouTube". I: Snickars, Pelle & Patrick Vonderau (red.) (2009) *The YouTube Reader*. Stockholm: Mediehistoriskt Arkiv 12.
- Weibull, Lennart (2012) "Världsreligioner i Sverige". I: Weibull, Lennart, Henrik Oscarsson & Annika Bergström (red.) *I framtidens skugga: fyrtiotvå kapitel om politik, medier och sambälle*.
http://www.som.gu.se/digitalAssets/1377/1377680_i-framtidens-skugga-hela-boken-korr-120702b.pdf
- Welk, Sarah (2010) "Högerextrema kvinnors kommunikationsstrategier på internet: exemplet gemeinschaft Deutscher Frauen". I: Deland, Mats, Fredrik Hertzberg & Thomas Hvitfeldt (red.) *Det vita fältet*. Uppsala: Opuscula Historica Upsaliensis 41.
- Vestergren, Sara (2010) *Vilka är de autonoma? Massmedias bild i relation till de autonoma gruppernas egen bild*. (D-uppsats psykologi). Institutionen för beteendevetenskap och lärande, Linköpings universitet.
- Whine, Michael (2012) "Trans-European trends in right-wing extremism". I: Mammone, Andrea, Emmanuel Godin, & Brian Jenkins (red.) *Mapping the Extreme Right in Contemporary Europe*. London/New York: Routledge.
- Wijk, Erik (2003) *Göteborgskravallerna och processerna*. Stockholm: Manifest.
- Wiktorowicz, Quintan (2006) "Anatomy of the Salafi Movement". *Studies in Conflict & Terrorism* 29(3):207–239.
- Vinthagen, Stellan (1996) "Vad har vi att lära av militanta veganer och DBF?" *Syndikalisten* 1–2 1996.
- Wäg, Mathias (2010) "Nationell kulturkamp – från vit maktmusik till metapolitik". I: Deland, Mats, Fredrik Hertzberg & Thomas Hvitfeldt (red.) *Det vita fältet*. Uppsala: Opuscula Historica Upsaliensis 41.
- Wäg, Mathias (Red) (2011) *I stundens betta. Svarta block, vita overaller och osynliga partier*. Stockholm: Roh-Nin.
- Yilmaz, Ferruh (2012), "Right-wing hegemony and immigration: How the populist far-right achieved hegemony through the immigration debate in Europe". *Current Sociology* May 2012 60(3):368–381.
- Zelin, Aaron Y (2012a) "al-Manārah al-Bayḍā' Foundation for Media Production Presents a New Video Message from Jabhat al-Nuṣrah: 'Fulfillment of the Vow #1'". *Jihadology.net*.
<http://jihadology.net/2012/05/22/al-manarah-al-bay%E1%B8%8Da-foundation-for-media-production-presents-a-new-video-message-from-jabhat-al-nu%E1%B9%A3rah-fulfillment-of-the-vow-1/>
- Zelin, Aaron Y (2012b) "Jihadists in Syria Can Be Found On the Internet". *Al-Monitor*. <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2012/al-monitor/syriajihadinternet.html>
- Zelin, Aaron Y (2012c) "Maqdisi's Disciples in Libya and Tunisia". *The Middle East Channel*.
http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2012/11/14/maqdisi_s_disciples_in_libya_and_tunisia
- Zelin, Aaron Y (2013) *The State of Global Jihad Online: A Qualitative, Quantitative, and Cross-Lingual Analysis*. New America Foundation.
http://www.newamerica.net/sites/newamerica.net/files/policydocs/Zelin_Global%20Jihad%20Online_NAF.pdf
- Zimmermann, Ekkart (2003) "Right-wing Extremism and Xenophobia in Germany: Escalation, Exaggeration, or What?". I: Merkl, Peter H. & Leonard Weinberg (red.) *Right-Wing Extremism in the Twenty-First Century*. London/New York: Routledge.
- Zizek, Slavoj (2008) *Violence. Six sideways reflections*. New York: Picador.

Övriga källor

Alexa – The Web Information Company (www.alexacom.com) (hämtad 120903)

FreeWebsiteReport (www.freewebsitereport.org) (hämtad 130220)

Stormfront. White Nationalist Forum (<http://www.stormfront.org/forum/>) (hämtad 120903)

TU (2012), TU. *Svenske Dagspress 2012. Fakta om Marknad och Medier*. Available from:

http://www.mediekompass.se/images/stories/Dokument/Statistik/TU_Svensk_Dagspress_2012.pdf
(hämtad 130223)

Materialförteckning, högerextrema

Svenska Motståndsrörelsen

<http://www.nordfront.se/>

<http://www.youtube.com/user/MotstandsMedia>

<https://twitter.com/Nordfront>

Nordiska Nationalsocialister

<http://www.nordiskanationalsocialister.com/>

<https://www.facebook.com/pages/Nordiska-nationalsocialister-NNS/321067244621708>

Svenskarnas Parti

<http://www.svenskarnasparti.se>

<http://www.realisten.se/>

<https://www.facebook.com/SvenskarnasParti>

<https://www.facebook.com/tidningenframat>

<http://www.youtube.com/user/Realistenfilm/>

<http://www.arminius.se/>

<https://twitter.com/Folkfronten>

Förbundet Nationell Ungdom

<https://facebook.com/nationellungdom>

<http://www.youtube.com/user/Forbundetmedia/>

<https://twitter.com/NationellUngdom>

Nordiske Ungdom

<http://nordiskungdom.se/>

<http://www.youtube.com/user/Etnopluralist>

<https://www.facebook.com/nordicyouth>

<https://twitter.com/NordiskUngdom>

Icke-organisationskända platser

<http://www.arktos.com/>

<http://midgaardshop.com/>

<http://www.nationell.nu/>

<http://www.nordisk.nu/>

<http://www.sniper-records.net>

Materialförteckning, vänsterextrema

AFA

<http://www.antifa.se>

<http://www.facebook.com/pages/AFA/271829282938776>

Djurens befrielsefront

<http://www.djurensbefrielsefront.com>

Revolutionära fronten

<http://www.revfront.org>

<http://www.facebook.com/pages/Revolution%C3%A4ra-Fronten/381394458605362?fref=ts>

<http://www.youtube.com/user/revfrontmedia>

<http://www.youtube.com/user/revfrontmedia2>

Oberoende platser

<http://www.socialism.nu>

<http://www.motkraft.net>

<http://www.yelah.net>

Övriga källor

<http://www.bokcafet.se>

<http://www.radikaldistro.com>

<http://www.wapiti.se>

<http://www.15fot.net>

<http://www.flashback.org>

<http://www.directaction.info>

Materialförteckning, jihadister

<http://www.darulhadith.com>

<http://muslim.se>

<http://fatwa.se>

<http://sanningenomshism.wordpress.com>

<http://sanningen.blogspot.se>

<http://islam-tawhid.se>

Bilaga 1. Ju2011/6776/D